

Григорій
ГОНЧАРУК

АТАКОВАНИЙ ЗА ПОКЛИКАННЯ

*(Про діяльність одеського міського голови
РУСЛАНА БОДЕЛАНА
з серпня 2001 по червень 2003 року)*

Одеса
“Астропринт”
2003

ББК 66.3(4Ук-4Од-20)

Г 657

УДК 323.2(477.74)

Книга присвячена діяльності одеського міського голови Руслана Боделана за останні півтора року. Аналізуються його ідеологія, політика, показані господарські здобутки.

Чимало уваги приділяється атакам опозиції на діючого мера, яка вже не обмежується критикою, часто безпредметною, у засобах масової інформації, а використовує потужніший жанр — книги.

Рецензенти:

Г. К. Парієнко, д-р іст. наук, проф.;

В. М. Соколов, д-р іст. наук, проф.;

С. А. Цвілюк, д-р іст. наук, проф.

Літературний редактор:

Олексій Білоус, заслужений журналіст України

Г $\frac{0801000000-158}{318-2003}$ Без оголош.

ISBN 966-318-021-8

© Г. Гончарук, 2003

Вступ

Тема про роль особистості в історії у вирішенні політичних і господарських проблем чи не найпоширеніша у працях, присвячених минулому і сьогоденню людства. Але чисельність досліджень не знижує актуальності теми. Скоріше навпаки — підкреслює її невичерпність, необмеженість і безкінечність. Для цього є низка підстав: кожна особистість неповторна за своєю суттю і стилем діяльності, функціонує “у своїх” умовах, має власні результати роботи, які по-різному впливають на стан оточуючих речей. Більше того, кожний дослідник по-своєму бачить предмет свого вивчення — діяльність героя книги, персонажу нарисів тощо. Читач може згадати й такі випадки: різні дослідники про одну і ту постать пишуть по-різному. Діяльність суб’єкта-особистості суб’єктивно сприймається автором твору, а третій суб’єкт — читач за власними поглядами, досвідом і спектром своїх почуттів по-своєму сприймає книгу.

Але означена трійця суб’єктивізму не звільняє жодного з названих діючих від вимог осіб поклонятися істині, об’єктивному розвитку подій, намагатися відобразити у своїй свідомості те характерне, домінуюче, властиве, що передусім складає волю, характер і наслідки діяльності особистості.

Загальновизнано, що досліджувати діяльність особистості, відомої постаті чи ненайважча з усіх видів історичного жанру. Взагалі, історичні, політичні портрети — справа не тільки трудомістка, але і невдячна. Одна річ — вивчати процеси, де навіть без низки дрібниць головна тенденція буде відображена, мета досягнута. Інша — дослідження особистості. Тут трапляється, що якась загублена, здавалось, дрібниця може суттєво вплинути на характеристику образу, який врешті-решт виявиться неповним, невисвітленим. У науці якась нововиявлена деталь робить переворот в існуючих гіпотезах, змушує дослідників розпочинати все з висування нових версій.

Актуальними є нові дослідження діяльності одеського міського

голови Руслана Борисовича Боделана і очолюваних ним міської ради і міськвиконкому. Незважаючи на те, що цьому присвячено і продовжує присвячуватися чимало різних матеріалів, передусім журналістських, бракує узагальнюючих праць, які змогли б всебічно і глибоко висвітлити багатогранну роботу міської влади, потужного господарства одного із українських мегаполісів — Одеси.

Підтримання господарства в діючому стані постійно вимагає вирішення нових задач, що складає певний інтерес для вивчення. Предмет дослідження, який має значення не тільки для Одеси, а також для інших міст України, складають особливості господарської діяльності міської влади в останній рік-два. Міський голова, міська рада і міськвиконком знайшли в собі мужність, сили першими в Україні розпочати низку реформ: адміністративно-територіальну, житлово-комунального господарства і реконструювання водоканалізаційної мережі. Нововведення в свою чергу викликали значну фінансову і соціальну напругу. Остання загрожувала вийти з-під контролю і призвести до деструктивної політико-психологічної ситуації серед громадян.

Міській владі, особливо міському голові, довелось ретельно і напружено потрудитися, щоб запобігти невдоволення населення, демонстрацій, до яких шаленно закликала опозиція. Кампанія за свідомість громадян в умовах підвищення тарифів за комунальні послуги і житло стала нелегкою наукою управляти складними соціально-політичними процесами, які викликані фінансово-матеріальними труднощами.

Особливу увагу привертає в нових соціально-економічних і політичних умовах діяльність міського голови Руслана Боделана. Йому довелось працювати і в якості керівника, і в якості теоретика, і в якості пропагандиста, і в якості агітатора, і в якості організатора. В його роботі знайде предмет для своїх досліджень і економіст, і господарник, і політолог, і історик. У його діяльності в останні два роки було чимало цікавих ініціатив, започаткувань, як прийнято казати, того, що впроваджувалося вперше. Його досвід — цінне надбання нашого міста в справі творчих підходів у вирішенні нестандартних проблем. Немає сумніву, що здобутками Руслан Боделана у визначенні господарської стратегії і пошуків шляхів її здійснення зацікавляться його колеги з інших міст України.

Діяльність одеського міського голови і його команди була предметом вивчення низки дослідників. Їм присвячені книги “Одеське протистояння” [1], “Одеська стратегія” [2], знаходимо відомості про їх роботу у книзі “Президент і Одеса” [3]. У 1998 році Руслану Боделану було присвячено журнальне видання “Odessa region” [4], в якому значна увага приділяється висвітленню рис його характеру, здібностей керівника.

У 2003 році другий номер Всеукраїнського громадсько-політичного журналу “Мер” всі сторінки відвів Одесі. Серед матеріалів про Руслана Боделана тут вміщено його інтерв’ю. Воно складається з таких розділів: “У нас самый низкий уровень безработицы в стране”, “Мы первыми взялись за реформу “коммуналки”. За нами пойдут другие”, “На Киев надейся, но сам не плошай”, “Политика государства должна строиться на региональной политике”, “Я никогда не останавливаюсь на полпути”, “Будущее каждой нации зависит, прежде всего, от интеллекта”. Тут викладені погляди Руслана Боделана на цілу низку економічних, соціальних, політичних, морально-духовних, культурницьких проблем.

Богдан Білейчук, головний редактор журналу “Мер”, чимало добрих слів сказав про ініціативи діючої мерії. Зокрема: “В Одесі першими в нашій країні розробили й успішно впроваджують соціальні програми, в основі яких — механізм соціального замовлення...”

Тепер у місті — знову ж таки першими в Україні — почали реформувати житлово-комунальне господарство. Справа ця копітка, розрахована на декілька років. Вона потребує як значних фінансових ресурсів, так і мобілізації великих організаторських зусиль.

Але можемо бути впевнені: міський голова Одеси Руслан Боделан разом зі своєю професійною командою впорається з цим складним завданням успішно. Як це вже неодноразово доводив ділом раніше, працюючи чотири з половиною роки на такій посаді” [5].

Знаходимо в журналі “Мер” про Руслана Боделана чимало цікавого, що характеризує його як людину, керівника, українського патріота Одеси. “О нем разное можно услышать в Одессе. От прямо-таки лестных оценок — наконец-то в Одессе появился настоящий хозяин — до убийственного невосприятия.

Но нет в Южной Пальмире жителя, который бы ничего не слышал о мэре города Руслане Боделане. О человеке напористом, целе-

устремленном, с настоящим мужским характером, который умеет прислушиваться к дельным предложениям, но и сам не уходит от ответственности, вовремя принимая нужные решения”, — пише журнал “Мер” [6].

Діяльності міського голови Руслана Боделана присвячено чимало інших журнальних і газетних матеріалів, деякі з них читач зустрине на сторінках цієї книги.

Пише про міську владу і, передусім, про міського голову також і опозиція. Треба підкреслити, що Руслану Борисовичу суттєво не пощастило щодо опозиції. В інших країнах, навіть інших обласних центрах України опозиція інша. Вона не тільки критикує діючу владу, але пропонує щось своє, спрямоване на покращання стану міських справ. Тобто опозиція конструктивна, ділова.

В Одесі ж опозиція якась ображена, зла, дріб’язкова, нездатна до конструктивного діалогу, до здорового змагання інтелектів з міською владою, замість того, щоб глибоко вникнути у зміст ініційованих мером реформ, всебічно проаналізувати пропозиції влади, опозиційна преса зациклена на одному: образи, карикатури, викрики “Геть!” та подібне. Про цивілізовані стосунки влади і опозиції навіть мріяти не доводиться, бо одеська опозиція ще не дозріла до здорової полеміки за одним столом з владою. Хоч, правди ради, треба відмітити, що міський голова не перестає сподіватися, що Господь Бог наверне противників господарських реформ до важених дій і мудрих рішень.

Здобутки ж міського голови і його команди як господарські, так і політичні, соціальні і культурницькі помітні. Тож навіть опозиційно налаштовані особи дійшли висновку, що міську владу не зупинити в їхній реформістській діяльності газетними матеріалами і телевізійними коментарями. Тому вирішили задіяти важку ідеологічно-психологічну артилерію — книги [7], в яких не пропустили випадку зайвий раз, якщо прямо не образити, то “довести” неспроможність міської влади вирішувати гострі проблеми міста. У зв’язку з тим, що ці книги є предметом мого аналізу даного видання, то у вступі зосереджуватися на них немає сенсу.

Наведене свідчить про наукову та політико-психологічну актуальність вивчення господарсько-політичного життя міста Одеса в останні роки, заходів міської влади щодо поліпшення стану житло-

во-комунального господарського комплексу, її боротьби за свідомість одеситів проти шалених психополітичних атак опозиційних засобів масової інформації, спрямованих на дискредитацію політики міської влади і, передусім, міського голови. Незважаючи на низку пропагандистських видань мерії, розрахованих на допомогу одеситам краще сприйняти суть господарських нововведень, читачі не мають дослідження, у якому б комплексно висвітлювались і зміст реформ, і боротьба влади за їх захист від наклепів опозиції. До того ж, поява антимерівських книг нагально диктує необхідність допомогти землякам зрозуміти справжні наміри їхніх авторів, ретельно заховані під художніми прийомами чи настирною демагогією.

Метою даної книги є спроба дослідити зміст реформаторської політики міської влади, суть низки адміністративних і господарських ініціатив міського голови й шляхів їх втілення у відчайдушній боротьбі проти тих противників реформ, що ставили за мету головне завдання — змінити існуючу владу у місті, добитися відставки мера.

Об'єктом авторських досліджень стала багатогранна господарська діяльність міськвиконкому та міського голови Руслана Боделана, а предметом — його ініціативи і боротьба за їх здійснення. Сюди слід також віднести спроби вивчити зміст критиканських книжкових і газетних атак на реформаторів. Радикальні зміни реалізуються у боротьбі. Чим глибші вони, тим жорстокіша боротьба.

Джерельною базою книги стали документи поточних архівів Одеського міськвиконкому, періодична преса. Особливим джерелом при вивченні діяльності Руслана Боделана стали його статті, звернені до одеситів, в яких він ретельно розв'яснює зміст своїх намірів, шляхи реалізації започаткувань, дає відсіч опозиції. Написанню книги сприяли матеріалами, документами, фотографіями Олекса Білоус, Олег Дмитрик, Олекса Зарічанський, Олександр Зозуля, Володимир Кулаков, Григорій Кваснюк, Сергій Лобан, Валерій Ненов, Анатолій Подколзін, Олексій Садиленко.

Книга не претендує на вичерпність висвітлення суті здійсненого чи замисленого міською владою і особисто Русланом Боделаном щодо покращання якості життя одеситів. Вона є викладенням позиції, до якої дійшов автор, вивчаючи чисельні матеріали “за” і “проти” діючої мерії і мера.

Частина перша

КНИЖКОВІ ТА ГАЗЕТНІ АТАКИ НА МЕРА

На межі XX і XXI століть у боротьбі за владу над Одесою виникають нові особливості. Їх чимало. Вбивства, чорний піар тощо. До них відноситься і така складова засобів агітаційно-пропагандистської діяльності, як книги. На відміну від періодики, передусім газет, а також електронних ЗМІ, що розраховані на одноразовий і короткий за терміном вплив інформації на громадян, книги є своєрідною дальнобійною артилерією претендентів на політичні посади. Вони живуть не один день, як газети. Деякі з них зовсім не вмирають. Їхній вплив на суспільство багатовекторний і тривалий.

Процес написання книги має низку етапів. Якщо книга з претензіями на назву історичної, то її народження включає: визначення теми, вивчення історіографії, дослідження джерельної бази, систематизація матеріалу, виявлення тенденцій загального, особливого та поодинокого у конкретній боротьбі за владне крісло окремого діяча чи всієї політичної кампанії, послідовне, з дотриманням вимог науково-історичних та політологічних принципів, викладення на папері окремих сюжетів, глав, що складають результат чи не найважчої праці за назвою “книга”. Солідні видання, що претендують на статус наукових, неначе правовірні мусульмани Коран, беззаперечно, сповідують дослідницький принцип правдивості, без якої не знайти істини — головної мети книги. Вчені б’ють чолом правдивості, звертаються до неї на Ви. Вона вимагає дотримуватися святого правила: бути вірним точному відображенню фактів, подій, явищ, виявленню в них того, що складає суть об’єкта вивчення і дати загальну обґрунтовану оцінку предмету. Принцип правдивості допускає, що ця оцінка кожного автора — справа суб’єктивна. Що не автор, то своє бачення змісту явища. Але головним у принципі правдивості — ні в якому разі не допустити викривлення, фальсифікації фактів. Спорідненим правдивості є принцип об’єктивності, хоч він має свої відтінки щодо визначення його змісту. Є поширена формула — факти тільки об’єктивні, думки можуть бути суб’єктивними.

Дослідники історичних і політологічних подій дотримуються й інших принципів. Серед них: системності та науковості. Якщо перший вимагає вивчення предмета у строгій послідовності, виявлення кожної складової саме на своєму місці у взаємозв'язку і взаємодії з іншими елементами системи, роботи системи в цілому, то другий принцип передбачає глибокий і всебічний аналіз причин виникнення явища, подій, складових їх змісту, особливостей умов, за яких все сталося, хід процесу та наслідків, до яких призвели події, що вивчаються.

Має наука досліджень і застереження. Наприклад, виключається можливість абсолютизації оцінки подій, явищ, в тому числі діяльності особи за якоюсь другорядною ознакою, давати загальну оцінку при частковому вивченні змісту тощо. Всі роботи, що нехтують принципами дослідження, не можуть бути науковими, претендувати на місце серед творів добросовісних науковців чи науковців взагалі. Названі принципи застосовуються в журналістиці, публіцистиці тощо.

Ці прописні для дослідників правила змушений наводити через одну обставину: останнім часом в Одесі з'явилася низка книг, що виборюють право на правдиве висвітлення тих чи інших політичних подій, діяльності окремих відомих постатей, хоч їх поводження з фактами нагадують поведінку слона у посудній лавці. Їх автори зі шкіри лізуть, аби правдами, а більше неправдами, завоювати у читача визнання їхніх історичних чи політологічних заслуг.

Маємо ще одне одеське літературне відкриття: щоб виправдати упереджене ставлення автора до тих чи інших відомих постатей, такий автор не знаходить нічого іншого, як оголосити свій твір художнім і під цим літературним соусом творити оцінкову розправу над діяльністю тієї чи іншої історичної особи, або незаслужено вихваляти будь-яку людину, якій симпатизує. Робиться це примітивно просто: у відомого діяча вибірково береться якась риса характеру чи другорядний епізод з його життя, кладеться у фактологічну основу так званого художнього твору і навколо цього фактика, нехтуючи загальним позитивом, накручуються сюжети. У цьому випадку, висловлюючись мовою вчителя літератури, образ залишається нерозкритим, бо не знайшлося у кадрі місця для головної складової соціальної природи головного героя. У школі всі такі

викрутаси учнів визначаються відповідним балом. Серед деяких одеських письменників складніше: за допомогою своїх людей — журналістів чи колег організуються визнавальні номінації, відгук в пресі, а тим, хто посміє висловити критичні зауваження з приводу подібного твору, вішають ярлик неука, нездатного відрізнити оповідання від нарису. Як на мене, який під час своєї курсантсько-офіцерської юності захоплювався написанням оповідань і нарисів, зрозуміло: якщо берешся змалювати образ конкретної історичної людини, то покажи її головні риси характеру, основні соціальні, господарські і культурницькі досягнення особи. Якщо оповідання або нарис фокусується на якійсь одній деталі, то цей підхід варто застосовувати до описання всіх осіб, а не вибірково: одну з них за невдалий чих показати нездатним до керівництва, а іншій співати сонми, приписувати стільки позитивного, якого у неї ніколи не було. Тобто принцип об'єктивності, правдивості має справцювати у художніх творах, якщо йдеться про відому у місті людину. Не можна, наприклад, мера змалювати блазнем, а прораба — найталановитішим мером. Художня форма існує для всебічного, різноманітного літературного відображення суті, а не для того, щоб нехтувати правдою.

Таким чином, одеситам судилося познайомитися з книгою раніше невідомого, принаймні в рідному місті, жанру. Це, по-перше, твір якогось політичного сюрреалізму, в якому значну роль відіграють сновидіння, галюцінації, марення (бред), а по-друге, книга історично-меморіально-політологічного жанру, в якому історія міста покликана краще розкрити політичний талант автора, його історико-політичне бачення вирішення господарських і соціальних проблем міста-героя, за допомогою історичних фрагментів довести, що кращої кандидатури на мера Одеси не було і немає.

Поява книг невизначених жанрів в Одесі — річ не випадкова. І диктується це передусім привабливістю Одеси. Саме вона крутить голови деяким чоловікам, з'являється у снах в образах небачених красунь, доводить окремих осіб до маніакального бажання заволодіти нею. І чим більше Одеса-красуня відвертається від настирних коханців, тим більший потік крові б'є в їхні голови, і тим чудернацькіші про це з'являються книги.

Рецензії, що з цього приводу публікувалися у пресі, свідчать

про те, що нетрадиційні жанри сприймаються одеситами неоднозначно. Одні їх вітають як вищий пілотаж у пошуках нових шляхів до істини, інші — як підступний метод приховування правди, треті не надають ніякого значення, мовляв, це політично-художній нонсенс. На думку автора цих рядків, нове одеське явище — поява книг нетрадиційних жанрів — мусить бути вивчена глибше і ширше, ніж це дозволяє газетна рецензія. Не рекламні телеролики, не відгуки-шоу, а виважена думка незаангажованих фахівців, передусім вчених, літераторів, істориків, політологів, соціологів, врешті-решт дадуть цьому політичному ноу-хау відповідну оцінку, визначать його місце в історії чи художньої літератури, чи політології, чи публіцистики, чи історії. Звичайно, головним при аналізі кожного твору є визначення мети і шляхів її досягнення. Пропоную читачу своє сприйняття подібних книг. І не тільки своє.

“ХУДОЖЕСТВА” ЮРІЯ ОВТІНА

Нормативні юридичні акти, зокрема Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року “Про судову практику у справах відшкодування моральної (немайнової) шкоди”, забороняють критикам переходити від оцінки образів твору до характеристики автора. І то правда: лупцюю персонажі, що чимось не сподобались, а їхньому творцю хоч би що, він тут ні до чого. Юрій Петрович Овтін рішуче вийшов з-під захисту зазначеного права й підставив себе критиці зі всіх сторін простим рішенням: він власною персоною виступає у своїх “Рассказах об одесских мерах” у двох ролях — і як автор, і як один із провідних персонажів. А тому при щирому бажанні не торкатися його особистості автор цих рядків позбавлений можливості дистанціюватися від тих критиків, які кажуть тільки приємне на адресу Юрія Овтіна та його творів.

Читач-прихильник пана Овтіна, очевидно, звернув увагу на те, що у своїх “Рассказах” він надто скупко розповідає про свою комсомольсько-партійну роботу, начебто йому незручно, що вона мала місце у його житті. Пам’ятаю цього красивого, стрункого, впевненого в собі юнака ще в 70-ті роки минулого століття. Під час розмови він більше сміявся, ніж говорив серйозно. Його щира посмішка

світилася радістю дитини. І пристойна зовнішність, і веселі мотиви в розмовах уперемішку з жартами та анекдотами — все свідчило, що перед вами щасливий одесит з чудовим майбутнім. Всі проблеми для нього були дрібницями, він весь прагнув до того великого, що йому начебто приготувала доля в недалекому майбутньому, і яке на нього чекає і не може дочекатись.

Він працював в Одеському обкомі комсомолу, здається, в лекторській групі. Маючи різні соціальні категорії (у мене — посада доцента), ми мали деякі точки функціонального дотику — ідеологія. Мені як фахівцю з питань виховання молоді імponував діловий, сміливий, не зашорений вказівками керівництва, з легким нальотом гумору стиль роботи Юрія Петровича. Підтвердженням нашої плідної співпраці може служити, зокрема, брошура “XXIV съезд КПСС о коммунистическом воспитании молодежи” [8], в якій ми на прикладі вирішення проблем молоді області переконували читача в актуальності рішення партійного форуму.

Незабаром доля нас розвела — мене працювати над монографіями й докторською дисертацією, а Ю. Овтіна, здається, в Іллічівський райком партії. Не наважусь стверджувати деталі його кар’єри, бо не бачив особистого листка обліку кадрів. Але варто підкреслити наступне: при випадкових зустрічах на вулицях міста, під час коротких бесід спостерігалися помітні зміни у його поведінці — майже зникла промениста посмішка, він мало говорив про себе, майже не провокував перспективу бесіди. Так би мовити, зустрічі відбувалися на одній нозі. Можна було зробити висновок: з Юрою Овтіним сталося щось суттєве. Чи то був час краху юнацьких ілюзій, чи кар’єра не складалася, чи хтось дошкульно образив... Вів себе так, начебто у нього відібрали мрію.

Ці зустрічі, метаморфоза його поглядів на життя в ті далекі 70 — 80-ті роки чомусь воскресли у пам’яті тоді, коли мені випадково потрапили до рук газети чи книги з його одеськими чи круїзними оповіданнями, нарисами “О, белый теплоход”, “Об Одессе и одесситах”, “Одесские истории” тощо. Все свідчило про те, що в моєму давньому знайомому прокидається рідкісний талант літератора-художника з тонкими спостереженнями таємниць природи і складнощів душі людської. Але розгадка причини колишнього сумного періоду в житті Юрія Овтіна, як мені уявляється, настала

після першого прочитання його “Рассказов об одесских мерах”... Здавалося, все зрозуміло: в його душі глибоко засіла образа на керівників міста й партійно-комсомольських ватажків, які у значній мірі формували долю Юрія Петровича в ті молоді, начебто безхмарні роки. І ось настав час йому сказати про них слово. І розплата здійснилася у формі оповідань-нарисів. Можна навіть вивести формулу помсти: чим більше псували кар’єру або не помічали його рідкісного таланту керівника ті чи інші мери, тим чорнішими фарбами змальовував їх у книзі. Живі, звісно, це переживуть, мертва промовчить. Зате Овтіну радість: він помстився.

Одного разу якось згадав про Юрія Петровича. Було дивно, перше, чому він не бере участі у політичній боротьбі на боці противників своїх противників, скажімо, добровільно, а по-друге, чому Овтіна не використали у боротьбі сильні одеського світу? Такі таланти на Дерибасівській не валяються. При подальших роздумах з’явилося декілька версій: 1) самостійний творчий пошук — своєрідна помста конкретним особистостям; 2) “мовчки” пише на замовлення заможних політиків; 3) можливо, співпала перша версія з другою і створили третю. Зерно-замовлення могло впасти на очікуваний його ґрунт жадоби помсти. То були версії і не більше, які часто не збуваються. То були мої здогадки, що виникли після знайомства з книгою “Рассказов”, але остаточна думка ствердилася після вивчення тих матеріалів, що з’явилися навколо книги — відгуків, реплік, рецензій.

Першого і досить відчутного удару Юрій Овтін завдав покійному Володимирі Михайловичу Шурку. Він змальовується жорстоким головою Одеського міськвиконкому, який змушував директорів заводів до долевої участі у розширенні доріг, ремонті лікарень, дитячих садків, шкіл, що викликало невдоволення керівників підприємств, які, очевидно, значною мірою формували його посадову катастрофу. А ще Шурко розгубив старих друзів, не придбав нових. Його спіймали на захисті не ним написаної дисертації, за яку він, начебто, розраховувався виконкомівськими квартирами. Потім буцімто казали, що Володимир Михайлович очолив управління одного з союзних міністерств у Москві, а на фініші свого керівного шляху його знову затребувала Одеса і він очолив завод “Продмаш” [9].

Як на історика, то роздуми Юрія Овтіна про Володимира Шурка не несуть читачеві достовірної інформації, не підтвержені документами, які викликали б довіру читача, а тому мусять сприйматися відповідно як звичайні літературні вправи на біографіях конкретних політичних постатей, які не мають можливості захиститися.

Але дарма сподівався Юрій, що Шурко розгубив своїх друзів. Сталося інше: друзі й рідні залишилися вірними пам'яті цієї людини й піднесли чимало неприємностей автору "Рассказов". Обласна газета "Одеські вісті" 14 лютого 2001 року опублікувала листа дружини і двох дочок Володимира Михайловича. Вони заявили, що автор у грубій формі, яка ображає гідність людини, змальшовував трудовий шлях колишнього мера, а опубліковане не відповідає дійсності. Причиною відсторонення батька від посади послужив конфлікт у вищих ешелонах влади. Його наукові праці, точніше результати досліджень, були впроваджені на багатьох заводах Одеси й інших міст, про що не знає автор "Рассказов". До речі, впровадженням власних наукових досліджень у виробництво займався сам Шурко. "Данная статейка изуродовала сущность характера родного нам человека, заслуги его перед городом, оскорбила память о нем. Ю. Овтин воспользовался тем, что отца нет в живых..." [10] — писали вони.

За тиждень у тій же газеті з'являється резонансний лист Валерія Ненова під назвою "Одна бабка сказала". У ньому йшлося про те, що автор "Рассказов", беручись за таку відповідальну працю, як створення образів одеських мерів, певною мірою не усвідомлював відповідальність і складність роботи.

Володимир Шурко був сильним господарником, директором чотирьох крупних заводів у Комсомольську-на-Амурі, Воронежі, Одесі. В Одесі він вивів із відстаючих два підприємства: "Завод радіально-свердильних верстатів" і "Продмаш". Ідеологією його виробничих успіхів була власна кандидатська дисертація з проблем підвищення ефективності виробництва (оперативно-календарне планування, машинокомплекти тощо), результати якої були впроваджені на багатьох заводах міністерства.

Про причини відставки Шурка з посади мера у статті В. Ненова йшлося окремо. Виявляється, треба було зняти тодішнього першо-

го секретаря обкому партії П. П. Козиря, а для цього необхідно було скомпрометувати його найближче оточення. Вибір випав на мера. Компромат на нього не знайшли. Як колись казали: була б людина, а стаття знайдеться.

Пізніше ВАК визнала всі претензії до роботи Володимира Михайловича інсинуаціями і підтвердила високу якість його дослідження.

Роботу В. М. Шурка на посаді мера слід оцінювати, передусім, появою житломасиву Котовського та розширенням дороги до нього, масовою забудовою Південно-Західного масиву, селища Таїрова, реконструкцією вул. Фрунзе, початком будівництва висотних будинків і підземних переходів, будівництвом Палацу спорту, Театру музкомедії, меморіалу 411-ї батареї.

Юрію Овтіну рекомендувалось вибачитися перед рідними й близькими Володимира Шурка, який своєю діяльністю заслужив, щоб про нього писали правду, а не створювали “літературні шедеври” на джерельній базі “одна баба сказала...”

Істини ради маємо констатувати: Валерій Ненов за декілька днів до виборів одеського міського голови 23 серпня 1998 року, тобто за три роки до виходу “Рассказов” Юрія Овтіна, у “Вечерней Одессе” опублікував статтю “Лучший мэр в Одессе был и еще будет” [11], яка 22 серпня 2001 року була передрукована в газеті “Ветеран”. Автор на конкретних досягненнях міста-героя за часів, коли головою міськвиконкому був Шурко, довів, що саме його господарська діяльність заслуговує найкращих оцінок.

В інтерв’ю цій же газеті Валерій Ненов, зокрема, наводить відповідь Юрія Овтіна на зауваження з приводу неправдивості його характеристики окремих мерів:

— Я пишу так, как вижу [12], — сказав автор “Рассказов”, що дало привід Валерію Ненову зазначити: на одних дивилися в чорних окулярах, а на інших — в рожевих.

Матеріал, присвячений Володимирі Шурку, Юрій Овтін назвав “Держись за трубу”. Смісл начебто незамислуватий: мовляв, якби Шурко не відірвався від заводської труби, то доля його була б іншою, можливо, без таких потрясінь. У дослідника децю інша думка: часи не вибирають. Володимир Шурко прожив славне життя. Історія Одеси ще, очевидно, розповість про нього об’єктивно, всебічно. Інша

справа — Юрій Овтін. Йому, “угодившему сразу на торную, карьерную стезю, обещающую самые радужные перспективы”, але який не досяг бажаного ні в комсомолі, ні в міськкомі, ні в Іллічівському райкомі партії. Інженеру за фахом, очевидно, самому варто було б прислухатися до поради старого робітничого вовка Івана Костянтиновича Бондаренка “Держись, хлопець, за трубу!” Тоді по-іншому сприйняв би і саме життя, і виробничі й керівні досягнення Володимира Михайловича Шурка.

Автор рецензії на “Рассказы об одесских мэрах” Сергій Логвиненко, яка називається “Осторожно, халтура”, матеріал Юрія Овтіна про Володимира Шурка охарактеризував хоч грубо, але образно: “...Да извинит меня автор, но это скорее похоже на расправу завистливого шакала над мертвым львом” [13].

Не кращим чином обійшовся Юрій Овтін і з іншими персонажами своїх “Рассказов”. Валентину Костянтиновичу Симоненку відведено 13 маленьких сторінок невеличкого формату під назвою “Восхождение”. Його кар’єра алегорично порівнюється зі стрімким подоланням найвищих у світі гірських вершин, які підкоряв Валентин Симоненко, відомий альпініст. Мимохіть, голосливо уникаючи конкретики, похапцем сказавши про досягнення, автор зосереджує увагу читача на негативних рисах характеру Симоненка, його грубості, невихованості. Не дивлячись на те, що Валентин Симоненко після посади мера очолював державну адміністрацію в Одеській області, перебував на посаді віце-прем’єра уряду незалежної України, а зараз очолює Рахункову палату Верховної Ради, все-одно автор ухитрився завершити розмову про нього тим, що його покликання, очевидно, все-таки альпінізм. Безмежно маніпулюючи суб’єктивно обраними рисами своїх персонажів, Юрій Овтін, дивна річ, має безліч літературних плашок для нарізування різьби на героя, щоб прикрутити йому заготовлений ярлик. Зверни увагу, читачу, на такі підходи автора: у Шурка він відібрав право на кандидатську дисертацію; характеризуючи Симоненка, не повідомив читачу про те, що його герой — доктор економічних наук. Як кажуть у таких випадках: слона не помітив. Не менш підступно Юрій Петрович вдіяв з наступним мером Леонідом Чернегою: на малюнку до матеріалу “Визитная карточка” — пам’ятник без голови. Таким і показаний мер Чернега на всіх 15 сторінках. То він ніколи не

міг бути першим у партійних структурах, то малоосвічений, то у нього син якийсь незрозумілий, то дружина невихована тощо. Одне слово, випадкова людина на чолі міськвиконкому.

До Леоніда Олексійовича автор справді не байдужий. І є чого. Як можна зрозуміти після прочитаного, Овтін не може вибачити Чернезі людського: він, Овтін, і Леонід Олексійович — вихідці з одного Іллічівського райкому партії. Очевидно, разом замолоду гуляли, за інтелектом і освіченістю Юра, як він вважає, значно вище Чернеги... А що ж вийшло: якщо Чернега став мером, то Овтін пішов очолювати видавництво, що штампувало банальну бланкову продукцію і звичайнісінькі візитки. Міг після всього цього Овтін надрукувати меру на його прохання візитки? Та ніколи! Міг не помітити своєї характеристики в опусі Овтіна Чернега? Міг. Але не змогла промовчати його дружина. Як на думку дослідника, то серед головних заслуг Леоніда Чернеги на посаді мера була турбота про збереження комунальної власності, фінансів міста, спокою громадян, чого не скажеш про його наступника. Уже згаданий Сергій Логвиненко у рецензії на роботу Юрія Овтіна пише, що автор вчинив з Леонідом Чернегою так само, як з Володимиром Шурком: “Этот же прием автор использовал и в главе, посвященной Леониду Чернеге. А храбрится он потому, что Леонид Алексеевич хоть и жив, но высокой должностью похвастаться не может. А раз так — ату его!” [14]

Наведемо також оцінку рецензента овтінівських портретів інших діячів: “Зато о других градоначальниках автор пишет с неприкрытой завистью к их успехам. Но и себя не обходит вниманием. Да, Валентин Симоненко, меня, Овтина, обматерил в присутствии заместителей, но какую должность он сейчас занимает! Да, Гурвиц, конечно, стал мэром, но перед этим он вылизывал здание его офиса” [15].

А тепер про того, заради кого Юрій Овтін написав на 95 сторінках книгу. Читач, очевидно, здогадався. Правильно. Мова піде про Едуарда Гурвіца, який був мером з липня 1994 до березня 1998 року. Він фактично єдиний з п'яти голів міста, кому присвячені “Рассказы о мэрах”, хто користується безмежною симпатією автора. Йому — кращі епітети, порівняння, метафори, алегорії. “Но ни о ком другом, никогда, не говорили при бытности, что делает он

все для того, щоб и ему, как Дюку де Ришелье, благодарный город поставил памятник” [16], — стверджує Овтін, уникаючи письмового джерела своєї інформації, а посилаючись на ті, що їх ніхто ніколи не перевірить, розмови. Проте документи свідчать про зворотнє. Наслідком діяльності Едуарда Гурвіца на посаді мера, зокрема, стали найвищі ціни на колись найдешевшому базарі “Привоз” та низці інших ринків міста. Сільський виробник був витіснений з-за одеських прилавків. Настало царство перекупників. За допомогою злочинних структур, що розцвіли під прикриттям міської влади, були обкрадені сотні тисяч пенсіонерів, працівників держбюджетної сфери. Ще більшим обкраданням міських жителів стала багатомільйонна муніципальна 50-відсоткова позика під комунальну власність. Турбуючись про майбутні вибори, мер вжив низку ефективних популістських заходів. Серед них — безкоштовний проїзд у міському електротранспорті, що врешті-решт призвело до розвалу цього, колись надійного, засобу пересування.

При Гурвіці була зроблена спроба відновити пам’ятник катові українського народу (і не тільки українського) імператриці Катерині II. Але найсумніше історичне явище тих літ — це чисельні вбивства людей на замовлення. Історія міста не знала такого розгулу бандитизму. Слізьми й кров’ю омیتі ці літа в історії міста.

Одесити стали не тільки свідками, але й учасниками втілення містечкового світогляду в мільйонному місті. Унікальний експеримент.

Численні комісії встановили причетність значної кількості осіб команди мера до розграбування міста. Народний депутат Гурвіц професійно не виконував свої обов’язки [17].

Не витримують критики намагання Юрія Овтіна показати Едуарда Гурвіца скромним, начитаним, вихованим. Документи, зокрема, передвиборча листівка мера, що була визнана Кіровоградським обласним судом як така, що суперечить Закону “Про вибори...”, свідчать про невихованість, грубість, неповагу до людини з боку Едуарда Гурвіца.

Матеріали Юрія Овтіна про колишнього мера знайшли відгук у пресі, на телебаченні. Газета “Одеські вісті” 18 квітня 2001 року навела думку Володимира Дорошенка під назвою “Лизнув”. Автор аргументовано висміює Юрія Овтіна за недозволене правилами хо-

рошого тону підлабузництво. Дорошенко висловив думку, що Гурвіцу може не вистачити грошей, щоб розрахуватися за послугу письменника.

Невдале завершення мерівської кар'єри Едуарда Гурвіца автор "Рассказов" алегорично порівнює з роковим "Поворотом круга" (так називається матеріал Гончарного). Цей доля-круг (очевидно, злі люди) пов'язав колись напрочуд ініціативного мера по руках і ногах, перетворивши його в якийсь клубок за контурами його фігури. Зважаючи на те, що порівняння страждає неточністю, залишимо на совісті автора "Рассказов" невикористану можливість іншого іносказання: не одесити пов'язали, скрутили Гурвіца, а навпаки, він Одесу довів до ручки.

Можна уявити складне становище, у якому опинився Юрій Овтін при підготовці матеріалу "На пути к храму", присвяченому нинішньому меру Руслану Боделану. З одного боку, не сказати добрих слів про численні добрі справи міського голови (бювети питної води, відродження міського електротранспорту, будівництво житла, реконструкція магістралей, вулиць, зниження на 20 відсотків цін на хліб у кіосках громадської організації "Відродження регіону", муніципальні надбавки держбюджетникам і т. д.) значить накликати гнів чесних, порядних одеситів. А з іншого — сказати так обережно, скупо, підступно, щоб не затьмарити надумані досягнення попередника, який збирався висувати свою кандидатуру в мери на виборах 2002 року. Тому й сфокусував Овтін увагу читача на будівництві за ініціативою Руслана Борисовича Спасо-Преображенського собору, незграбно пояснюючи, мовляв, нелогічно колишнім атеїстам відбудовувати храми. У нас немає скільки-небудь солідних доказів того, що, перебуваючи на партійній роботі, Руслан Боделан забував про Бога. Не ходити до церкви, не хреститися при народі й не кидати виклик тодішньому державному устрою та його атеїстичній ідеології — це не значить не вірити в Господа. Це примітивне, не наукове тлумачення стану душі порядної людини в комуністичній системі. Саме добрі справи для людини, здатність прийти на допомогу знедоленому, подати руку хворому — це і є справи Господні. Чимало людей у радянські часи змушені були любити Господа мовчки, не демонструючи відверто свою любов до ближнього, як заповідав Бог. І не заради відмолювання своїх гріхів він,

Руслан Боделан, відбудовує Храм. Це можна зробити в іншому храмі (чимало християн взагалі не визнають церкви за посередника Всевишнього). Він робить це для повернення собору людям, щоб разом з ним швидше відроджувалась душа православних, понівечена попередніми режимами. Відбудова Спасо-Преображенського собору — це ланка у довгому ланцюзі конкретних справ мера задля добробуту одеситів і їхнього душевного комфорту. (А чи взагалі зручно інструктору міськкому партії з питань агітації дорікати секретаря обкому в атеїзмі?)

Про ставлення Руслана Боделана до відбудови храму і неспроможність Юрія Овтін глибoko зрозуміти підвалини душевного пориву мера влучно сказав Сергій Логвиненко: “Вот только с Русланом Боделаном автор не пытается стать за панибрата. Зато с каким личным злорадством обсасывает он тот факт, что первый секретарь обкома партии нынче возводит величественный храм на Соборной! Хотя, если подумать, то в этом факте заключается высокая трагедия нашего времени, изображение которой под силу разве что автору “Тихого Дона”. Увы, в эту тему вцепился, плотноядно хихикая, наш землячок...” [18].

Шалена критика на сторінках газет і екранах телебачення, спотворення Юрієм Овтіним образів відомих постатей Одеси поставила автора “Рассказов”, як мовиться, в становище, “гірше губернаторського”. Йому по суті нічим крити карти опонентів. Замість того, щоб визнати критику, подякувати опонентам за доброзичливість (саме так вчили Овтін в обкомі комсомолу і райкомі партії, тому вчать і рицарські вчинки), він не придумав нічого кращого, як “поросся посвятити в карася”, щоб можна їсти його у дні посту. Що сталося опісля, дає відповідь репліка Рахіма Кордюкова (Валерія Ненова) “Дописався, що сам злякався”, опублікована в “Одеських вістях”. Наведемо її повністю.

“Одеський письменник Юрій Овтін на сторінках газети “Окна” опублікував п’ять нарисів (оповідань) про мерів Одеси. “Одеські вісті” відреагували на ці публікації репліками “Помиї з вікон” (від 14. 02. 2001), “Одна бабка сказала” (від 21. 02. 2001 р.), “Лизнув” (від 21. 04. 2001 р.). Критика прозвучала й на телевізійних каналах. Твори, незважаючи на це, вийшли окремою книгою.

Що спонукало Юрія Овтін на малювання історичних портретів?

Замовлення — не інакше! А що скаже чесний, порядний читач про опуси — автору було наплювати.

Втім, пан Овтін прагнув скандалу. І практично сам для себе його влаштував. На обкладинці своєї книги, щоб привернути увагу до себе, він написав:” Автору інкримінували спотворення фактів, зловмисний наклеп, дорікали упередженістю та іншими смертельними гріхами, уперто називаючи оповідання “нарисами” і, користуючись цією підміною, судили за законами зовсім іншого жанру...”

От дає! Де вигідно — нариси, де ні — оповідання. Яка різниця, запитає читач? Велика: нарис — це короткий опис життєвих фактів, а оповідання — художній оповідний прозаїчний твір. Уловлюєте нестиківку?

Виходить, що в оповіданні можна одного мера принизити (що й вийшло), а іншого (пана Гурвіца) піднести до небес, і при цьому пояснити все різницею жанрів. Описуючи пана Гурвіца у своєму творі, Юрій Овтін ностальгічно згадує їхню першу зустріч, коли уже немолодий виконроб Гурвіц ремонтував його офіс; і що цікаво, під час ремонту виконроб Гурвіц читав напам’ять Ніцше, Гейне, Геббельса.

Газета “Ветеран” (від 22. 08. 2001 р.) також не залишилася осторонь і висловила свою точку зору:”Лише чомусь, коли писав Юрій Овтін про Валентина Симоненка, Володимира Шурка, Леоніда Чернегу, то одягав чорні окуляри, а коли про Едуарда Гурвіца — рожеві. Де ж об’єктивність?

Але скандаліст і же з ним не помітили, як самі проколотися. Читаємо статтю “Про мужские дела” (газета “Окна” від 13. 04. 2001 р.). “Нариси” Овтіна публікуються у газеті “Окна”. Після того, як в “Окнах” був опублікований перший нарис...”, “А чого автору нарисів зробити не вдалося?” і т. ін.

Все-таки нариси! Ось чому терміново переіменували нариси на оповідання, інакше який з пана Гурвіца ангел?

Нещодавно по телебаченню один із тих, хто працював з двома мерами і добре знав решту, назвав найкращими мерами Одеси за останні 30 років Володимира Шурка, Руслана Боделана, Валентина Симоненка, Лазаря Заярного. Про Гурвіца — ні слова!

Але повернемося до тексту, опублікованого на обкладинці нарисів оповідань: “Уже перша публікація цих оповідань... виклика-

ла неоднозначну реакцію (а чому вона повинна бути однозначною?), а також роздратовані репліки “Одеських вістей”, які межують з нецензурною лайкою, за якими були телефонні погрози, які далеко виходять за межі літературної дискусії”.

Що тут скажеш? Треба було ще додати, що після реплік в “ОВ”-“ОИ” Юрія Овтіна не просто залякували, а один раз уже “вбили”, а потім оживили, щоб ще раз вбити. А хто... Зрозуміло, хто — або доньки обмовленого Шурка, або розкритикований нинішній мер, або редактор “Одеських вістей”, котрий опублікував репліку...

Більшої ганьби для самого себе не вигадасеш” [19].

Не заперечуючи автору репліки, маю можливість його доповнити. А саме: вперше про те, що твори Юрія Овтіна є нарисами, газета “Окна” стверджувала не 13 квітня 2001, а ще раніше, 8 березня 2001 року в колонці “Следующий номер” вона повідомила: “Очерк об Эдуарде Гурвице”. Помітив цей різнобій і Сергій Логвиненко. Він писав: “Овтин прав — это не очерки. Равно как не рассказы, новеллы, эссе или литературные портреты. Это откровенная халтура всеядного строчкогона, которому всеравно о чем писать, лишь бы иметь возможность похвалять себя...” [20].

З огляду на те, що в молодості ми з Юрієм Петровичем були в добрих стосунках, пропоную йому вихід зі скрутної ситуації: матеріали про Едуарда Гурвіца назвати оповіданням (там надто багато літературного відхилу й фантазії), а інші — обрізаними нарисами, бо там хоч і нема повної правди, зате підозрювати автора у любові до своїх персонажів теж нема жодних підстав. А під назвою книги відобразити свою літературну новацію в такій редакції: “Очерки — рассказы”.

Не треба думати, що автор “Рассказов” залишився один на один з опонентами. Поради читачам, що їм слід нариси сприймати за оповідання, дала газета “Киевские ведомости”. А Нью-Йоркська газета “Новое русское слово” зробила дещо суттєвіше. Вона вмістила статтю В. Сердюченка, члена журі інтернетівського літературного конкурсу “Сетевой Дюк.” Автор статті, аналізуючи роботи, які представлені на конкурс, очевидно, одеситів — емігрантів і тих, хто надіслав свої твори з Одеси, зокрема, дала позитивну оцінку працям Юрія Овтіна. Але й відкрила читачам справжній задум автора. Читаємо:” ... Все они о новых правителях и хозяевах Одес-

сы... Юрий Овтин предпочитает не заходиться в интеллигентском раздражении на предержавших власть, но предлагает увидеть в них тех же “лиц одесской национальности”, к которой сам принадлежит” [21]. Цю думку Ю. П. Овтін у ЗМІ не спрочував.

Що ж, шановний читачу, за допомогою американки ми тепер розуміємо, що Юрій Овтин сповідав одеський національний принцип при написанні “Рассказов”. Але залишається без відповіді питання: чому всі чотири мери-слов’яни показані в негативному ракурсі, а єдиний єврей чудовим мером?

Руку підтримки Юрію Овтіну подав журналіст Володимир Крещук. В “Рабочей газете” він опублікував рецензію “Одесса отдает предпочтение задиристым хулиганам. В этом убеждает книга Юрия Овтина “Рассказы об одесских мэрах” [22], в якій спробував приглушити подвійні стандарти автора “Рассказов” до своїх персонажів. Хоч зміст рецензії суперечить назві рубрики “Портрети без ретуші”. Читач знайде корисним визнання автора рецензії про присутність у книзі мотивів майбутніх виборів: “Рассказы об экс-мэре, народном депутате Украины Гурвице и нынешнем городском голове Руслане Боделане, на мой взгляд, отличает некоторая незавершенность, выполняющая роль своеобразной интриги. Они оба уже заявили, что во время очередных выборов выставят свои кандидатуры в претенденты на пост мэра. И писатель знал об этом” [23]. Це відкриття є найціннішим у рецензії журналіста.

“Рассказы” Овтін перевантажени літературними прийомами, різними висловлюваннями розумних людей. Вони, неначе листки капусти, покликані приховати правду-голівку, що не відзначається свіжістю. Сергій Логвиненко, говорячи про працю Юрія Овтін, зауважує: “Вместо чеканных, ограненных фраз — обилие пышнословных пустоцветов, вместо полнокровного образца героев повествования — какие-то полусущественные детали” [24].

У дискусії з автором наводились думки письменника-фронтовика Юрія Бондарева: “Что такое категория красоты в литературе? Красота в отдельных разительных словах? Сравнениях? Метафоре? В ритме? Или единственная красота — это правда действительности?..” [25]

Отже, маємо підстави підсумувати: праця Юрія Овтін “Рассказы об одесских мэрах” переслідувала політичну мету. Опублікована

за рік до виборів одеського міського голови, вона була розрахована на достатньо тривалий термін впливу на одеситів. Зайвим підтвердженням цього може бути той факт, що спочатку оповідання-нариси публікувались в опозиційній газеті “Окна”, що на повну потужність працювала на Едуарда Гурвіца і проти Руслана Боделана.

Метод досягнення мети автор обрав не найкращий: очорнивши Володимира Шурка, Валентина Симоненка, Леоніда Чернегу, Руслана Боделана, Овтін створив вигідний фон, щоб яскравими фарбами намалювати політичний портрет Едуарда Гурвіца. Сумніву немає: “Рассказы” написані для створення своєрідної виборчої ідеології свого улюбленого героя у березні 2002 року.

Літератори дадуть належну оцінку художньому достоїнству, замислу і негідним методам виконання поставлених автором завдань. А для пересічних одеситів, після знайомства з “Рассказами” Овтін уявляється більш складнішою, підступнішою людиною, ніж раніше, коли видавав себе за солодкуватого оповідувача. Одним з перших читачів розпізнали справжню мету “Рассказов” доньки Володимира Шурка. У листі до газети вони, зокрема, писали:”...Мы знаем, что сегодня в городе развивается предвыборная кампания по выборам городского головы, и что о своих намерениях заявил находящийся мэр города Руслан Боделан.

Работая с Русланом Борисовичем, наш отец всегда высоко отзывался об организаторских и деловых качествах этого руководителя. На предстоящих выборах вся наша семья будет голосовать за Руслана Боделана” [26]. Тобто в середовищі сім’ї Володимира Шурка автор “Рассказов” досяг зворотньої мети. А що показали вибори, дізнаємося далі.

Закриваючи книгу Юрія Овтіна, відчуваю, як мене залишають, здавалось, колись стійкі почуття симпатії й пошани до цієї людини. А ще з ранку було переконання, що він не дасть себе втягнути в болото політики. Залишається невивченим питання: навіщо для піднесення одного чорнити інших? Чи знайдуться у нього сили не допустити подібного у майбутньому, бо створене вже нікому не вдасться поправити. Хай передостаннім реченням цієї глави, зверненим до Юрія Петровича, буде вислів, написаний при вході знаменитого храму Аполлона Піфійського в Дельфах:” Познай самого себя” [26]. Перед тим, як творити портрети інших.

ФАНТАСМАГОРІЯ ПОМСТИ АБО КАПЕЛЮШНИЦЯ

Праця Леоніда Капелюшного “Високосное время” зазнала два народження. Ще до своєї появи у книжковій версії виник газетний варіант. Київська, відверто антипрезидентська, газета “Свобода” завершила 2001-й і відкрила новий 2002 рік публікацією фрагментів з названої роботи.

У зв’язку з тим, що мені вже доводилося писати про газетні творіння Л. В. Капелюшного, то обираю таку методи її аналізу: спочатку наведу те, що писав раніше, а потім розповім про остаточне враження з кінцевим варіантом роботи одного з “наймолодших” одеситів.

Появу книги з табору Едуарда Гурвіца автор цих рядків очікував. Навіть з деяким нетерпінням. Хотілося дізнатися про методи написання, бо здогадатися про мету було не важко. І ось чому: знаючи, що ідеологи команди екс-мера страждають відсутністю мужності й самокритичності, впевнено, безпомилково прогнозувалася мета майбутньої книги: виправдовування, виправдовування і ще раз виправдовування. Перед майбутніми поколіннями одеситів. Ще важливіше — перед тими, хто голосуватиме через рік. Бо тільки вони можуть забезпечити реванш команди Гурвіца на виборах одеського міського голови у 2002 році. Іншими словами, головний адресат книги — електорат, його душі і свідомість. Вона й замислювалася, щоб переорієнтувати світосприймання одеситів з правди на неправду. Оце так завдання! Безперечно, суперзавдання! Автор такої книги мусить відповідати низці вимог. По-перше, мати талант і письменницький, і журналістський. Письменницький — для художніх, правдоподібних домислів і далекоглядної фантазії. Журналістський — для загострення, актуалізації напівзабутих сюжетів минулого протистояння.

По-друге, автор такої книги мусить бути внутрішньо стимульований. До того ж, краще, ніж хто інший, зацікавлений у тому, щоб земляки повірили фальсифікованому тлумаченню подій минулого. Така людина знайшлася. Вона сама давно мріяла, готувалася до важкої праці — написання “неправдивої-правдивої” книги. Читач, мабуть, здогадався, що за такий непосильний труд міг взятися

тільки Леонід Капелюшний. А чому б і ні? Він — головна дійова особа у кампанії 1998 року під час виборів мера: голова міської виборчої комісії. Мріяв стати віце-мером з питань пропаганди. Але мріям не дали здійснитися “злі люди”, які заслуговують на жорстоку помсту. Він несе левову частку відповідальності за провал виборчої кампанії. Не виправдав надій мера. Амбіційний, талановитий журналіст зі схильністю до художнього змалювання фактів, яке нагадує окозамилування. Спроможний до свавільного тлумачення подій, викривлення інформації у власних інтересах.

Книга писалася, очевидно, більше двох років. Часу достатньо, щоб поглибити знання причин політичного банкрутства. Звичайно, при бажанні. Але бажання повело його в інший бік — подати події під таким соусом, щоб вони набули іншого сенсу. Якщо раніше програш команди Гурвіца тлумачився як перемога команди Боделана, то автор книги взявся повернути досягнення противника проти нього самого. І в цьому немає нічого дивного. Бо Капелюшний, перебуваючи у статусі “сірого кардинала” при Гурвіці, несе відповідальність за ідеологічне, агітаційно-пропагандистське, психологічне поле, що формувалося в Одесі засобами масової інформації впродовж чотирьох років, і яке не спрацювало в потрібний момент. Леонід Капелюшний як редактор газети “Слово” безпосередньо несе відповідальність і за нагнітання серед одеситів того соціального психозу, який вилився в жорстоке протистояння серед земляків.

Перебуваючи на посаді голови міської виборчої комісії з виборів мера, він свідомо зробив чимало порушень Закону про вибори, які в результаті, в тому числі і його дій, були визнані судом недійсними, а колишній мер позбавлений права брати участь у повторних виборах. Раніше доводилося писати: “Чисельні порушення закону під час проведення виборів у березні 1998 року засвідчили неповагу до існуючих норм демократії з боку багатьох ланок організаційної виборчої системи в місті. Приклад у порушенні виборчого законодавства показував голова комісії Леонід Капелюшний. Йому належить чи не лєвова частка вини у визнанні виборів недійсними. Одесі, крім моральної, завдано значної матеріальної шкоди” [27]. Спроба Л. В. Капелюшного реабілітуватися у Європейському суді не досягла мети. Залишається один спосіб: виправдовуватися перед

історією написанням власної книги, в якій представити події таким чином, щоб повернути їх на користь тим, що програли, й на шкоду тим, які перемогли.

Завдання дослідника — переконати читачів у суб'єктивізмі Л. Капелюшного полегшується відвертостями останнього. Наведемо його власні оцінки своєї праці: “Книжка суб'єктивна до последней запятой. Должен сказать, что я вообще не верю в объективную журналистику, это большое лукавство, когда человек с пером говорит, что он беспристрастен в своих оценках или выводах” [28].

Далі автор стверджує, що журналістика — ремесло моральне і повинна бути чесною, правдивою, точною у фактах. За логікою ці судження суперечливі. Капелюшний відмітає як можливе здатність журналіста до об'єктивних оцінок подій, у тому числі, очевидно, й соціально-політичних. І майже не знаходить зв'язку між об'єктивністю, з одного боку, і правдивістю й чесністю, — з іншого. У цьому його хибна методологія, яка неодмінно приведе автора до нечистих досліджень і помилкових висновків. Жаль, що талановитий журналіст не розуміє, що саме у намаганні бути максимально об'єктивним у ставленні до об'єкта, до правди якраз і є чесність, мораль журналіста. Не можна погодитися з колишнім редактором відверто прогурвіцівської газети “Слово”, що журналістика має тільки призначення захищати людину, ідею, суспільство. Він відверто лукавить. Не можна захищати одних, не завдаючи страждань іншим. Зокрема, Капелюшний, захищаючи себе й команду Гурвіца, завдає нищівних ударів опонентам. І мета його книжки: виправдовуючи себе й соратників, громити противників.

Відмовившись від спроб сприймати об'єктивно події, пан Капелюшний зі своїм дрімучим суб'єктивізмом ставить перед собою дивне завдання: “... защитить честь и достоинство Одессы и одесситов, рассказать правду ЧТО и ПОЧЕМУ произошло в Одессе, как и почему ее “победили”” [29]. То дозвольте запитати Вас, шановний Леоніде Володимировичу, як же Ви збираєтеся розповісти одеситам правду, виключаючи, заперечуючи об'єктивність своїх оцінок? Правда, істина, об'єктивна оцінка — поняття споріднені, майже тотожні, майже синоніми. Правди, істини без об'єктивності не буває. Перші дві служать для відображення третьої. Отож, хибна методологія придумана для привласнення права на вимисли, домис-

ли, фальсифікацію подій тощо. Дивним є і надумана месіанська роль Капелюшного захистити честь і гідність міста-героя Одеси й одеситів. Що тут скажеш? По-перше, Одеса сама себе захистила від різних любителів панувати над нею, у тому числі і від Капелюшного, і не просила його захисту; а, по-друге, захищати перлину біля моря треба чистими руками. Чи такі вони у Капелюшного? Він уже намагався це зробити у Європейському суді, але отримав “от ворот поворот”.

Книга називається “Високосное время”. У російській мові такого сполучення немає. Якщо Леонід Капелюшний вкладає якийсь магічний сенс, приреченість на невдачу у високосному році правління екс-мера, то зробив це невдало. Високосним роком у них видався 1996 рік. А це був час стрімкого росту дутого авторитету Гурвіца, на який невтомно працював редактор газети “Слово”, автор названої книги. Очевидно, Капелюшний не страждає вимогливістю до себе при написанні словосполучень. У вільності підбору слів важливіше інше — інтрига. Якщо під високосним часом мається важкий період, то для років Капелюшного у статусі “сірого кардинала” цього не скажеш. Його свавілля поклав кінець тільки Кіровоградський суд.

Маємо всі підстави вважати інше: правління Едуарда Гурвіца і його “сірого кардинала” Леоніда Капелюшного було для них зоряним часом, а для одеситів — високосним, тобто важким, невдалим.

Інтрига не тільки в назві книги. Бачимо інтригу у назві опублікованої глави з цього твору: “Как они нас убивали”. Читачу подумалось: а чому не назвати простіше: “Как нас убивали”? Виявляється, у назві книги Капелюшного є застереження, щоб читач не клюнув на журналістську версію про інсценування замахів. Тобто Капелюшний робить читачеві інспірацію (прищеплення своєї думки) проти думки про інсценування. Неможливо навіть припустити, щоб Капелюшний назвав главу “Как мы нас убивали”. Був би абсурд. Та саме абсурду, очевидно, він і шукає. А, між іншим, у судових процесах над кілерами замовники не визначені. Не отримала відповіді сформована у трагічні часи думка про те, чому людей зі стану опонентів Гурвіца вбивали на смерть, а з його прихильників — вбивали і не вбили. А це означає, що “ОНИ” судом не названі. Питання залишається відкритим: “ОНИ” чи “МЫ”. Структура книги

(якщо вона взагалі видана десь), коли пишуться ці рядки, досліднику не відома, але переконаний, що там нема глави “Как мы ворovali”, тобто не розкрита одна з галузей основної діяльності команди Гурвіца. Не буде глав “Как мы Одессе долги оставляли”, “Как я провалил выборы мера”, “Как нас из Страсбурга вышвыривали” тощо.

Для переконання читача у навмисне спотвореному поводженні з предметом свого писання Капелюшним наведемо не всі, але достатню кількість прикладів. Розпочнемо з викладу його думок покійного редактора “Вечерней Одессы” Бориса Дерев’янка.

“... Борис Деревянка на самом деле был для одесского мэра не опасен, безвреден. Более того, Деревянка оказался для Эдуарда Гурвица счастливым случаем. Создание антагониста такого класса для пиар-технолога — высший пилотаж и большая удача...” [30]. Висновки мусив зробити сам читач: Борис Дерев’янка був убитий противниками Гурвіца для того, щоб озлобити одеситів проти останнього.

Видаючи бажане за дійсне, автор свідомо намагається ввести в оману одеситів. Описуючи стосунки Гурвіца й Дерев’янка, Капелюшний не наводить такої “дрібниці”, як систематичне цькування редактора “Вечерней Одессы” у засобах масової інформації, що ходили під мером. Повернімося до цього ганебного “історичного” факту.

Коли організоване командою Гурвіца паплюження Бориса Дерев’янка в приручених ЗМІ не дало результатів, вирішили розіп’яти його на сесії міськради, депутатом якої він був. З цією метою розробили огидний сценарій, у якому і доповідачам, і виступаючим були розписані ролі. Ось як розповідає про це Борис Херсонський: “Перелопатили підшивку “Вечірки” за два роки. Зробили виписки зі статей. Роздрукували в особливій таблиці. Та ще намагалися говорити, що всю цю досить неприємну роботу виконали три депутати на громадських засадах... Ні, це робота десятка осіб. І тут же, одночасно, з’явилося незадоволене “населення”! На депутата Дерев’янка почали скаржитися — не виконує своїх обов’язків! Вмить всі схопилися за голову й захоли — куди ж ми раніше дивилися! Так серед нас же ворог. І відразу ж синхронно взялися за перо. І висловлювати почали одні й ті ж думки, які спадають на думку одним і тим же людям. Це і називається — цькування” [31].

На сесії міськради “Вечернюю Одессу” звинувачували в тенденційності, наклепах на міську владу, а редактора — в агресивності й неповазі до депутатів. У відповідь він відмовився відвідувати сесію. Так команда Гурвіца поводитися з “потрібною” (за Капелюшним) людиною.

Видаючи себе за знавця піар-технологій, Леонід Капелюшний не випадково обходить десятою дорогою хронологічний фактор. Наприклад, час стійкості негативних емоцій у населення.

Відомо (і цього не могли не знати замовники вбивства), що громадські емоції тривають недовго. Місяць-два. Але аж ніяк не сім місяців. Саме такий термін розділяв дату вбивства Бориса Дерев’янка 11 серпня 1997 року від виборів мера 29 березня 1998 року. Не може не знати про це Леонід Капелюшний. Але фактор часу спалаху емоцій у населення перевертає його конструкцію домислів, тому він начебто нехтує ним. Одне слово, замовники вбивства Бориса Федоровича переслідували не мету розбурхування “вхолосту” негативних почуттів задовго до виборів, а якусь іншу, більш суттєву.

Відповідь на це знаходимо у висловлюваннях Дерев’янка про наміри балотуватися на посаду міського голови на майбутніх виборах. У його шансах на успіх можна було не сумніватися. Журналіст Валерій Барановський опублікував у “Вечерней Одессе” матеріал “Ескиз портрета”, присвячений Борису Федоровичу. Там була така думка: “Убили его или принесли в жертву, он снова, как и в лучшие для его газеты времена, стал властителем дум. Общество всколыхнулось. Похороны напоминали манифестацию. Стало ясным, вздумай он, оставшись в живых, предложит себя городу в мэры, действительно победил бы в сухую” [32].

Передбачили можливий успіх редактора його вороги. Вони вміли прогнозувати й готувались до завітної дати заздалегідь. Прибравши з політичного шляху Бориса Федоровича, його противники вирішили головну проблему — позбавилися найнебезпечнішого конкурента. Нема людини — нема проблеми.

Але фактор конкурента Бориса Дерев’янка на виборах Леонід Капелюшний замовчує. Визнай це, замовників вбивства належало шукати у стані опонентів, до того ж, наймогутніших. А задумка у колишнього голови міської виборчої комісії була інша: схилити читача до думки, що Дерев’янка вбили ті, хто вчинив замах на

мера Гурвіца. Логіка проти намірів Капелюшного: вбивців послали ті, для кого Борис Федорович був загрозою на шляху до влади, а не агітатори-пропагандисти з дружнього до Дерев'янка табору.

Намір Капелюшного представити своїм читачам Дерев'янка старомодним редактором переслідує ту ж саму мету: зобразити останнього як людину, що не представляла серйозного інтересу для команди Гурвіца. “Дерев'янку більшістю одеситів воспринимался как своеобразная патология — он всегда, в любом случае выступал против Эдуарда Гурвица, и “Вечерка” постепенно начала играть роль городского сумасшедшего, которого слушают, но всерьез не воспринимают” [33].

Зверніть увагу, читачу, на апеляцію Капелюшного до позиції більшості одеситів. Ми цей недозволений, брехливий прийом вже зустрічали у журналістів, близьких за світоглядом і мораллю до Капелюшного, у Милошевича та інших. Спробуємо запитати автора: “А що, шановний, Ви чи хтось інший проводили опитування більшості одеситів щодо їхнього ставлення до Дерев'янка і “Вечірки”?”. Тож скільки можна говорити неправду землякам?

Траурна маніфестація одеситів під час похоронів Бориса Федоровича, якої за чисельністю не знає історія Одеси, високий передплатний (а не дотований, як газета Капелюшного “Слово”) тираж “Вечерней Одессы” свідчить про високий авторитет Бориса Дерев'янка як редактора, так і його газети серед одеситів. Вони свідчать і про злий намір Капелюшного переписати історію на свій лад, шукати причини своїх політичних провалів там, де їм нема місця.

Вражає історія протистояння, яка написана Леонідом Капелюшним, лженауковістю. Насамперед, про це свідчать джерела історичних сюжетів. Майже відсутні посилання на документи, публікації чи інші визнані наукою підстави для висвітлення подій. Наприклад, “документальною” основою широкого сюжету про вбивство Дерев'янка, його замовників стало не що інше, як посилання на розмови людей, прізвища яких не називаються так само, як не називається прізвище інформатора цих розмов. Читаємо: “Много позже, спустя примерно полгода, мне стал известен такой факт. В конце весны 1997 года достаточно известный украинский политик с крепкими одесскими корнями приехал в родной город и пригласил на прогулку нескольких своих единомышленников — “специалистов” по борь-

бе с Гурвицем”. Звичайно, такий “факт” читач не перевірить, а в юриспруденції не може бути базовим для ведення слідства. Іншими словами — не викликає довіри. Точніше, це брехня.

Не маючи ніяких записів, Леонід Капелюшний вражає ще одним відкриттям: він наводить начебто дослівно діалог гостя з земляками. Зокрема: “... Гурвиц сьогодні в городе банкетует — выборы готовит он, формирует избирательные участки и комиссии он, и купит всех его людей не хватит никаких бабок. Поэтому мы должны принимать такие решения, которые вызывали бы у одесситов шок...”

Если для того, чтобы сдвинуть этого монстра, нужно будет принести в жертву даже меня, значит, пусть будет так, — несколько патетически заявил гость с правами хозяина” [34].

Розуміючи, що у читача може виникнути сумнів з приводу достовірності наведених фактів, Капелюшний спішить запевнити читача у правдивості сказаного не менш сумнівним “аргументом”. Він пише: “Я привожу этот факт с чистой совестью и легким сердцем, так как точно знаю, что о прогулке, о рассуждениях на тему нестандартных решений и жертв специальные службы информацию имели гораздо раньше меня...”. Якби у Капелюшного були докази й чиста совість, то він неодмінно розповів би читачу про те, як він дізнався про інформаційний банк спецслужб, що саме спецслужбам стало відомо про замовника вбивства Дерев’янка. А головне, якщо спецслужбам стало відомо раніше, що саме київський гість замовив Дерев’янка і про це пізніше дізнався Капелюшний, то чому киянин не притягнутий до відповідальності і чому мовчить, не вимагає цього сам Капелюшний? Ясно чому: Капелюшний або видумав, або підтасував факти таким чином, щоб інтригувати читача, а самому не нести відповідальності.

Щодо чистоти совісті Капелюшного, то дослідник, працюючи над вивченням діяльності його на посаді голови міської виборчої комісії у 1998 році, не виявив такої у його моралі. У книзі “Одесске протистояння” є висновок: “Так безславно, точніше, ганебно завершив свою участь у політичному протистоянні Л. Капелюшний. Якої матеріальної, політичної, моральної шкоди завдав він одеситам і місту, ще скажуть дослідники. А поки що ясно одне: Капелюшний є одним з головних авторів чорної сторінки міста-героя Одеси” [35].

У пана Капелюшного неодноразово зустрічаються посилання на джерела, що не визнані наукою. Не можна посилатися при дослідженні яких завгодно питань, тим більше пов'язаних із замахами на людей, на не зафіксовані у ЗМІ, слідчими, іншими офіційними особами, чи власноручно не написані чи не підписані матеріали, навіть якщо вони особисто були сказані пану Капелюшному у приватній бесіді. Ніколи плітки (сплетни) не служили підставою для звинувачень у замаху. Саме у відсутності вимогливого ставлення до рівня джерел інформації, а ще вірогідніше — схильність Капелюшного до сумнівних джерел, є суттєвим показником його безмежного суб'єктивізму, щоб не сказати аморальності у поводженні з системою доказів.

Характеризує його і неповажне ставлення до правдивості джерел, поєднане з невмінням працювати з офіційними матеріалами. Ті поодинокі перекази офіційних матеріалів не дають можливості чітко розмежувати, де стверджуються документи, а де думки журналіста.

Здивування викликає і намагання Леоніда Капелюшного представити майже приятельськими стосунки між Президентом України Леонідом Кучмою й тодішнім одеським міським головою Едуардом Гурвіцем. Автор, очевидно, сподівається на коротку пам'ять одеситів. Дарма. Вони не забули, як саркастично порівнював той Президента з директором заводу, як погрожував провалити в Одесі Л. Д. Кучму на президентських виборах у 1999 році тощо. Далека від дійсності спроба “облагородити” стосунки Едуарда Гурвіца і Руслана Боделана. Проти цього заперечують не тільки матеріали “Одесского вестника”, що ходив під Гурвіцем, але і самі промови останнього, особливо його листівка-звернення до одеситів у березні 1998 року, де містяться образи на адресу тодішнього губернатора Руслана Боделана.

Блюзнірськи звучать в устах автора книги такі слова: “Потому что изначально, генетически журналистика всегда была ремеслом строгой нравственности. Она исключала оскорбления самого отрицательного героя, исключала ложь и передергивание фактов, неуважение к читателю и зрителю” [36]. Він сам себе майстерно спростовує, відлупцює, як унтер-офіцерська вдова. Поряд з наведеною думкою про журналістику пан Леонід вживає такі слова: жлоб-

ство, хамство, “харя во весь экран”, “проституція журналюг”, “пальма продажности”... Сумно те, що ці слова й формули він вживає для характеристики колег-журналістів. Після прочитаного у дослідника не знайшлося слів для моральної чи аморальної характеристики Капелюшного: вона вище мого розуміння призначення журналіста і його гуманістичної суті.

На початку розділу мова йшла про ту нехристиянську мораль, яка нищівна не тільки до опонентів, але й до їхніх дітей. Пан Капелюшний в нових умовах підтвердив це спостереження, що його породив сумнозвісний “Одесский весник”, коли газету редагував Воронков. Складається враження: автор не шкодує “вуличних епітетів” для образ дитини редактора однієї з газет. При цьому нездатний навіть втямити що можна про дівчину говорити, а що Христос забороняє. Не дай Боже дожити Капелюшному до тих часів, щоб хтось так говорив про його дітей, як він смакує непристойності стосовно дітей інших батьків.

Нервовість його, очевидно, викликана стійким почуттям невдоволеності власною поведінкою, точніше, долею. Він чимало зробив, щоб привести Гурвіца в крісло мера, формував його імідж, світогляд, ідеологію, сам мріяв стати віце-мером. Мета вже була близько. І вмить все рухнуло. В основному з вини його самого. Є за чим жалкувати.

Газетний варіант книги Л. Капелюшного викликав різку критику в Одесі. Микола Мельник назвав свою рецензію в газеті “Ветеран” “Как они нас убивали, или Варевое для широкого круга”. У ній йдеться про розчарування працею Л. Капелюшного. “И дело даже не в том, что мемуарист явно пристрастен, представляя одну сторону конфликта (понятно какую) исключительно в “черных красках”, а другую если не в ангельском облачении, то уж точно в “белых одеждах”... Книга... оказалась поразительно скучным чтением. Многословные рассуждения по любому поводу, избыток рефлексии, снисходительно-хамский тон по отношению к людям из “другого лагеря” [37].

І далі: “Анализируя поступки Капелюшного на председательском посту, приходишь к выводу, что он сделал абсолютно все, чтобы навредить тому, кому должен был — по логике вещей — всеми силами помогать” [38].

Автор рецензії критикує Капелюшного за несерйозну мету очолити міську виборчу комісію у 1998 році, начебто заради збору матеріалу для майбутньої книжки; за бідну мову твору, що схожа на мову міліцейського протоколу чи політичного доносу. Однією з причин невдалої книги рецензент вбачає в меті автора: Капелюшний писав не те, що хотів, а тому він змушений вдаватися до напівправди, а то і відвертої брехні, натяків, користуватися чутками.

Микола Мельник вбачає вихід книги саме під початок розпочатих передвиборних перегонів як бажання Капелюшного виправдатися перед будь-яким кандидатом на ту чи іншу виборчу посаду. Якби Капелюшний написав чесну і відверту книгу, то це означало б для нього політичну смерть.

Методологічний прорахунок Капелюшного рецензент визначив у останньому абзаці свого аналізу: "... Просто лишній раз підтвердилась старая как мир истина, которую блестяще сформировал Лев Толстой, утверждающий, что невозможно "написать хорошо то, что было дурно". Эту мысль через полвека развил Хемингуэй, заметивший, что если где-то ему плохо работалось, так дело может быть "в том, что мы сами были там недостаточно хорошими". А у нас нет оснований не верить классикам" [39].

Рецензент Д. Кувшинов, оцінюючи газетну версію книги В. Капелюшного, на низці прикладів, фактів в тій же газеті переконливо довів її неправдивість, наклепницький стиль, неблагородність мети автора. Рецензія називається "А король-то голый, или Кое-что о "благородных идеях и меркантильных интересах"". У ній, зокрема, говориться: "Ведь скажи Леонид Владимирович действительную, а не декларированную правду о том, как действительно криминальный капитал брал город, то любому, даже мало знакомому с реальными событиями читателю, станет ясно, что команда бывшего мэра — это отнюдь не группа, в которой было много "приятных" и "симпатичных" людей, а, в первую очередь, дорвавшаяся до власти свора гнусных воров и мелких ворюшек, изнасиловавших Одессу, обобрававшая и без того полуголодных и полуничищих людей..." [40].

Книжковий варіант праці Л. Капелюшного "Високосное время" розчарував ще більше газетного. Очевидно, головний редактор газети "Свобода" Олег Ляшко відібрав із запропонованого автором

матеріалу найкраще, тобто те, що могло, як кажуть, триматися купи й мати схожість якщо не наукового, то хоч журналістського дослідження. Саме так називає цю книжку Олег Ляшко, опублікувавши уривки в газеті. Капелюшний новим представив у книзі переважно опис свого фізичного й душевного стану, викликаного замахом на його життя та серйозним пораненням в ягодицю й праве плече. Особливе старання Капелюшний виявив при змалюванні процесів у власній свідомості й психіці. Вони вражають мальовничістю химер, привидами, примарами, нечуваними переплетіннями існуючого й неіснуючого, періодичною появою якогось фантастичного образу, що завжди з'являється у снах чи у напівсвідомості Капелюшного з мудрими порадами... Все змішано: факти з історії і з сьогодення, до відомих прізвищ причеплені не їхні імена. Наприклад, Павло Пантелійович Козир, колишній перший секретар обкому партії чомусь названий Степаном, а директор найкращого заводу Євген Григорович Борщ і двічі Герой Соціалістичної Праці Макар Онисимович Посмітний взагалі без імен... За деякими даними можна здогадатися, що Удав, Риба чи Румин — це Руслан Борисович Боделан, який, мовляв, має риб'ячу кров та судачі очі... Одесу Капелюшний назвав Господинею, себе Оберігачем, а щойно обраного мера (очевидно, Едуарда Гурвіца) Кооператором, якого Господиня першим обрала на танець танго на нею влаштованому банкеті... Знайшлося місце у книзі “Високосное время” і невідомому автору цих рядків. Правда, тільки для прізвища — Гончарук. Імені чи то не знав, чи то не міг згадати після нервових потрясінь. Тільки ніяк не втямлю: навіщо Капелюшному мене, завідуючого кафедрою історії та етнографії України, доктора історичних наук, професора понизити у книзі до доцента, назвати сексотом, стверджувати, що знаю досконало англійську мову (вивчав німецьку) і “зробити” ідеологом збереження влади в руках номенклатури в умовах незалежної України? Очевидно, кращого видумати не міг. Завадив дефіцит совісті, або стан свідомості і душі.

Неначе виправдовуючись за глумління над фактами, Капелюшний пише: “У палаті, по якій човгала шваброю санітарка, стояв сірий сутінок, але я не міг втямити — чи то так закінчується старий день, чи починається новий?” [41].

Навіщо в основу сюжету класти сон хворої людини? Це щось

надзвичайне в політичній літературі. Постає питання: навіщо Капелюшному “хвора” алегорія? Відповідь одна: спаскудити, образити людей і не нести відповідальності в судовому порядку, зваливши все на сні та художній прийом. Хоча не слід виключати, що такі сюжети писалися у хворому стані автора. Цей постріл з-за рогу вулиці кривою рушницею ми вже зустрічали у попереднього автора — Юрія Овтіна. Погодьтеся, читачу, маємо справи з людьми рідкісної мужності. Справжні лицарі пера. Недарма Капелюшний відносить себе до когорти тієї старої журналістики, основою якої є моральність і професіоналізм. Як бачимо, за Капелюшним, брехня й образи — це морально, посилення на сон у горячковатому стані — це професіоналізм.

Все це знаходиться в безкомпромісному антагонізмі з клятвою Капелюшного писати правду і тільки правду. Чи то свідомо пише неправду чи у хворому стані вже нездатний відрізнити правду від неправди.

Леонід Капелюшний констатує, що книга писалася довго й тяжко. Цьому можна вірити з низки причин. Як можна зробити висновок з постійних скарг його на власне самопочуття, здоров'я, автору “Високосного времени” не вистачало джерел творчої наснаги, або вони були кволими. Капелюшний був не тільки фізично, але й морально, духовно виснажений. Після поранення йому належало тривале санаторне лікування, а не повернення до карусельної політичної роботи на посаді голови міської виборчої комісії. Залишається загадкою, чому міська влада, мер не звільнили хворого, неокріплого Капелюшного від обов'язків голови виборчкому? Чи не для агітації за Гурвіца? Мовляв, поранений, а поле битви не залишає. Але ще більшого удару, ніж поранення, йому завдала катастрофа виборчої кампанії, за яку передусім він ніс відповідальність. Опалена провалом кампанії душа у слабкому тілі, понівечена боротьбою свідомість, не могли не породити на сторінках книги химеру і навіть містику. Який творчий потенціал, така і книга.

Стомлюючі екскурси до стародавніх Єгипту, Греції, Месопотамії, Скіфії тощо — це ознака розбурханої душі автора, яка, вибиваючись із сил, не знаходячи задоволення у програному сьогодні, шукала аналогії свого стану в далекому минулому серед наймудріших історичних джерел. Пошук трудомісткий, аж занадто. Исто-

ричні відхилення сягають десятків сторінок, відволікаючи читача від головної проблеми, а результат нульовий — душа не заспокоїлась, бо історія не зафіксувала аналогічних дій, що їх здійснив голова міськвиборчкому і що вчинили з ним, а читач від уважного безрезультатного читання переходить на ліниве перекладання сторінок, не знаходячи актуальності “історичних походів” Капелюшного. Його невмотивовані екскурси можна порівняти з його маршрутом: від редакції газети “Слово” до мерії через Сибір, Далекий Схід, Магаданську область, стародавні держави.

Читача втомлюють не тільки переписування Капелюшним сюжетів з далекого минулого. До головної проблеми за вуха притягнуті просторі думки Леся Танюка, Тараса Чорновола тощо в той час, коли Капелюшний старанно, обережно обходив суттєві документи, без аналізу яких не можна зрозуміти причин одеського протистояння у зазначені роки. Наприклад, не наведені довідки різних комісій про порушення фінансової дисципліни структурами мерії, не названі всі аргументи рішення Кіровоградського суду (брошура “Думая о будущем...”, “легендарна” передвиборча листівка Е. Й. Гурвіца тощо). Про односторонність оцінки Кіровоградського суду Капелюшним яскраво свідчить такий неспростований факт: автор навіть повністю виступ на суді прокурора Леоніда Намятова і відверто обійшов зміст констатуючої частина рішення суду.

Про композиційні невдачі скажемо коротко: декілька глав безболісно можна викинути з книги і це не позначиться на розкритті головної проблеми.

Книга “Високосное время” має п’ять головних героїв: сам автор — Леонід Капелюшний, колишній мер Одеси Едуард Гурвіц (вони обидва позитивні) і три негативних — Президент України Леонід Кучма, колишній губернатор і нині діючий мер Одеси Руслан Боделан і український народ, в тому числі й одесити.

Улюблений герой автора — це сам автор. Капелюшний не шкодував фарб для змалювання себе не тільки талановитим журналістом, але що головне — патріотом Одеси, переконаним демократом-реформатором, далекоглядним політиком, наймудрішим іміджмейкером у команді Гурвіца, його сірим кардиналом. Все, що він робить, правильне й безпомилкове. Він привів у крісло мера Гурвіца і опікав його. Мер без поради з ним не міг прийняти жод-

ного скільки-небудь серйозного рішення, по декілька разів на день викликав до себе Капелюшного для консультацій. Він формував поведінку Гурвіца стосовно Президента України, так би мовити, визначав кийвську стратегію, головною метою якої було усунення Руслана Боделана з посади губернатора, розпалював ворожнечу між мером і губернатором та силовими структурами. Тобто впевнено вів мерію до провалу на виборах 1998 року. Та Капелюшний боїться визнати за собою помилку: не хоче відповідати за політичну катастрофу, шукає винних де завгодно. Одне слово, напаскудив Гурвіцу та Одесі і ховається в главах, як у кущах, своєї книги.

Едуард Гурвіц змальований у книзі підступними фарбами. Він риночник, реформатор, мав досягнення — реконструкцію дороги через Пересип, примусив підприємців латати плиткою тротуари — і надто любив володарювати. І все ж інколи у Капелюшного зривається з язика щось на зразок “Єврей, а дурак...” [42] в разі, якщо Гурвіц не слідує його порадам. Підкреслюю: Едуард Гурвіц був для Леоніда Капелюшного чудовою людиною, відмінним мером і особистим другом до рішення Кіровоградського суду. Тобто до 6 травня 1998 року. Саме це рішення стало водорозділом у їхніх стосунках.

У книзі “Одеське протистояння” мені довелося писати: “... перемога Руслана Боделана мала і продовжує мати панічне дійство на Едуарда Гурвіца і його команду. Дії останніх свідчать про те, що програвши у Кіровограді, вони розгубилися, втратили перспективу політичної боротьби. Від Гурвіца почали відходити його прибічники, друзі. Сам Едуард Йосипович не наважується часто з’являтися перед земляками” [43]. Це писалось на початку 1999 року. До появи книги Л. В. Капелюшного залишалось ще майже три роки. Тепер з його книги дізнаємося про іншу річ: виявляється, не Капелюшний відвернувся від Гурвіца, а навпаки — Гурвіц від Капелюшного. Поворот подій майже не очікуваний, бо Гурвіц висловлював навіть легкі погрози тим, хто від нього відходить [44], а тут, на тобі, такий пасаж.

Та пасаж тільки на перший погляд, а при уважному аналізі подій — вчинок Гурвіца глибоко мотивований і логічний. Ще на початку 1999 року Капелюшний стверджував: “И сегодня нас ничего не разделяет, мы не разругались, не разошлись...” [45]. Лукавив він. Ой, як лукавив. У книзі “Високосное время” сам себе спро-

щує: “После того прощания в сентябре 1998 года мы с Эдуардом Гурвицем больше не встречались. Сначала перезванивались, но разговоры становились не то, чтобы пустыми, но какими-то тягостными. И наконец усохли вообще” [46]. Змушений сказати читачеві, що такий розвиток стосунків цих двох одеських політиків мною теж передбачався. У книзі “Одеське протистояння” писалось: “Так на судовій ноті безславно завершилася вакханалійна боротьба Гурвіца і його команди за продовження панування над містом. Леонід Капелюшний стверджує, що Едуард Гурвіц поки що зберіг з ним нормальні стосунки. Одначе, безперечно одне: лєвова частка вини політичної катастрофи Гурвіца — на совісті Капелюшного. Чим глибше колишній мер буде аналізувати причини поразки, тим частіше і неприємніше з’являтиметься перед ним постать Капелюшного. Передусім він став організатором падіння мера. Підніжка на яскравому відрізу життя Гурвіца” [47].

Прозріння Гурвіца настало. Він врешті-решт досконало оцінив роль Капелюшного у своїй долі. Останній втратив до нього інтерес, а, можливо, взагалі перестав існувати для Гурвіца як друг, радник, повелитель душі і як людина.

Та не такий Капелюшний, щоб пробачити Едуарду Гурвіцу збайдужіння до себе. За розчарування ним він готовий відплатити. І відплатив. Отоді й з’явилася остання глава книги. Вона так і називається “*Courvits contre Courvits* (Гурвиц против Гурвица)”.

Тобто знайшов у Гурвіца те, що передумовило їхню політичну катастрофу. А точніше, Капелюшний залишкову частину своєї вини, яку в основному покладав на Р. Б. Боделана, Л. Д. Кучму тощо, вирішив перекласти на свого колишнього друга.

Звичайно, Капелюшний не знайде в собі сили визнати: привести Гурвіца до політичної катастрофи міг тільки талановито хитрий, авантюристичний, самозакоханий, без міри самовпевнений журналіст Леонід Капелюшний.

Назва глави влучніше відповідала б змісту, якби називалась “Капелюшний проти Гурвіца”. Але Леонід Володимирович не знайде в собі мужності назвати речі своїми іменами. Він свої помилки, прорахунки нікому не простить, навіть другу.

Коротенько про те, як характеризує Капелюшний Гурвіца після розчарування своїм колишнім політичним наставником. Гурвіц, —

пише екс-сірій кардинал, — “если не сломался, то надломился — точно” [48]. “Эдуард Иосифович — человек самолюбивый...” [49]. “Гурвиц темнил”. “Гурвиц делал ошибку за ошибкой”. “Словом, пришло его время вкалывать на команду и на город так, как еще вчера команда работала на него. Но на такие предложения он реагировал своеобразно — губы вытягивались в ниточку, голова пряталась в шею до ушей, а глаза стеклятели. Не думаю, что в Одессе нашелся бы еще один человек, от которого он терпел бы покаяние к активным действиям. Но меня он терпел... Самыми активными собеседниками Гурвица в те дни были Петр Винницкий, выдающийся аферист Дмитрий Корчинский с некоторыми своими соратниками по УНА-УНСО, Лев Вершинин, Валерий Кочетов” [50]. Тут автор підкреслює, що Дмитро Корчинський — майстер політичної провокації.

Правда, читачу, одіозна компанія? З такими мудрецами не те, що нічого не придбаєш, але можеш втратити ще й те, що залишилося. У майбутньому так воно і сталося.

Але продовжимо уважно слухати Леоніда Капелюшного. Гурвіцу пропонувалось очолити створення каталізатора суспільного обурення й протесту проти антидемократичної лінії влади — “Українського опору”. Бач, читачу, як далеко зайшли “змовники” — мали намір організувати з Одеси своєрідний державний переворот. Читач скаже, що за марення? Правильно, якась маячня, що розкриває рівень “державного” мислення Гурвіца та його оточення. Здається, вони і тут були першими, бо ще ніхто в історії України не планував руками одеситів захопити владу у столиці.

А що ж завадило Гурвіцу стати на чолі України? Виявляється, дрібниця: при обговоренні його кандидатури з’ясувалось, що він ще трохи не дотягує до де Голя. Тому було визначено під час дискусії названих “гігантів одеської революційної думки”, що домінуючою “... ідеєю “Украинского сопротивления” должна быть украинская национальная идея. Эта идея была для Эдуарда неорганична, он не знал языка и культуры, истории демократической идеи в Украине, просто не был национал-демократом” [51]. Ось так: неукраїнці спробували спекулювати на українській ідеї. І сміх, і гріх.

Боже мій, як ця характеристика контрастує з тією, що дав Е. Й. Гурвіцу Ю. П. Овтін у своєму оповіданні — нарисі “Круг”, де

його герой — людина начитана, освічена, могла на пам'ять читати класиків і некласиків філософії і політики.

Дослідник вдячний Леоніду Капелюшному за те, що три роки опісля він підтвердив мої висновки щодо низького культурного рівня та відсутності державницької ідеології у Едуарда Гурвіца, викладені у книзі “Одеське протистояння” [52]. Сподіваюсь, настане час, коли замість образ на мою адресу Капелюшний знайде у собі мужність визнати й інші висновки моїх книг.

Читаємо далі Леоніда Капелюшного. У цього талановитого за формою журналіста у гіркі години тяжких втрат інколи з уст зривається та правда, яку він клятвенно обіцяв одеситам написати у книзі. “Мы долго спорили, и в горячих нервах на мой вопрос — понимает ли Гурвиц, что если он не поддерживает Костусева, то обеспечивает победу Боделану, Эдуард сказал — да, понимаю. Но все равно решение не изменит” [53], — цитує свої записи Капелюшний. Забігаючи дещо наперед, скажу: Капелюшний та інші “одеські мудреці” схилили Гурвіца до підтримки Костусева, який вибори програв, а Гурвіц в очах одеситів упав ще нижче, адже ще недавно він відносив Костусева до своїх ворогів. Тобто “мудреці” вдруге зганьбили Гурвіца.

Між тим продовжимо пізнавати риси колишнього мера, що вискакують, наче поплавки з води, з книги його друга. Повертаючись до Гурвіца, Капелюшний різав правду-матку: “Вы сейчас сознались, что готовы предать мертвых и живых... готовы отдать город на растерзание... Вы готовы это сделать, чтобы отомстить человеку, у которого столько же оснований ненавидеть вас, сколько у вас есть оснований ненавидеть его. Но утоляя свое тщеславие, свое личное тщеславие, Вы забываете о людях, которые служили вам верой и правдой!.. И речь идет не только о ваших заместителях, близких сотрудниках, сколько о вообще сторонниках...” [54].

Чому ж Капелюшний вирішив сказати тоді Гурвіцу, а тепер одеситам правду, що він справді думав про свого друга. Про це дізнається читач з цитати Капелюшного, схожої на правду, що так рідко злітала з його язика: “... Теперь вы сдаете Одессу Боделану, я и многие другие остаются здесь жить. Еще раз подчеркиваю, что это будет дискомфортное состояние для всех членов команды, особенно для тех, кто был замечен и активен... Помните, вы всегда говорили

своим заместителям — это не ваша забота думать, что будет, если ...? Ваша забота, говорили вы, думать о победе. Так что об условиях и перспективах говорить самое время...” [55]. Ці слова — цінні визнання про те, як готувався другий етап ганьби Гурвіца і що вирішальну роль у цьому відігравав той самий Капелюшний.

Не менш значимим є відповідь Гурвіца: “...И лучше бы меня не пинать. И не винить в том, в чем я не могу быть виноватым. Вы все норовите сделать виновным в безнравственности президента меня. В такой же степени эта вина может быть и ваша, вы тоже считали, что президентская немилость заканчивается 29 марта, в день выборов...” [56]. Здається, в опорі Гурвіца не дати йому наступити на горло своїй пісні, зганьбити себе в очах одеситів більше привабливості й порядності, ніж у Капелюшного, який, керуючись особистим, егоїстичним, всіма силами штовхав Едуарда Йосиповича підтримати Костусева всупереч громадській думці одеситів. Мусимо звернути увагу на відсутність турботи Гурвіца, Капелюшного й КО про долю їхніх проєктів, позик, інвестицій та взагалі своєї справи, на домінування, навіть абсолютизацію, власних інтересів, власної долі.

Але чи не найбільш цікавий цей епізод тим, що, звинувачуючи один одного у “безнравственности президента”, вони в запалі почуттів висловили істину, якої раніше боялися і яку ретельно приховували від одеситів. Йдеться про те, що в холодному ставленні Президента України до Гурвіца вперше гурвіцоїди визнали винними себе. Це визнання своєї вини для мене тим важливіші, що саме думка про їхню вину доводилася в моїх попередніх книжках — “Одеське протистояння”, “Одеська стратегія” і “Президент і Одеса”. Цінні, надто цінні визнання! Гурвіц і його команда в екстремальних умовах поводитися, як павуки в банці, кожний турбувався про власну шкуру, забувши про те, що зовсім недавно вони вдовбували у свідомість одеситів, що для них добробут земляків, патріотизм понад усе.

Значимі й інші відвертості Леоніда Капелюшного. Вражають вони фактами знуцання над тими своїми соратниками, які в чомусь були не згодні з коменданте Гурвіцом. Автор “Високосного времени” пише про команду так: “... она молчала, делала вид, что ничего не замечает, когда спускали псов и травили в общем-то нормальных людей, виновных лишь в том, что в выборе берега, к которому выгод-

но прибитися, они приставали тудя, где действовали противники Гурвица. Признаю такую вину за собой и я каюсь в ней и прошу прощения у всех, и у Оксаны Амелиной [57] в первую очередь, потому что ее среди нас уже нет..." [58]. Але з команди Гурвіца зникло чимало людей. Хто винуватий?

Ось так. Кому смерть, а кому покаяннє.

Не позбавлене інтересу і таке спостереження Капелюшного: заядлий антикомуніст Гурвіц "По характеру, по стилю руководства Эдуард Йосифович был стопроцентным большевиком, если не анархосиндикалистом вообще... и власть любил беззаветно, и понимал ее в большевистском истолковании — только как инструмент в собственных руках" [59].

Честолобство, славолюбство Едуарда Гурвіца відмічалось мною у книзі "Одеське протистояння". Тепер і Капелюшний змушений це визнати. "Быть узнаваемыми — удел поп-звезд, но не муниципальных лидеров... И Гурвиц тешился, как победительница конкурса красоты в ПТУ, когда его узнавали на улице. И, наоборот, стоило ему заподозрить, что его, мэра Одессы, "не уважают", как терял контроль" [60].

Про невихованість Гурвіца свідчать декілька прикладів його поведінки за кордоном. На зустріч з бургомістром Відня він запізнився на 15 хвилин, чим перетворив зустріч, заплановану в обсязі 30 хвилин, у формальність, бо лідер австрійської столиці не став порушувати регламенту. "Взвинченний Гурвиц дал нервам волю, своего подчиненного отчитывал, как прораб пьяноватого подмастерья на стройке, орал и обещал "оторвать уши"... И тогда один из тех милых людей, которые нас принимали, по-дружески попросил меня об услуге. Он просил пояснить Эдуарду Йосифовичу, что это в Одессе — он первая величина, царь и бог, а в Вене... Да и потом, австрияки народ странный: будь ты хоть сто раз мэр, но если к должности не прилагаются конкретные дела, вызывающие у людей уважение, то цена титулу — ноль" [61].

Не кращим чином обійшовся Гурвіц з Семом Кісліним, мільярдером з Нью-Йорка, у якого Едуард Йосипович був в гостях, зате прийняв американця у себе негостинно [62]... У Ванкувері в готелі Гурвіц "распаялся, фыркал, только что не падал на пол и не стучал ногами", бо прислуга з причини закінчення робочого дня пішла

і не було кому випрасувати меру сорочку. Але не це головне. Гурвіц умудрився запізнитися на годину з хвостиком на вечерю, де його очікував віце-мер, який з'явився секунда в секунду в готель [63].

Леонід Капелюшний пише, що Едуард Гурвіц, працюючи раніше на будівництві молокозаводів і ковбасних цехів в Молдавії так і не зміг потрапити до списку щасливчиків для вступу в партію [64]. Чи не це стало однією з причин ненависті Гурвіца до комуністів?

У книзі йдеться про інші слабкі сторони виховання і звичок Гурвіца. Зокрема, про таку “благоглупость”: “В последние полтора-два года он маниакально создавал традицию общих воскресных обедов в доме приемов на Гагаринском плато. Тут так и просится в сравнение обычай Сталина трапезничать со своими соратниками на Ближней Даче... [65] Пояснение воскресным трапезам было найдено удобное — живет Эдуард одиноко, кроме работы и соратников по этой работе у него никого нет, вот ему и хочется отдохнуть в кругу своих” [66].

І ще чимало негативного, що викликає неприємні емоції до Гурвіца, розповідає Капелюшний про свого друга. І робить висновок, неначе пропонує: “Главная беда Гурвица оказалась не в том, что ему изменила политическая фортуна, а в том, что он оказался плохим товарищем... Потому что ничто мы так стараемся не замечать и не признавать, как потерю друзей. По этой же причине долго не хотелось мне соглашаться с тем, что в тех трапезах, о которых я упоминал мельком, был только Иуда. Без мессии...” [67]. Здається, приїхали.

Очевидно, Капелюшний, сам того не бажаючи, переконав читача в тому, що піднесення Гурвіца на одеський політичний Олімп — справа випадкова, результат чудернацького сплетіння обставин. Хоч можна вважати закономірним не його піднесення, а його падіння. На змалюванні образу Гурвіца значно позначилася, вплинула динаміка його стосунків з Капелюшним у 1998–2001 роках, тобто за час написання книги. У першій половині книги Гурвіц — золотий мер, а наприкінці — майже негативний персонаж. Остання глава про Гурвіца свідчить про те, що Капелюшний, очевидно, втратив надії на повернення колишньої дружби з Едуардом Гурвіцем. Розчарувавшись у Гурвіці, Капелюшний все-таки задоволений собою, своїми діями і порадами.

Леонід Капелюшний підвів читача до підсумкової ризи, де з великої літери написано: Гурвіц — Іуда. Вдячні одесити, вважаю, з розумінням сприймуть сміливість Капелюшного сказати відверто все, що він думає про Гурвіца. Залишається за кадром тільки те, що саме доброго Гурвіц зробив для Капелюшного і яку користь (матеріальну й моральну) отримав журналіст від свого друга-мера. У читача не може бути сумніву, що володів Гурвіц пером так, як Капелюшний, він не менш цікаво змалював би образ Капелюшного, як Іуду, який довів Гурвіца до катастрофічного провалу на виборах міського голови у 1998 році і штовхнув його на ганебну підтримку Костусева. Очевидно, в компанії Гурвіца було чимало Іуд.

За великим рахунком Капелюшний мусив покаятися, вибачитися у одеситів, що нав'язував їм у 1994 році кандидатуру Гурвіца на посаду мера. А Кіровоградському суду, Руслану Боделану подякувати за те, що зупинили монстра — Гурвіца. Мусимо скласти дяку і Леоніду Капелюшному за відверту характеристику свого друга Едуарда Гурвіца. Жаль, що він не відповів на питання: чого варта була його дружба з колишнім мером? Невже накрадених грошей?

До Президента України Леоніда Кучми у Леоніда Капелюшного, людини з особливо загостреним почуттям ненависті, абсолютно позбавленої навіть поняття самокритичності, жорстокі рахунки. Причини на те відомі одеситам. Нагадаю про них читачам. Леонід Капелюшний, не маючи досвіду організаційної роботи, за принципом безмежної відданості меру Одеси Едуарду Гурвіцу у 1998 році очолював міську виборчу комісію і допустив цілу низку порушень Закону України “Про вибори депутатів місцевих Рад, сільських, селищних, міських голів” від 14 січня 1998 року, які були серед підстав вищезгаданого рішення Кіровоградського обласного суду визнати вибори одеського міського голови 29 березня 1998 року недійсними. Міськвизборчком під головуванням Капелюшного 8 травня приймав рішення про те, що немає підстав для визнання виборів недійсними, і проголосив Гурвіца законно обраним міським головою, проігнорувавши рішення Кіровоградського суду. Не рахувався Капелюшний також з висновками Верховного суду України, яким визначалось законним рішення Кіровоградського обласного суду. Виношувалась ідея проведення референдуму на підтримку результатів голосування 29 березня 1998 року і було прийнято рішен-

ня сесії міської ради з цього приводу. “Здавалося, фантазіям Капелюшного щодо пошуку причин затриматись на політичній сцені Одеси не буде кінця. То була демонстрація жадоби власного верховенства, приклад неприборканості політичних претензій, політичної всездозволеності людини, що увірувала у власну винятковість. Чи не ці якості наблизили його до Гурвіца” [68].

В умовах відвертого ігнорування особисто головою міської виборчої комісії Леонідом Капелюшним рішення Кіровоградського обласного суду, низки порушень існуючого законодавства, зростання психологічної напруги в місті Президент України Леонід Кучма 28 травня 1998 року видав Указ: “Про заходи щодо забезпечення конституційних прав громадян, а також керівництва процесами життєдіяльності міста Одеси”.

У цьому документі давався аналіз становища у місті, і на основі статті 102 Конституції України Президент постановив здійснити низку заходів для нормалізації політичного життя в Одесі. Серед них: виконуючому обов’язки Генерального прокурора України Б. Ференцу доручалось вжити установлених законом заходів щодо одеської територіальної виборчої комісії, якою допущені грубі порушення виборчого законодавства та відповідних рішень новообраної Одеської міської ради; на період виборів віце-прем’єр-міністр України Микола Білоблцький призначався виконуючим обов’язки одеського міського голови; Кабінету Міністрів України ставилося в обов’язок надати допомогу органам виконавчої влади і місцевого самоврядування міста Одеси у вирішенні питання зміцнення законності і правопорядку, у вирішенні економічних і соціальних проблем” [69].

Фактично, цим Указом було доведено, що міська виборча комісія і міські органи влади виявились нездатними діяти за законами держави, в межах єдиного правового поля країни. Такого історія міста не знала. Ось так Гурвіц і команда довели одеситів до історичної ганьби.

В Указі Президента України Леоніда Кучми називались головні правопорушники: Леонід Капелюшний і Едуард Гурвіц. Про непослідовність дій Капелюшного після Указу мною писалось раніше [70]. 8 червня 1998 року сесія Одеської міської ради розглянула питання про оновлення складу міської виборчої комісії. Волею більшості депутатів Леоніда Капелюшного було виведено зі складу

комісії, звільнено від обов'язків голови міськвиборчкому. “Так безславно, точніше, ганебно завершив свою участь у політичному протистоянні Л. Капелюшний. Якої матеріальної, політичної, моральної шкоди завдав він одеситам і місту, ще скажуть дослідники. А поки що ясно одне: Капелюшний є одним з головних персонажів чорної сторінки міста-героя Одеси” [71].

Читачу неважко здогадатися, що при відсутності у Капелюшного почуття самокритичності й невміння адекватно реагувати на події, він так само, як і Гурвіц, подається в Європейський суд у пошуках справедливості. Але ця західна правова структура, ознайомившись з писаниною одеситів, навіть не стала їх розглядати з причини безграмотного в юридичному відношенні їх оформлення. Жадібному до помсти Капелюшному залишається одне: свої гнів, лють, обурення, вразливе самолюбство і таке інше вихлюпнути у книзі на Президента і пригадати йому все, що було в минулому, перевернувши з ніг на голову. Чого ж не було, стало плодом запаленої фантазмагоричної фантазії помсти. І розмальовує нашого Президента капелюшницький квач, старанно змочений у дьогті, від сторінки до сторінки, від глави до глави у розмазаному труді під назвою “Високосное время”. Під питання ставиться мораль, совість і честь глави держави, формується підозра, що він своєю бездіяльністю прикриває дії місцевих кримінальних кланів [72]. У главі про Леоніда Кучму “Вышел рыжий из тумана” Президент звинувачується у такому “великому гріху”, як небажання підтримувати авантюрну політику мера Гурвіца, в пособництві російським нафтокомпаніям, підозрюється у зв'язках з масонами і таке інше. “Президент Л. Кучма, долгое время пребывающий в тени, способствовавший тайно реакционным, антидемократическим и антигосударственным силам, решительно вышел на ярко освещенную одесскую авансцену 26 мая 1998 года” [73], — робить висновок Капелюшний.

Ремствує Леонід Капелюшний на Президента і в інших главах, особливо в останній “Византийский синдром”. Звинувачує він Леоніда Даниловича у візантійстві, “суттю якого були подвійні стандарти в політиці й моралі, віроломство, заздрощі, захланність, казнокрадство, зрадливість, підступність, надзвичайна жорсткість, вседозволеність у боротьбі за владу, відсутність будь-яких застережень для можновладців” [74].

Складається враження, що все негативне, притаманне різним системам влади в різні часи історії людства, ввібрав, за Капелюшним, наш Президент. Неначе хворобливо мстива людина, начитавшись купи медичної літератури, відчуває в собі потребу розповісти про свої болі, так і Капелюшний, обклавшись історичними, політологічними, навіть футурологічними та іншими виданнями, горякуватю шукає, яку ще б ваду придумати для характеристики Президента Леоніда Кучми. Мовляв, він непередбачуваний, має власну, нікому більше не зрозумілу мотивацію вибору чи вчинку, йому не притаманні послідовність, твердість переконань, рівне ставлення до близького оточення [75].

Про те, що Капелюшний відверто лукавить, далеко за доказами ходити не потрібно. Взяти, наприклад, той самий Указ Президента України Леоніда Кучми від 28 травня 1998 року “Про заходи щодо забезпечення конституційних прав громадян, а також керівництва процесами життєдіяльності міста Одеси”. У ньому ми знайдемо чимало красномовних фактів, що легко спростовують наклеп Капелюшного. Все в Указі є: і передбачуваність дій Президента (всім було зрозуміло, що свавілля Капелюшного-Гурвіца в Одесі потрібно було покласти край), зрозуміла і мотивація цього кроку Президента (він перераховує низку факторів, що змусили прийняти таке рішення); притаманні Президенту і такі риси стилю керівництва як послідовність, твердість переконань (про це Капелюшний добре знає з того сюжету, що йому й Гурвіцу не вдалося спонукати главу держави зняти з посади голову облдержадміністрації Руслана Боделана) тощо.

Інші звинувачення Капелюшного на адресу Президента настільки безпідставні, що позбавлені будь-яких претензій на дискусію. Чого варте, наприклад, твердження, ніби Леонід Кучма — противник будівництва нафтотерміналу під Одесою [76]. Одеському школяреві відомо, що нафтотермінал і нафтопровід “Одеса — Броди” є дітищем саме Леоніда Кучми. Він був ініціатором його спорудження ще в 1993 році, коли був Прем’єр-міністром, курирував його будівництво, зварював останній шов нафтопроводу в ранзі глави держави [77]. Після подібних наклепів, впевнений, що Капелюшний позбавився підстав поважати самого себе.

Ще безцеремонніше ніж з Президентом України Леонідом Куч-

мою автор книги “Високосное время” обійшовся з одеським міським головою Русланом Боделаном. Для характеристики його діяльності він використовує не факти, а звинувачення. Він будь-що намагається довести, що Президент повинен був позбавити його, Боделана, тодішньої посади губернатора.

Як Лев Троцький (Бронштейн) колись учив своїх комісарів-бандитів, що у боротьбі за поневолення українського народу всі засоби однаково хороші, так і Капелюшний з Гурвіцем не знали меж у застосуванні компромату проти Боделана, образ, невтомно показували його зашкарублим прихильником комуністичної системи, підступним, непримиреним противником Гурвіца, а значить, реформ тощо. Про всі звинувачення Руслана Боделана, що висунуті у книзі Капелюшного, не розповісти. Вона в них, неначе шипшина в колючках. Важливіше визначити причини стійкої і рідкісної ненависті до Боделана з боку автора названої книги. Мені якось вже доводилося писати, що головною причиною шалених атак на Боделана з боку особисто Гурвіца, його команди, особливо підлеглих меру ЗМІ, була його, Руслана Борисовича, здатність протистояти підступним планам гурвіцистів украсти в одеситів, а можливо, у всієї України славне місто Одесу. Він для них був тією стіною, тією неприступною перешкодою, яку легше підірвати, ніж подолати.

Природний талант керівника, державницький світогляд, багаторічний досвід політичного й господарського керівництва, гуманітарна й партійна освіта, бездоганне виховання, вміння ладити з центральною владою, повага до людини, навіть до опонентів, вміння змінювати погляди в унісон зміни обставин, вимогливість і відповідальність стосовно господарських нововведень, вміння сформувати команду і постійно дбати про належну кадрову політику, любов до міста-героя Одеси були тими достоїнствами губернатора Руслана Боделана, яких не мали ні Едуард Гурвіц, ні його сірий кардинал Леонід Капелюшний, інші в їхній команді.

Проти губернатора було декілька напрямків боротьби. По-перше, за всяку ціну схилити Президента України Леоніда Кучму зняти Руслана Боделана з посади голови облдержадміністрації. Це була задача номер один. Почали збирати компромат. “В трехлетнем протостоянии — тайном и явном — набралось немало примеров, как считал Гурвиц, откровенно антигосударственной деятельности пре-

зидентского наместника. И Эдуард Иосифович решил бить пану Кучме челом...” [78], — пише Капелюшний. Іншими словами, автор відверто визнає стукацтво на Руслана Боделана як головний метод боротьби на київському рівні проти нього з боку Гурвіца. “Нужно, наивно и опрометчиво полагал я, — продовжує Капелюшний, — просто развязать Леониду Даниловичу руки, подготовитъ ему убедительный пакет документов, чтобы было предельно ясно, что наше дело — правое” [79]. Але трапилася осічка. Президент, як і належить главі держави, не став беззастережно довіряти одній стороні. Він призначав декілька комісій з метою вивчити справжні стосунки керівників області і міста, і врешті-решт мав більш-менш об’єктивне уявлення про злі наміри мера Гурвіца щодо усунення губернатора з посади. Президент не пішов на провокацію — авантюру мера, і дії Капелюшного-Гурвіца не тільки провалились, а очевидно, відкрили очі главі держави на сутність самого Гурвіца. Гарячкуватість, напористість його у бесідах з Президентом, очевидно, схилила останнього до думки: з цією людиною треба бути обережним, довіряти їй небезпечно. Такий висновок напрошується, коли читаєш Капелюшного: “В своем общении с Леонидом Кучмой (это я знаю не только от Эдуарда, но и от очевидцев), Гурвиц ошибочно избрал тон и форму нахрапистого рубахи-парня... А прощаясь, поймал отца родного за галстук...” [80].

Мабуть, немає потреби доводити читачу непристойність, мерзотність задумів Капелюшного-Гурвіца з допомогою доносів зняти Руслана Боделана з посади губернатора та безцеремонність мера у спілкуванні з Президентом України. Вважаю це питання достатньо висвітлене у моїй книзі “Президент і Одеса” [81].

По-друге, важливим напрямком команди Гурвіца, передусім Капелюшного, у боротьбі проти Боделана були оскраженілі атаки на губернатора в засобах масової інформації. Капелюшний у книзі свідомо ухиляється від питання про те, що історія Одеси не знала і, мабуть, не знатиме більше таких непристойностей проти Боделана, які застосовувалися на телеканалах і в пресі, що ходили під тодішнім мером.

По-третє, і про це теж замовчує Капелюшний, не секрет, що була спроба спровокувати повстання одеситів проти Руслана Боделана 23 і 24 березня 1998 року, коли збирали людей на Думській

площі й перед будинком облдержадміністрації. Наскільки бажання прихильників Гурвіца повалити ненависного Боделана було несамопитим, гарячим свідчить той факт, що, агітуючи одеситів виступити проти опонентів, історик-фантаст, вже не молодий чоловік, що не виділяється особливим здоров'ям, Лев Вершинін, від переповнення пристрастей забрався на фонарний стовп, щоб його краще чув натовп.

Але одесити розібрались хто є хто і не пішли за провокаторами. Цей організаційний напрямок боротьби гурвіцистів з губернатором не досяг мети.

Фантазія ненависті Леоніда Капелюшного до Руслана Боделана не знає меж. Він мститься діючому меру фальсифікацією, підтасовкою, відвертою підміною чи нівеченням фактів, подій, намагаючись їх поставити з ніг на голову, аби вони тільки "працювали" проти Боделана.

А там, де Капелюшному фантазії не вистачає, потенціал уявлень вичерпується, витримка йому зраджує і він переходить на непристойності, образи людини тільки за те, що команді Гурвіца не вдалося у боротьбі за владу перемогти Боделана. Жахливим є і те, що ображаючи людей, Капелюшний постійно говорить про значення моралі, відносить себе до високоетичних людей, закликає до дотримання законів, неначе не вони покликані захищати честь і гідність людей, у тому числі і мера, чим нехтують гурвіцисти.

З не меншою грубістю, презирством поводить себе Капелюшний щодо українського народу і, звичайно, одеситів. Тоді, коли одесити підтримували Гурвіца, вони — народ, коли пішли за Боделаном, не піддавшись на обіцянки гурвіцистів, стали натовпом. За таким принципом виводяться теорії незрілого натовпу, зацікавленості українського народу у присутності візантійського синдрому, в його обдурюванні з боку влади тощо. Як же треба не любити український народ, щоб опуститися до його образ?

Закриваючи книгу Леоніда Капелюшного, ловиш себе на думці, що в пам'яті залишаються не образи Леоніда Кучми, Руслана Боделана, бо вони спотворені, знівечені, покалічені, а утвердиться образ самого автора — Леоніда Капелюшного, який не лише готовий, але й здатний для зменшення власного душевного болю, завданого політичною поразкою на виборах 1998 року, троцити все живе, що

потрапить під руку. Це той яскравий приклад, коли перо в руках ображеної людини — то люта зброя творити зло.

Хочеться вірити, що не мораль штовхала Капелюшного викривляти події, факти й образи людей. Щось інше. Наприклад, невтримна фантазія помсти і ворогам, і колишнім друзям, і спільникам. Ця фантазія могла бути нав'язана станом ошпареної поразкою душі Капелюшного. До такого висновку підштовхує дослідника власне визнання Капелюшним не кращого стану свого здоров'я. Від початку книги до кінця читач постійно натикається на скарги автора не стільки на фізичний, скільки на душевний стан. Читаємо на сторінці 300 таке одкровення: “Потрясение, которое я испытал 15 февраля, прочно обосновалось в подсознании, все еще не оставляло меня и душило ночными фантазмоморическими видениями, которые только условно можно было назвать снами. Особенно докучал мне Улисс. Он повадился вытаскивать меня на ночные прогулки по дороге, тянувшейся вдоль моря над кручами от Ланжерона до Большого мыса, странным образом висящий в лунном небе. Гуляя в этих местах днем, я ловил себя на том, что, невзначай, всматриваюсь в бездонную синеву, вроде и впрямь где-то над золотыми кронами может лежать брусчатая мостовая, влажная от ночной росы, с серебристыми, уже тронутыми увяданием травами по обочинам и двумя путниками...” [82].

Якщо читач забув, нагадаю, що фантазмоморичні бачення означають химерні картини, що малюються людині в його хворо-розладнаному уявленні. Якщо це так, а це так, то той Улісс не залишав Капелюшного й тоді, коли він писав книгу. Тому в поведінці Капелюшного мною вбачається моральний злочин й тяжка провина перед одеситами. По-перше, Леонід Капелюшний не мав права в такому стані повертатися на посаду голови міської виборчої комісії. Згадаймо, коли Валерій Кравченко прийшов знімати свою кандидатуру, то Капелюшний його не прийняв, пояснивши, що йому, бачте, “не можесться”. По-друге, в цьому моральному злочині винні Едуард Гурвіц і вся його команда, що не відправили Капелюшного на психо-неврологічну реабілітацію. Впевнений: розкажи тоді Капелюшний психологам і неврологам про свій душевний стан, вони йому категорично заборонили б працювати, тим паче напружено і відповідально.

По-третє, сам Капелюшний не мусив сідати писати книгу, не відпочивши як слід після затьяжного періоду виснажуючих хвилювань. Написання книги могло бути, з одного боку, реалізацією не зовсім здорового, дуже, можливо, хворобливого бажання помсти тим, хто став на шляху Капелюшного до здійснення його мети, а з іншого — каталізатором прогресуючої душевної хвороби. Не можуть бути випадковими, не пов'язаними зі станом душі ті набой звинувачень, образ, фантазій, фальсифікацій, надуманостей, домислів, що вилилися з-під пера 60-річного чоловіка, який за статусом своїм у минулому не міг не бути вихованою людиною чи, принаймні, знайомим з нормами етики. Хочеться вірити, що Леонід Володимирович, набравшись сил, душевної наснаги, повернеться до своєї книги і внесе суттєві зміни як у зміст, так і форму її другого видання. У цьому й буде його покаяння, до якого він закликає всіх, навіть мій народ. На мить мені стало жаль Капелюшного.

Тому й не дивує, що у пресі не з'явилося серйозної рецензії на книгу Л. В. Капелюшного “Високосное время”. Позитивну оцінку, при принциповому підході до цієї праці, їй дати важко, майже неможливо. Спробу журналіста Рудольфа Отколенка дати схвальний відгук на всю полосу газети “Окна”, вважаю безвідповідальною. Його рецензія свідчить про те, що журналіст не розібрався як слід у книзі, не зрозумів суті самої праці. І це логічно. Йому, Отколенку, очевидно, не під силу оцінити таку складну книгу. У цій ситуації йому нічого не залишалося як проголошувати осану Капелюшному. Хвалити легше, бо це вимагає менше зусиль. Та й спокійніше. Важче й небезпечніше казати правду про таких, як Л. В. Капелюшний.

Нема підстав назвати книгу Л. В. Капелюшного “Високосное время” журналістським розслідуванням, як це робить редактор київської газети “Свобода” Олег Ляшко. По-перше, тому, що головний персонаж книги — сам автор. Досліджувати себе він не спромігся. До того ж, у книзі домінують не дослідницькі методи власного стану, а констатація переважно хибких думок автора. По-друге, значна частина книги відводиться переказу снів та причуд, очевидно, хворої людини, якою тоді був автор. У назві книги є щось містичне, сюрреалістичне. По-третє, аж ніяк не назвеш журналістським розслідуванням главу “Стая”, де в алегоричній формі Капелюшний нама-

гається змалювати гризню собак, як політичну боротьбу за владу в Одесі, а в окремих снах — своїх персонажів книги. Але зробив це непереконливо. Єдине, що вдалося автору, так це в образі найхитрішого пса змалювати очевидно самого себе. Жаль, правда, що йому в одній з кривавах бійок відірвали мужське достоїнство.

Книгу “Високосное время” не можна віднести ні до літературного, ні до історичного, ні до мемуарного, ні до політологічного жанру, ні до журналістського розслідування. Глави про сон, про собачі бої та величезні історичні відхилення не дозволяють визначити творчу чи дослідницьку форму. Схоже, що Леонід Володимирович започаткував новий жанр — капелюшниця.

Нема підстав вважати, що книга Капелюшного справила політичний ефект. Вона не містить скільки-небудь вагомих доказів агітаційного впливу на читача. І автор, і його улюблений персонаж (Гуда) Гурвіц навряд чи викличуть співчуття, бажання одеситів допустити їх знову до влади над Одесою. Якщо Капелюшний, крім помсти і виправдовувань, мав ще мету рекламувати свою персону для входження в команду авторитетного претендента на посаду міського голови чи народного депутата, то після прочитання його плутаної книги навряд знайдеться хтось, хто хотів би довірити йому серйозні політичні справи. Відповідь на це знайдемо у наступних главах.

БЛИСК І УБОЗТВО КНИГИ ОЛЕКСІЯ КОСТУСЕВА “ОДНАЖДЫ В ОДЕССЕ”

Пишу ці рядки з переконанням, що помста за них невідворотна, неминуча. У цьому впевнився, переживши помсту О. О. Костусева у вигляді формування проти мене компромату, навіть, образи за книгу “Одеське протистояння”, в якій показана метаморфоза поведінки його у виборчій кампанії одеського міського голови 1998 року.

Перечитуючи сторінки про відверто спотворений характер моєї діяльності, доходиш сумного висновку: коня бійся ззаду, бика спереду, а Костусева — з усіх боків. Яку помсту він для мене придумав цього разу, читач, очевидно, дізнається... Мені ж це важко загадувати...

І все ж, є внутрішня сила, що штовхає до пошуку істини, сильніша від страху.

Книга Олексія Костусева “Однажды в Одессе” своєю рекламою на телебаченні й у пресі зробила шалений пропагандистський наскок на місто-герой у другій половині 2002 року. Подумати тільки: три самостійних ролика за участю автора, ректора одного з вузів, і навіть із сфальсифікованою участю тележурналіста Григорія Кваснюка. Кружляють ці ролики на телебаченні й понині, коли пишуться ці рядки. Газета “Работа и отдых” дала низку рецензій. Продавці книжкових магазинів на всі лади розхвалювали автора, який мріє все життя робити якомога більше добра Одесі.

Книга справді цікаво оформлена. Журналіст Ірина Грекова писала: “Книга, конечно, дорогая, красивая, а вот цена — всего 14 гривень. Это настораживает, потому что любая другая книга такого уровня — качество бумаги, печать, художественное оформление, золотое тиснение на каждой странице и еще такие технические изыски, как матовый ламинат на твердой обложке (это для тех, кто знает, сколько подобная штука стоит) — оценивается минимум гривень в 40, а то и больше. Кстати, насчет золотого тиснения. Степенью шика книга сильно напоминает мещанские безделушки: безумно богато, но совершенно безвкусно, хотя, надо признать, рисунки сами по себе весьма хороши.... Изображение Дюка... не вяжется на одном развороте с портретом Костусева и телекамерой” [83].

Книга видана київським видавництвом “Мистецтво”. Над її художнім оформленням працювала ціла творча група.

А тепер про зміст. Його структура не дозволяє знайти у книзі якийсь один жанр. До монографій її не віднесеш, бо до цих видань існують строго визначені вимоги Вищої атестаційної комісії України (одна тема, глибоке дослідження проблеми, три рецензії докторів наук тощо). Не знайде вона місця і серед книг про історію міста-героя, бо історичні фрагменти (до речі, відомі принаймні студентам) “заквашені” на епізодах боротьби за визнання самого автора як неперевершеного претендента на посаду мера. На мемуари ніяк не тягне, бо більша частина матеріалів взята з різних публікацій, частіше без посилань на джерела.

Коротенькі історичні сюжети, почерпнуті з інших видань, без

залучення архівних документів, без наукового аналізу, списку літератури і джерел, значно поступаються як за змістом, так і за формою студентським рефератам, присвяченим діяльності дюка Рішельє, Петра Столипіна та інших діячів минулого, чії заслуги перед містом намагається відобразити сам Костусєв.

Стиль написання нагадує щось на зразок: автор зриває з історичних досягнень якийсь результат — пелюсток, кладе у свій рот, жує його, а потім, вибачте, плює у фізіономію сучасній міській владі, мовляв, ото були керівники, а ви хто? Временщики!

Відомо, цінність книги визначається відповідними параметрами. Передусім її актуальністю. Сталося так, що майже одночасно з названою книгою побачила світ “История Одессы” [84]. Авторський колектив, переважно історики, видали добросовісний труд обсягом у 588 сторінок. Порівняно з ним історичні вправи Олексія Костусєва, що відображені у п’ятнадцяти фрагментах загальним обсягом близько 130 сторінок, здаються писком комара в хорі імені Григорія Вірьовки.

Але не слід виключати, що позбавлена наукової актуальності, книга Костусєва все-таки знайде свого читача, ймовірніше, серед біографів автора, членів його виборчих команд, тих, хто стояв за ним, а також супротивників і тих пересічних одеситів, хто в 90-ті роки захоплювався передвиборчою кампанією Олексія Олексійовича.

Чи несе книга О. О. Костусєва новизну читачу? Несе. Передусім з неї можна дізнатись про коріння родослівної автора. Земляки можуть не знати про батьків голови Ради міністрів царського уряду одесита Сергія Юлійовича Вітте, але (уському є межа!) знати про прапрадідів і дядьків голови Антимонопольного комітету України О. О. Костусєва просто мусять. Не слід виключати також і того, що у разі захоплення Костусєвим крісла мера буде проведений своєрідний залік (на зразок лєнінського) на знання книги “Однажды в Одессе”. Що торкається мене, то, відверто кажучи, було цікаво знати про оцінку Костусєвим команди Гурвіца, адже вона співпадає з моєю, яка була виведена ще у 1999 році у книзі “Одеське протистояння”. Можливо, хтось з одеситів (кому пощастить) ще щось знайде для себе корисного у книзі Олексія Олексійовича.

Об’єкт пошуків Олексія Костусєва складає історія Одеси з п’ят-

надцяти фрагментів та життя і діяльності самого автора. Предметом творчості є особиста політична боротьба за владу над Одесою, тобто це своєрідний “Mein Kampf”. Аналіз джерел і літератури із зазначеної проблеми відсутній. Власне джерельна база бідна, документів з одеських архівів майже не знайти. Методологія збірна: там усього потрошки: марксизму-ленінізму, богословія, назв економічних законів, і навіть подібє історизму і політології.

Мету й завдання книги можна визначити з її змісту. Зрозуміло, що книги просто так, заради спортивного інтересу не пишуться. Творити книги — робота чи не найважча з усіх. Тому випадкові книги майже не зустрічаються серед відповідальних авторів. Не є випадковою і книга О. О. Костусєва. Її мета — переконати одеситів у тому, що Олексій Олексійович — неперевершений кандидат у мери Одеси, порівняти з ним можна тільки покійного дюка Рішельє, від якого Олексій Костусєв майже на висоту пам’ятника на суперобкладинці книги показаний вище.

Як можна дізнатися з вихідних даних, книга планувалася побачити світ під час виборчої кампанії в лютому-березні 2002 року, як складова частина гігантської агітаційно-пропагандистської роботи, що була розпочата в місті у вигляді великого формату вітрин — щитів (біг-бордів), які розставляли у багатолюдних місцях Одеси. Але висування кандидатури Костусєва в мери не відбулося. Ходили чутки, що тому завадив Президент України. Мовляв, маєш державну посаду — працюй, не шукай пригод.

Для досягнення марнославної мети була поставлена низка завдань, а саме:

- продемонструвати енциклопедичний інтелект автора, його глибокі знання економічної історії взагалі й Одеси зокрема;
- показати бездоганну родослівну й високу мораль автора (правда, читач так і не дізнався докладніше про долю його доньки від першого шлюбу);
- показати невідповідність, бездарність, нікчемність діючого міського голови Руслана Боделана й попереднього Едуарда Гурвіца;
- довести випадковість інших претендентів на посаду мера, що “засвічувались” у виборчих кампаніях 1994 й 1998 і 2002 років;
- показати, що він, Костусєв, незамінна особа в Україні, тим паче в Одесі;

– змішати з брудом всіх тих, хто коли-небудь намагався критикувати його, Костусєва, і, таким чином, не тільки помститися, але й застерєгти інших від якоїсь критики на його адресу;

– продемонструвати свої політичні мускули, розповідаючи про знайомства серед кола олігархів (вони й політики), в тому числі й осіб, наближених до Президента України;

– виправдатися, або обійти мовчанням, неначе їх не було, власні зради особі чи партії, яким обіцяв підтримку.

Кращим критерієм вирішення завдань і досягнення мети, постановлених перед автором названої книги, будуть вибори на посаду одеського міського голови, на яких висуватиметься Олексій Костусєв.

Очевидно, певна частина одеситів повірять йому й знову підтримають його на виборчих дільницях. Ясно і те, що у серпні 1998 року за О. О. Костусєва проголосували 61 209 земляків проти 202 тисяч у 1994 році. Хоч в останніх виборах взяли участь взагалі значно менша кількість громадян, але тенденція до падіння інтересу до Костусєва позначилася.

Відмічаючи певні досягнення в пошуках аналогічних рішень господарчих проблем міста в історичному минулому й сьогоденні, не можна не бачити суттєвих прорахунків, помилок чи неправильних тлумачень подій минулого, що їх допускає автор зазначеної книги.

Надуманим є твердження Костусєва про те, що у відставанні розвитку Таганрога від Одеси начебто винуватий градоначальник росіянин Папков Петро Опанасович (1810 — 1821), який, мовляв, значно поступався здібностями одеському градоначальнику французу Рішельє. Насправді, Таганрог виявив ознаки слабкості перед Одесою ще за градоначальника Балтазара Балтазаровича Кампенаузена (1805 — 1810), якого росіянином не назвеш [85].

Можна було б пробачити автору кандидатської дисертації “Соціалістический трудовой образ жизни в условиях научно-технической революции” [86] його дитяче поводження з історичними фактами, аби він не практикував стосовно вчених власне менторство, а то й прокурорство.

Однак, повернімося до знання і методів дослідження минулого Олексієм Костусєвим. Візьмемо для прикладу “глибину” його ана-

лізу історії Одеси і Таганрога. Він пише: “Градоначальства в обоих городах были созданы одновременно. Казалось бы, стартовые условия абсолютно одинаковы [87], однако вскоре Одесса во много раз опередила конкурента” [88]. Основною причиною відставання Таганрога Олексій Костусев вважає те, що на чолі Таганрога було призначено генерал-майора Петра Папкова, який стосовно своїх кріпаків “злоупотреблял помещичьей властью” [89]. (Дивно, чому Папкова на посаді градоначальника цар терпів аж 11 років — з 1810 до 1821). А далі Костусев демонструє “вершину” дослідницького доказу: “Мне, к сожалению, не удалось разыскать данные о методах работы Папкова — градоначальника, но уверен: они мало отличались от его методов управления именем. И я абсолютно убежден: победа Одессы в соревновании с Таганрогом обусловлена... в первую очередь, принципиально иным стилем управления” [90].

Не може бути наукової дискусії з людиною, яка не має доказів, а абсолютизує емоції. Вона, бачте, “уверена”. Слід сказати не стільки Костусеву, скільки читачу, якого вчений-економіст вводить в оману: в різні роки як у Таганрозі, так і в Одесі були неоднакові за здібностями й стилем роботи градоначальники, але Таганрогу так і не вдалося стати першим. А для самовдоволеного дослідника Костусева наведу цитату вчених, які не покладаються на інтуїцію, а шукають докази чи думки інших на підтвердження своїх тверджень. “Наприклад, найбільшого значення надавалося Одеському порту, звідки вивозили збіжжя з Волині, Поділля, а пізніше — з усього Півдня України “Одесса... избрала несокрушимую позицию на берегу моря, — писал у своєму нарисі з економічної історії міста С. Берштейн, — с одной стороны, у Одессы хлеборобная Бессарабия, а с севера — Подольская, а с другой стороны, с востока — Херсонская, часть Екатеринославской и часть Таврической...” [91] Другим за значенням для чорноморського експорту в першій половині XIX ст. він називав здебільшого Таганрог. Однак уже Г. Сікар, який захоплювався зручністю Одеського порту, знаходив у порту таганрозькому ряд суттєвих вад. Зокрема: мілководдя гирла ріки Дон, вкривання взимку гавані кригою, зміни її глибини залежно від напрямку вітру тощо [92]. Офіцер В. Павлович у своєму статистичному огляді пізніше додав до цих недоліків ще й засипання бухти баластом із суден. Однак, незважаючи на всі хиби, Таганрог

за підрахунками дослідників залишався другим за Одесою поставальником збіжжя у Європу [93].

Нехай читач сам зробить висновок про рівень науковості досліджень Костусева. Здається, аби він і далі розвивав свою дослідницьку фантазію, то звинуватив би Папкова у неспроможності змінювати напрямки вітру, розтоплювати в морі кригу і поглиблювати дно.

Ще приклад. Чи можливо для кандидата економічних наук, який до сліз, як він запевняє, любить Одесу, виставляти її за підсумками перепису 1840 року на третє місце в Російській імперії після Москви й Санкт-Петербурга, забуваючи, що до великих міст імперії належала й польська Варшава, якій по праву належало третє місце?

Він, вочевидь, зраджує своїм запевненням — “совершенно не умею довольствоваться поверхностной информацией или трепотней демагогов — вечно докапываюсь до сути...”, коли, приміром, на сторінці 69, говорячи про вулицю Петра Великого, пише: “После установления советской власти она оказалась в числе немногих одесских улиц, сохранивших дореволюционное название.” Факти свідчать про інше: радянська влада перейменувала вулицю Петра Великого на вулицю Комінтерна у 1923 році. Відновила ж назву Петра Великого румунська адміністрація 19 листопада 1941 року [94]. Радянська влада більше не поверталась до цього питання, можливо, тому, що вже Комінтерн не існував.

Не відповідає дійсності твердження Олексія Костусева, що Валерій Кравченко “за неделю до выборов” навесні 1998 року “сошел с дистанции” [95]. Він зняв свою кандидатуру в останню ніч перед виборами. Здається, прикладів, що характеризують несерйозність Костусева у підході до історичних подій і явищ достатньо.

А тепер про інші “достоїнства” автора. Помітно, як не вистачає Олексію Олексійовичу поваги до людини, що якимось чином з ним не згодна або мала мужність піддати сумніву його політичну поведінку чи програми. Читач не міг не звернути увагу на грубу, зневажливу, образливу характеристику журналістів, які не підтримували Костусева у його пристрасному бажанні сісти у кресло одеського мера. У якої ще вихованої людини, крім Олексія Костусева, можна знайти такі характеристики земляків: “Стерлась грань между профессиональными тележурналистами и их новоявленным колле-

гой, чудовищним, непонятно из каких выгребных ям вынырнувшим Гришей Кваснюком. На фоне местечковых доренок, ужасающе безграмотных, самозабвенно агрессивных и... начисто лишених каких бы то ни было проблесков не только таланта, но и здравого смысла" [96]. Або ще: "Честно говоря, я думал, что подлее и гаже мадам Чековой быть невозможно. Но ошибся" [97].

"Заробили" такі "інтелігентні" епітети журналісти тільки тому, що мали своїх кандидатів на посаду одеського міського голови. Хотілося б запитати Олексія Костусєва, цю людину, яка має титул державного чиновника першого ступеня, який пнеться здаватися лицарем у політичній боротьбі, хто ще з солідних претендентів на крісло мера допускав такі кричущі безтактності стосовно жінки, людини, громадянина? Яка стаття Конституції України, Декларації прав людини й громадянина дає йому право так знущатися над людьми, принижувати їх честь, гідність, ділову репутацію? Чи перебування серед сильних світу цього дає право глумитися над незащеними людьми?

Чим же ви, Олексію Олексійовичу, після публікації всього цього у столичному виданні видаєтеся кращим від власних характеристик, заготовлених для неугодних вам журналістів? Це свавілля, книжковий розбій, завважте, чиняться тепер, за три роки до наступних виборів. Важко навіть уявити, як розв'яжеться і ваш, і язик ваших "зброєносців", коли пристрасті збуряться і розум дасть ще більшу волю агресії почуттів.

Читаючи книгу Костусєва, ловиш себе на думці, що в ній нічого науково не доведено: або командирськи, по-сержантськи стверджується, що несумісно з методами науки, або взято з інших книг, часто без посилання на видання, що суперечить Закону України "Про авторське право і суміжні права." Наприклад, взявши, очевидно, з наведеної нами вище книги Г. Сікара факти, О. Костусєв завершує розгляд розвитку транзитної торгівлі на стор. 71 роком 1811. Однак, дослідники-фахівці Ф. Бради, П. Міллер, Г. Небольсін, К. Медзиковський, А. Скальковський переконливо доводять, що транзит розвивався також в 1823 — 1831 роках [98].

Історикам ще належить проаналізувати ці наукоподібні штучки Олексія Костусєва.

І вже зовсім насторожують такі "тонкощі" історичних дослід-

жень Олексія Костусева: “Впрочем, чего-чего, а папковых на Руси всегда хватало с избытком. Нет недостатка в них и сейчас. Еще недавно одним из заместителей Одесского городского головы работал некто Василий Попков. Уж не потомок ли градоначальника Таганрога?” Очевидно, читач, що при своєму розумі, буде вражений такою історичною аналогією. І скаже: Костусев у своїх відкриттях застосовував цей метод за відомим прислів'ям: в городі бузина, а в Києві дядько. По-перше, в цих прізвищах різні коріння — пап та поп. По-друге, Одеса, де живе Василь Васильович, це не Росія. А по-третє, як вище зазначалось, не росіяни за національністю винуваті у відставанні Таганрога від Одеси. Як уже відмічалось, сучасником Рішельє був градоначальник Таганрога барон Кампенгаузен.

Про почуття всездозволеності, невимогливості до себе, наукової неохайності, відсутності совісті у вченого Костусева свідчать рядки у книзі, відведені мені. Для мене віднайдені ним такі назви, як “екземпляр”, “особь.” У народі у подібних випадках кажуть: від такого чую. Але справа у гіршому. Костусев виявив наукову недобросовісність, непорядність, фальсифікацію, навіть наклеп стосовно моєї праці. Він, зокрема, пише: “Автор десятков статей о “неизбежности краха украинского буржуазного национализма” [99]. При цьому не називає жодної. Чому, питає читач! Причина ясна, як божий день: таких статей нема. А в бібліотеках є інше: моя з О. Є. Нагайцевим робота “Украинская повстанческая армия в литературе и документах.” До речі, зараз готується до друку інша книга: “Украинская повстанческая армия в нацистских документах”.

Залишаю читачеві можливість самому уявити моральне обличчя О. О. Костусева, який при відсутності жодної статті про буржуазний націоналізм приписує мені “десятки статей”. Виходячи з цієї костусівської арифметики, рекомендую читачеві все, що цей нарцис похвального говорить про себе, розділити на “десятки” статей, тільки тоді можна буде за його камуфляжним демократизмом побачити вовка в овечій шкурі.

Тепер читачеві стане ясніше, чому О. О. Костусев вперто не бажає називати джерела інформації: їх або нема, або не вигідно давати читачу привід для недовіри автору, який спотворює факти у своїй книзі. Ще приклад. На тій самій сторінці (110) Олексій Олек-

сійович іменує мене автором “хвалебного опуса о Народном Рухе України, отвергнутого В. Чорноволом по причине крайне низкого уровня” [100]. Мені дуже легко спростувати цю нісенітницю. По-перше, книга “Народний Рух України. Історія” була і є у продажу і читач сам може переконатися, що там нічого “хвалебного” немає. По-друге, на книгу вийшла низка рецензій у столичній і місцевій пресі істориків і політологів, відомих вчених, докторів наук, професорів, академіків, які відмічають високий науковий рівень книги, її об’єктивність, правдивість. По-третє, відомо, що покійний В’ячеслав Чорновіл, голова НРУ, був схильний до почесей, щоб його хвалили. Він припинив дію договору, ним же підписаного, про видання книги через те, що там не було того, чого хотіли керівники НРУ — словослов’я на їхню адресу. Про це в книзі теж сказано. У рішенні Малиновського районного суду м. Одеси від 25 жовтня 1996 року, куди був направлений мій позов до Руху з причини неповернення рукопису, зокрема, говориться: “Для цього вони запропонували Гончаруку Г. І. свою допомогу. Гончарук Г. І. відмовився від цих пропозицій, сприйнявши їх, як бажання Бондаренко О. Ф. і Цимбалюка В. Д. стати співавторами”. У рішенні суду також сказано: “Зобов’язати Народний Рух України протягом 15 днів відновити у первісному вигляді 316 сторінок рукопису позивача “Народний Рух України”.

Стягнути з Народного Руху України на користь Гончарука Григорія Івановича 4462 гривні 50 копійок.” А це, нагадаю, дорівнювало тоді двом з половиною тисячам доларів США.

Дії Віктора Цимбалюка, який подібно до Олексія Костусева, чорнив мою книгу “Народний Рух України” і мене в засобах масової інформації, рішенням Малиновського районного суду від 27 листопада 2001 року визнані як такі, що “не соответствуют действительности и порицают честь и достоинство и деловую репутацию Гончарука Григория Ивановича. В возмещение морального ущерба взыскать с Цымбалюка Виктора Демьяновича 1000 (одну тысячу) гривен.”

Читаючи сторінки книги О. О. Костусева, ловиш себе на тому, що в тій мірі, як самовіддано, до затьмарення розуму, він любить себе, так само він ненавидить тих, хто не з ним, а значить проти нього. Його нехтування документами не є випадковим — то метода

дослідницького свавілля, шлях до задоволення власної ненависті, наклепницького компромату на людину. У своїх книгах “Афганістан, прости”, “Народний Рух України. Історія”, “Президент і Одеса” мені неодноразово доводилося писати про свою посаду в Афганістані — радник Кабульського університету або радник ректора Кабульського університету. Так сказано у всіх моїх документах про перебування в цій центральноазійській країні. Університет мав статус міністерства, ректор користувався правами міністра, в мої обов’язки ще входило керівництво потужним радянським колективом вчених і викладачів, які працювали в КДУ.

А як представив мене читачеві Костусев: “бывший советник по идеологии при ректоре Кабульского университета (ой, КГБ не всякому доверило бы такой пост).” У цій науковій махінації весь Костусев як вчений і частково як людина. Що він робить: висмоктує зі свого “джерельного” пальця мені нову посаду, підкреслюючи “при”, що характерно для “спеців”, плюсуючи “по ідеології.” Не треба думати, що Костусев “не ведает, что творит”. У свою бутність викладачем наукового комунізму, потім завідувача кафедри марксистсько-ленінської філософії і наукового комунізму в Одеському інституті інженерів морського флоту він не міг не знати про те, що питання ідеології були прерогативою партійних політиків, а ректори не мали ні проректорів, ні радників з ідеології. Знав, але придумав мені ярлик для того, щоб виставити мене як невинного радянською заідеологізованістю мутанта (особь) і викликати ненависть до мене у читача як до перевертня.

Це ще не все. Фантазія помсти Костусева, як у Капелюшного, безмежна. Він ще вирішив причепити мені ярлик “автора теории “талейранизма”, то есть предательства, возведенного в ранг искусства” [101]. Звичайно, бути автором теорії — це похвально. Але якої? Мені дійсно доводилось сказати декілька добрих слів на адресу Шарля Моріса Талейрана, одного з найвидатніших французьких дипломатів кінця XVIII — першої половини XIX століття, противника російської експансії, за що він удостоївся негативної оцінки в російській шовіністичній історіографії. Такої оцінки, очевидно, притримується і О. О. Костусев.

Не стану доводити велич Талейрана для народу Франції і в історії дипломатії світу, а наведу цитату з матеріалу в газеті “Одесский

вестник” від 4 червня 1838 року: “Потомство началось для князя Талейрана. Тысячи перьев находятся теперь, вероятно, в движении, чтобы изобразить нам его, славного мужа, который в течение полувека играл на поприще политики одну из важнейших ролей. Мы наперед уже убеждены, что справедливость, которую обыкновенно охотнее отдают умершему, нежели живому, будет в полной мере оказана сему великому политику” [102].

А ось до Костусева це знання історії ще не дійшло, він не розуміє світового значення Талейрана. Якщо йому, Костусеву, хочеться мене бачити родоначальником теорії талейранізму, то визначу її так: талейранізм — це талант і мистецтво політика бути постійно вірним інтересам свого народу при своєчасному відході від тих керівників держави, чия політика веде до їхнього банкрутства.

Та нападки на мене з боку О. О. Костусева на цьому не закінчилися. Він угледів небезпеку своїй “демократії” у висунутому мною принципі національної справедливості. Хто боїться національної справедливості? Тут студент, не задумуючись, відповість: шовіністи, представники панівної нації. М. С. Воронцов, у образ якого теж закоханий О. О. Костусев, головнокомандуючий військами на Кавказі у 1845 — 1852 роках, виконав наказ царя, від якого відмовилися з огляду на його небезпечність і недоцільність всі кавказькі бойові генерали: він захопив столицю заколотницького Шаміля — аул Дарго (1845), при цьому російські війська понесли колосальні втрати [103]. То був шовінізм у дії, який на теренах Чечні продовжується й понині. Не визволителі, не націонал-демократи відповідальні за кровопролиття у визвольних війнах, а імперіалісти-шовіністи, що посягнули на достоїнство людини, народу.

Погано пан Костусев, ще недавно викладач наукового комунізму, знає В. І. Леніна, який навіть в умовах радянської влади першопричину національних конфліктів вбачав у великодержавній політиці пануючої нації.

Скільки ще потрібно росіянам і чеченцям пролити крові, щоб такі політики, як Костусев, зрозуміли необхідність і єдиність торжества національної справедливості у всіх формах і проявах, у тому числі в органах влади. Там, де ці питання вирішені (країни Центральної і Східної Європи, особливо наочно у Прибалтиці), шовінізм викорчований не тільки в Конституції, але і на практиці, ці країни

вийшли на широку дорогу справжньої, а не костусівської, демократії.

До українських демократів у О. О. Костусєва особлива “любов”. Такі поважні серед українського народу політики, талановиті поети, письменники, пісні яких співають представники всіх національностей в Україні, твори яких вивчають діти у школах, він “просто не воспринимает” [104]. Хто ці люди, відкинуті, “обездолені” самозакоханим “демократом” Олексієм Костусєвим? Це Іван Драч, Дмитро Павличко, Павло Мовчан. Автор не знайшов за потрібне навіть назвати їх по імені, або хоч поставити ініціали.

Вражають своєю неосвіченістю, безграмотністю теоретизування пана Костусєва з проблем інтелігенції. Він тут виявився, як кажуть, кращим папи римського. З ХІХ століття в літературі, в тому числі у підручниках з наукового комунізму, за якими вчився й викладав Костусєв, в сьогоденнішніх виданнях інтелігенцію градували за рівнем освіти чи належності до галузі (гуманітарії, технічна інтелігенція). Костусєв вносить своїх п’ять копійок у розвиток науки про інтелігенцію. Він вирішив поділити інтелігенцію на офіційну і неофіційну. Більше того, вішає цей свій винахід, як ярлик, українській інтелігенції, що об’єднується в тих чи інших громадських угрупованнях. Його просто бісить розвиток національно-демократичного фактора. Але це аніскільки не заважає йому переконувати читача у своєму патріотизмі щодо України. Він за Україну без націонал-демократів. Невже за шовінал-демократів? Жаль, що політики, державні діячі такого високого рангу не розуміють, що не може торжествувати справжня демократія при наявності занедбаного національного фактору, при збереженні суто українських проблем. Такі, як Костусєв, патріоти не будуть цими справами займатися.

Це завдання лягає на плечі саме національних демократів, а не шовіністів-демократів, бо шовіністичні патріоти в Україні, як і скрізь, це нонсенс.

Нездатний О. О. Костусєв не тільки до наукової дискусії, а навіть до елементарної політичної, тим більше наукової полеміки. Не сьогодні, а за часів Стародавньої Греції та Риму доведено: аргументи можна спростувати контраргументами. Якщо пану Костусєву щось не подобається у фактах опонентів, то нейтралізувати їх можна

тільки своїми, протилежними фактами, а якщо противник вдається до наклепу, є ще кращий метод — суд. Та ні. Справедливий, вихований, талановитий, сучасний лицар, який має чудову родословну, як він себе подає, переважно хапається за зброю і образ, і летить у опонента вулична лайка. Яка там дискусія. Тут слід кричати: караул!

У книзі О. О. Костусева знаходимо низку думок, оцінок різних сторін історії Одеси, схожих з висновками чи фактами, викладеними у книзі Д. Г. Атласа “Старая Одесса. Ее друзья и недруги”, опублікованій у 1911 році [105]. Зверніть увагу на таке: Доротея Генріхівна, випускниця історико-філологічного факультету Одеських вищих жіночих курсів, свято посилається на джерела своїх думок, а кандидат економічних наук Олексій Олексійович Костусев уникає посилань на джерела. Очевидно, з метою скласти враження у невимогливого читача про його, Костусева, власну знахідку документів чи власного автора думок.

Несерйозні уявлення Олексія Костусева стосовно докторської дисертації. На сторінці 89 він, зокрема, пише: “... Ведь был уже кандидатом, доцентом, заведовал кафедрой, можно сказать, без пяти минут доктор — надо было всего лишь поехать в МГУ защититься...” Тим тверезодумаючим, хто знайомий з процесом захисту докторської дисертації відомо: по-перше, щоб захистити треба мати дисертацію, а, по-друге, про наявність основи докторської дисертації свідчить передусім монографія, без якої спеціалізована рада не приймає до захисту дисертацію, та десятка два фахових та десятки інших статей, без яких теж не слід турбувати ту саму раду. Ні дисертації, ні монографії, ні необхідних статей у Костусева не було і немає. Є тільки гонор та якась “вчена” сверблячка.

Ще можна чимало писати об’єктивно-негативного про “лицаря” О. О. Костусева. Та, турбуючись про читача, скажу: книга “Однажды в Одессе” не витримує критики за жодними вимогами. Ні як історичне дослідження, ні як мемуарний опус, ні як політичний нарис, ні як публіцистична праця. Це якийсь рекламний витвір, зібраний з вершків різних “продуктів” і виданий за власне творіння.

Отже, сказане підштовхує до сумних висновків. По-перше, книга О. О. Костусева має політичну ціль — задовольнити маніакальну мету автора оволодіти Перлиною біля моря. Він з шкури геть

лізе, щоб найкращим чином показати свою перевагу над колишніми і існуючим мерами, а також над скільки-небудь серйозними іншими претендентами на посаду міського голови.

По-друге, у зв'язку з нехтуванням вимог до літератури історичного, політологічного, мемуарного жанрів, наявності дрімучого суб'єктивізму книга “Однажды в Одессе” позбавлена можливості бути покладена на полицю поряд з визнаними працями названих жанрів. Тим більше вона не заслуговує носити відповідальне ім'я наукової праці.

По-третє, незважаючи на очевидні значні витрати на мальовниче художнє оформлення, проаналізована книга досягла зворотньої мети: начитавшись самолюбівання самозакоханого автора, “испытывающего к себе болезненную и непреходящую любовь” [106], неповаги до противників, образ, нечуваної грубості стосовно журналістів, інтелігентний читач з огидою закріє книгу.

ЧИ ПОВАЖАЮТЬ ВОНИ ОДЕСИТІВ?

Довіра як впевненість у позитивних якостях кого-небудь, правильності, розумності чиєїсь поведінки взаємодіє з філософською категорією моралі. Якщо мораль людини висока, то і довіра до неї теж висока. Визначення моралі різні. “Новий тлумачний словник української мови” у першому значенні подає: “Мораль — система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства, у другому значенні — просто етика.” Про мораль авторів трьох книжок, що нами розглядаються, у даному разі писати не стану, то тема окремого й неприємного дослідження. А ось їхнього ставлення до своїх персонажів, один до одного та, що найголовніше, до правди частково торкнуса. Другий дослідницький інструмент, що знадобиться при аналізі зазначеної проблеми, це поняття метода. Назване видання тлумачить метод у першому значенні як спосіб пізнаних явищ природи та суспільного життя; підхід митця, письменника до вивчення життя й відображення його у своїх творах. Через розгляд деяких методів авторів зазначених книг зможемо заглянути у світ моралі кожного автора стосовно його творчості чи наукового дослідження.

Почнемо з книги Олексія Костусева “Однажды в Одессе”, бо вона, очевидно, претендує на монографічне дослідження. Він сам про неї пише так: “Это — настоящая книга” [107]. Подібні твердження автора про свою книгу, на наш погляд, висловлюються теж “однажды в Одессе”. Раніше таких “скромностей” у нашому місті автори не допускали. А тепер порівняємо деякі “дефініції”. Як уже відмічалось, на сторінці 64 Олексій Костусев пише, що за результатами перепису 1840 року третім за величиною містом Російської імперії “оказалась совсем юная Одесса” [108]. А вже на сторінці 79 читаємо: “В XIX веке нас становилось вдвое больше каждые 20-25 лет.

По численности населения Одесса уступала лишь Петербургу, Москве и Варшаве” [109]. Якщо Костусев визнає, що 1840 рік випадає на XIX століття, то як тоді визначити справжнє місце для Одеси — третє чи четверте. У всякому разі читачу не зрозуміло, коли автор правий. До того ж, він чомусь не пояснює такого різницею.

Олексій Костусев не втрачає випадку нагадати читачу про свою наукову ступінь кандидата наук, який ледве не став доктором. А чи є наукові методи його пошуків захисту істини. Домінує у нього ставлення до істини своєрідне, на кшталт “однажды в Одессе”: “утверждаю”, “стою на том”, “честное слово”, “я уверен” і т. д., що не є методом наукової дискусії.

Називаючи причини пригнічення українського фактору в Російській імперії, О. О. Костусев намагається поверхово показати значення української еліти для вирішення наукових проблем Петербурга як у чиновничій, так і військовій сферах. У методах ствердження істини Костусев неповторний. Зверни увагу, читачу, на наївність його доказів. Він пише: “Для иллюстрации — несколько имен наугад.

Граф Алексей Розумовский, его брат Кирилл... князь Безбородько... Григорий Потемкин...” [110]

Наполягання на тому, що Григорій Потьомкін українець — це є тим же “однажды в Одессе”. Навіть студенти, які пишуть реферати на цю тему, знають: Григорій Потьомкін — нащадний білоруський шляхтич, який мав по батькові і по матері польське коріння” [111]. “Науковий стиль досліджень О. О. Костусева можна висловити формулою: “Хвацько і з кондачка” (Лихо и с кондачка). Тоді, як при-

клад поваги до істини показав Ісус Христос своєю хресною ходою на Голгофу. А за Костусєвим наука — це хода навмання.

Але не тільки легковажне ставлення до історичних фактів є складовими пошуків істини Олексієм Костусєвим. Арсенал його інструментарію чималий. Тут зустрічається також замовчування, щоб не сказати приховування від читача не вигідних для себе подій, фактів. На костусєвську рису звернув увагу журналіст Ігор Розов у газеті “Работа и отдых” [112]. Справа в тому, що в жорстокій боротьбі за владу над Одесою у 1994 році зіткнулись Едуард Гурвіц і Олексій Костусєв. Боротьба велась навіть із застосуванням якимись суб’єктами зброї. Широко використовувався чорний піар. У ньому особливе місце займав телефільм “Тринадцать мгновений”, що став “одеской классикой черного и грязного пиара” [113]. Суть його в тому, що фотографія оповідача супроводилася записами на аудіоплівці характеристики претендентів на крісло мера та інших політичних бійців, про розкладку політичних сил в Одесі. Фільм було показано по “Сьомому каналу”. Він наробив чимало галасу серед громадськості Одеси, особливо у ЗМІ. То був перший касетний скандал на території колишнього Радянського Союзу. Пікантність його була в тому, що оповідач видавав начебто державну таємницю громадянину Ізраїля. Як стверджує Капелюшний, фільм був спрямований проти Гурвіца. У другій частині фільму поруч з фотографією оповідача було зображення живого Олексія Костусєва, “который ужасался всему тому, что творится в Одессе, переживал, что его убьют, так как он несомненно победит Гурвица, только смерть остановит” [114].

Ігор Розов доводить, що фільм спрацював на Олексія Костусєва: “... ибо на протяжении всех этих месяцев, вплоть до выборов, он оставался в представлении многих одесситов “борцом” с “коррупцированным кооператором” Гурвицем” [115].

Ігор Розов справедливо ставить питання: чому читач не знаходить оцінки фільму в особі Олексія Костусєва? І відповідає: “Мотивов для умалчивания существует предостаточно. Возможно, скандальный “телекиллер” расстался со своим заказчиком”. “Или, допустим, тема появления этого фильма “табуирована”, ибо не укладывается в общую концепцию...” [116]

Серед цих затемнень поки що ясно одне: Олексій Костусєв не

вважає одеситів гідними своїх таємниць, пов'язаних з чорним п'яровським фільмом.

Маємо ще чимало фактів недовіри Олексія Костусева до одеситів, його небажання відповідати на питання, що були поставлені в різних виданнях. Йдеться про те, що у засобах масової інформації були матеріали про зв'язки Костусева зі спецслужбами. Про це писалося і в моїй книзі “Одеське протистояння”, про це згадується у книзі Капелюшного “Високосное время.” А ось у книзі Костусева “Однажды в Одессе” — мовчання, начебто нічого не трапилося. Тільки на сторінці 168 є такі слова “...мої друзя, сотрудники спецслужбы...” Якби Костусев був відвертий перед одеситами, чесно розповів їм про свої зв'язки зі спецслужбами, то земляки мали б повніше уявлення про джерела його могутності і успіхів.

Не в усьому відвертий перед одеситами і автор книги “Високосное время” Леонід Капелюшний. Багато чого він може сказати одеситам, але мовчить. Наприклад, звідки беруться в нього документи, відомості, інформація, що можуть бути тільки власністю спецслужб. Чи має він таємні зв'язки з ними, чи має серед них свого агента? Міг би розповісти одеситам про причини своєї нелюдської люті і до автора цих рядків. Пояснити чому, замість того, щоб відповісти фактами й аргументами на мою критику у книзі “Одеське протистояння” його, Капелюшного, діяльності на посаді голови міської виборчої комісії, яка врешті-решт “забезпечила” політичну катастрофу мера Гурвіца на виборах у 1998 році, автор “Високосного времени” не знайшов нічого кращого, як зробити з мене сексота, що доносить на своїх колег спецслужбам. Оббрихувати персонажів — це теж неповага до читача, бо він заслуговує на правду.

Маю думку про те, що і Юрій Овтін, автор книги “Рассказы об одесских мэрах”, поважає одеситів не набагато краще двох названих авторів. Якби це не так, якби він по-справжньому їх любив, то розповів би землякам не тільки про слабкі сторони колишніх і діючого мера, а дав би виважену, всебічну характеристику героям своєї книги, розкрив би їхні позитивні й негативні риси у сукупності, а Едуарда Гурвіца не ідеалізував, а змалював як земну людину з достоїнствами й недоліками, як це зробив Л. В. Капелюшний.

Про інші методи цих авторів не стану розповідати. Є серед них

сильні, але більшість слабких. Загальний, не вартий використання в книгах метод посилання на “мне сказал”. Конфіденційні розмови, як відомо, не є джерелом науки історії чи політології. Це джерела наклепів. Жаль, що автори, вже немолоді люди, а опускаються до рівня розмов бабусь. Посилатись на сумнівну інформацію, значить, не поважати читача.

Безумовно, читачеві буде цікаво, як автори Костусев і Капелюшний говорять один про одного.

О. О. Костусев: “Не так давно прочел книгу Капелюшного “Высокое время.” Написано интересно, особенно глава “Как они нас убивали”.

Жутковатая, по совести говоря, глава.

Но вот что обидно.

Ни единым словом не обмолвился Леонид Капелюшный о том, что в 1994 — 1997 годах, когда ни один волосок не упал ни с его головы, ни с головы кого-либо из окружения Гурвица — люди, которые были со мной: сторонники, друзья, доверенные лица, выкашивались безжалостно и методично. И пусть у меня нет достаточно доказательств, позволяющих кого-либо обвинить в суде, но нет и сомнений в том, кто это сделал...”

“... почти каждый звонок из Одессы был похож на поминальную молитву...” [117]

Неначе судовий вирок звучать слова Олексія Костусева: “...завершая эту главу, хочу напрямую обратиться к ним — Гурвицу, Ворохаеву, Капелюшному и иже с ними.

Вы, именно вы, повинны в беспределе, захлестнувшим наш город!

Вы были первыми в Одессе, кто решил, что в политической борьбе все средства хороши, и вы опробовали весь ваш сатанический набор на мне, на моих друзьях и соратниках.

Вам все сходило с рук — долго, долго, и ни за что не было наказания... и в конце концов эта безнаказанность сыграла с вами злую шутку. Методы, отработанные на моей команде, вы решили использовать совсем против других людей. Людей, не умеющих прощать и не стесняющихся ответить тем же, но стократ сильнее...

Вы посеяли бурю — и не вам жаловаться на урожай [118].

Сильні слова. Якби вони були сказані раніше, мені довелося б,

очевидно, взяти їх епіграфом до глави “Команда Гурвіца” у книзі “Одеське протистояння.”

Л. В. Капелюшний: “... Не было гарантии, что доброжелатель решил использовать психологическую готовность газеты, как и общества вообще, поверить в сотрудничество А. Костусева с КГБ, потому что об этом не говорил и не писал перед выборами только ленивый” [119].

“Я немало сделал для поражения Костусева на выборах...” [120]

“Одессит сапиес” был поставлен перед выбором: голосовать за что или за кого? Если за кого, то многие отдавали предпочтение А. Костусеву. Но его риторика, азартное красование... умаляли шансы на победу” [121].

Право зробити висновки про їхню мораль, методи досліджень, а також про те, чи можна їм вірити, якщо можна, то кому, залишаю за читачем.

ТРОЄ НА ОДНОГО

Дивне, суперечливе, змішане, сильно неприємне враження залишилося після читання цих книг без суттєвої перерви. Очевидно, раціональна оцінка їх може бути складена визначенням схожого і різного в їхньому змісті.

Такий методологічний ключ дозволить відшукати вектори головної мети кожного автора, визначити їхні особисті місця у змальованих ними ситуаціях, полегшить досліднику використати у загальних оцінках їхні взаємні характеристики, різний взаємовиключаючий показ одних і тих же подій тощо. Напрямки дій кожного з авторів багатовекторні. Вони складаються з корисливих, вигідних, скажімо, позитивних, для кожного автора векторів, і руйнівних, негативних для тих об’єктів, котрі визначені як мішені для авторських критично-отруйних стріл, як особи, котрі мусять бути політично нейтралізовані, іншими словами, виключені з боротьби.

У кожного автора шляхи вигідних для себе дій різні, бо переслідують різноманітні цілі. У Юрія Овтіна, начебто, найблагородніша мета: він хотів би у кріслі мера Одеси мати близьку людину за духом, “одеської національності”, тому спрямовує зусилля на обла-

городжування своєї кандидатури — Едуарда Гурвіца. Він, Овтін, мимоволі намагається “отыскать там,.. в прошлом, те черточки, которые после, укрупнившись, образовали черты всем известного лица” [122]. При цьому він зізнається, що часто задовольняється зовнішніми загогулинами, “оставляя за пределами понимания тайные процессы, превращающие опухоль в жемчужину” [123].

Вище відмічалось, що, використовуючи художню фантазію, Юрій Овтін знаходив у Едуарда Гурвіца ті риси, яких не було, а природній процес перетворення дитини-перлини в пухлину грішних дорослих показав у зворотньому напрямку.

Звичайно, соціальний портрет Гурвіца Юрій Петрович домальовував з метою знову посадити його у крісло мера. Навіть хронологічний момент продумав і його дотримався — книга встигла на пропагандистську дистанцію, достатню, щоб звернути на себе увагу, заздалегідь до виборів. Очевидно, жалкував Юрій Петрович, що березень 2002 року не приніс бажаних результатів. Але втрати були не настільки серйозні, щоб вплинути на вагову категорію фізичного стану автора “Рассказов об одесских мэрах”. Головне в іншому: Овтін виконав свій національний обов’язок. Душа чиста і перед Богом, і перед однодумцями не тільки в Одесі, але і в цілому світі. Інша справа, якими методами досягалася мета, за рахунок очорнення яких людей економилися кольорові фарби для бажаного персонажу.

Леонід Капелюшний... Він творив свій труд “Високосное время” в найважчих порівняно з іншими авторами умовах. Ніхто, навіть Едуард Гурвіц, не втратив у виборчій кампанії 1998 року стільки, скільки Капелюшний. Правда, ходили чутки, які ще й зараз не вщухли, що він має великі гроші. Але чутки для дослідника — то несерйозний, розважальний жанр. Вірю йому, що “книга писалась долго и тяжело”. Події 1998 року позначилися на його прекрасних душевних пориваннях, крила блакитної мрії стати віце-мером з пропаганди жемчужини біля моря підрізали “злі демони” по імені Леонід Кучма і Руслан Боделан. І коли дали по руках? Тоді, коли мета була досягнута — голосів нарахували більше ніж потрібно для блискучої незворотньої перемоги. І все рухнуло. Відомо: чим більша втрата, тим більше горе, тим гостріший біль душі.

У книзі Леонід Володимирович заклав заздалегідь мертву мету:

створити фактаж, якого не було в дійсності, і представити його читачеві для виправдовування перед Гурвіцем, одеситами, особливо перед історією. Такий був намір. Тому і стиль першої половини книги впевнений, енергійний, а потім — все кволіший і зліший. Автор, очевидно, втрачав віру в реалізацію задуманого, нервував. Вітер правди шматував вітрила його ілюзорної яхти надій, марно відбирав сили.

Інша справа Олексій Костусев. Він не втрачає присутності духу, майже дитячого оптимізму про те, що його життєва ціль буде здійснена. Чи хтось підказав, чи внутрішній голос нашептав, а, можливо, те й інше, але Олексію Олексійовичу безпомилково відомо, що вибори одеського мера у 1994 році він виграв, а перемогу украв у нього Едуард Гурвіц. На виборах у 1998 році він зробив політичне сальто-мортале і програв, а винуватим зробив Руслана Боделана.

Невечерпна віра в якесь неземне покликання стати міським головою постійно, з наростаючою силою штовхають його на політичні подвиги. Реванш, щоб там не було. Мобілізовані значні фінанси, ЗМІ, неабиякий талант демагога, службове становище, чисельні друзі (якщо такі є в політиці) тощо, які почали працювати на кінцевий результат — оволодіти Одесою. Заздалегідь, задовго до визначеного часового діапазону агітаційно-пропагандистської кампанії була задіяна піарівська артилерія перебудови почуттів і свідомості одеситів — книга “Однажды в Одессе.”

Різні цілі вимагають своїх методів, технології їх досягнення. Різноманітні вони, неначе флора і фауна рідного моря. Але про це пізніше. А зараз про загальне. У всіх авторів трьох названих книг загальний предмет критики — діючий мер Руслан Борисович Боделан. Він об’єкт, суб’єкт і джерело їхніх політичних невдач, намірів, руйнування мрій, стратегічних планів та марнування фінансових, інтелектуальних і фізичних зусиль. Стосовно розмірів і ваги негативу авторів до нинішнього міського голови діє своєрідна закономірність: чим більше втрат той чи інший автор зазнав від Боделана, тим більше “компри” на нього вивалюється.

Хоча дещо інтелігентнішим виявився Юрій Овтін. Він не опустився до прямих образ, як, скажімо, Леонід Капелюшний, не валив на мера вину за “історичні упущення” господарства міста,

а підступно-красиво застосував цікаву форму безперспективності подарування Руслана Боделана. Більшу частину оповідання-нарису про мера “На пути к храму” Юрій Петрович присвятив грішному комуністичному минулому, а другу, меншу частину, начебто сучасній діяльності мера. Але звів заслуги одеського міського голови до рятування баскетбольного клубу “Одеса”, організації хлібних кіосків “Відродження регіону” і ... здається, все. Відбудову Спасо-Преображенського собору автор подає як спробу Боделана знайти примирення між одеситами, й, очевидно, між одеситами і ним. “Был ли это только конъюнктурный политический ход или покаянное желание уплатить по старым долгам, искупить вину, вольно или невольно принятую на свои властью облеченные плечи, — за тысячи церквей, разрушенных и оскверненных...” [124]

Лукавить колишній комсомольско-партійний працівник Юрій Овтін, намагаючись шукати у діях Руслана Боделана намагання спокутувати свою вину за зруйновані в 20–30-х роках храми й церкви. Боделан їх не руйнував. У такій мірі Боделан грішний перед Богом, як і комуністичний агітатор-пропагандист Овтін. Різниця ось у чому: якщо Господь розкладе гріх за антирелігійне варварство на всіх комуністів, то у Боделана відродженням храму є шанс хоч якось спокутувати свої гріхи, а у Овтїна? Важко сказати. Руслан Борисович, у цьому я переконаний, переслідує не власні інтереси (для цього достатньо було б ходити до існуючих церков), а створює умови для відмолювання гріхів таким як Юрій Петрович і йому подібні?

Лукавить Юрій Овтін, коли не помічає численних, корисних для одеситів справ, що здійснені останнім часом. Підготовлена брошура “Сто добрых дел Руслана Боделана.” Овтін чомусь не скористався цією “шпаргалкою” для змалювання справжнього образу діючого мера.

Поспішив злукавити Юрій Петрович і тоді, коли писав: “... но вместо круглого дома на Греческой площади, “колизея”, начатого поверженным предшественником, задумал он воздвигнуть храм.” Той, хто має очі, той бачить: “колизей”, на якому нагріли руки, як називає їх Костусев, жуліки з команди Гурвіца, будується не менш швидкими темпами, ніж храм.

Закінчує своє оповідання-нарис Юрій Овтін словами: “И за него,

Руслана Боделана, першого секретаря и строителя храма, помолимся, чтоб пал с его души камень, и принята была лепта в знак долгожданного примирения прошлого и настоящего, единения души и дела” [125]. Що тут скажеш? По-перше, Боделан живий і сам може спілкуватися з Богом нашим. По-друге, за нього є кому молитися — це прихожани Храму, який він відбудовує. Я переконаний, що митрополит Агафангел і інші владики та отці будуть просити Господа нашого воздати йому, Руслану Борисовичу, за його святу справу — відбудову Храму. А по-третє, хочеться запитати Юрія Петровича, а хто за його гріхи помолиться (і за ті комуно-атеїстичні, і за ті, що їх надбав написанням названої книги)?

Неважко передбачити: християнин, прочитавши книгу Юрія Овтіна, перехреститься й скаже: “Господи! Избавь меня от лукавого!”

Негативний душевний потенціал, сповнений ненависті до Руслана Боделана в Леоніда Капелюшного незрівнянно більший ніж у інших авторів. Воно й зрозуміло: Капелюшний втратив найбільше, звідси гнів найлютіший. Інколи нерви його так здають, що він скочується до вуличної лайки, непристойних образ на адресу Руслана Боделана. Злість затьмарює його розум. Оті образи на адресу Руслана Боделана — плід душі нормального стану чи виснаженої попередніми політичними баталіями і соціальними втратами?

Наведемо деякі характеристики Руслана Боделана, що присутні у книзі Леоніда Капелюшного. Він пише: “Одна фигура, выплывавшая из политического небытия, непотопляемая и неуязвимая, как бесплотное привидение, могла каким-то образом влиять на все непринимавшиеся решения: Руслан Боделан” [126].

“Руслан Борисович не церемонился, ломал своих подчиненных через колено, как валежник” [127].

Читачу, мабуть, не цікаво знати всі набой художніх епітетів, які заготовив Леонід Капелюшний у процесі своєї важкої і тривалої “творчої” праці. Цікавим було б уявити, що сталося неймовірно: Капелюшному Бог не дав те, що треба політичному діячу — самокритичність, здатність без емоцій і пихатості аналізувати свої поступки й спробувати дати їм хоч наближено об’єктивну оцінку. Якби це одного разу сталося, тоді, Капелюшний, відчувши себе урівноваженим, мав би внутрішній потенціал відповісти на банальне питання, яке зараз навіть в голову йому не приходиться: які підста-

ви були у Руслана Боделана так самовіддано боротися проти Едуарда Гурвіца і його команди? Які джерела наснаги, сили були задіяні в душі Боделана, що він повстав і переміг саме в той час, коли був **позбавлений влади** — посади губернатора?

Леонід Капелюшний, як і Олексій Костусєв, взагалі не здатний до дискусії, тим більше не підготовлений до полеміки з питань достоїнств Руслана Боделана й складових його феномена. Не слід виключати й таке: Капелюшний знає про сильні сторони Боделана, але у нього не вистачає мужності поділитись своїми справжніми думками з читачем, бо тоді може статися, що симпатії читача повністю і незворотно перейдуть на бік нині діючого мера, а Капелюшний втратить останню надію посіяти у свідомості одеситів ілюзорне уявлення про втрачене ними “щастя” — команду Гурвіца.

І все-таки, читачу, давай уявімо на хвилину, що Капелюшний звільнився від синдрому того, хто зазнав поразки, душевно й фізично зміцнів, “пришел домой, махнул рукой” і написав про Боделана щось правдиве, на кшталт: “Безумовною перевагою Руслана Боделана є його неабиякий політичний талант, особливо вміння пристосовуватись до зміни обставин, корегувати свій світогляд, свідомість, якщо хочете, симпатії і антипатії у відповідності до вимог часу, його намірів зберегтися у статусі керівника. Він відкрито не шарахнувся від комуністичної ідеології, навіть тоді, коли переконався у її безперспективності, зате без видимих коливань став на позиції державницької ідеології і законслухняності. Його видатні природні здібності керівника-дипломата, далекоглядність і уміння розбиратися в людях допомагали йому тримати вітрила своєї долі-яхти в неймовірних соціально-політичних змаганнях в умовах найтяжчої загальної кризи, в якій опинилася країна в роки руйнування віджилої системи і розгулу кримінальної революції. Завдяки життєвій мудрості, колосальному, як у нікого, політичному й господарському досвіду, він, Боделан, зміг безпомилково визначити катастрофічну загрозу для Одеси, що її представляла екс-команда Гурвіца, яка в роки свого правління вдалася до небачених фінансових шахрайств, авантюрної позики під 50-відсоткові річних, нечуваних боргів міста, соціального тиску на одеситів, вбивств, розбоїв та багато іншого. Ясно, що Руслан Борисович як громадянин, патріот України та Одеси не міг сидіти, склавши руки, й дивитися, як

його любиме місто розтягується временщиками. Він усвідомлював свій синівський обов'язок врятувати Одесу.

Ми, гурвіцисти, слід сказати відверто, особисто стимулювали Боделана до активних дій проти нас. Він, сердешний, відчув на власній шкурі руйнівний стиль нашого правління. Ми регулярно доносили в письмовій та усній формі Президенту України компромат на Боделана. Ми знущались над ним, як хотіли в наших засобах масової інформації, — образи, наклепи на нього і його сім'ю сипалися як з рогу достатку, фальсифікація його діяльності, відверті насмішки над його взагалі-то приємною зовнішністю та все таке інше стали невід'ємною складовою діяльності власне Гурвіца, Капелюшного і К...

Всі, хто мав громадянську совість, мужність, сили, повстали проти нас. Очолив ці краці пориви одеситів Руслан Боделан, відмовившись від посади губернатора. Одесити і він з ними перемогли. Віддамо їм належне, скажемо: молодці, ви сильніші й кращі за нас. Хай Бог вам допомагає у ваших добрих намірах”.

Зрозуміло, що Леонід Капелюшний не підніметься до справжніх висот самокритичності, не потисне руку переможцю, як це робиться у країнах цивілізованої демократії. До речі, був випадок і в нас, коли у грудні 1991 року новому Президенту України Леоніду Кучмі потис руку, передаючи бразди правління, екс-президент Леонід Кравчук. Леонід Капелюшний, очевидно, ніколи не зрозуміє значущості такої етики переможеного, яка зберігає, а можливо, й повертає повагу до попередників, підносить гордість за їхню вихованість.

У цій книзі чимало висловлювань про те, що людьми керує лютя. Про почуття Гурвіца до Боделана читаємо: “Нанести удар, чтобы провалить Руслана с треском, с позором, чтобы... чтобы... Он буквально захлебывался от ненависти” [128]. Не кращі наміри щодо Боделана переслідує Капелюшний своєю книгою. Його почуття до Руслана Борисовича не менш люте, ніж його колишнього друга Едуарда Гурвіца.

Порівняно з Юрієм Овтіним, який ставив за мету у своїй книзі у привабливій формі показати Руслана Боделана менш достойним крісла мера, ніж Едуард Гурвіц, та із Леонідом Капелюшним, що начебто калашниківською чергою розстрілює образ ненависного

Руслана Борисовича, Олексій Костусев діє по-іншому. З одного боку, він силкується довести читачу, що кращого претендента на посаду мера ніж він сам у світі не існувало і не існує. Був ще, правда, колись Дюк Рішельє, але, як видно на суперобкладинці, він зі своєю простягнутою рукою (неначе випрошує у Костусєва милостиню визнати заслуги перед історією) ледве головою сягає краватки Олексія Олексійовича. З іншого боку, у березні 1998 року Костусєв створив прецедент, який важко обійти навіть дорогою рекламою своєї неперевершеності. Одесити пам'ятають: тоді Костусєв заздалегідь відмовився балотуватися на посаду мера на користь Руслана Боделана. А це значить, хотів Костусєв чи не хотів, але де-факто і де-юре він визнав зверхність Боделана, його значну перевагу над іншими претендентами, у тому числі й самим Костусєвим. У серпні того ж року Олексій Олексійович взяв реванш перед самим собою, вирішивши, що він кращий Боделана. Виставив свою кандидатуру, прийняв заклик до одеситів голосувати за нього з боку колишнього залятого ворога Гурвіца, пристосувався, приготувався до перемоги і... програв. То як же зараз у своїй книзі ставитися до Боделана? Сказати, що поганий міський голова? Як скажеш, коли сам підтримував? Сказати, що одесити більше люблять Костусєва, як це він казав після виборів 1994 року? Як скажеш, коли одесити віддали перевагу Боделану? Справа кепська. Немає ні логіки, ні бажаної переваги. Ще раз відкриваємо книгу Костусєва "Однажды в Одессе", щоб спостерігати за виходом Олексія Олексійовича з глухого кута, куди він сам себе загнав, руйнуючи містику власної переваги. Виявляється, одесити його не зрозуміли. Ось як він сам описує мітинг на Куликовому полі 17 серпня 1998 року: "И когда... ведущий предоставил мне слово, раздался дружный рев и свист" [129].

Читачу буде цікаво знати, як саме Олексій Костусєв пояснює свою непослідовність чи зраду стосовно Руслана Боделана? Дуже примітивно: вивертами. Чого-чого, а цього добра у Олексія Олексійовича вистачає. Виявляється, цей колишній викладач й завкафедрою наукового комунізму недосконало знав свого колишнього секретаря обкому партії з питань ідеології. За роки діяльності на ниві ідеології Костусєв не помітив у Боделана того, що знайшов за три місяці від квітня до червня 1998 року: "В политику мы с ним пришли практически одновременно, — пише Олексій Костусєв, —

и поначалу многое в этом человеке меня привлекало. Пока не обнаружили некоторые стороны личности и деятельности, для меня неприемлемые, — от непринужденности в обращении с законами до жизненного принципа “за добро платит злом”, играя людьми, словно шахматными фигурками” [130]. При цьому Костусев ніяких фактів, прикладів не наводить. Воно й зрозуміло. Таких немає. Боделан (і це мною доведено у книгах “Одеське протистояння” й “Одеська стратегія”) на відміну від своїх опонентів є законослухняним діячем. Саме опора на закони йому допомогла вистояти проти шалених компроматних атак його ворогів. Що стосується принципу “за добро платити злом”, то, по-перше, чи є взагалі у когось такий принцип (крім Костусева, знайти його в інших книгах важко), а по-друге, мені як досліднику діяльності нинішнього мера невідомо, що за якимсь конкретне добро Боделан платить конкретним злом. Це принцип ідіотів. Де його Костусев знайшов, важко сказати. Не грає Руслан Боделан і людьми. Яскравий доказ тому — величезне коло друзів і стійкість його команди. А що трапляються окремі заміни працівників, то це вимоги часу й науки управління: зростають завдання, змінюються умови, не всі здатні адаптуватися, знайти в собі сили для вирішення нових проблем. Невід’ємною рисою стилю керівництва Руслана Борисовича є турбота про працевлаштування тих, кого звільнили з попереднього місця роботи.

Так що Костусеву шукати причини відходу від Боделана чи зради йому в самому Русланові Борисовичу, — не лицарський прийом. Причина того, що Костусев підтримав Боделана у березні 1998 року була на поверхні: він не міг змагатися з Боделаном і Гурвіцем на два фронти, тим більше, що його, Костусева, електорат міг перейти на бік Боделана з огляду на те, що до нього у одеситів було більше довіри. А причина самостійної участі Костусева у виборах мера в серпні 1998 року теж проста: у зв’язку з “випадінням” Гурвіца з виборчих списків Костусев розраховував на частину колишнього свого електорату і частину виборців, що раніше підтримували Гурвіца. Фінт Костусева одесити зрозуміли і в мери не допустили, віддавши перевагу Боделану і його команді.

Фальсифікація фактів — один з найголовніших творчих прийомів Олексія Костусева. На сторінці 227 він, як завжди без посилання на документи, говорячи про недоліки Боделана-губернатора, ствер-

джує: “Основные социально-экономические показатели области неуклонно снижались. Киев все более недвусмысленно высказывал недовольство руководством Одещины...” Що тут скажеш? По-перше, читач ще раз переконався, що однією з причин непосилання Костусєва на документи є відсутність таких документів. По-друге, в пресі, в тому числі і столичній, неодноразово повідомлялося, що селяни Одещини мають одні з кращих в Україні показники боротьби з важкою економічною кризою 90-х років. А в 1998 році, як і передбачав губернатор Руслан Боделан, хлібороби області збільшили виробництво сільгосппродукції на 12 відсотків. Про це написано і в моїй книзі “Одеське протистояння” (стор. 193-194), яку читав Олексій Костусєв. “То чому Костусєв фальсифікує історію?”, — питає читач. Відповідь одна: “Йому вигідно чорнити Боделана, щоб краще самому здаватися”.

Олексій Костусєв застосовує негативні характеристики опонента як виправдовування своїх непристойних політичних дій. А їх чимало. Саме за такою схемою він зрадив блоку “Лівий центр”, на горбу якого в’їхав до Верховної Ради. Розуміючи, що перебування в опозиційній структурі не забезпечить йому просування по державній драбині, Костусєв підступно залишив “Лівий центр” й перейшов до президентської фракції “Трудова Україна” і ... незабаром отримав пост голови Антимонопольного комітету. А з “Лівим центром” вчинив так само, як і з Боделаном: вилив на нього відро помиїв. То чи має Костусєв моральне право після таких зрад дорікати Руслану Борисовичу, що той за добро платить злом? Є в Україні така поговорка: подивись на себе і буде з тебе. Але, щоб подивитися на себе, треба мати великий божий дар — самокритичність, здатність давати правильні оцінки своїм діям. З книги ж Олексія Костусєва “Однажды в Одессе” виходить, що її автор найідеальніший кандидат в мери Одеси, який не має жодної вади. Тож, мовляв, для чого йому дивитися у дзеркало...

Цікаві, на наш погляд, у всіх трьох авторів характеристики Едуарда Гурвіца. Юрій Овтін пов’язує з іменем екс-мера нову епоху в історії Одеси. “Но ни о ком другом, никогда, не говорили при бытности, что делает он все для того, чтоб и ему, как Дюку де Ришелье, благодарный город поставил памятник” [131], — робить висновок автор.

Леонід Капелюшний дає “перехідну” характеристику Едуарду Гурвіцу: від “И хитер, и умен..” — до “... был только Иуда. Без мессии” [132].

Олексій Костусев: “Не хочу повторяться, но на выборах 1994 года Гурвиц перешел черту, за которой никто уже не имеет права называть себя порядочным человеком. Да и после выборов обнаружил жестокость и мелочную мстительность...” [133].

Різні, поодинокі характеристики дають автори Валентину Симоненку. Овтін — негативну; Капелюшний — ні те, ні се; Костусев — позитивну. Різноманітність відгуків про один і той же об’єкт у даному випадку свідчить, що автори керуються емоціями, а не намаганням знайти істину.

Отже, шановний читачу, ми з тобою є свідками дивного явища: вперше у більш як двохсотлітній історії Одеси здійснена книжкова атака на міського голову Руслана Боделана. Троє авторів, неначе здоровенні вовкодави, накинулись на людину, яка взяла на себе велику відповідальність: повернути одеситів до спокійного життя, до Храму, напоїти їх чистою водою, дати за заниженими цінами хліб, врятувати водо-каналізаційну систему, поліпшити, реалізувати, раціоналізувати комунальні стосунки тощо. Нещадні вони, ці автори книг, дуже нещадні. Головною причиною їхньої лютої ненависті до діючого мера є не бажання допомогти одеситам розібратися у складних політичних перипетіях політичного протистояння в 1994 — 1998 роках, а чисто егоїстичні, корисливі фактори. Один сам викохав майже маніакальну мрію і самовіддано бореться за крісло мера, а двоє інших сплять і бачать на цій посаді бажаного всіма фібрами душі Едуарда Гурвіца. Тому не тільки не прощають Боделану дрібних помилок, а намагаються будь-що спотворити добрі справи. Наприклад, не бажають бачити, що основна робота по створенню вільної економічної зони в Одесі “Порто-Франко” лягла на плечі Руслана Борисовича, двоє з трьох не хочуть помічати значення відбудови Спасо-Преображенського собору для відродження духовності одеситів, а один з трьох помітив, але засумнівався у щирості намірів мера.

Якщо раніше цькування Руслана Боделана здійснювалося журналістами різного професійного рівня, то тепер бачимо інше: у цей процес впряглися один з претендентів у письменники Одеси, один

з кращих і найпідступніших журналістів, і один з напористих та, очевидно, фінансово дуже забезпечених політиків не тільки Одеси. Їх вступ у піарівську боротьбу підносить її технології на якісно новий рівень і, так би мовити, піднімає планку вимог ЗМІ до критики мера. Серед оточення, прихильників Руслана Боделана нині майже не має письменників, журналістів, іміджмейкерів, готових дати гідну відсіч нападкам на мера з боку цих трьох антибоделанівських “хижаків”. Правда, очевидне й інше: всіх цих нападників не готував хтось один; вони зрочені подіями протистояння в Одесі і є продуктом злуки минулої епохи та політичних збурень останнього десятиліття. Біль, який завдала їм перемога Боделана, підтримує стійкі почуття ненависті до нього, яка заважає авторам шукати об’єктивну оцінку, керуватися холодним розумом.

Різної у характеристиках, що дали автори Едуарду Гурвіцу і Валентину Симоненку, зайвий раз підкреслює їхнє бажання не наукового дослідження, безпристрасного висвітлення діяльності персонажів, а домінування суб’єктивної мети перед важким ремеслом — пошуку правди істини.

Бог їм суддя!

Всі три книги несуть і мають певний емоційний заряд. Про загальноміське, громадське звучання їх змісту говорити не доводиться за відсутності предмета дискусії. Позбавлення соціальної цінності видань “досягнуто” безмежною гіперболізацією свого “я” у своїх опусах. Фактор егоїзму є домінуючим серед чисельних намірів цих різних за здібностями і загальних за неординарністю світоглядних та емоційних показників авторів. Зосередившись на власній персоні в показі подій, з приводу і без, висловлюючи свої думки, свої позиції, автори книг “Рассказы об одесских мэрах”, “Високосное время” та “Однажды в Одессе”, не бажаючи самі того, не стільки сприяють читачеві усвідомити сенс того чи іншого епізоду з одеської бувальщини, скільки розкривають авторську ідеологію егоїзму, байдужості до істини, а значить хибну мораль.

СУТИЧКИ ЗМІ НАВКОЛО ДІЮЧОГО МЕРА

Неможливо уявити сучасні вибори в органи влади без участі засобів масової інформації. Без них політичні кампанії неначе весілля без музики. Вони якзавгодно можуть представити електорату кандидата.

Із пересічного громадянина — кандидата в якусь політичну структуру — можуть зробити незаміниму людину з різними природженими якостями політика чи господаря. І навпаки. Використовуючи компромат, злі домисли й нечисту фантазію, журналісти найкращого з кандидатів можуть показати публіці як останнього пройдисвіта.

І нічого тут не вдієш: журналісти хочуть їсти і прикривати чимось свою голизну, а ще годувати сім'ю. Їм платять гроші за певний труд, і вони їх мусять відробити, як це роблять водії трамваїв, вчені чи кілери. А щодо моралі, то маємо чимало міркувань про її силу і немічність перед голодом. Ясно одне: жодній найкрасивішій, найлюдянішій моралі не вдалося остаточно ліквідувати бідність в умовах системної кризи й масового зубожіння. Вищезгаданий Леонід Капелюшний називає своїх колег-журналістів “опроститукованими журналістами”. Це, звичайно, не тільки грубо й образливо, але й примітивно, без розуміння змісту й умов їхнього життя. Здається, ближче до істини тележурналіст Анатолій Венгрук, який переконаний: справжній журналіст — деполітизована особа. Таке визначення багато в чому знімає звинувачення з журналістів, які служать двом, або кільком панам, або зрадити якомусь з них. Тобто перехід від одного замовника чи господаря до іншого може розглядатися як норма діяльності журналіста.

Якщо журналіст фахівець деполітизований, то і дивитися слід на нього не як патріота якогось господаря, а на як звичайнісінького заробітчанина. Аналогічно слюсару. Перед тим, як прийняти замовлення від клієнта, він не питає його про політичні переконання, а називає суму за працю і термін виготовлення деталі.

Журналіст в умовах зубожіння народу не в змозі бути деполітизованим не тому, що він так хоче, а тому, що так не хоче його замовник. А той, користуючись матеріальним злидарством журналіста, намагається купити його з потрохами на період всієї вибор-

чої кампанії, а після такої, як правило, забуває про догідливого журналіста. Бідність журналіста змушує його до принизливого контракту, бо інших може і не бути. В аналогічних стосунках журналіста і грошовитого кандидата важко сказати на чиєму боці більше моралі. З позиції загальнолюдських цінностей — честі, достоїнства, совісті — ущербні обидва: і замовник, і журналіст. У тому, що люди називають політику брудною справою, винні як кандидат-замовник, так і журналіст-виконавець, бо вони ведуть боротьбу за владу зі значними вадами моралі.

Яким шляхом можна досягти об'єктивності, солідності журналістів, які спеціалізуються на політичних акціях? По-перше, це поліпшення їхнього матеріального стану, що виключало б можливість продажу журналістського пера, телекамери чи мікрофона кандидатам, які вимагають чи спонукають до аморальних дій журналістів. Іншими словами, матеріальна незалежність журналістів — гарантія їхньої порядності. По-друге, заборона балотуватися кандидатам, які шукають сховища від переслідування їх охоронцями під дахом Верховної Ради чи інших органів влади. Недоторканність депутата не може бути головною метою для намагання людини стати можновладцем чи законодавцем. Коли такий стан буде досягнутий суспільством, сказати важко. Але що таке колись станеться, безперечно.

Одне слово — і влада, і народ мусять дбати про те, щоб журналісти були особистостями, незалежними матеріально і морально.

Не берусь називати мотиви підтримки чи самовідданого служіння низки одеських журналістів тим чи іншим кандидатам у мери чи депутати різних рівнів. Робота трудомістка і неприємна, яка таїть можливі ускладнення стосунків з низкою журналістів. Хоча можна в деякій мірі спробувати відповісти на питання: чому у виборчій кампанії 2002 року чорного піару було значно менше порівняно з таким заходом 1998 року?

По-перше, міська влада вела себе достойно, не нагнітала пристрастей довкола дрібних труднощів чи проблем політичного життя, чого не скажеш про мерію часів Гурвіца. Діюча влада не опускалась до формування колективного, громадського психозу. По-друге, журналісти з різних таборів, які раніше змагалися у найгостріших образах один одного чи когось з владних осіб, вели себе

солідніше, якщо хочете, інтелігентніше. Наприклад, із лексикону Ольги Кологрівової, що працює в газеті “Юг”, помітно зникають вульгаризми, тепер її статті можна читати, не червоніючи від незручності за авторку.

Читач вже не знайде матерщини в матеріалах Сергія Мілошевича, власкора “Киевских ведомостей”, який підробляє в “Юге”. Правда, він ще інколи допускає непристойності. Наприклад, у новорічному фейлетоні (2003 року) все-таки примусив пса відправити свої потреби посеред сцени у присутності численних глядачів. Аналогічно можна сказати й про інших журналістів. Правда, В’ячеслав Воронков, голова гільдії власкорів, який має три вищі освіти, не страждає помітною тенденцією до розвитку “власного жанру”. Він так і не відмовився від свого постулату порівнювати журналістів із собаками. Рудольфу Отколенку слід ретельніше працювати над підвищенням свого теоретичного рівня, більше поважати правду-істину.

Зрушення на краще у вихованості журналістів — результат низки обставин, серед яких, мушу визнати, є і мій внесок. Як люто напали на мене деякі журналісти за критику на їхню адресу у книгах “Одеське протистояння”, “Одеська стратегія”, але врешті-решт зважили на зауваження. Значить, мета в якійсь мірі досягнута.

Хоч журналісти, опоненти діючого мера, так би мовити, підвищили свою мовно-стилістичну кваліфікацію, але ненависті до міського голови у них не зменшилося. Почуття неприязні до нього у них було завжди стійким, хоч інколи й різної інтенсивності. Після виборчої кампанії 1998 року, під час якої було досягнуто найвищої позначки ненависті, майже два роки спостерігалось зниження у ЗМІ негативних проявів до Руслана Боделана. Старт новій, затяжній кампанії його цькування було розпочато у березні 2000 року. Це зробила київська скандальна газета “Свобода” статтею “Одесса думает о голове загодя”, яку пізніше передрукувала одеська щотижнева малотиражка “Правое дело”. Цими акціями було започатковано форсування створення антибоделанівської системи ЗМІ як у Києві, так і в Одесі.

Улітку 2000 року створена гільдія власкорів в Одесі на чолі з боделаноненависником В’ячеславом Воронковим. Членами гільдії стала низка кореспондентів, які спеціалізувались на “кусанні” мера.

Гільдія створила газету “Окна”. Головним редактором став той самий Воронков. Газета рішуче вийшла на лінію вогню у боротьбі проти Руслана Боделана, показуючи у вигідному світлі його опонентів — Олексія Костусева й Едуарда Гурвіца.

Складовою антибоделанівської системи ЗМІ була спроба позбавлення міської влади засобів масової інформації — газети “Одеський вестник” та її україномовного додатку “Думської площі”. Журналісти опозиційних видань 6 червня 2000 року влаштували пікетування облдержадміністрації з вимогою заборонити органам влади мати власні засоби масової інформації. Іншими словами, позбавити місцеву владу можливості спілкуватися з громадянами, а залишити право на інформацію тільки так званим незалежним ЗМІ.

До системи заходів у боротьбі проти діючого мера слід віднести моральне заохочування опозиційних журналістів. Щось аналогічне тому, яке було влаштоване в журналістському середовищі влітку 1999 року. Тоді оголосили конкурс “Журналіст року” у п’яти номінаціях, мета якого — надати пальму першості опозиційним журналістам. Газета “Окна” надала власкорам можливість представити себе на 1 — 2 шпальтах з декількома фотографіями, що називається, в кращих життєво-професійних кольорах. То була спроба реанімувати дух тих журналістів, які програли у 1998 році виборчу кампанію, мобілізувати їхні сили для участі у нових політичних баталіях. У багатоголосому хорі опозиційних газет все чіткіше і голосніше прослухались антибоделанівські мелодії газети “Работа и отдых”.

У плани творців антибоделанівської кампанії або стратегії власного реваншу входила дискредитація лояльних діючому міському голові засобів масової інформації. За їхньою примітивною логікою виходило: всі, хто підтримував мера, — бездарні, непрофесіонали, взагалі погані люди. До цієї категорії журналістів відносилися й ті, хто колись служив Гурвіцу, а пізніше відмовився від нього. Цим непристойним завданням переймалася передусім та ж сама київська газета “Свобода”.

Зміст антибоделанівської системи ЗМІ був нехитрий: ганьбити все добре, позитивне, пов’язане з результатами діяльності мера, ловити на слові і таврувати Руслана Боделана, знецінювати його ініціативи, плодити чутки про погіршення стосунків Президента і

мера. А паралельно йшла пропагандистська кампанія про реабілітацію попереднього мера Едуарда Гурвіца, роздування переваг Олексія Костусєва, підбурювання одеситів на виступи проти існуючої міської влади.

Л. І. Капелюшний взявся за непосильний для свого здоров'я труд: переписати історію одеського протистояння 1994 — 1998 років, відбілити не стільки Гурвіца, скільки себе від чорних плям провалу виборчої кампанії у березні 1998 року, які не можна було змити. Він вирішив спростувати істину, що ніяке перо не перетворить зло в добро. Не сталося, як гадалося.

Названі ланки антибоделанівської системи ЗМІ безкарно працювали. Газета “Одесский вестник” робила вигляд, що не помічає розгулу чорного піару проти мера. Газета “Вечерняя Одесса” свято дотримується принципу покійного редактора Бориса Дерев'янка — боротьба ідей переростає в боротьбу людей, тому уникає дискусії з антибоделаністами. Обласна газета “Одеські вісті” не стільки з-за симпатій до Руслана Боделана, скільки правди ради намагається інколи давати по фізіономії тому чи іншому любителю компри. Про перегрупування сил і початок наступу на мера опозиційних журналістів частково описано у книзі “Одеська стратегія” [134].

На телебаченні ситуація складалась не на користь мерії. На 26-му каналі телекомпанія “Одеса плюс”, особливо програма “Газетний дождь” — ведучий той самий непримиренний противник діючого мера В'ячеслав Воронков, поставивши поряд з собою портрет Олексія Костусєва, двічі на тиждень (в середу і суботу), не хestуючи дрібницями сміттевої сторони життя міста, “розкручував” постать Руслана Боделана під провал на майбутніх виборах одеського міського голови. В'ячеслав Воронков і Леонід Штекель стали своєрідними спадкоємцями фахівців з побутової проблематики телепрограми “Око”, яка безславно завершила своє життя.

Скоріше епізодичні, ніж систематичні виступи у програмі телекомпанії РІАК журналіста Григорія Кваснюка не склали справжньої протидії вищеназваним антибоделанівським тележурналістам.

Якісно новий етап боротьби засобів масової інформації навколо особистості Руслана Боделана і міської влади формується з появою газети “Ветеран”. Її біографія розпочинається з 9 травня 2001 року. Саме в цей святковий день пілотні примірники газети вручали учас-

никам Великої Вітчизняної війни, які взяли участь в урочистостях у парку “Перемога”. Видання побачило світ як спецвипуск газети “Одесский вестник”. На 8 сторінках. Папір білий. Газета добре ілюстрована. Переважали три кольори — чорний, червоний і синій. Відповідальним за випуск значився П. Олександрів, як пізніше з’ясувалось, то був псевдонім Олекси Білоуса.

Зрозуміло: тематика в основному ветеранська. Спогади про війну, про перемогу, а також про сучасне життя ветеранів. Критичних матеріалів майже не було, за винятком статті Сергія Полуніна “Кто вы теперь, офицер Мельниченко? Кто вы теперь, депутат Шишкин?” У ній йшлося про ганебний вчинок колишнього президентського охоронця Миколи Мельниченка і його так званій магнітофонний запис розмов Президента України та про народного депутата Віктора Шишкіна, який кинувся його підтримувати.

Газета подала цікавий й корисний для свідомості одеситів письмовий діалог міського голови Руслана Боделана з громадянами. Він називався “Возродить лучшее и пойти вперед” під рубрикою “Откровенно о важном”. Діалог охопив всю шосту сторінку і складався з восьми питань і відповідей. Ці питання були взяті з численних листів, переважно ветеранів війни і праці, що надійшли в міську і обласну раду ветеранів, у редакції газет “Одесский вестник” і “Думська площа”, на телебачення, в обласну громадську організацію “Відродження регіону”, низку інших громадських організацій з проханням прояснити думки керівників міста з різних проблем життєдіяльності Одеси. Жителів міста цікавило, хвилювало все — від чистої питної води і розвитку міської промисловості до перспективи адміністративної реформи в Одесі; від по-справжньому серйозних проблем міста, які тісно пов’язані з проблемами регіональними, до історії з ремонтом Потьомкінських сходів. І мер зважено, конкретно відповідав, що крім проектів з реконструкції всієї водо-каналізаційної системи, за програмою “Чиста вода”, буде здійснюватися забезпечення жителів міста водою з допомогою артезіанських свердловин. За останні два роки у лікувальних установах, дитячих будинках вже встановлено 36 установок доочистки питної води, у найближчий час у багатьох дитячих дошкільних установах з’явиться нове сучасне устаткування, 20 автоматів і установка з доочистки води будуть розташовані в торгових підприємствах і їдальнях міста.

Діалог “Возродить лучшее и идти вперед,” безперечно, був своєчасним. Не треба проводити соціологічні дослідження, щоб переконатися в актуальності відповідей мера.

Міський голова відповів на чимало актуальних питань одеситів і в наступних номерах “Ветерана”.

Де кілька слів про лаконічні відповіді міського голови: у 12 галузях промисловості з 14 досягнуто приріст виробництва; оцінюю людей своєї команди тільки за професійними якостями, а не на основі того, де ти був до серпня 98- го; в місті мусить бути спокійно, люди не повинні боятись ходити вулицями, над цим ми працюємо; тільки за 2000 рік в експлуатацію здано приблизно 150 тисяч кв. м житла, наш прогрес у цьому помітний. Реконструкція будинків, створення мансардних поверхів дасть можливість у достатньо короткий термін збудувати в центрі міста 40 тис. кв. м дешевого житла, змінити ситуацію на краще.

Газета справила добре враження на ветеранів Великої Вітчизняної війни. Мені довелося спостерігати реакцію учасників війни на появу пілотного номера газети. Вони просили номер видання не тільки для себе, але і для своїх друзів, знайомих, які з різних причин не змогли бути присутніми на цьому святі. Тираж у 5000 примірників весь розійшовся в той святковий день. І не дивно. Учасники війни бажали мати саме таку газету.

До їхнього голосу прислухалася Одеська обласна організація “Відродження регіону”, ініціатором і керівником якої є Руслан Боделан. Так народився на світ щотижневик “Ветеран”. Засновник його — громадська організація Одеської області “Відродження регіону”. Головний редактор Олексій Білоус, досвідчений, професійний журналіст, колишній власкор “Правды Украины”, пізніше — редактор “Чорноморських новин”.

Перший номер “Ветерана”, як і його спецвипуск, присвячувався спогадам учасників війни та проблемам їхнього буття. Цікавою видалася добірка матеріалів під рубрикою “По страницам прессы”. Тут наводилася інформація, в основному місцевих ЗМІ, про роботу промислових підприємств, транспорту та інших сторін життя області і Одеси. У рубриці “Политический дневник” подано кореспонденцію під назвою “Десять секунд, определивших премьеря” — про обрання Анатолія Кінаха главою Кабінету Міністрів України.

Але не помилюсь, якщо скажу, що найцікавішими стали матеріали, спрямовані проти опозиції до місцевої влади, на захист діяльності міського голови Руслана Боделана. У рубриці “Резонанс” була опублікована стаття Віктора Григор’єва “Тень на плетень”. Автор зробив звірку цифрових даних, що наводяться в річному звіті мера перед виборцями у лютому 2001 року [135], з тим, як їх тлумачив Ігор Розов у статті “Не рано ли стартовали, Руслан Борисович”, опублікованій у газеті “Окна”. Віктор Григор’єв дійшов сумного висновку: Ігор Розов тенденційно, упереджено, а тому неправильно висвітлював результати роботи промислових підприємств міста (начебто переплутав минулий рік з позаминулим), звинувачуючи міського голову в тому, що він взяв на себе відповідальність за стан справ в економіці. Мовляв, попередній мер був кращим тому, що дистанціювався від проблем промисловості. Про маніпулювання Ігорем Розовим цифровими показниками автор статті писав: “...И обо всем этом, кстати, черным по белому написано в справочном материале, на который ссылается господин Розов. Может он цифры разучился читать слева направо? Или запал был особый?” [136] Щодо доцільності міської влади допомагати підприємствам стати на ноги мовилось у главі “Ідеологія його політики”. Віктор Григор’єв піддав різкій критиці спробу Ігоря Розова дати позитивну оцінку діям попереднього мера Едуарда Гурвіца щодо відміни плати за користування телефонами-автоматами та безкоштовного користування міським електротранспортом. Завершується стаття в’їдливим сарказмом: “Нечто подобное опубликовала и киевская газета “Свобода”. Правда, автор иной — некая госпожа Руслана Шпановская. Но стиль письма, посылки, аргументация — из статьи Игоря Розова в одесской газете. Плагиат или нечто другое? Может быть, московский корреспондент с одесской пропиской напялил на себя женское одеяние? А что? В наш век поменять имя или пол, как в кашу соседа плюнуть” [137].

Змістовним, побудованим на конкретних фактах, і дещо несподіваним для багатьох був матеріал, що називався “Парламентский прогульщик. В законотворчестве замечен не был” під рубрикою “Експертиза”.

Приводом для його написання стала інформація в газеті “Юг” про рішення колишнього мера балотуватися в мери Одеси [138]. Цій

інформації передувала впродовж двох — трьох місяців поява Едуарда Гурвіца (під час репортажів) у Верховній Раді. Замиготів він на сторінках газет, в Інтернеті, в українському теле- й радіоєфірі.

Автор статті Олексій Банєв проаналізував роботу народного депутата від Суворовського виборчого округу м. Одеси Едуарда Гурвіца і повідав читачам надто неприємні речі. Наприклад, з'ясувалось наступне: з травня (початок роботи Верховної Ради) по грудень 1998 року Гурвіц зареєструвався як присутній депутат на 89 пленарних засіданнях, а був відсутній на 90 засіданнях, тобто більш ніж на половині.

Але це ще не все, що характеризувало ставлення народного депутата до своїх обов'язків. Справа в тому, що відмітки про реєстрацію не співпадали з кількістю разів голосування. Часто зареєстрований депутат Гурвіц у голосуванні участі не брав у зв'язку з відсутністю. У 1998 році Едуард Йосипович брав участь тільки в 52 голосуваннях, а не голосував 429 разів у зв'язку з відсутністю. І ще 26 разів він проігнорував голосування з невідомих причин.

Не менш інтригуюча ситуація із ставленням Гурвіца до своїх обов'язків народного обранця сталася і у 1999 році. Начебто він усвідомив необхідність працювати у парламенті і вже частіше реєструвався: був відсутнім 44 рази, присутнім понад сто. Але наступна арифметика знову розчаровує: у названому році Едуард Гурвіц брав участь у голосуванні 70 разів, а не голосував майже 400 разів — знову у зв'язку з відсутністю на засіданні. Більш того: ще не голосував 124 рази з невідомих причин.

У 2000 році “прогрес” у ставленні Гурвіца до своїх обов'язків народного депутата ще вразливіший. Гурвіц був присутнім чи відсутнім на засіданнях приблизно однаково, брав участь у голосуванні всього чотириста разів. Але був відсутній при прийнятті парламентських рішень понад 2200 разів. А ще 450 разів був присутній, але чомусь не натиснув кнопку для голосування.

У першій половині 2001 року, за рік до парламентських виборів і виборів міського голови, Едуард Гурвіц почав частіше з'являтися у залі парламенту, але з січня по травень голосував близько 250 разів і приблизно стільки разів не голосував, хоч начебто перебував десь у стінах приміщення Верховної Ради.

Та “роздвоєність” Едуарда Гурвіца спостерігалась не тільки

у ставленні до парламентської дисципліни. Прикріше інше: він не брав участі у вирішенні долі тих питань, про які начебто самовіддано турбувався ще на посаді мера. Одним з головних його пропагандистських коньків була турбота про самоврядування. Скільки було випущено пари на гудки про те, що розвиток держави без зміцнення самоврядування ніяк неможливий. А коли 9 липня 1999 року Верховна Рада розглядала питання про внесення змін до Закону України “Про місцеве самоврядування,” зранку Гурвіц зареєструвався у парламенті, а на голосування не з’явився.

Щось аналогічне відбулося 21 грудня того ж року при розгляді питання про передачу деяких об’єктів загальнодержавної власності у власність комунальну, тобто у власність місцевих територіальних громад, у тому числі одеської, за розширення прав яких чимало на словах ратував депутат Гурвіц. А на ділі? Вранці 21 грудня він зареєструвався, а під час голосування о другій годині дня електронна система “Рада” зафіксувала відсутність завзятого прихильника місцевого самоврядування.

І ще приклад. 17 травня 2001 року Гурвіц зареєструвався на вечірньому засіданні о 16-й годині, а вже через годину зник, чим проігнорував схвалення парламентом нового Закону “Про організації населення”. “Каков же после этого Эдуард Иосифович защитник основ самоуправления?” — запитує автор статті Олексій Банєв.

Він наводить ще десяток прикладів, скажімо м’яко, несерйозного ставлення Гурвіца до своїх обов’язків. Він був відсутній навіть тоді, коли вирішувались проблеми, що торкались безпосередньо Одеси і області: при ратифікації тристоронньої міждержавної угоди України, Грузії і Болгарії про сумісну експлуатацію паромної переправи Варна — Поті — Батумі — Іллічівськ; при вирішенні питання про кордони України і Молдови, зокрема, в Одеській області тощо.

Стаття “Парламентский прогульщик,” надрукована у “Ветерані”, ксерокопіювалась чималим тиражем партіями і просто одеситами, які завдяки цій публікації відкрили для себе іншого Гурвіца — непослідовного, нещирого, недисциплінованого, для якого проблеми міста не були актуальними, який як народний депутат їх не тільки не порушував у парламенті, а навіть не з’являвся на засідання, коли їх обговорювали.

Методологічно виправдано поступив редактор газети Олексій Білоус, коли після критичного матеріалу про Едуарда Гурвіца розташував на наступній сторінці продовження започаткованого у спецвипуску “Ветерана” діалогу одеситів з міським головою Русланом Боделаном “Возродить лучшее и пойти вперед”. Читач, порівнюючи “діяльність” парламентського прогульщика Едуарда Гурвіца з самовідданою працею діючого мера Руслана Боделана, міг безпомилково визначити, котрий з них гідний обрання на наступних виборах на посаду міського голови.

Відповідаючи ветерану праці Віталію Поліщуку на питання, чи доцільно витратити кошти на розвиток міської промисловості, можливо краще їх направити на розвиток курортного господарства, Руслан Боделан, зокрема, сказав: “...На мой взгляд, безусловно, Одесса должна не только не потерять своей курортно-оздоровительной привлекательности, но и постепенно приобретать новые очертания современного курортного центра, выходит на международный уровень...”

...При всей своей несомненной значимости сфера отдыха не дает возможности обеспечить население нашего миллионного города работой. А последовательная борьба с безработицей — одна из самых главных задач. Кроме того, мы просто не можем ни на минуту забывать и о мировой известности Одессы как кладовой талантливых ученых, писателей, артистов, художников, музыкантов — Одесса просто обязана развиваться как культурный и научный центр. Мы не можем упускать из виду наш морехозяйственный комплекс и весомый промышленный потенциал города. Если должным образом заработает промышленность — важнейший на сегодняшний день источник наполнения бюджета, то о многих городских проблемах можно будет наконец-то забыть” [139].

Далі міський голова розповів про те, як у 1998 — 2001 роках загалом вдалося подолати падіння промислового виробництва, розпочався промисловий ріст. Для цього створені передумови — реконструкція і модернізація низки одеських підприємств, введені в дію нові виробничі потужності. Навів приклади про виробництво конкурентоздатної продукції Одеським АО з випуску ковальсько-пресових автоматів, ОАО Одеський завод прецизійних верстатів “Мікрон” та іншими підприємствами, які мали результати. “Мы

не должны “заикливаться” на чем-то одном. Так уж распорядилась вся наша богатая событиями и процессами история. Город всегда был уникален, таковым и должен оставаться” [140], — підкреслював мер.

Читач мав змогу ознайомитися з цими думками мера у главі “Ідеологія його політики”. Це свідчення, з одного боку, того, що ідеологічні засади діяльності Руслана Боделана мають тривалий творчий шлях формування з огляду на зміни обставин та їх аналізу, а з іншого — показник послідовності і цілеспрямованості практичної діяльності мера щодо реалізації своєї ідеологічної концепції.

Змістовною була відповідь міського голови Руслана Боделана на питання ветерана праці, колишнього вчителя С. Куценко про те, чи не можна так само якісно і красиво відремонтувати і обладнати інші школи, як це зроблено в школі-інтернаті №4?

Мер підкреслив, що згадана школа стала своєрідним загально-міським будівельним майданчиком. Важливий внесок здійснили 18 підприємств міста, що представили необхідні фінансові ресурси. По можливості надається допомога іншим школам. У 15 закладах освіти відремонтовані системи водозабезпечення та опалення, три котельні переведені на використання природного газу — тепер вони не залежать від дорогого й відомчого тепла. Створена міська програма “М’яка покрівля”, згідно з якою в 11 навчальних закладах відремонтовані дахи. Приведений в порядок фасад відомої в місті Маріїнської гімназії, близько шістдесяті шкіл отримали благоустроєні спортмайданчики тощо.

На відміну від негативних тенденцій, що спостерігалися в низці регіонів країни, — закривалися деякі школи, в Одесі спостерігалося інше: число шкіл та інших храмів знань зростало. За останній час мережа загальноосвітніх шкіл збільшилась з 137 до 142. Відкрито військовий ліцей для дітей з багатодітних сімей і дітей-сиріт, з’явилися нові вечірні класи для підлітків. Торкаючись Пересипу та житломасиву Котовського, мер зазначив: “Закончилось там закриття дошкільних установ. За період з 93-го по 97-й рік було закрито 43 таких установ... Сьогодні ці закриття прекратились, ведомственные детские сады передаются на баланс управления образования. Находим средства для обеспечения бесплатным питанием особо нуждающихся детей, несколько сот учащихся школ

и студентов получают муниципальные стипендии, а для учителей школ выделено десять квартир.

Конечно, всего этого мало, и учитель так до сих пор и не поставлен на подобающую высоту, но город делает для помощи школам все, что может на сегодняшний день делать” [141].

Контрастне розташування матеріалів у газеті — з одного боку, парламентський прогульщик, з іншого — невтомно працюючий мер, безперечно, допомогло читачу наочніше сприймати об’єктивні оцінки цим двом особам, хоч насправді ці величини не піддавались порівнянню, бо важко порівнювати працювиту людину зі “сачковитим” парламентарієм.

Другий номер газети “Ветеран” виявився не менш клопітливим для Едуарда Гурвіца та його прихильників, ніж перший. Тому що Олексій Банєв опублікував знову на всю шпальту продовження свого матеріалу “Парламентский прогульщик. В законотворчестве замечен не был”. Тут знову наводились приголомшливі факти уникнення названим нардепом засідань парламенту, на яких мали приймати закон про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні, обговорювалися законопроекти щодо пенсійного забезпечення, виплат і компенсацій зарплати, становища ветеранів. Не брав Едуард Гурвіц участі в обговоренні і голосуванні законопроекту “Про вільну економічну зону на території Одеського морського торгового порту” з причини відсутності. Не було ні чути, ні видно Гурвіца при обговоренні і прийнятті державного бюджету на 2000 рік.

З весни 1998 року і до квітня 2001 року депутат від Суворовського району міста Одеси Гурвіц записався на виступ всього три рази, а виступив один раз і то з місця. У статті наводилась низка інших фактів про байдужість Гурвіца до проблем держави, Одеси, народу. Вражали ті обставини, що всі питання, прихильником розв’язання яких, за твердженням газети “Юг,” був Гурвіц, він їх ігнорував у парламенті. Підводив, як кажуть, по-чорному, нардеп своїх трубадурів [142].

Автор статті резонно робить висновок: “Спрашивается: так зачем же избирать в парламент подобных депутатов, которых не интересует законотворчество (а именно только этим нардепы и должны заниматься) и какие не могут или не хотят отстаивать интересы региона, города, своих избирателей?” [143]

Читаючи газетну версію майбутньої книги Леоніда Капелюшного “Високосное время”, аналізуючи главу “Как они нас убивали” і намагаючись вгадати структуру ще ненародженої книги, мені довелося висловити передбачення, що у праці Капелюшного читач не знайде глав під назвою “Как мы обворовывали”, “Как мы Одессе долги оставляли” та інших [144].

Тому приємно був здивований, що цю роботу за Капелюшного виконав згаданий уже нами Олексій Банєв. Він підготував солідний матеріал, опублікований у трьох номерах газети “Ветеран,” під назвою “Как они нас обворовывали”. Перша подача була розташована на другій половині розвороту, а на першій (вдале редакторське рішення) — рецензія на газетний варіант книги Капелюшного. Рецензія мала назву “Как они нас убивали, или Вареве для широкого круга” [145]. Автор рецензії Микола Мельник.

Автор статті “Как они нас обворовывали” на значній цифровій базі проаналізував суть фінансової афери, яку здійснив Едуард Гурвіц і його команда, добившись 27 лютого 1997 року затвердження сесією міської ради проекту “Про випуск облігацій міської позики 1997 року”, а потім розтринькали цю позичку в 61 000 000 гривень, залишивши борги новій мерії. З цього приводу редакція зазначає: “Смысл предполагаемой серии публикаций прежде всего в том, чтобы предостеречь земляков-одесситов от слишком поверхностного отношения к собственному совсем недавнему прошлому, от возврата к той ситуации, когда “трамвайные” и “телефонные” мифы затмевают повседневную реальность. А заодно и дать четкий ответ на вопрос о том, сколько же все-таки было “уведено” денег из городского бюджета и как это сделано” [146].

Стаття Олексія Банєва, в якій зроблена спроба розкрити механізм страхітливих зловживань у фінансовій сфері команди Гурвіца, не залишила одеситів байдужими. Редакція “Ветерана” отримала значну кількість листів, ще більше — усних відгуків. Читачі намагались доповнити публікацію, ділились своїми згадками і враженнями про період 1994 — 1998 років, деякі самі пробували підрахувати, у яку “копійку” обійшлися рідному місту авантюри колишнього мера та його підручних.

Ветерани Великої Вітчизняної війни Григорій Белінський, Іван Решетняк, Василь Соколов [147] та інші у своїх листах рішуче

підтримували діяльність Руслана Борисовича Боделана, наводили факти популістських рішень і зловживань колишнього мера і його оточення.

Розкриття міфів про заслуги колишнього мера здійснювали і інші автори. Віталій Щербаков піддав різкій критиці газетні публікації із заявленої книги Ігоря Розова “Одесский вариант”, який марно намагався протиставити “успіхи” Едуарда Гурвіца “невдачам” Руслана Боделана. Публікація Віталія Щербакова “Голубая мечта Розова” закінчується такими невеличкими абзацами: “В творчестве Розова нет ни одного подтвержденного факта или цифры. Все взято с потолка или высосано из пальца. То и дело читаешь: “предполагаю”, “судя по всему”, “можно подразумевать”, “мне трудно точно сказать”.

А хочется, ох как хочется быть ближе к начальству. Вот и копит бедняга обиду на всех и, в первую очередь, на ныне действующего мэра, вот и царапает бумагу в надежде на то, что кто-нибудь снова заметит его и оценит, опять пригласит куда-нибудь. Так что не ругать его надо за голубую мечту, а искренне по-человечески пожалеть.”

Оглядач “Ветерана” В. Романовський, проаналізувавши статтю Григорія Садовніченка з антибоделанівської газети “Правое дело” під назвою “ГКЧП проиграл, — а гэкачеписты?”, присвячену 10-річчю відомим подіям у серпні 1991 року в Москві, дійшов висновку: спроба автора тлумачити причини поразки Гурвіца на виборах міського голови у 1998 році як помсту гекачепистів за його демократичну позицію — не що інше, як показник кризи гурвіцистів. Матеріал В. Романовського так і називається “Кризис всехвалителей Гурвица или проецирование политических призраков” [148].

Апологетам Гурвіца ставало все важче його вихваляти: з одного боку, його “заслуги” були аргументовано розкриті у ЗМІ, набили оскому в одеситів, покрились пліснявою, а з іншого — за роки перебування у Верховній Раді Гурвіц “не підкинув” своїм трубадурам жодного фактика для оновлення змісту пропаганди. Він, цей зміст, нагадував вино, що перетворилося в оцтовокислу суміш.

Едуард Гурвіц під впливом критичних матеріалів у газеті “Ветеран” та інших ЗМІ втрачав свій електорат. Про це свідчили листи одеситів. Газета “Трибуна народа”, зокрема, опублікувала різкий

матеріал виборця А. Арсеньєва під назвою “Не оправдал доверия, окончательно разочаровал”. У ньому йшлося про негативне враження щодо Гурвіца, яке склалося у одесита після ознайомлення зі статтею “Парламентский прогульщик”. А. Арсеньєв, колишній активний прихильник Гурвіца, звертаючись до нього, зокрема, писав: “Убедительно прошу вас, если все, что изложено в статье — неправда, немедленно опровергните, вплоть до суда, и выступите перед народом (который дал вам возможность занять депутатское кресло) с весомыми доказательствами и правдивым словом, чтобы вернуть веру в вашу порядочность. В противном случае, немедленно покажитесь перед избирателями и верните деньги, полученные вами из государственной казны за время прогулов. Если бы я, рабочий, прогулял хотя бы два часа, а не целые годы, то мне хозяин тут же бы указал пальцем за ворота предприятия. А у вас получается, что вы, депутаты, сами себе хозяева и творите все, что вам заблагорассудится. Это, мягко говоря, безнравственно, даже дико” [149].

Ледарювання Гурвіца у Верховній Раді і намагання його піарівських зброєносців захистити парламентського прогульника дрібницями з його минулого не могло не сприйматися негативно одеситами на фоні позитивних матеріалів про конкретні справи діючої мерії у всіх галузях міського господарства. Газета “Ветеран” опублікувала кореспонденцію Володимира Карпова під назвою “Зацветет сад” щодо реалізації рішення міськвиконкому “Про комплекс заходів по покращенню екологічної ситуації у мікрорайоні Лузанівка”. Рішення було прийняте в листопаді 1999 року, а через рік закрили промивально-пропарювальну станцію, де кожного року від залишків нафти промивались до 50 тис. цистерн. Але залишилися екологічно небезпечні водоймища. 17 червня 2000 року розпочались експериментальні роботи з осушення водоймищ. Автор писав: “Как сказал Р. Боделан, ход работ находится под постоянным контролем управления экологической безопасности. Когда все закончится, это место будет засыпано землей. И зацветет здесь со временем сад” [150].

З цікавими пропозиціями щодо подальшого розвитку промисловості, транспорту, всієї інфраструктури міста в газеті “Ветеран” виступив Валерій Ненов. На його думки відгукнулись читачі

з підтримкою та доповненням [151]. Ці матеріали були покладені в основу створення програми “Любити Одесу,” про яку йдеться в цій книзі.

Про жалюгідний, убогий зміст критицизму опозиційної преси свідчать також матеріали керівника одеської гільдії власкорів, головного редактора газети “Окна” Вячеслава Воронкова, він же одеський кореспондент газети “Комсомольская правда” в Україні”. Намагаючись дослідити, як виконується та частина бюджету на 2001 рік, що виділена на програму забезпечення хлібом людей похилого віку за допомогою чіп-карт, він назвав торгові точки, які не обслуговують цих людей і не відвідав ті, які обслуговують. Як колись співалось у частушці: “не попала под корову, а попала под быка”. Зате зробив потрібні йому висновки: мовляв, згадана програма виконується погано. Газета “Ветеран” у статті Андрія Григор’єва “Дегтем по воротам, или Муниципальный хлеб для стариков и честь полковника Воронкова” дала достойну відповідь нерозбірливому журналісту. Її висновок такий: “С точки зрения и морали, да и права, такие писания В. Воронкова являются клеветой. А с точки зрения профессиональной этики, злостной недобросовестностью. Впрочем, в условиях приближения выборов, можно всего ожидать от человека, который был одним из штатных “соловьев” бывшего мэра Э. Гурвица.

Видимо, поняття офіцерської честі не для полковника Воронкова. Так же как поняття морали, права и профессиональной этики” [152].

Знову власкор “Комсомольской правды” Вячеслав Воронков порушив продовольчу проблему вже у вересні 2001 року. Цього разу він обурювався, що ціни на продукти в Одесі вищі, ніж у Миколаєві та Херсоні. Учасник Великої Вітчизняної війни В. Кржеминський логічно зауважив Воронкову про те, що не можна порівнювати ціни у великому курортному місті і звичайних обласних центрах (правильно треба було Одесу порівнювати з Кримом, де ціни у півтора рази вищі ніж у нас). Автор статті “Купил бы себе петуха...” перевіряв сам достовірність фактів, наведених Воронковим, відвідавши три одеських ринки, в тому числі “Привоз”, і спростував твердження невимогливого до себе журналіста.

Сумне це явище в журналістиці, коли звичайний громадянин,

пенсіонер подав урок правдивої журналістики керівникові гільдії власкорів.

Аргументована критика колишнього мера, його команди на сторінках “Ветерана” викликала відповідну реакцію Гурвіца та журналістів, які його підтримували. Едуард Гурвіц змушений був спочатку на радіо “Свобода”, а потім у газеті “Работа и отдых” спробувати виправдатись за розтринькану муніципальну позику в 61 млн. доларів. Він запевняв читачів, що частина цієї позики, точніше, 15 мільйонів гривень, “уже лежала в сейфі банку “Порто-Франко”, правда, не в гривнях, а в облигаціях”. Віталій Щербаков у своїй статті в газеті “Ветеран” звертає увагу на мізерну частку (15 млн. гривень і то в облигаціях), що начебто “лежала в сейфі банку” з колосальною сумою (61 млн. доларів), які зникли. Більш того, він довів, що і ця сума не “лежала”, бо станом на 20 травня 1998 року на банківському рахунку було ...всього 246, 6 тис. гривень.

Спробував Едуард Гурвіц виправдовуватись стосовно своєї “інтенсивної “діяльності у Верховній Раді в інтерв’ю кореспонденту радіо “Свобода” Ігорю Столярову, яке опублікувала газета “Окна” [153]. На що Олександр Данильчук у статті “Откровения парламентского трудоголика”, що була опублікована в газеті “Ветеран,” навів слова лідера партії “Яблоко” Михайла Бродського: “Когда я вижу Гурвица в сессионном зале, он все время хочет мне рассказать какой-то анекдот, а я в это время занимаюсь законотворчеством. Думаю, ему нужно приехать в Одессу, встретиться с одесситами и рассказать им, что он для них сделал за эти три года” [154].

Автор статті підкреслив байдужість Едуарда Гурвіца щодо звернення одеського міського голови Руслана Боделана до народних депутатів від Одеси, в якому він прохав сприяти прийняттю бюджету, достатнього для міста, проект якого розглядався в парламентських стінах. Такий він патріот Одеси Гурвіц.

З розкриттям міфу про феномен Едуарда Гурвіца виступив в газеті “Ветеран” І. Тимуровський. Його стаття подана під заголовком “Ступени одной карьеры. Кто есть кто”. Вона присвячена показу такої головної риси характеру Гурвіца як пролазливість. На конкретних прикладах, фактах він показав, як Гурвіц втирався в довіру до редактора “Вечерней Одессы” Бориса Дерев’янка, голови Одеського міськвиконкому Валентина Симоненка тощо, щоб,

відштовхнувшись від них, закрокувати вверх по кар'єристських щаблях. Автор по-своєму тлумачить більшовицький лозунг “хто був нічим, той стане всім” стосовно Гурвіца: “...не будь перестройки, он бы так и бригадирствовал в каком-нибудь СМУ или в крайнем случае дослужился бы до прораба” [155].

Та Гурвіц не просто пролаза, він, на рідкість, невдячний тим, хто йому повірив. Про те, як він помстився Борису Дерев'янку за допомогу йому, Гурвіцу, сказано чимало. Цькування у ЗМІ, що ходили під мером, і “персональна справа” Бориса Федоровича на сесії міської ради. Автор статті писав: “Не мог, ну никак не мог лучший мэр страны быть благодарен тем, кто ему хоть раз помог. Валентин Симоненко был ославлен на весь причерноморский край как предатель интересов Одессы. Получил свое Кравчук. Вздрогнул Кабмин, услышав, что Гурвиц собирается подавать на него в суд. Досталось и Л. Д. Кучме за то, что тот, разобравшись в ситуациях, сложившихся в Одессе, принял сторону Боделана. В общем, тщеславной Моське захотелось потявкать не на одного слона, а на всех, кто только показался ей на глаза” [156].

Вдало І. Тимуровський застосував до поведінки Е. Гурвіца прислів'я “Неправдою світ пройдеш, та назад не вернешся”. Його передбачення підтвердилося подальшим ходом подій.

Очевидно, у стратегію реваншу прогурвіцівських сил входило не тільки переписати історію одеського протистояння, що невдало, у нападі злості і ненависті здійснив Л. В. Капелюшний, а насамперед завдати удару по книзі, в якій розкривались суть ідейно-політичних поглядів Гурвіца і його команди, хибні методи їхнього господарювання і висловлювалась впевненість у перспективності діючого мера. Маю на увазі свої книги “Одеське протистояння” і “Одеська стратегія”, що побачили світ відповідно у 1999 і 2001 роках і отримали позитивні оцінки вчених, багатьох читачів.

Слід сказати, що мені, автору книги, в якійсь мірі не пощастило. Справа в тому, що за важку справу оцінки книги взявся (чи то було йому замовлено) журналіст Рудольф Отколенко і вона виявилася йому непосильною. Він заплутався у простих ідеологічних дефініціях. Аналіз книги самовпевнений журналіст здійснював за хибною в методологічному відношенні схемою. А саме: якщо Президент Леонід Кучма і одеський мер підтримують процес форму-

вання середнього класу, то, значить, за Отколенком, вони сповідують його ідеологію. Якщо Гончарук критикує незрілу дрібнобуржуазну (містечкову) ідеологію Гурвіца і його команди, то він, Гончарук, виступає проти Президента і мера. Більш того, Отколенко висловив готовність захистити честь і достоїнство Леоніда Кучми й Руслана Боделана в суді, якщо вони на раді вирішать звернутись до суду “на доктора исторических наук, профессора, заведующего кафедрой истории и этнографии Украины Одесского национального политехнического университета, председателя Конгресса украинской интеллигенции Г. И. Гончарука за его книгу “Одесское противостояние” [157]. Ця провокація журналіста підтверджувала передбачене мною у книзі цькування мене з боку прихильників Гурвіца.

Читає, очевидно, здивувався: названі керівні особи підтримують різні верстви суспільства, але це ні в якому разі не означає, що вони — носії ідеології цих станів. І це правильно. Мені довелося відкласти термінові справи і розтлумачити пану Отколенку, поперше, відмінність незрілої дрібнобуржуазної ідеології від її класичної суті, а по-друге, довести, що і Президент України Л. Д. Кучма, і мер Одеси Р. Б. Боделан — носії державницької ідеології, заснованої на Конституції України [158]. Мною були названі інші помилки невимогливого до себе журналіста.

Очікуваної подяки від пана Отколенка не дочекався. Зате дочекався іншого: ще більш плутаної і образливої, на кшталт китайських дадзібао його статті у газеті “Окна” [159]. Хоч Отколенко і визнав наявність державницької ідеології у названих керівників, але він з тих чимось ображених журналістів, які своїх помилок нікому не пробачать, в тому числі і мені. Дискусія втратила сенс, а значить і перспективу.

Але тут трапилося щось інше: у газеті “Ветеран” з’явився матеріал Івана Волинова, Тараса Нагорного і Петра Ніколаєску “Вместо благодарности — наезд”. Вони, зокрема, писали: “...журналиста можно было бы понять: отсутствие какого-либо внимания к его ошибочным взглядам со стороны руководителей и раскрытия профессором идеологической безграмотности, очевидно, ввергли Отколенко в стрессовое состояние. И душевная боль за опубликованные собственные несуразицы толкнула его на новые глупости” [160]. Авто-

ри навели низку фактів нещирості, надуманості, фальсифікації, образ, нівечення прізвища професора, виправлення назви його статті, виправдовування до непристойності з боку Отколенка. “Тратя много сил, чтобы показать свою образованность, Отколенко демонстрирует все новые и новые примеры невежества, — писали вони. — Он не отличает идеологии от законов, выходные данные книги от ее содержания і т. д. і т. п.

Мы предлагаем Григорию Ивановичу впредь не отвечать на провокации Рудольфа Отколенко. Для него много чести. Это сделают другие одесситы, которые без ученых степеней и званий” [161].

Автори статті підкреслили: гостра дискусія навколо книг Г. І. Гончарука, в яку втягнулися скандальні непрофесіонали, які не мають відношення до історії як науки, свідчить про актуальність цих видань. “Поэтому просим газету “Ветеран” по возможности публиковать главы из “Одесской стратегии”, а издательство “Астропринт” выпустить русскоязычное издание этой книги” [162], — наголошували автори матеріалу.

Дуже вдячний панам Івану Волинову, Тарасу Нагорному і Петру Ніколаеску, що стали на захист моїх книг. Відверто кажучи, перед хамством почуваю себе незахищеним. І дуже був задоволеним, що і “Ветеран,” і “Астропринт” зважили на прохання названих земляків, а також на прохання “многих одесситов” — публікувались і глави, побачив світ і російськомовний варіант книги.

На фоні журналістських перепалок, хамства, образ, непристойностей тощо на адресу міського голови і його команди, вигідно відрізнялась стаття Руслана Боделана “Хорошее сохраним, лучшее построим”, надрукована у столичній газеті “Зеркало недели” і передрукована “Одесским вестником” та “Ветераном”. Зміст її проаналізований у відповідній главі. Тут тільки скажемо: не опускаючись до рівня Воронкових, Отколенків і їм подібних, не називаючи навіть на прізвище свого головного опонента, Руслан Борисович показав всім учасникам газетних баталій приклад інтелігентного ставлення до змісту і форми дискусії, а також поваги до її учасників.

Отже, маємо підстави для низки висновків. Передусім бачимо, що опозиційні ЗМІ впродовж 1999 — 2000 років отямалися після катастрофічного провалу виборчої кампанії 1998 року і за рік до

наступних виборів 2002 року являли собою організовану і сповнену рішучості здобути перемогу ідейно-політичну силу, про що свідчать їхні матеріали 2001 року. Рупорами реваншу стали газети “Юг”, “Работа и отдых”, “Окна”, “Правое дело”, 26-й телевізійний канал телекомпанії “Одеса плюс”, що в кількісному відношенні значно переважала ЗМІ, які безпосередньо працювали на мера.

Головним об’єктом атак цих засобів масової інформації були одеський міський голова Руслан Боделан та його команда. Змістом цих атак стали переважно господарські ініціативи мера, його намагання врятувати промислові підприємства, які перебували у важкому кризовому стані, соціально-економічна програма, оновлення старої частини міста, розвиток транспорту тощо.

Порівняно з психічно шаленими атаками виборчої кампанії 1998 року спостерігається зменшення журналістських спекуляцій на комуністичному минулому Руслана Боделана, відмова від компрометації його рідних і близьких, відвертої вульгарщини і образ. Зрозуміло, це сталося не тому, що журналісти стали вихованіші, хоч і цього не слід виключати, досвід великий вчитель, а передусім тому, що у місті була створена здорова громадсько-психологічна атмосфера. Переважали стосунки політичної толерантності. Приклад лояльності і співпраці з угрупованнями різних політичних спрямувань показала міська влада. Сам діючий мер не дозволив журналістам-провокаторам втягнути себе на низький рівень дискусії, уникав спроб окремих журналістів викликати його на полеміку з дріб’язкових проблем. Руслан Боделан особистою поведінкою демонстрував, якими мусять бути за формою і змістом політичні дискусії.

Опозиційним ЗМІ, передусім газетам, міська влада майже не мала що протиставити. “Одесский вестник” обрав позицію “спокійного життя”, робив вигляд, що не помічає розгулу антибоделанівської преси і цим самим надихав її на формування почуття безкарності і безмежного свавілля. “Одеські вісті” вступали в боротьбу ЗМІ навколо міського голови і його команди епізодично. “Вечерняя Одесса” обмежувалась вибірковою подачею матеріалів, не виступала систематично з критикою прогурвіцівських матеріалів чи на захист міської влади.

Як уже зазначалось, якісно новий етап у протистоянні ЗМІ вне-

сла поява газети “Ветеран,” заснованої обласною громадською організацією “Відродження регіону”. Перший номер вийшов 8 червня 2001 року. Її змістовність і бойовитість, зокрема, були спрямовані на викриття фальсифікацій, підтасовки фактів, неправди чи відвертих наклепів на міську владу і міського голову. Вперше з 1998 року опозиційні ЗМІ відчували можливість розплати за безмежне викривлення дій Руслана Боделана і його команди. Невипадково Вячеслав Воронков у телепрограмі “Газетний дождь”, а Рудольф Отколенко в газеті “Окна” здійснювали прямі наскоки на газету “Ветеран”. Діставалось і редактору Олексію Білоусу. Але газета чітко дотримувалась обраного курсу.

Одним з напрямків критичних матеріалів “Ветерана” стало викриття бездіяльності Едуарда Гурвіца у Верховній Раді України, висміювання його міфічних заслуг перед містом, що пропагувалися прогурвіцівськими виданнями і телепрограмами. Шквал “ветеранської” критики був настільки дошкульний, що Едуард Гурвіц і його прихильники-журналісти змушені були часто виправдовуватися, тобто перейти від політичних атак до захисту, самооборони.

У цілому політичне протистояння ЗМІ у 2001 році можемо вважати своєрідною пробою сил, ідеологічною розминкою перед законом означеними виборчими перегонами, що розпочиналися на старті 2003 року. Цю розминку виграв Руслан Боделан. Найефективнішою його зброєю були конкретні господарські здобутки, соціальний спокій в Одесі і наявність перспективних програм розвитку міста. Засобам масової інформації, що підтримували його, було що сказати одеситам. Найрезультативнішою агітацією, як відомо, є агітація справою, ділом. Вона була у Руслана Боделана і не було її у його противників.

Частина друга

БОРТЬБА — НОРМА ДІЯЛЬНОСТІ ТВОРЧОГО МЕРА

Образ діяльності міського голови включає чимало різноманітних форм боротьби. Звичайно, мова йде про особистість, що є локомотивом функціонування міської влади. Є керівники, які, навпаки, відпочивають на робочому місті, їх не турбують невирішені завдання, вони мають свою мету — відсидіти у зручному кріслі можливий термін.

У випадку з Русланом Борисовичем Боделаном маємо іншу ситуацію. Будучи від природи зарядженим на творчий пошук, позитивне вирішення кожної проблеми, він перебуває щоденно у боротьбі за вирішення нагальних завдань. Чим би Руслан Боделан не займався — чи то виборчою кампанією, чи то “розкопками” джерел фінансування житлово-комунальної реформи — скрізь бачимо один і той почерк — розумність, раціональність, ефективність, результативність, успіх. Одне слово, де є рух, там є опір. Подолання будь-якого опору — то боротьба. У цьому переконаємося далі.

ЗДОБУТКИ

В екстремальних, чи як зараз називають, нестандартних умовах людина мусить поводити себе неординарно. Причому, рідко коли різні люди в нових схожих ситуаціях діють аналогічно. Закономірніше інше: кожен робить те, на що здатний. Крім інтелекту, у прийнятті тих чи інших рішень беруть участь досвід людини, її воля, впевненість у своїх силах, інтуїція і цілий комплекс психологічних і моральних якостей. У прямій залежності від наявності і взаємодії розумових і душевних факторів перебувають і результати намагань людини вийти зі скрутного становища чи змінити самі умови на краще. Одні розгублюються, інші декларують начебто волю до перемоги, але не вистачає ні розуму, ні духу здійснити обіцяне, треті шукають виправдовування своєму банкрутству, четверті знижують з поля зору знайомих...

І тільки одиницям, щоб не сказати одному, обраному Богом і людьми вибраному, вдається і вивести громадян із важкого побутового чи психологічно-морального становища й покласти край причинам, що формували умови породження і живлення стійких негативних явищ у суспільстві. Зрозуміло, є проблеми, вирішення яких не під силу навіть талановитим особистостям. Та у громадян на цей рахунок є своє мірило: вимагати від особистості те, що в її обов'язках і компетенції.

Загальновідомо: соціально-політична ситуація, що склалася в Одесі в 1998 році, була надзвичайно складною, напруженою. Здавалося, команда Едуарда Гурвіца, або, як її називають у публікаціях, команда жуликів, здійснила все, на що була здатна, щоб понівечити життя й душі одеситів. Змінити цю ситуацію на кращу могла тільки людина, наділена талантом, зі значним досвідом вирішення господарських, соціальних й морально-психологічних проблем, а головне — яка володіла б методологією творчого, у кожному конкретному випадку особливого, своєрідного, оригінального підходу до пошуку шляхів, джерел, засобів, форм і методів розв'язання заплутаних ситуацій у всіх головних сферах діяльності одеситів.

Такою людиною виявився Руслан Борисович Боделан. На виборах у серпні 1998 року громадяни міста його вибрали із 33 претендентів. І не помилилися. Про його здобутки на посаді одеського міського голови сказано, зокрема, у книгах “Одеське протистояння” й “Одеська стратегія”. Він виявив виняткову здатність використовувати надбання, результативність різноманітних стилів керівництва великим промисловим, культурним, портовим містом, спроможність всебічно оцінювати економічну чи соціально-політичну ситуацію й приймати єдино правильне рішення. Руслан Борисович вдало поєднує бачення необхідності вирішення гострих завдань сьогодні з далекоглядністю перспектив розвитку міста. Вже говорилося: він відпрацював свій стиль управлінської діяльності, а саме — ситуаційно-стратегічний, що дозволяє йому поєднувати невідкладні нинішні турботи зі складанням і реалізацією перспективних програм розвитку міста. Його вирізняє з-поміж інших рідкісне вміння мислити державними масштабами, не захоплюватися, не спокуюватися популістськими заходами, не жити тільки

сьогоднішнім днем, знаходити нетрадиційні рішення проблем і виходити з честю зі скрутного становища, бути толерантним навіть зі своїми лютими і грубими ворогами та багато іншого, властивого лише йому. Про нього будуть написані книги. Звісно, не такі, як ті, що аналізувалися в першій частині цього видання, а справжні, створені талановитими, чесними, порядними авторами. Бо Руслан Борисович вартий добрих, красивих слів.

А в цій главі розглянемо здобутки і дії Руслана Боделана, які вплинули на вибори 31 березня 2002 року взагалі і на його перемогу зокрема. Іншими словами, дещо тільки буде названо, дещо проаналізовано з того, що прямо чи опосередковано носило політичне забарвлення й було складовою виборчої кампанії.

Чи не найголовнішою гуманітарною заслугою мера та його команди після виборів 1998 року було подолання громадянського психозу, розколу, антагонізмів серед одеситів, всього того, що залишилось ганебним спадком від попереднього режиму. Спокій у сім'ї і на роботі досягався плідною співпрацею із засобами масової інформації, повагою до журналістського корпусу, вшануванням пам'яті відомих постатей, імена яких пов'язані з історією міста, особливо відбудовою Спасо-Преображенського собору тощо. Наприклад, 6 січня 2001 року на освяченні і відкритті дзвіниці Собору були присутні десятки тисяч одеситів. Цей день можна по праву вважати кінцем протистояння серед одеситів і торжеством нормальних, людських стосунків і душевної рівноваги.

Названі дії і події сталися за рік і три місяці до виборів 2002 року. Тож можна із впевненістю говорити: Руслан Боделан і його команда створили сприятливі умови для волевиявлення одеситів, а значить для справедливих і чесних виборів. Тим, хто здатний пам'ятати, слід нагадати: перед виборами 1998 року у місті була справжня війна — вбивства, зникнення людей, провокації з боку мерії і таке інше. А учасники виборів 2002 року мусять бути вдячними нині діючому меру за створення у місті належної соціально-політично-психологічної атмосфери, за якої кандидати різних рівнів могли дізнатися про ставлення до них одеситів.

Одне слово, повернення спокою, ділових взаємовідносин, поваги людини до людини стали видатною заслугою Руслана Борисовича. Це був своєрідний подарунок землякам, особливо чесним по-

літичним діячам і угрупованням, що мали намір вести боротьбу за владу порядними методами.

Серед низки позитивних рис стилю керівництва Руслана Боделана, як уже відмічалось, є його здатність у нестандартних умовах знайти правильне рішення. Він вміє і вислухати спеціалістів при вивченні складних негативних явищ, і підтримати, втілити у життя краще із запропонованих рішень. При вирішенні соціальних проблем намагається бути максимально справедливим. Відомо, що справжнім лихом був по-варварськи зруйнований попереднім режимом громадський електротранспорт. Боделан пішов на непопулярний, але справедливий крок — відновив оплату за проїзд, велів скласти програму реконструкції цього виду транспорту. Результат не змусив себе чекати: одесити отримали можливість пересуватися у відремонтованих чи реконструйованих трамваях з електронним обладнанням. На лініях працюють близько сотні маршрутних таксі, достатня кількість автобусів. У сучасного одесита, як ніколи за всю історію міста, з'явилась можливість вибору транспорту. Хочеш — їдь тролейбусом, хочеш — автобусом, хочеш — маршрутою чи трамваем. Змінилася психологія водіїв: вони стали боротися за пасажирів, готові зупинитися на його бажання, не грубіянять, як колись. Пенсіонери теж задоволені: безкоштовно їдуть у чистеньких і обладнаних тролейбусах і трамваях, автобусах звичайних маршрутів.

Мешканці Лузанівки і селища Котовського, ідучи на виборчі дільниці 31 березня 2002 року, не могли не пам'ятати скільки років їм обіцяли збудувати каналізаційно-насосну станцію КНС-10А, без якої в дощ Лузанівка перетворювалася у зону стихійного лиха. Багато було обіцянок. Та дотримався слова лише Руслан Боделан. Він перейнявся не тільки будівництвом станції, а заодно виніс за межі міста промивально-пропарювальну станцію, де обробляли цистерни від залишків нафти, завдаючи непоправної шкоди довкіллю, здоров'ю місцевих жителів.

У місті реконструюють магістралі, прокладають нові транспортні маршрути, будують підземні переходи, житло. Але особливою гордістю одеситів останнього часу стали бювети, де вони можуть безкоштовно взяти чистої питної, а в деяких і лікувальної води. Перші п'ять бюветів були відкриті у вересні 2001 року, а до виборів встиг-

ли відкрити ще сім. Автор цих рядків сам не раз чув, як одесити перед гостями — мешканцями інших міст не без гордості хвалилися, що бювети — це перш за все заслуга мера Руслана Боделана.

На початку 2002 року була підготовлена невеличка за розміром, але сильна за змістом брошура “100 добрых дел команды Р. Боделана (август 1992г. — январь 2002 г.)”. У ній дійсно названа сотня реалізованих, тих, які перебували у стадії втілення, ініціатив у сфері економіки, будівництва, добробуту, транспорту, екології, соціального захисту населення, освіти, охорони здоров’я, культури і спорту. Розкриття суті й процесу реалізації кожного започаткування гідне окремої глави. Наприклад: досягнутий один з найвищих в Україні показників темпів приросту промислового виробництва — 39,7 відсотків; ожило житлове будівництво (введено в експлуатацію 26 будинків (2129 квартир площею 141 тис. кв. м); виконані роботи з капітального ремонту і реконструкції міських доріг площею 318,2 тис. кв. м на суму 24,3 млн. грн. (пр-т Маршала Жукова, вул. Львівська, Новощепний ряд, пров. Безіменний, проїжджа частина вул. Пантелеймонівської, Італійського бульвару тощо); виконана реконструкція транспортної розв’язки та пішохідного переходу біля ринку “Привоз” та інше; збільшено на 35 відсотків щодобовий випуск на лінії трамваїв і тролейбусів, значно збільшено парк пасажирського транспорту і сьогодні складає: автобусів — 1655 шт., трамваїв — 238 шт., тролейбусів — 199 шт.; оновлений (вперше за останні 7 років) пісок на пляжах: завезено майже 10000 тонн морського піску; 25 тис. осіб отримують постійну соціальну допомогу, у тому числі 5,5 тис. одеситів одержують хлібобулочні вироби за соціальними картками у 71 магазині, 36 торговельних підприємств здійснюють продаж хліба за ціною виробника, 130 підприємств відпускають хліб безплатно за списками, 1000 ветеранам — учасникам оборони і визволення Одеси призначена муніципальна доплата до пенсії; відкритий військовий ліцей для юнаків-сиріт, відкрита спеціалізована загальноосвітня школа №9 з поглибленим вивченням англійської мови; на базі реконструйованих санаторіїв “Перлина”, “Ластівка” створений і функціонує комплекс дитячих протитуберкульозних об’єктів; у 2001 році з бюджету виділено 1 млн. 218 тис. грн. на харчування хворих інфекційної туберкульозної лікарні, а також госпіталеві інвалідів Вели-

кої Вітчизняної війни; завершено перший етап реконструкції Оперного театру; муніципальний баскетбольний клуб “Одеса” завоював Кубок України, золоті медалі чемпіонату країни та Європейський кубок “Челеніскан” [163].

Майже всі 100 справ команди Руслана Боделана настільки важливі і вражаючі, що одеситам варто з ними знайомитись докладніше. Це завдання ліпше вирішити, якщо перелік ініціатив буде опублікований масовим тиражем. Започаткуємо таке видання тим, що розташуємо перелік справ додатком до цієї глави.

Члени громадської організації “Відродження регіону” продають хліб і м’ясопродукти за зниженими на 20 відсотків тарифами. Але “Відродження регіону” має відношення не тільки до продажу продуктів населенню за зниженими цінами. Виконавчий директор організації Анатолій Подколзін люб’язно познайомив мене з матеріалами поточного архіву цієї громадської структури. В документі “Деякі ініціативні пропозиції громадської організації “Відродження регіону” зафіксовано, зокрема, 24 започаткування, що здійснилися чи здійснюються за сприяння цього угруповання. Серед них — положення про конкурс кращих проектів і програм відродження Одеси, випуск газети “Ветеран”, розвиток економічних зв’язків між Одесою і суб’єктами Російської Федерації, відродження виробництва натуральних дитячих соків, вирішення проблем траси здоров’я Ланжерон-Аркадія, проведення акції “Зелене місто”, практикування на телебаченні передач “Економічне відродження Одеси” тощо.

Боделан — завжди Боделан. Як вже відмічалось, він розглядає поточне здійснення завдань в органічній єдності з вирішенням проблем завтрашнього дня і далекої перспективи. У стилі його діяльності — щорічні звіти про зроблене і паралельно розробка планів на рік і декілька років вперед. Все це здійснюється прозоро, у тісному контакті з вченими, спеціалістами, широким загалом одеситів. Таких прикладів чимало. Назву найхарактерніші. До звіту одеського міського голови перед виборцями в кінці лютого 2001 року [164] була підготовлена брошура “Сделано немало, предстоит сделать еще больше” [165]. Якщо в цьому виданні представлені одеситам динаміка розвитку основних галузей промисловості, зростання виробництва товарів народного споживання, звіт про надходження й витрати міського бюджету, житлового будівництва, транспортно-

го забезпечення, морегосподарського комплексу, охорони здоров'я, освіти, культури, фізкультури і спорту, соціального захисту населення, робота по забезпеченню міста чистою питною водою, то у самому звіті йдеться дещо про інше. А саме: поряд з головними даними, наведеними у брошурі, у звіті знаходимо положення про створення умов для подальшого розвитку перерахованих вище галузей промисловості, транспорту, соціального життя, культури [166].

Думкою про майбутнє міста-героя проникнуті й інші документи мерії. Проект “План конкретних заходів виконавчого комітету Одеського міського совета на 2002-2006 гг.” має свої особливості. Тут, поряд із завданнями загальноміського рівня, що складають першу частину брошури, поставлені конкретні завдання по кожному з восьми районів. Останні складають другу частину видання. Районні проблеми вражають своєю деталізацією: названі не тільки вулиці, що будуть відремонтовані чи реконструйовані, а перелічені всі будинки, будівлі, споруди, котельні, дільниці тепло-траси, сквери тощо, що підлягають запланованому ремонту.

Цей документ, як і попередній, є переконливим свідченням того, що члени виконавчого комітету ставляться до своїх обов'язків не як тимчасові правителі, а відповідальні за долю, за майбутнє міста господарі, здатні не тільки планувати, але й реалізовувати задумане.

Але найсоліднішим з усіх документів, спрямованих на вирішення перспективних вимог життя мільйонного міста, маємо назвати “Концепцию социально-экономического развития г. Одессы до 2012 года “Будущее начинается сегодня””.

В основу складання Концепції було покладено 12 рішень Одеської міської ради про розвиток соціальної сфери міста та розпорядження міського голови від 24 листопада 2000 року “О концепции Программы устойчивого развития г. Одессы до 2005 года”. Головна мета Концепції — ефективне формування регіональної політики, яка має чітку соціально-економічну спрямованість й покликана забезпечити послідовне підвищення рівня й якості життя населення на основі більш повного і комплексного використання природних, трудових ресурсів, науково-технічного, виробничого, зовнішньо-економічного потенціалу кожного району. У документі названі 11 завдань, які необхідно вирішити, щоб досягти зазначеної мети. Вони

охоплюють всі без винятку головні сфери господарської діяльності, соціального захисту й побуту одеситів. Методологічно цей документ базується на Конституції України, законах України “Про місцеве самоврядування”, “Про основи містобудування”, “Про державне прогнозування і розробку програми економічного і соціального розвитку України”, відповідних указах Президента України та постановках Кабінету Міністрів України.

Читачу, мабуть, цікаво буде довідатися про структуру цього документу. Її склали такі розділи: вступ, цілі і завдання політики, цілі і критерії стійкого соціально-економічного розвитку міста, аналіз сучасної життєдіяльності міста і проблем його розвитку; розвиток господарського комплексу міста; соціально-демографічний розвиток міста; розвиток житлово-комунального господарства міста; планово-містобудівний розвиток Одеси; екологічне оздоровлення міського середовища; формування нормативно-правової бази сталого розвитку міста, а також перелік програмних документів розвитку міста.

Читач, ознайомившись зі структурою Концепції, очевидно, почне підозрювати Гончарука в тому, що він вішає одеситам локшину на вуха. Мовляв, вже йшлося про таку концепцію 23 листопада 2000 року на нараді під головуванням мера Руслана Боделана. Саме під його керівництвом вона формувалась. А авторами були Л. П. Сушкін, І. П. Крошка та О. Г. Топчієв.

Читач буде правий, але тільки частково. Правильно, восени 2000 року відбулося обговорення (за участю вчених, міських депутатів, керівників промислових структур, лідерів партійних і громадських організацій тощо) аналогічного документа. Він, зверніть увагу, називався так: “Концепція Програми сталого розвитку м. Одеси до 2005 року”. Документ, що розглядається, охоплює період від 2002 року до 2012 року. Так, якщо перший документ базувався на “Концепції економічного і соціального розвитку Одеси, підготовленого під егідою обласної організації “Відродження регіону”, головою якої є Руслан Боделан, то останній базується на попередній [167], тобто є фактичним її продовженням як у суттєвому (соціально-економічному), так і в хронологічному відношеннях. При такій спадкоємній єдності документів неминуче будуть повтори як за змістом, так і за редакцією. Але своє завдання бачу в іншому: по-

перше, підтримати наявність думок про майбутнє міста та їх рух до удосконалення; по-друге, зазначити присутність постійного піклування міськвиконкому не тільки про завтрашній день, а й на далеку перспективу розвитку міста та поліпшення життя одеситів; по-третє, показати процес формування наукової концепції шляхом дослідження і руху не тільки від того, що є, до того, що буде завтра, але і до того, що мусить бути через 10 років. Від малого до великого, від близького до далекого, від простого до складного — це етапи наукової, творчої думки. Турбота про майбутнє міста є чи не найважливішою рисою стратегічного керівництва містом. Доведу від протилежного: серед документів, прийнятих попередньою мерією, читач не знайде чогось на зразок названих концепцій. Чому? Все примітивно, до банальності просто: команда Едуарда Гурвіца дорвалася до влади над містом заради власної наживи. Її мета була чіткою: награвувати якомога більше — і зникнути. То були тимчасові правителі. Їх турбувало власне майбутнє, а не завтрашній день одеситів.

Автори концепції “Будущее начинается сегодня” справедливо пишуть: “Концепция социально-экономического развития г. Одессы на предстоящие 10 лет разработана впервые. Она интегрирует и обобщает многочисленные отраслевые и целевые программные документы развития города,.. направленные на решение отдельных, наиболее острых проблем и вопросов” [168].

Зміст цього документа автори вбачали в наступному: “Суть концепции заключается в попытке проанализировать и спрогнозировать развитие социально-экономического комплекса города для достижения большей сбалансированности и взаимосвязанности всех звеньев городского хозяйства. Отличительной особенностью является ее четкая социальная, социально-экономическая направленность. Все развитие города подчинено главной цели — последовательному повышению качества жизни населения” [169].

Концепція в перекладі з латинського означає сприйняття. Це система поглядів на ті чи інші явища; спосіб розгляду тих чи інших явищ, розуміння чогось. Цьому визначенню “Будущее начинается сегодня” відповідає. Її цінність передусім у тому, що вона започаткувала формування загальної теорії, точніше, ідеології розвитку міста на 10-річну перспективу. Її положення, безперечно, будуть

уточнюватися, перевірятися життям, розвиватися, “обростати” новими висновками, ідеями, передбаченнями. Безумовно також і те, що складний процес тривалого розвитку міста внесе свої корективи до Концепції, вплине не тільки на її редакцію, а і на низку положень. Це все — нормальний процес реалізації довгострокових проєктів.

Розробка перспективних планів розвитку міського господарства на 5–10 років не тільки не виключає, але й передбачає постійне планування. Етапи виконання запланованого — це шаблі, по яких можна підніматися до вершини задуманого. Більше того, поряд з річними планами реалізації бюджету практикуються галузеве планування розвитку міського господарства, а також складання пріоритетних програм з поліпшення життя одеситів, удосконалення міського господарства. Наприклад, 20 січня 2003 року Одеська міська рада затвердила довгострокову “Програму розвитку міського електричного транспорту м. Одеси на 2003 — 2006 роки” [170]. Газета “Ветеран” започаткувала дискусію “Пріоритети розвитку Одеси”, метою якої було зібрати для урахування міською владою думок, ідей, пропозицій, зауважень для підготовки програмних документів з головних напрямків розвитку соціальної сфери одеситів. Назву декілька з цих програм: “Молода Одеса”, “Захищена старість”, “Освіта для одеситів”, “Охорона здоров’я”, “Розвиток трудового потенціалу Одеси”, “Чиста вода”, “Енергозбереження”, “Купуй одеське”, “Свій дім”, “Відбудова оперного театру, Спасо-Преображенського собору та інших історичних будівель” [171]

Валерій Ненов виступив з ініціативою скласти програму формування патріотичного ставлення, любові до Одеси в нових соціально-економічних умовах. Вона так і називається “Любити Одесу”. Газета “Вечерняя Одесса”, публікуючи статтю В. В. Ненова, звернулася до читачів з таким закликком: “Наш автор предлагает одеситам на пороге нового тысячелетия поразмышлять, с чего должно начаться возрождение Одессы, каким будет наш город через 5, 10, 100 лет, в какой Одессе будут жить наши дети, внуки?” [172]

Зрозуміло, питання майбутнього свого міста, порушені у перспективних планах його розвитку, не могли залишити байдужими одеситів. Газети повідомляли, що 20 травня 2002 року в Одеському театрі опери й балету міський голова Руслан Боделан представляє

громадськості своє дітище — концепцію програми соціально-економічного розвитку. У спецвипуску “Ветерана” “Наш вибор”, зокрема, писалося: “Взяв за основу мировой опыт, городской голова Руслан Борисович Боделан выступил инициатором разработки и реализации Программы комплексного развития Южной Пальмиры. И в этом мудром государственном подходе ярко отражено многогранное видение нынешнего руководителя города, перспективы достижения высокого уровня жизни одесситов. Без сомнения, скоро Одесса станет совсем другим городом. Мы, наконец, реально приблизились к европейским стандартам благосостояния, деловой активности и культурного развития.

Более полутора лет видные ученые, промышленники, представители различных служб целеустремленно внедряли замысел городского головы в создание концепции Программ социально-экономического развития Одессы на 10 лет. При этом четко определены задачи на ближайшие четыре года как основные для успешной реализации всего плана” [173].

До відділу з роботи зі зверненням громадян надійшло чимало листів про підтримку перспективного планування розвитку міста-героя. Деякі з них публікувались у газетах. Ветеран праці Тетяна Іванівна Хом’якова, зокрема, писала: “Отрадно, что впервые за предстоящие 10 лет разработана Концепция социально-экономического развития г. Одессы до 2012 года. Прекрасно, что наша городская власть не только латает дыры, но и думает о жизни последующих поколений. Спасибо Руслану Борисовичу за то, что не теряетесь в море проблем, не обращаете внимания на недоброжелателей. Ведь их потуги от бессилия и зависти — работать так, как Вы, они не умеют” [174]. Газета “Ветеран” констатувала: “Впервые за 10 лет городской властью разработан перспективный план развития города.

Событие значительное, потому что ранее объективные причины не позволяли приступить к данной работе, а кроме того, одесситы не были бы одесситами, если бы Одесса не была бы в числе первых городов Украины, приступившей к стратегическому планированию” [175].

Валерий Ненов: “В “Проекте...” всесторонне освещены вопросы экономического оздоровления городской среды, впервые введен раз-

дел о региональной политике, ведется речь об агломерации “Большая Одесса”. На научно-техническом совете “План социально-экономического развития г. Одессы до 2012 года” был обсужден и одобрен” [176].

Зрозуміло, що перспективне планування розвитку міста було сприйняте опозиційною пресою, що називається “в штики”. Вона чомусь зрозуміла презентацію Проекту концепції за декілька днів до виборів міського голови як впевненість Руслана Боделана у своїй перемозі. У цьому немає нічого поганого. Впевненість у перемозі — справа сильних особистостей. А сама акція представлення документа налякала опозицію. Вона настільки розгубилася, що ненависть затягнула злістю очі, щоб не побачити раціонального зерна в самій Концепції. Наприклад, Ігор Розов у статті “Все хорошо на любимой отчизне. Мирно проходит строительство жизни” піддав критиці і зміст документа, і те, що його презентація відбувалася в Оперному театрі, і те, що Концепція була опублікована в “Одесском вестнике”, і навіть те, що документ знайшов позитивну оцінку у виступах авторитетних професіоналів [177]. Засуджувати журналіста немає сенсу, тому що його матеріал позбавлений можливості дискусії — все чорне, все не так. А як? Відповіді немає. Зате поспівчувати йому слід: важко людині довго носити каменюку за пазухою.

Щодо дослідника, то у мене справилося позитивне враження стосовно документа. Справді: чи можна осуджувати людей, які турбуються про майбутнє земляків? Двох думок бути не може. Загальновідомо: хто дивиться вперед, той кращий, ніж той, хто живе минулим чи сьогоднішнім. До власних зауважень відношу невдалу редакцію назви документа: якось дивно звучить назва “Концепція Програми...” Ці слова споріднені і тут віддає “маслом масляним”. Якщо автори переслідували мету скласти теоретичну основу програми, то треба було останнє ставити у множині, бо до 2012 року буде складено ще не одну програму розвитку міста. Сам документ не слід розглядати як догму. Життя внесе свої корективи. Найцінніше в Концепції — це наміри ініціатора.

Наведені факти свідчать про потужний господарський інтелект Руслана Боделана, його вміння поєднувати вирішення найактуальніших проблем сьогоднішнього з турботою про майбутнє міста, бачити у нинішніх успіхах базу майбутніх здобутків.

Про господарську діяльність Руслана Боделана та його оточення настав час писати не тільки брошури, але й окремі книги. Очевидно, досліджувати економічну діяльність мера й мерії слід економістам. Маю на увазі не стільки тих, хто брав участь у підготовці концептуальних документів, а вчених-економістів, котрі за головний предмет своїх пошуків взяли б уже напрацьоване, те, що зроблене, одеситами поновлене, схвалене. Тут могло б бути не одне дисертаційне й монографічне дослідження з проблем економіки.

ДОДАТОК №1

СТО ДОБРЫХ ДЕЛ КОМАНДЫ Р. БОДЕЛАНА (АВГУСТ 1998 — ЯНВАРЬ 2002 ГГ.)

1. **Экономика.**
- 1.10. Достигнут один из самых высоких в Украине показателей темпов прироста промышленного производства — 39,7%, в т.ч. увеличен:
 - Выпуск лекарственных препаратов — в 1,9 раза;
 - Производство макаронных изделий — в 3,7 раза;
 - Производство консервов — в 2,7 раза,
 - Выпуск непродовольственных товаров — на 22,9% , и т.д.
- 1.2. На 1.12.2001 г. зарегистрировано 66 тыс. субъектов предпринимательской деятельности, в т.ч. 30 тыс. юридических лиц, 36 тыс. физических лиц.
- 1.3. Создана сеть фирменной торговли, охватившая 148 магазинов, большинство из которых (102) открыты непосредственно предприятиями города (цены ниже и качество гарантировано).
- 1.4. С января 2001 г. началась практическая деятельность свободной экономической зоны “Порто-франко”, в бюджет поступило около 400 тыс. гривень.
- 1.5. Возросли инвестиции в развитие города и составили в 2001 г. более 13 млн. грн. Инвестиционная деятельность направлена в основном на решение вопросов водоснабжения, энергоресурсов, теплоснабжения, реконструкцию международного аэропорта “Одесса”.

- 1.6. На 43 предприятиях освоено более 120 новых видов продукции.
 - 1.7. Выросла средняя зарплата в промышленности и концу 2001 года составила 405,8 грн.
 - 1.8. Дополнительно в 2001 году введено 14410 рабочих мест.
 - 1.9. Достигнут самый низкий в Украине уровень безработицы.
 - 1.10. Увеличился грузооборот на ж/д транспорте на 10%, в порту — на 10,6%, в аэропорту — на 29%, пассажирские перевозки на 4%.
 - 1.11. Товарооборот по сравнению с предыдущим годом увеличился на 20%.
2. Строительство.
 - 2.1. Оживлено жилищное строительство. Введено в эксплуатацию 26 домов (2129 квартир площадью 141 тыс. кв. м.).
 - 2.2. Согласно программе “Муниципальное жилье” выделено 345 квартир для отселения из аварийного жилья.
 - 2.3. Введен в действие комплекс сжиженного газа на полях орошения.
 - 2.4. За счет средств порта введена в эксплуатацию автомобильная эстакада, соединившая территорию порта и Пересыпь.
 - 2.5. На морвокзале построена первая в Украине пятизвездочная гостиница “Кемпински”.
 - 2.6. Введена в эксплуатацию магистральная теплотрасса к микрорайону “Вузовский”.
 - 2.7. Введен в эксплуатацию участок магистрального водовода на 2-9 ст. Большого Фонтана.
 - 2.8. Восстановлена работа домостроительного комбината, что позволит вернуться к бюджетному домостроению.
 - 2.9. Внедряется программа строительства недорогого жилья за счет бюджетного финансирования.
 - 2.10. Оформляются документы по вложению инвестиций правительством Москвы в развитие промышленности и строительного комплекса.
 - 2.11. Построен цветочный пассаж.
 - 2.12. В рамках программы “Мансарда” введено 15 объектов, в работе 27 проектов, что позволит дополнительно создать в центре города 40 тыс. кв.м. жилья и помещений.

2.13. В домах монтируются мини-котельные вместо дорогостоящих теплотрасс.

2.14. Восстанавливается и реконструируется исторический центр города (в 2001 году по этому вопросу состоялась конференция ЮНЕСКО).

3. Благоустройство.

3.1. Выполнены работы по капитальному ремонту и реконструкции городских дорог площадью 318,2 тыс.кв.м. на сумму 24,3 млн.грн.

(пр-т М.Жукова, ул.Львовская, Новощепной ряд, пер. Безымянный, проезжая часть ул.Пантелеймоновской, Итальянского бульвара и др.).

3.2. Произведена реконструкция транспортной развязки и пешеходного перехода у рынка “Привоз”.

3.3. Реконструирована и благоустроена Привокзальная площадь.

3.4. Заменено 23 тыс. газоразрядных ламп, ламп накаливания и светильников.

3.5. Отремонтировано 1234,1 тыс.кв.м. кровли на 5038 жилых домах.

3.6. В рамках программы “Наш двор” благоустроено 48 дворов.

3.7. Отремонтировано более 90 км систем центрального отопления в 120 домах.

3.8. Заменено 35 бойлеров.

3.9. Произведен ремонт 338 фасадов зданий в исторической части города.

3.10. Введена в действие ливневая канализация на пляжах “Лузановка”, “Аркадия”, система водоотвода в “Отраде”, разработаны проекты по пляжу “Ланжерон”.

3.11. Введено в строй 196 лифтов.

3.12. Приняты в городскую собственность “Одесводоканал”, “Одесские тепловые сети”, “Одестеплокоммунэнерго”, планируются работы по их модернизации.

4. Транспорт.

4.1. В соответствии с решением горсовета с 1.02.1999 г. восстановлен платный проезд в горэлектротранспорте при сохране-

нии всех льгот для инвалидов, пенсионеров, ветеранов. Этими льготами пользуется свыше 150 тысяч человек указанных категорий.

- 4.2. Увеличен на 35% ежедневный выпуск трамваев и троллейбусов.
- 4.3. Значительно увеличен парк пассажирского транспорта и в настоящее время составляет: автобусов — 1655 шт, трамваев — 238 шт, троллейбусов — 199 шт. Всего автобусных маршрутов — 123, в т.ч. в обычном режиме — 35.
- 4.4. Возрождена городская маршрутная сеть общей протяженностью 3,4 тыс. км.
- 4.5. Погашена задолженность по зарплате работникам транспортного комплекса в сумме 6 млн.457 тыс.грн.
- 4.6. Работа Одесского городского пассажирского транспорта признана в 2001 году лучшей в Украине.
- 4.7. Впервые за последние 30 лет разработан долгосрочный план “Основные направления развития городского пассажирского транспорта до 2015 года”.
- 4.8. Утверждена программа модернизации трамваев типа Т-3 (32 единицы подвижного состава).
- 4.9. Открыта 2-я ветка ж/д магистрали к Ильичевскому морскому торговому порту.
- 4.10. В связи с увеличением автоперевозок в режиме маршрутных такси введено дополнительно 1300 рабочих мест.

5. Экология.

- 5.1. С вводом в действие КНС-10А и закрытием промывочно-пропарочной станции улучшена экологическая обстановка в районе станции Лузановка.
- 5.2. Обновлен (за последние 7 лет) песок на пляжах: завезено почти 10000 тонн морского песка.
- 5.3. Осуществлена программа “Чистая вода”: в городе функционирует более 100 установок для доочистки питьевой воды, 64 из них бесплатно переданы учреждениям охраны здоровья и образования, 10 — управлению социальной защиты населения.
- 5.4. Открыты 5 и строится еще 6 систем бюветного водоснабжения из артезианских скважин.

- 5.5. К реконструкции всей системы водоснабжения города привлечена французская фирма-инвестор.
- 5.6. Разрабатываются программы “Чистое море”, “Чистый воздух”.
- 5.7. На территории порта установлена и функционирует экологичная печь по сжиганию отходов.
- 5.8. Объем вредных выбросов с 1998 года, сократился почти в 9 раз.

6. Социальная защита.

- 6.1. 25 тыс. человек получают постоянную социальную помощь, в т.ч. 5,5 тыс.чел. обслуживаются на дому.
- 6.2. В городе постоянно действуют 5 благотворительных столовых, где ежедневно обедают почти 700 человек, кроме того, дополнительно во всех районах обеспечиваются питанием в 33 столовых около 60000 человек.
- 6.3. Малоимущим оказана помощь на сумму более чем на 7 млн. 979 тыс. грн.
- 6.4. Реализуется программа “Дешевый хлеб”: 23 тыс.чел. получают хлебо-булочные изделия по социальным карточкам в 71 магазине, 36 торгующих предприятий осуществляют продажу хлеба по цене изготовителя, 130 предприятий отпускают хлеб бесплатно по спискам.
- 6.5. Функционирует 3 стоматологических кабинета для оказания бесплатной медицинской помощи (в т.ч. зубопротезирование), и 3 аптеки для отпуска бесплатных лекарств.
- 6.6. 1000 ветеранам-участникам обороны и освобождения Одессы назначена доплата к пенсии.
- 6.7. В квартирах малоимущих граждан бесплатно установлено более 300 счетчиков воды, около 500 подготовлены к подключению.
- 6.8. Внедрена система ГЕРЦ, увеличен лимит объема коммунальных услуг для города.
- 6.9. Открыт Центр социальной реабилитации и адаптации лиц без определенного места жительства.
- 6.10. Открыт приют для одиноких пожилых людей, дневной стационар.

7. Образование.

- 7.1. Открыт военный лицей для юношей-сирот.
- 7.2. Открыта специализированная общеобразовательная школа №9 с углубленным изучением английского языка.
- 7.3. Открыт экономический лицей (отделился в самостоятельное учреждение в результате реорганизации УВК “Экономический лицей — общеобразовательная школа №27”).
- 7.4. Открыто УВО “Школа 1-й ступени — дошкольное учреждение №300”.
- 7.5. Сеть общеобразовательных школ выросла со 137 до 142.
- 7.6. Восстановлены спортивные площадки в 81-й школе.
- 7.7. Бесплатное питание получают 13 тыс. детей льготного контингента.
- 7.8. Отремонтированы крыши в 19 учреждениях образования.
- 7.9. Переведены на использование природного газа 6 учреждений.
- 7.10. Назначена и выплачивается стипендия 137 ученикам школ.
- 7.11. Учителям выделено 10 квартир.
- 7.12. Открыт городской детский приют, признанный лучшим в Украине.
- 7.13. Введено обязательное изучение украинского, русского и одного из иностранных языков, что положительно воспринято работниками образования и учащимися.
- 7.14. Построены новые и отремонтированы ранее закрытые бассейны в 8 учебных заведениях.
- 7.15. Восстановлено и принято в коммунальную собственность 17 ранее закрытых детских дошкольных учреждений.

8. Здравоохранение.

- 8.1. На базе реконструированных санаториев “Жемчужина” и “Ласточка” создан и функционирует комплекс детских противотуберкулезных объектов.
- 8.2. Построен новый лечебно-диагностический центр в доме ребенка №1.
- 8.3. Реконструирован детский корпус инфекционной больницы.
- 8.4. Отремонтировано и реконструировано ожоговое отделение на базе 10 ГКБ.
- 8.5. Строится городской центр по борьбе со СПИДом.

- 8.6. За счет бюджета приобретено 10 машин “скорой помощи”.
- 8.7. В 2001 году из бюджета выделено 1 млн. 218 тыс.грн. на питание больных инфекционной, туберкулезной больниц, а также больницы инвалидов ВОВ.
- 8.8. Ежегодно финансируется закупка лекарств для льготной категории (в 2001 г. — на сумму 3,8 млн. грн.).

9. Культура.

- 9.1. Восстановлена колокольня кафедрального Спасо-Преображенского собора. Завершено строительство нижнего храма.
- 9.2. Завершен первый этап реконструкции Оперного театра.
- 9.3. Сохранена сеть культурно-просветительских учреждений города.
- 9.4. Отремонтированы кинотеатры “Родина”, “Москва”, “Уточкине”, ”Звездный”, “Серп и молот”, большой зал в кинотеатре “Одесса”.
- 9.5. Начата выплата 200 стипендий для студентов, 80 стипендий для творческой интеллигенции.
- 9.6. Стало традицией проведение ежегодной акции “Одессит года”, фестивалей “Золотая корона”, фольклорного и джазового искусства, детского и юношеского творчества.
- 9.7. Проводится конкурс “Вдохновение” по возрождению Одессы как культурного центра Украины.
- 9.8. Сооружен ряд памятников (Пушкину, Головатому, Утесову, Уточкину).

10. Спорт.

- 10.1. Муниципальный баскетбольный клуб “Одесса” завоевал Кубок Украины, золотые медали чемпионата страны и Европейский кубок “Челендж-кап”.
- 10.2. Чемпионом Украины в 2000 году стала мужская волейбольная команда “Дорожник СКА”, трехкратным чемпионом Украины является женская волейбольная команда “Динамо-Дженестра”.
- 10.3. Восстановлена и функционирует городская трасса “Здоровье” вдоль берега моря от Ланжерона до Аркадии.
- 10.4. Впервые за 100-летнюю историю Одессы проведена встреча

поколень — кращих из кращих спортсменів, тренерів, спортивних функціонерів по 37 видам спорту з визначенням кращих атлетів століття.

- 10.5. Установлені стипендії міського голови видаючимся спортсменам і тренерам — ветеранам спорту.
- 10.6. При підтримці міської адміністрації одескими спортсменами показані інші видаючіся результати: Ейнгорн (шахмати), Резвой (мореплавець), команда ветеранів “Ришельє” (мініфутбол), Терзиул (альпінізм), Середін (легка атлетика серед інвалідів), Мильчев (стендова стрільба), Разоренов (тяжела атлетика), Бурдейна (стрільба из лука), Егорова (легка атлетика).

ІДЕОЛОГІЯ ЙОГО ПОЛІТИКИ

Руслан Боделан не тільки неабиякий господарник. Природа наділила його значними нахилами до ідеологічно-теоретичного та політико-наукового мислення. Ці якості виявилися з новою силою тепер, коли подальший економічний і соціальний розвиток Одеси вимагає далекоглядних проєктів, концепцій, планів, які у свою чергу потребують систематизації окремо взятих ідей у своєрідну науку про розвиток міста, регіону. Вчені-економісти, втілюючи ініціативи діючого мера щодо напрямів розвитку господарства Одеси і регіону, створюють концепції економічних і соціальних перетворень на поточні періоди, чотири і десять років. А для підготовки ідеологічної платформи матеріальних і духовних процесів творіння вчених поки що не знайшлося. У цій ситуації він, Руслан Боделан, змушений частину своєї енергії витратити на роз’яснення громадянам в усній і публікативній формі суті своїх планів, задумів, формувань концепцій та програм господарчих завдань. Доводиться відкладати найактуальніші справи й братися за перо чи йти на телебачення, щоб дати відсіч чисельним опонентам, а точніше, ворогам його добрих справ. Бо вони, недруги, неначе зграя чорних воронів, кружляють над його головою, галасливо каркають, фальсифікують, обріхують його ініціативи, шукають, формують компромат, підступно, щоб не сказати підло, перехоплюють факти, вво-

дячи людей в оману, підбурюють громадян до виступів проти мера, міської ради, міськвиконкому.

Тут, здається, саме час політично-ідеологічним засобам масової інформації стати на захист творчого мера й міської влади, дати рішучу відсіч зловмисникам, та так гучно, щоб вся Одеса почула. І приклад у боротьбі за чистоту політики міської влади (сам Бог велів) мусить подати ніхто інший як газета міськради “Одесский вестник”. Та далєбі. Вона “гонить” позитив з величезними фотографіями і робить вигляд, що нічого не помічає, не реагує на злі наміри опозиції.

Опозиція сприймає мовчанку “Одесского вестника” як згоду із нападками на мера й міську владу і ще більше надихається. Не зустрівши відсічі, відомо, нападники шаленіють від безкарності за свої дії, а це подвоює енергію тих, хто атакує. В автора цих рядків складається враження, що руки редактора “Одесского вестника” пов’язані якимись зобов’язаннями перед опозицією, щоб не заважати їй розгулу та свавіллю.

Коли був редактором обласної газети “Одеські вісті” Віктор Василець, який після смерті Бориса Дерев’янка, редактора “Вечерней Одессы”, гідно продовжував його боротьбу проти тимчасових правителів з команди Едуарда Гурвіца, Руслан Боделан мав хоч епізодичну підтримку з боку “Одеських вістей”. Пізніше на ідеологічному фронті він залишився фактично один на один з чисельною опозицією, що має у своєму розпорядженні низку засобів масової інформації і загін талановитих, дошкульних журналістів.

У цій ситуації Руслан Боделан не опустив руки, не здався на милість злій опозиції, а шукає гідного виходу. І знаходить. Як уже писалось: створює газету, засновником якої стає створена ним у 1997 році обласна громадська організація “Відродження регіону”. Визначається соціальний напрямок газети — ветерани війни і праці, яких в Одесі більше двохсот п’ятидесяти тисяч.

Редактором дає згоду стати здібний журналіст-професіонал, зі значним стажем роботи в авторитетних виданнях Олексій Гаврилович Білоус. Як покажуть гострі політичні змагання, Руслан Боделан не помилився: Олексій Гаврилович виправдав його сподівання: газета стала гідним захисником добрих справ мера і міської влади. Про політичні змагання газети йшлося у главі “Сутички ЗМІ на-

вколо Руслана Боделана”. А тут зазначимо: газета “Ветеран” вийшла своєчасно — в червні 2001 року. Це був час, коли про своє народження галасливо заявили два ідеологічних монстри — книги “Високосное время” Леоніда Капелюшного і “Рассказы об одесских мэрах” Юрія Овтіна і завершилась робота над книгою “Однажды в Одессе” Олексія Костусєва, який приступив до створення гучної власної реклами з далеким прицілом — вибори одеського міського голови. А на старті виборчих перегонів вже гарцювали заангажовані й, очевидно, матеріально стимульовані антимерівські журналісти.

Промерівська газета “Ветеран” давала гідну відсіч наскокам недругів мера, але не вирішувала найактуальнішого і надто складного питання: створення власне боделанівської ідеології мерівських перетворень у соціально-економічній, культурницькій і духовній сферах одеситів. Вивчивши здібності і можливості свого оточення, Руслан Боделан вирішив сам систематизувати свої погляди на папері, втілюючи в життя свої рішення. Так народилися в четвертому кварталі 2001 року дві його напівтеоретичні статті “Хорошее сохраним, лучшее построим!” і “Время собирать камни”, що спочатку були опубліковані у щотижневику “Зеркало недели” і передруковані іншими газетами, зокрема, “Ветераном”.

Вже в ремарці до першої статті Руслан Боделан демонструє державницькі погляди на місце України у світі і місце Одеси в Україні. Він доводить єдність долі міста з долею Вітчизни і разом з тим вказує на особливості життя міста: “Украина вместе со всем человечеством вошла в XXI век и третье тысячелетие. Грань веков и тысячелетий — это всегда переломный период в жизни общества... Размышляя о прошлом, настоящем и будущем, каждый из нас имеет свою точку отсчета. Для меня — это судьба родной Одессы... Все было в жизни города: удачи и трудности, радости и огорчения, ошибки и счастливые озарения, светлые и темные страницы...” [178].

У цих думках знаходимо діалектичне сприйняття в єдності минулого і сьогодення міста, так би мовити, матеріалістичне сприйняття історії. Цей погляд на минуле помітно відрізняється від автора розглянутої вище книги, який романтизує минуле міста й абсолютизує успіхи попередників.

Визнаючи, що нинішній, новітній етап історії Одеси не самий легкий, бо в суспільстві накопичились стомленість, незадоволеність людей своїм соціальним становищем, до того ж, не всі, на жаль, зуміли найти своє місце в нових умовах буття, Боделан називає причини сучасної кризи: “Не все было до конца продумано и просчитано в начале нашего движения по новому, неизведанному пути. Не все рецепты переустройства нашей жизни на новой, демократической, рыночной основе сработали и дали ожидаемый результат...

Ставший следствием объективных и субъективных причин системный кризис, охвативший все стороны экономической, социальной и политической жизни не только нашего города, но и всей Украины, да и других стран бывшего СССР, пока не преодолен. Хотя, и это самое важное, от края пропасти мы уже отошли. Одеситы, опираясь на внутренние резервы, благодаря помощи областной и центральной власти, а также личному участию Президента страны, уже немало сделали для решения социально-экономических проблем” [179].

Руслан Боделан не шукає причин бід Одеси тільки в помилках діяльності попереднього режиму, хоч і говорить про суб’єктивні фактори, а бачить коріння системної кризи у банкрутстві всієї радянської системи, що зумовило розгубленість керівників на місцях. Кризові явища розглядаються Русланом Боделаном як результат взаємодії руйнівних об’єктивних процесів та помилкових рішень керівних органів, які не спромоглися своєчасно дати правильні оцінки краху соціально-економічної та політичної системи і адекватно діяти, грамотно протистояти катастрофічним явищам.

Структура статті, яка розташована на всій газетній полосі, і представлена читачеві як “Позиція”, складається з таких параграфів: “Верим в себя и Одессу”, “Время собирать камни”, “Возродится экономика — возродится Одесса”, “Мы знаем и решаем проблемы города”, “Рыночной системе — да! Рыночному обществу — нет!”, “Открытость в деятельности власти”, “Одесса и мир”, “Городская власть и оппозиция” и “Моя партия — одесситы”.

У першому розділі на відміну від інших претендентів на керівника міста, які кричали “Верую в Одессу, верен Одесе”, добиваючись, благаючи її любові, Руслан Боделан намагається глибше зрозуміти моральний, душевний, психологічний стан одеситів, викли-

каний кризою, що принизила їх людську гідність. Але він, Боделан, виступає не тільки як автор статті, так би мовити, професіонал-дослідник менталітету земляків, а як мер, що бачить свій обов'язок відродити впевненість одеситів у власних силах, активізувати їх творчий потенціал на вирішення нагальних проблем міста. Він переконаний і хоче, щоб про це знали громадяни міста. “У одеситов есть все для того, чтобы добиться лучшей жизни для себя, своих детей и внуков. Есть глубокие знания, огромный опыт, высокий профессионализм, горячая любовь к родному городу, искренняя приверженность демократическим ценностям, твердая вера в себя, в светлое будущее Одессы. Всех нас объединяет тревога и боль за судьбу Одессы. Понимаю, что именно сегодня необходимо собрать и объединить всю нашу силу и волю, чтобы сохранить родной город, возродить у каждого чувство достоинства, ответственности, уважения к честному труду, без чего невозможно справиться с теми серьезными проблемами, которые стоят перед нами” [180].

Автор статті розкриває джерела впевненості у краще майбутнє міста. Це, по-перше, людський потенціал одеситів. Люди — надбання Одеси. Під людським потенціалом він розуміє: інтелектуальний, науковий, управлінський потенціал. Саме це — “пропуск” в XXI століття. По-друге, в Одесі, як і в цілому в Україні, чимало прекрасних організаторів виробництва, талановитих педагогів і умілих лікарів, майстерних робітників, енергійних підприємців. Оцінювати за справами, вірити тільки ділам — цей принцип мусить стати основним критерієм оцінки діяльності кожної людини, на кожній посаді, на кожному місці, а також у кожній організації чи закладі.

Головним предметом роздумів Руслана Боделана є людина з її внутрішнім станом і світоглядом. Меру хочеться, щоб кожний одесит глибоко усвідомив, що саме він, і ніхто інший, справжній, повноправний господар міста. “Одесса для Тебя. Ты для Одессы — вот самая главная истина, которую должен усвоить каждый из нас”, — неначе викрикує автор статті і додає, що “рачительный хозяин — это тот... кто сам, своими руками неустанно созидает новые материальные и духовные ценности” [181]. Тільки при такому підході вдасться якісно змінити своє життя і добитися, щоб Одеса стала красивим, впорядкованим, багатим і квітучим європейським містом,

гідним людини. Більше того, Руслан Боделан бачить Одесу в майбутньому як регіонального лідера. Він передбачає: “А возродится Одесса — возродятся и другие причерноморские города” [182].

У розділі “Время собирать камни” автор ділиться з читачами своїми спостереженнями за зміною чуттєвих і світоглядних якостей одеситів. Він підкреслює, що останній 10-літній період — це один з найскладніших і найвідповідальніших періодів у житті міста. Він кардинально вплинув на всі сфери буття, економічну й політичну системи. Змінюються і люди. Кожний одесит за ці роки пройшов свій нелегкий шлях переосмислення минулого і вивчення сьогодення.

Своє бачення ментальної зміни одеситів Руслан Боделан висловлює у такому твердженні: “Сегодня большинство одесситов осознали, что социально ориентированной рыночной экономике, демократии, политическому плюрализму альтернативы нет” [183]. І закликає земляків активніше включатися до процесу побудови нових реалій життя, бути готовими нести відповідальність за кожне своє рішення, за кожний крок, щоб достойно, з користю для людей, без незворотних і не виправданих втрат для міста пройти шлях до цивілізованого ринку і розвинутої демократії.

Але головна ідея цього розділу — у застерезенні землякам не повторити того ганебного явища, що пережили одесити: “Вспомним: еще несколько лет назад баррикадами политического противостояния были разделены наши люди, был разделен наш город. Какие только нам идеи ни называли, на кого только нас не делили! На “националистов” и “интернационалистов”, на “коммунистов” и “демократов”, на “своих” и “чужих”, на “левых” и “правых”. Велась война всех против всех. Все воевали друг с другом, а тем временем Одесса бедствовала, нищала, приходила в упадок. Простые граждане пребывали в нужде и горе, и только лично тем громоголосым политикам, кто “ловил рыбку в мутной воде”, раскалывая общество и внося в него смуту, это было очень и очень выгодно” [184].

Як кожний мудрий лідер, Руслан Борисович розглядає перебування громадян у здорових стосунках між собою як головну умову творчої праці, а злагоду як запоруку трудових успіхів. Досягнутий за останні роки ціною важких зусиль громадянський мир мусить оберігатися і зміцнюватися.

Не обходить автор статті таку важливу тему, як проблема влади, її стосунки з громадянами. Одесити пам'ятають той період, коли влада жила своїм життям, а місто, жителі — своїм. Міські чиновники ставили свої інтереси вище інтересів міста і громадян, що вело до втрати зв'язку з громадськістю, відриву їх від головних завдань виходу з системної кризи, низької виконавчої дисципліни, випадків корупції в апараті муніципальної влади. Така політика вела до розколу суспільства, до протистояння, конфронтації.

Цілою низкою заходів меру і його команді у значній мірі вдалося подолати деформації у самому владному апараті і його відношенні до громадян. Довіра у народі завойовувалася шляхом відкритості влади народу, роботи в тісному контакті з народом, хоч доводиться ще то тут, то там наштовхуватися на рецидиви застарілої хвороби, ім'я якої — “бюрократизм и административное безразличие”. Як бачимо, Руслан Борисович дає не тільки об'єктивну оцінку попередньому хибному режиму, що не зважав на інтереси земляків, але самокритично ставиться до власних дій з питань оздоровлення суспільства, підкреслюючи складність проблем та інертність егоїстичних звичок.

Методологічно безпомилково в основу добробуту одеситів кладе Руслан Боделан розвиток економіки. Наступний розділ його статті так і називається “Возродится экономика — возродится Одесса”. Про базисне поняття “економіка”, безумовно, автор статті знав ще з того часу, як вивчав марксистсько-ленінську теорію і вирішував господарські завдання на керівних партійних посадах. Але виводячи з лещат кризи Одесу, він переконався, як кажуть, від супротивного: попередній режим занедбав економіку, тим самим автоматично довів до зубожіння населення. І навпаки, у 1998 — 2001 роках економіка міста пожвавилася (у 2000 році ріст промислового виробництва склав 26 відсотків, а в 2001 році — 70 відсотків), поліпшився добробут одеситів, у місто прийшов соціальний спокій. Тут наводяться переконливі цифри й факти, що свідчать про примат уваги до економіки в житті міста взагалі й в умах виходу з кризи зокрема. Економічні погляди мера реалізуються в його практиці.

Керівник-стратег тим і відрізняється від середняка, який здатний не тільки знати проблеми міста, але бачити також шляхи їх вирішення і бути здатним ліквідувати їх. У розділі “Мы знаем и

решає проблеми міста” Руслан Борисович веде мову про складне становище міста, викликане екологічною ситуацією — забруднення повітря, проблеми житлового масиву “Лузанівка”, незадовільна якість питної води, низький (аварійний) технічний стан низки об’єктів підвищеної екологічної безпеки, відсутність потужностей з утилізації, збереження й переробки промислових відходів. Мер перераховує здійснені заходи, що вже дають позитивні результати у поліпшенні екології міста: закрита промивально-пропарювальна станція; ведеться будівництво зливної каналізації пляжу “Аркадія”, завершується благоустрій пляжу “Отрада”, розпочаті роботи на пляжах “Ланжерон” і “Лузанівка”, введена в експлуатацію КНС-10А в Лузанівці.

Бачить мер проблеми промислових підприємств у тому, що вони не у змозі обслужити об’єкти соціальної інфраструктури, які знаходяться на їхньому балансі, не спроможні сплачувати земельні податки тощо. Міськвиконком допомагає підприємствам у вирішенні цих проблем.

Мер хотів би мати динаміку в розвитку інтеграційних зв’язків з іншими країнами, особливо з Росією, з країнами Причорномор’я. Розвитку місцевих товаровиробників заважає недобросовісна конкуренція, продаж імпорту за демпінговими цінами. Не вистачає системності у збуті продукції одеських підприємств. Чимало інших турбот у підприємців: відсутність пільгових кредитів, чиновницький рекет, брак необхідної інформації, відсутність приміщень під виробництво тощо. Відчуваючи свою частину вини за названі труднощі, мерія шукає шляхи і методи вирішення цих проблем.

Руслан Борисович назвав цілу низку заходів, спрямованих на розвиток промислового виробництва, підприємництва, стимулювання місцевих виробників, сприяння експорту продукції одеських підприємств в інші регіони, інші країни, в тому числі відкриття торгових будинків Одеси в Києві, Харкові, Донецьку, Москві, Кішиневі, Ясах, Бухаресті, Варшаві. Було підкреслено, що названі не всі проблеми, але головне, суттєве у тому, що мерія їх знає, не закриває на них очі і працює над їх вирішенням.

У світогляді Руслана Борисовича пустило глибокі коріння переконання: альтернативи ринковим перетворенням сьогодні не існує. Він відносить себе до прибічників ринкової економіки, але у поєднанні з сильною соціальною політикою та ефективним держав-

ним регулюванням. Наступний розділ статті так і називається: “Рыночной экономике — да! Рыночному обществу — нет!”. Тут автор співає своєрідний гімн владі: “Убежден, что в Одессе, как и в Украине в целом, сильная, дееспособная, ответственная власть, которая способна защитить права граждан, эффективно противостоять коррупции, преступности, гарантировать социальную направленность рыночных преобразований” [185].

Як людина при владі, голова громади мільйонного міста, він сформулював особисто для себе власну теорію управління. В її основу покладені принципи своєї діяльності і роботи мерії:

1) принцип відповідальності, вимоги якого — завжди відповідати за взяті на себе обов’язки;

2) принцип моральності, що вимагає завжди бути чесним з народом, говорити йому тільки правду та робити політику чистими руками;

3) принцип передбаченості, який вимагає бути передбаченим і зрозумілим у своїх діях, твердо і послідовно слідувати обраним і узгодженим з народом курсом у своїй діяльності;

4) принцип професіоналізму, що вимагає мати команду людей діла, підходити до вирішення будь-яких проблем і професійної точки зору.

У наведених вище і в інших газетних матеріалах висловлювання, а головне — дії Руслана Борисовича свідчать про його переконливу відданість ринковим стосункам, створенню ефективно працюючого, високоприбуткового ринкового економічного механізму Одеси та підняття на цій основі добробуту населення.

У зв’язку з розвитком ринкових факторів міський голова логічно ставить питання: якою мусить бути мораль суспільства, чому перш за все повинна належати душа одесита? Невже одному: пошуку копійки, щоб там не було?

Відпрацював Руслан Боделан свою теорію управління, скажімо так, і в цій главі. Він пише: “У меня есть глубокое убеждение в том, что “дикое рыночное общество”, в котором главной целью жизни становится погоня за прибылью любой ценой, в котором не существует иной морали, кроме морали барышников, спекулянтов, контрабандистов и конкистадоров, нам не нужно” [186]. Показово, що автор статті бачить необхідність формувати таку мораль, яка

наслідувала б кращі риси звичаїв і традицій народу, а саме: “... наш народ издревле считает святым и подлежащим сохранению в грядущих поколениях — чувство патриотизма, высокого гуманизма, нравственности, готовности к оказанию бескорыстной помощи ближнему, крепкой и здоровой семьи, уважения к старшему поколению и его опыту, к славным традициям прошлого” [187].

Маємо підстави зазначити, що міський голова своїх моральних устоїв постійно дотримується в діях: підтримує добрі починання одеської громадськості, спрямовані на виховання молоді в душі добрих і славних традицій старшого покоління, для поліпшення ситуації у школі і в системі дошкільного виховання, заохочував до цього вчених, педагогів, письменників і журналістів, ветеранів, які несуть в маси добре, світле і чисте, і намагаються, щоб вогонь високої духовності ніколи не згас у серцях одеситів, щоб закони ринкової економіки ніколи не вступили в антагоністичне протиріччя з законами моралі і не витіснили їх з нашого життя.

Руслан Борисович нагадав читачу одеську легенду про те, що всі біди нашого міста останніх десятиліть пов’язані із зруйнуванням Спасо-Преображенського собору, мовляв, відбудуємо собор і розпочнеться нове, краще життя.

Наведене свідчить, що Руслан Боделан спроможний адаптувати в нові, ринкові умови не тільки свої економічні, соціальні, культурницькі погляди, а також і моральні принципи, знайти можливості зберегти кращі слов’янські, українські звичаї, традиції, відновити зруйноване чи забуте.

Вже коротко йшлося про мрію мера перетворити одеський порт у потужний європейський транспортний вузол із сучасною інфраструктурою. У даній статті є розділ “Одесса — главные морские ворота Украины в мир”. У ній Руслан Борисович переймається турботами продовжити справу “отцов — основателей Одессы” — зробити місто “воротами у світ”, через які велась би широка міжнародна торгівля. Вже здійснено чимало. Розвиваючи порт, мер виходить з того, що Одеса — один з найпотужніших торгових центрів в Україні. У зв’язку з тим, що наша країна йде до Європи, мер, турбуючись про майбутнє, передбачає конкурентну боротьбу за право бути міжнародним центром торгівлі з крупними морськими центрами Європи — Неаполем, Генуєю, Марселем та іншими. Одеса в

цій компанії мусить зайняти свою власну нішу. Процес оволодіння нішою — це перетворення Одеси в найпотужніший у південно-східній Європі центр, що спеціалізується в галузі транспорту, торгівлі і туризму.

Мер ніби звітує перед собою: щоб зайняти цю нішу в серйозній конкурентній боротьбі, необхідно реалізувати низку програм і проєктів. Бачить міський голова і шлях реалізації своєї мрії: першочергове завдання — довести до сучасного європейського рівня інфраструктури міста: енергозабезпечення, водотеплопостачання, дороги, зв'язок, готелі, складське господарство, транспорт, розвивати фінансово-торгові структури і промисловий потенціал; вдихнути нове життя в індустрію відпочинку та туризму; модернізувати порт.

Зрозуміло, щоб створити європейське місто, належить керуватися європейськими стандартами, створити сучасну систему освіти, професійної підготовки і перепідготовки висококваліфікованих і конкурентноздатних кадрів. А ось для залучення туристів необхідно провести реконструкцію історичної частини міста, повернути Одесі те її своєрідне обличчя, той неповторимий колорит, які привертали до неї в попередні роки інтерес мільйонів туристів зі всіх країн світу.

Для цього вже дещо зроблено: підготовлений проєкт “Пріоритети розвитку Одеси”, який необхідно реалізувати. Суть проєкту: визначення головних справ, на вирішення яких необхідно зосередити передусім зусилля міської влади і одеситів.

Досягненню рівня сучасного міста Одесі, на думку мера, могла б забезпечити низка програм. Назвемо їх.

“Молода Одеса” — це програма вирішення проблем молоді. Вона передбачає високий рівень освіти і професійної підготовки, працевлаштування молоді, комп'ютеризацію шкіл, навчальних закладів, бібліотек, створення загального центру вищих навчальних закладів дистанційного навчання, введення системи “тримовності” (українська, російська і одна іноземна мова) для випускників шкіл, розвиток спорту й культурного дозвілля.

Серед проєктів — “Чиста вода”, “Енергозбереження”. Це програми забезпечення міста і громадян якісною водою і надійним водовідводом, теплом, світлом, газом. Вона передбачає реконструкцію водовідно-каналізаційної і теплової систем, а також модерніза-

цію енергетичних потужностей і створення нових генеруючих потужностей. Реалізація цих програм планується в найближчі 2–3 роки. Передумови для цього міська влада вже створила. “Українська суднохідна кампанія” — це програма, яка передбачала б участь міста в республіканській програмі зі створення в Одесі морської кампанії.

Програму розвитку міста як міжнародного оздоровчо-туристичного і торгового центру містить проект, який так і називається: “Одеса — найкрупніший у південно-східній Європі міжнародний оздоровчо-туристичний і торговий центр”.

Шлях до європейського способу життя, відповідності західним нормам суспільного устрою бачить Руслан Борисович у підтримці місцевих товаровиробників, у розвитку малого і середнього виробничого бізнесу, а також у вирішенні проблеми експорту продукції одеських підприємств, залученні інвестицій. Ця програма називається “Купуй одеське”.

Програма “Свій дім” передбачає будівництво дешевого житла, включаючи кредитування.

Безумовно, відбудова і реконструкція історичного центру міста сприятимуть поліпшенню як буття одеситів, так і притоку туристів. Ця програма носить назву “Відбудова оперного театру і Спасо-Преображенського собору та інших історичних місць”.

На надання допомоги ветеранам та малозабезпеченим спрямована програма “Захищена старість”.

Щоб у читача не склалося враження про захоплення мера тільки масштабними проектами, він підкреслює: необхідно повсякденно вирішувати прості побутові завдання життєзабезпечення одеситів: будівництво і ремонт доріг, тротуарів, під’їздів, ліфтів, дворів і т. д. Цим питанням приділялося, приділяється і буде приділятися першочергова увага.

У розділі “Открытость в деятельности власти” Руслан Боделан демонструє вміння прислуховуватися до критики земляків на адресу влади і не тільки, бо мало прислуховуватися, головне реалізувати рекомендації населення. Зокрема, він наголошує: “городскую власть иногда критикуют за то, что горожане мало знают о нашей деятельности. Не буду оправдываться и доказывать обратное. Если точки зрения появились, значит, действительно, мы где-

то, в чом-то не доробляємо” [188]. І тут же розповів про свої наміри ділом відповісти на побажання одеситів. А саме: серед низки заходів, які повинні сприяти інформованості населення про діяльність міськвиконкому, створити кращі умови для діалогу влади і громадськості — добитися гласності і відкритості прийняття міського бюджету і витрат бюджетних коштів. “Необходимо дать возможность всем гражданам осуществлять контроль за финансовой деятельностью городской власти. Проект бюджета будет опубликован. В веб-сайте открывается раздел “Бюджет Одессы”. Началось привлечение к обсуждению и экспертизе проекта бюджета представителей политических партий, общественных деятелей, экономистов, предпринимателей, финансовые структуры, директорский корпус” [189].

Заходи до відкритості політики мерії — показники того, що цей шлях Р. Б. Боделан обрав свідомо, переконано. Він дійшов висновку: треба робити все, щоб люди відчули, що мерія не тільки їх влада, що ця влада їм підзвітна, щоб розуміли — вони самі можуть впливати на прийняття рішень, контролювати хід їх реалізації, тобто безпосередньо чи опосередковано впливати на управління українським мегаполісом.

Про широту господарського й політичного світогляду Руслана Борисовича свідчить також і розділ статті “Одесса и мир”. Тут він звертає увагу читача на значення для Одеси громадянського світового досвіду розвитку інфраструктур найкрупніших, в тому числі портових, міст. Особливу роль у “встраивании” Одеси в уже існуючу систему торгово-транспортних комунікацій, знаходити зацікавленість у співпраці з нами іноземних підприємців, інвесторів і кредиторів мають ділові контакти з міськими владами, діловими людьми найкрупніших портів світу. Закінчується розділ мажорним абзацом: “В этом залог того, что вскоре “все флаги будут в гости к нам”, что в Одесском порту вновь, как это было не так давно, днем и ночью будет кипеть работа, что слово “Одесса” будет означать для любого моряка или предпринимателя, туриста или просто образованного человека по крайней мере не меньше, чем Неаполь или Роттердам, Марсель или Антверпен, Глазго или Портсмут” [190]. Захоплений реальними, з деякими романтичними нотками, мріями мера, читач, очевидно, згадає слова з пісні “Но когда это

будет? Когда?”. А мені хотілось би відмітити: високі помисли — теж рушійна сила. Вони надихають, кличуть, активізують пошук думки.

З передостаннього розділу “Городская власть и оппозиция” дізнаємося ще про одну мрію Руслана Боделана: він сподівається, що доживе до того часу, коли в Одесі буде цивілізована, конструктивна опозиція і питає: “Разве нет у власти и у оппозиции общих проблем, которые мы сообща могли бы решать на благо всех одеситов. Таких, например, как борьба с бедностью, с коррупцией, с организованной преступностью, неорганизованностью и преступной халатностью различных государственных структур, с наркоманией и торговлей людьми” [191]. Автор статті впевнений, що опозиція і діюча влада повинні шукати і знаходити можливості об’єднання, загально-національної згоди не тільки в масштабі Одеси, але всієї України. Він мріє про сильну опозиційну пресу, яка змогла б аналізувати всі кроки влади у справі міської політики, що у значній мірі дозволило б запобігти міській владі помилкових рішень як фінансових, так і моральних, як це, скажімо, було з горе-експериментами — так звана муніципальна позика, “безкоштовний транспорт”, “безкоштовні” таксофони тощо.

Але доки Бог не дав мерові конструктивної опозиції і вона залишається у мріях, Руслан Борисович змушений сприймати ту, яка є: “Уважаю нашу оппозицию, потому что она нам помогает в работе. Я всегда говорю своим сотрудникам: чем нас больше критикуют сегодня, тем меньше ошибок мы сделаем завтра. Даже если в свой адрес слышу явную глупость со стороны оппозиции, такое тоже иногда бывает, стараюсь не обижаться: оппозиция хотела как лучше, а получалось так, как уже получалось” [192].

Тут мер застосував гумор, кажучи про те, що опозиція хотіла, як краще. Вона ніколи не хотіла, щоб у мера були кращими справи. Навпаки: чим гірше, тим для неї краще. У цьому гуморі та сама мрія Руслана Боделана про кращу, конструктивну опозицію.

Останній розділ “Моя партия — одеситы” хоч невеличкий, але сповнений оптимізму. Р. Б. Боделан відмічає успіхи в економіці міста, у вирішенні проблем транспорту, будівництва доріг, соціальної сфери, екологічної безпеки, початку реформи комунального господарства. Автор статті визнає помилки влади, але підкреслює, що

вона багато чому навчилась та немалого досягла. Мер впевнений: якщо міська влада і громадськість Одеси будуть діяти так само дружно, як тепер, якщо в суспільстві збережеться злагода, а в політиці міської влади спадкоємність, стабільність і передбаченість, всі проблеми обов'язково будуть вирішені, виберемося остаточно з кризи, облаштуємо наше життя і відродимо Одесу.

Мудрість політики Руслана Борисовича як мера українського мегаполіса виявляється у визначенні соціальної бази, людської опори. Він не абсолютизує значення якогось громадського угруповання (партії чи блоку партій) для підтримки своєї діяльності, а робить все, щоб добитися схвалення своєї політики всіма земляками. Цей його принцип висловлений у завершальних словах статті: “Я — одессит, моя партия — одесситы, и поэтому считаю, что возглавляемая мною городская власть — это власть одесситов. Моя партия, в которой состою всю сознательную жизнь и интересам которой я всегда честно служил и буду служить, — это одесситы, все граждане вечно юной и никогда не сдающейся ни в какой беде, ни в каких тяжелых испытаний Одессы” [193].

Інша стаття — “Время собирать камни” присвячена здобуткам мерії у 2001 році у сфері промисловості, транспорту, проблемам медицини, освіти, забезпечення міста водою, теплом, роботі міської ради в цих напрямках.

Цю статтю можна розглядати як розповідь про втілення ідеології мера в життя, про яку згадувалося в інших матеріалах. Назвемо два положення, які можна віднести чи то до концепції, чи то до ідеології мера. Тут, зокрема, йдеться про те, що Руслан Борисович категорично відмовився від методу свого попередника, який винув за біди міста звалював на обласну владу чи то на Президента. “Но я всегда понимал, и убежден в этом сегодня, — время кавалерийских наскоков с шашками наголо прошло, пришло время созидательного, упорного и последовательного труда. Только так можно достичь положительных результатов, только в этом залог благополучия в будущем” [194], — підкреслює мер.

Захищаючи власне положення про необхідність підняти економіку, розвивати промислові підприємства, міський голова наполягає: “И кто бы ни убеждал в обратном, кто бы ни говорил, что Одесса сможет прожить, торгуя и отдыхая, — не верьте. Без роста

промышленного производства у нас нет будущего. И чем раньше это поймут все — тем лучше” [195].

Наведені думки Руслана Боделана в цій главі дають підстави мати певне уявлення про ідеологічні підвалини, на яких базується його практична діяльність. Тобто мова йде не про ідеологію як сукупність філософських, політичних, правових, моральних, релігійних та мистецьких поглядів певного суспільства, класу, політичної партії, а у значенні — погляди, переконання, доктрина, принципи людини, що не тільки демонструє їх у дискусіях чи у формі окремих публікацій, але, що важливіше, втілює їх у процесі практичної діяльності.

Сучасна ідеологія діючого мера — це все те краще від комуністичної ідеології, що знайшло своє продовження в нових умовах, а точніше, частина загальнолюдських ідеологічних цінностей, що були складовою його світогляду все свідоме життя, з одного боку, і ті теоретичні устої, що сформувалися в умовах незалежної України, його діяльності на посаді міського голови, з іншого боку. Складові світоглядного спектру Руслана Боделана чіткі, ясні, нескладні. Складні умови й шляхи їх формування. Відомі постаті, що зберегли кращі світосприймальні ідеї минулої формації, яка теж не відкидала всього цінного в системах поглядів загальнолюдського, не тільки розвинули їх в нових умовах, але навіть доповнили власним баченням суті перемін, в історії і сучасності. Вони часто незрозумілі для людей консервативного, недіалектичного мислення, в тому числі і для низки журналістів. Але вони, носії трансформованої ідеології, — явище закономірне, властиве високим формам мислення.

Тож які складові ідеології політики Руслана Борисовича спроможемося визначити з його висловлювань? Крізь усі його міркування про вирішення численних проблем міста на перший план виступають думки про одеситів, про жителів міста. Чи мова йде про повернення честі і гідності інтелектуалам-професіоналам, припиненням системною кризою, чи забезпечення жителів чистою питною водою, вирішення екологічних проблем, чи втілення програм “Дешевий хліб”, “Молода Одеса”, “Свій дім” чи “Захищена старість”, — скрізь турбота про земляків. Людина і людяне ставлення до неї — в центрі складових ідеології діяльності мера. На їх

забезпечення спрямовані всі інші погляди мера як керівника. Історичний здобуток діючої мерії — громадський спокій мусить оберігатися всіма одеситами. У кожного своя дорога до храму.

Міський голова дбає не тільки про добробут одеситів. Він мріє про те, щоб кожний з них глибоко усвідомлював себе повноправним, справжнім господарем міста. Повернути віру одеситам у себе і Одесу, соціальна політика — серед головних напрямів діяльності мера.

В основі добробуту населення Руслан Боделан бачить розвиток промисловості міста, підприємництва, середнього і малого бізнесу, соціально-орієнтованої ринкової економіки. У відродженні економіки — фактор відродження міста.

Складовою ідеології діяльності міського голови — є також постійні вимоги до підвищення професіоналізму міських чиновників, дисципліни, запобігання випадків корупції в апараті муніципальної влади. Влада мусить бути прозора, відкрита, опозиція — цивілізована, конструктивна.

Руслан Борисович — прихильник сильної дієздатної влади, яка спроможна захистити права громадян, протистояти корупції, злочинності, гарантувати соціальну спрямованість ринкових перетворень.

Виступаючи прибічником і втілення в життя ринкових перетворень, мер категорично проти “дикого ринкового суспільства” — за збереження й примноження того, що народ вважає святим, що напрацьовано мудрістю попередніх поколінь і патріотизму, високого гуманізму, моралі, готовності надати допомогу ближньому, міцної і здорової сім’ї, поваги до старшого покоління і його досвіду, до славних традицій минулого. У книзі “Одеська стратегія” відмічалось: Руслан Боделан — людина високої моралі. Все краще, що дала йому природа, сільське дитинство, юність, професія педагога, посада керівника, досвід спілкування і праці з різними людьми та колективами, чесність, порядність, вірність дружбі, єдність слова і діла тощо — він демонструє одеситам впродовж років [196].

За своїми політичними поглядами Руслан Борисович — державник. Добробут Одеси він вбачає в незалежній Україні. Ще за рік до появи проаналізованої вище статті він підкреслював: “... Коротко могу сказать о своем видении будущего Украины. Во-первых, это

интенсивное вхождение в европейский интеграционный процесс. Во-вторых, это дальнейшее сотрудничество и укрепление связей с нашими историческими партнерами. В-третьих, реформирование экономических процессов в государстве” [197].

Вільше того, розглядаючи Одесу як головні ворота України у світ, мер мріє про те, щоб місто стало по-справжньому європейським, зайняло своє місце серед кращих морських центрів Європи, стало найкрупнішим у південно-східній Європі міжнародним оздоровчо-туристичним і торговим центром.

Світоглядні ідеї політики Руслана Боделана — не маніловщина, а своєрідна концепція діяльності, що реалізується у всіх сферах життя міста. Про це говорилось у попередніх главах, у книгах “Одеське протистояння”, “Одеська стратегія”, чисельних газетних матеріалах.

ФЕНОМЕН ВИБОРЧОЇ КАМПАНІЇ РУСЛАНА БОДЕЛАНА

Жодна політична, господарська, культурницька чи спортивна кампанія не удостоюється таких епітетів, як виборча. Воно і зрозуміло, бо жодна не є такою масовою щодо електорату і численною за кількістю претендентів і учасників, які офіційно і неофіційно забезпечують проведення у даному випадку виборів. Якісно відмінною рисою виборчих перегонів, скажімо, від футбольних баталій є мета — влада. Для значної кількості претендентів на ті чи інші виборчі посади слово влада — найголовніше з усіх слів. Дехто у бійці за владу втрачає самоконтроль, припускається аморальщини, а деколи ця мета штовхає на злочини, навіть вбивства.

Але не тільки претенденти схильні до неординарних дій під час виборів. Це найсолідше слово часто позбавляє розуму членів чисельних і нечисельних команд претендентів. Та найнебезпечнішим фактором передвиборчих гонок мусимо назвати гарячкувату, неурівноважену поведінку влади, яка покликана забезпечити необхідні умови виборів, передусім — дотримання законності, турбуватись про інформованість населення, спокій тощо. Приклад від зворотнього одесити мали нещастя пережити у 1998 році. Тоді виборча кам-

панія супроводжувалась вбивствами на замовлення, нечуваним за безграмотністю, безпардоністю компроматом, нагнітанням громадського психозу. Працівники мерії, очевидно, першими випробували на собі нервовість своїх лідерів, бо так само, як і вони, свої робочі місця не відрізняли від квартир — кормилися і спали в кабінетах. У публікаціях різних рівнів відмічалось: такого ненормального загальносоціального психо-неврологічного стану Одеса не знала. Достатньо сказати, що “за результатами” роботи виборчої комісії на чолі з журналістом Л. В. Капелюшним та під “незрівняним” керівництвом містом колишнього прораба Е. І. Гурвіца Президент України Леонід Кучма видав Указ “Про заходи по забезпеченню конституційних прав громадян, а також керівництва процесами життєдіяльності міста Одеси”.

Як уже йшлося, глава держави дав оцінку протиправним діям Л. В. Капелюшного на посаді голови міської виборчої кампанії, запропонував низку заходів щодо забезпечення законності в політичному житті Одеси і тимчасово призначив виконуючим обов’язки мера на період до виборів в установленому порядку міського голови.

Політичні події 1998 року в місті продовжують цікавити дослідників. Особливо вони хвилюють Л. В. Капелюшного, який у своїй вищезгаданій книжці з усіх сил намагається виправдатися перед одеситами. Та факти — невблаганна річ: нечуваної в історії міста політичної ганьби, до якої спричинилися насамперед двоє друзів — Е. Й. Гурвіц та Л. В. Капелюшний — ніякими книжками не змити. У моральному відношенні для них є кращій вихід — попросити пробачення в одеситів за завдану їм і місту шкоду. Але на високі вчинки вони не здатні.

Міська рада з метою забезпечення законності звільнила Л. В. Капелюшного з посади голови виборчої комісії, а сама комісія на підставі рішення Кіровоградського обласного суду за грубі порушення Закону України “Про вибори депутатів міських рад і сільських, селищних та міських голів” під час виборів у березні 1998 року позбавила Е. І. Гурвіца права участі у повторних виборах одеського міського голови. І хоч основний склад міської виборчої комісії провів повторні вибори у серпні без суттєвих порушень законодавства, у пам’яті одеситів, а також і в книжках надовго

залишитися ганебне політичне свавілля “зальотних” друзів — Гурвіца і Капелюшного.

Нова міська влада на чолі з Русланом Боделаном з аптечним дозуванням, хірургічною обережністю провела низку заходів, спрямованих на повернення одеситам морального здоров'я, психологічного, душевного комфорту. Про це йшлося у моїй книзі “Одеська стратегія”. Але іспитом на ефективність цих заходів могли стати нові вибори взагалі і міського голови зокрема. Саме вони мали засвідчити, чи спромоглася нова влада засвоїти належним чином уроки тимчасових правителів, які увійшли до історії Одеси з чорного ходу. Саме вибори — вінець багатогранної діяльності мерії і її здатності організувати власне самі вибори.

З чого розпочинаються вибори? Зрозуміло, зі законодавчої основи. Вибори міського голови базуються на Конституції України та Законі України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”, які гарантують загальне, рівне і пряме виборче право шляхом таємного голосування.

Згідно зі статтею 3 названого Закону України, особливостями виборів сільського, селищного, міського голови є те, що вони проводяться за мажоритарною виборчою системою відносно більшістю по єдиному одномандатному виборчому округу, межі якого збігаються з межами села, селища, міста.

Початок організації виборчої кампанії Одеської міської ради і міського голови був, на перший погляд, драматичним і невдало склався для діючого мера. Газета “Слово” 18 січня 2002 року писала: “Двое народных депутатов, избранных от Одессы, Виктор Шишкин и Юрий Кармазин направили обращение к депутатам городского совета Одессы. Суть обращения: городской голова Руслан Боделан не предпринял никаких действий для организации выборов, назначенных на 31 марта 2002 года. Тем самым он нарушил конституционные права граждан” [198].

Народні депутати у своєму “Обращении” нагадали зміст статті 14 Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад..”: термін офіційного оголошення процедури приймання пропозицій щодо кандидатів від партій, організацій і зборів громадян до складу міської виборчої комісії оприлюднюється не пізніше як за 10 днів до початку терміну їх подання, тобто за 10 днів до початку сесії

міськради, яка повинна схвалити список. “...Этот срок мэр нарушил, фактически сократив время для подачи предложений до трех дней” [199], — писали народні депутати.

Віктор Шишкін і Юрій Кармазін зробили висновок, що має місце “узурпація влади граждан Одессы” та закликали депутатів міськради прийняти рішення про дострокове припинення повноважень міського голови.

Опозиційні газети поспішили представити цю ситуацію як нечуваний скандал. Обласні організації партій “Реформи і порядок”, НРУ, КУН, УРП і низка громадських організацій звернулись до суду з позовом до міського голови з приводу дотримання термінів офіційного оприлюднення процедури прийому пропозицій від партій, організацій і зборів громадян до списку кандидатур щодо складу міськвиборчкому, бо замість вищезазначеного законом терміну 10 днів у газеті “Одесский вестник” було оголошено триденний. Піднявся галас. Здавалося, Руслан Боделан припустився помилки, чим дав карт-бланш опозиції. Але то була не помилка, а щось суттєве, серйозне — ефективний, сильний політичний крок мера.

Як можна визначити з дій міського голови, з огляду на об’єктивні причини, про які скажемо далі, він вирішив використати статтю 14 Закону України “Про вибори депутатів міських рад...” не тільки до її третьої частини, як це зробила опозиція, а також включно 4-ї і 5-ї частин, щоб правильно виконати всі десять частин статті.

Справа у тому, що у частині 5 говориться: “У разі, коли у визначений цим Законом строк міська рада не утворить територіальну виборчу комісію, комісія у п’ятиденний термін утворюється: ... обласною радою”. Для Руслана Боделана доцільно було використати цю частину статті з низки міркувань. По-перше, щоб не дати приводу галасливій провокуючій опозиції в черговий раз звинуватити мера в тому, що комісію затвердила міська рада, яку він очолює. Адже відомо, хто б не врахував пропозиції опозиційних організацій, все рівно знайдуться незадоволені, чим негайно скористається антибоделанівська преса. По-друге, уникнути зайвих дискусій на сесії міськради, які неминуче виникли б з огляду на те, що обрані під попереднього мера депутати могли б спробувати вплинути на позиції міського голови стосовно запропонованого ним списку кан-

дидатур до складу територіальної міської виборчої комісії. По-третє, обласна рада, що переймається переважно проблемами області, буде менш прискіпливою до кандидатур до складу виборчої комісії, запропонованих міським головою.

Для здійснення такого варіанту формування міськвиборчкому були солідні аргументи: Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів” надійшов до міськвиконкому із запізненням. Всі документи, що роз’яснювали принципи формування міських територіальних комісій, надійшли з Центрвиборчкому 4 січня. Об’єктивно газета “Одесский вестник” не спромоглася опублікувати повідомлення про початок прийому пропозицій щодо кандидатур до складу міськвиборчкому раніше 5 січня 2002 року.

Відмовившись 14 січня 2002 року на сесії міськради вносити свої пропозиції стосовно складу міськвиборчкому, Руслан Боделан цим самим використав своє законне право передати ці пропозиції до облради. Зверненням В. Шишкіна і Ю. Кармазіна він поступив толерантно: зачитав його на сесії і поставив на голосування щодо доцільності його обговорення. Депутати відмовились це робити.

Спроби депутата міськради і редактора газети “Юг” Володимира Курінного і депутата Наталії Чайчук в газеті “Работа и отдых” дати свої оцінки діям міського голови не справили належного враження на одеситів [200].

17 січня 2002 року сесія Одеської обласної ради створила Одеську міську територіальну виборчу комісію. Це було зроблено вперше у виборчій практиці і на законній основі. До складу міської виборчої комісії увійшло 15 осіб. Її головою було затверджено беспартійного Анатолія Юрійовича Коломійченка. Членами комісії стали представники різних партій, громадських об’єднань — від лібералів до комуністів. Тоді ЗМІ вже накинулись на облраду. Газета “Юг,” зокрема, писала: “Представители одесситов — депутаты Одесского горсовета, несмотря на записки, поданные в секретариат, слова так и не получили. А журналисты, освещающие сессию, никак не могли получить копию проектов уже проголосованных решений” [201]. Писалось, що “боделанівський список” не врахував побажань якоїсь опозиції, але конкретних фактів не наводилось. Обеззброєні антибоделанівські журналісти, як кажуть, куса-

ли свої лікті, але спіймати міського голову на порушенні закону не спромоглися.

Початок виборчої кампанії був за Русланом Борисовичем. Він виявив не тільки знання законів і вміння їх використовувати залежно від політичної ситуації, а і мудрість, щоб запобігти приводу для виснажуючих дискусій у міськраді. Одне слово, залишив недругів, як кажуть, “не солоно хлебавши”. Блискучу тактику мера змушена була визнати газета “Юг” такою думкою: “Тем более смешно шуметь теперь, когда после сессии облсовета в обращении к гражданам Одессы городской голова Боделан заявил буквально следующее: “...а тем, кто жаждет шума, гвалта, крика в нашем городе, то вы тоже должны, уважаемые граждане, знать, что это в Одессе уже теперь не получится. Время уже не то, господа” [202].

Маючи максимальну кількість балів на старті виборчих змагань, Руслан Борисович зберіг результативний темп до кінця виборчої кампанії. Зупинимось на деяких його особистих кроках, заходах, які характеризують стиль ведення політичних перегонів. Саме в ролі діючого міського голови Руслан Боделан здійснював боротьбу за владу вперше. Влітку 1998 року він змагався за цю посаду офіційно безробітним, очолюючи обласну громадську організацію “Відродження регіону”.

Крім природних і вихованих рис характеру, переважно сангвініка, витримки, гострого мислення, поваги до людини, таланту ведення дискусії, виваженості, політичної далекоглядності та багато іншого позитивного, цього разу на імідж Руслана Боделана “працювали” його господарчі здобутки. Йдеться про тих сто добрих справ, в арифметиці яких узагальнено досягнення мерії за неповних чотири роки, відколи її очолив Руслан Борисович. Одна з таких корисних конкретних справ, — наприклад, бювети питної води — незрівняно краще джерело довіри, ніж привабливіші демагогічні обіцянки кандидатів у мери, які не мали за плечима жодної значної справи. Мер працював на добрі справи — тепер справи працювали на його авторитет. Така діалектика життя кожної людини.

Значна подія в житті одеситів відбулася 6 січня 2003 року: вперше після закриття храму в 1931 році в Одеському кафедральному Спасо-Преображенському соборі відбувся святковий молебен, присвячений світлому святу Різдва Христового. У репортажі “Богослуже-

ние в возрождаемом храме” “Вечерняя Одесса” 10 січня 2002 року писала: “На Соборную площадь пришли тысячи одесситов (по оценкам милиции — около 10 тысяч), пожелавших участвовать в этом историческом событии, или, независимо от конфессиональной принадлежности, быть его свидетелями. Молебен в сослужении духовенства возглавил митрополит Одесский и Измаильский Агафангел. Присутствовали руководители города и области. Митрополит Агафангел обратился со словами поздравления, благословения и благодарности к городскому голове Руслану Боделану, при участии которого решались и решаются все проблемы восстановления собора.”

Перше богослужіння у Спасо-Преображенському соборі, як бачимо, пов’язано з іменем Руслана Боделана.

Переді мною підшивки 16 газет, матеріали територіальної міської виборчої комісії, відділу міськвиконкому “Центр громадських зв’язків”, різні соціологічні дослідження тощо, в яких так чи інакше йдеться про виборчу кампанію одеського міського голови. З 13 зареєстрованих претендентів на цю посаду дванадцять провели її за відпрацьованими схемами, так би мовити, буденно і переважно нудно. І тільки участь Руслана Борисовича у виборчих змаганнях виявилась неочікуваною, оригінальною. Її несхожість з іншими була передусім у тому, що Руслан Боделан відмовився особисто від агітаційної діяльності, право на яку надавалось законом. Він заявив, що не буде проводити відкритої передвиборчої кампанії, у місті не побачать одесити його щитів-плакатів, а на екранах телевізорів він буде з’являтися виключно як людина, яка виконує свою повсякденну роботу. Дехто з його прихильників здивовано обурився: мовляв, як можна втрачати можливість поспілкуватися з виборцями, зайвий раз роз’яснити свою програму, поділитися з одеситами своїм баченням завтрашнього дня. Редактор газети “Прес-кур’єр” Йосип Бурчо, зокрема, писав:”...Считаю такой подход ошибочным, неверным. Ведь выборы на то и выборы, чтобы кандидаты агитировали за себя всеми доступными законом методами, убеждали избирателей своими программами. Если это не будет делать Р. Боделан, этим непременно воспользуются (что и делают уже) его конкуренты. А избиратели за время предвыборного шоу подвергаются такому психологическому давлению, что потом многие сами удивятся, как могли отдать голос за откровенного проходимца. Да очень про-

сто: они не слышали трезвого мнения и купились на сладкое словоблудие” [203].

Та харизма власної агітаційної кампанії саме й базувалась на тому, щоб не утонути, не загубитися серед “словоблудия” конкурентів, не опуститися до дискусії з демагогами, зберегти захисну дистанцію полеміки, звернути на себе увагу тим, чим не можуть цього зробити інші, найефективніше використати свій потенціал політичного впливу. Вибір випав на найрезультативніший метод — агітацію ділом. Саме конкретні справи на користь міста як фактор достоїнства претендента був своєрідною привілеєю Руслана Боделана, і він її використав повною мірою.

Коротко, майже схематично, розглянемо, як йому вдалося найкращим чином показати себе одеситам, бути несхожим на інших, неповторним, унікальним. Бо мало здійснити справу — потрібно мати талант її представити громадянам всіма кольорами.

Заздалегідь, до початку агітаційного періоду, точніше до 29 грудня 2001 року, Руслан Боделан не як претендент на посаду міського голови, а як діючий міський голова опублікував змістовну статтю під назвою “Время собирать камни”. У ній він підводив підсумки зробленого міською владою за рік, що завершувався. Стиль статті спокійний, розсудливий. Це була друкована форма звіту мера перед одеситами.

Стаття висвітлювала дев'ять напрямків роботи мерії: 1) досягнення у сфері економіки — ріст обсягів виробництва, що досяг в Одесі 60 відсотків (найвищий в Україні); 2) дали зелену вулицю фірмовій торгівлі і допомогли підприємствам викупити землю; 3) за рік збудовано 196 тисяч квадратних метрів житла, 48 з них на замовлення УКСу; 4) відродження і розвиток міського транспорту; 5) конференція ЮНЕСКО в Одесі з проблем збереження старої частини міста і фіксація окремим рядком у бюджеті на 2002 рік необхідної суми фінансування для виконання Указу Президента про збереження старої частини Одеси; 6) часткове вирішення проблеми питної води — будівництво артезіанських свердловин; 7) вирішення низки гострих проблем у системі охорони здоров'я і освіти, зокрема, були відремонтовані дахи, окремі будівлі, здійснені реконструкція і ремонт системи теплозабезпечення лікарень і шкіл; 8) потімне вирішення проблеми забезпечення Одеси теплом взимку, прий-

няті у міську власність “Одесводоканалу” і “Одеських теплових мереж”; 9) плідна робота міської ради, завдяки якій своєчасно приймалися рішення з невідкладних питань поліпшення різних галузей господарства й побуту одеситів [204].

Стаття аргументована, виважена. Вона могла народитися тільки у автора, який брав безпосередню участь у всіх господарських подіях, до того ж, не як пересічний учасник, а як людина, яка вміє відповідати за прийняті рішення і хід їх реалізації, що не тільки розумом, але і серцем сприймає негаразди земляків, щодня працює над поліпшенням їх життя. Стаття логічно вписалась у хронологічний ряд подій: кінець господарчого року — мер рапортує одеситам про зроблене. Хотів того чи не хотів автор статті — Руслан Боделан, але вона сприймалась як програмна з огляду на устремління в завтрашній день Одеси, викладала погляди мера на продовження розпочатих господарських справ, закликала одеситів ініціювати нові ідеї для розв’язання нових завдань.

Хоч офіційно з точки зору Закону “Про вибори...” статтю не можна було віднести до агітаційних, але невблаганне наближення виборчої кампанії, що оволодівала свідомістю чи пристрастями багатьох одеситів, її також не можна було сприймати інакше як агітацію.

Цей красномовний жест діючого мера ще раз засвідчив його спроможність, мистецтво робити головне, не порушуючи законодавство.

Не менш цікавою була і процедура висування кандидатури Руслана Боделана на посаду одеського міського голови. Про свої наміри балотуватись на цю посаду він оголосив більш ніж за рік до виборів. Це сталося під час його звіту перед виборцями 24 лютого 2001 року, що відбувся в Палаці культури студентів Одеського національного політехнічного університету. Опозиційні ЗМІ ехидничали: “Не рано ли, Руслан Борисович?” На думку дослідника — своєчасно. З низки причин. А саме: по-перше, статус зібрання виборців і мета доповіді — звіту, так би мовити, між рядків ставили питання: хто буде виконувати розпочаті мером справи і його проекти про подальшу розбудову міста? По-друге, своєю заявою він заспокоїв своїх соратників, які пов’язали з ним свою долю, та численних прихильників, які адаптували свою діяльність до соціального спокою, який забезпечив їм Руслан Боделан. По-третє, чимала кількість одеситів боялася повернення до керівництва містом

колишнього мера, з яким пов'язані не тільки розправи з неугодами, але й чимало провокацій нагнітання громадянського психозу серед одеситів, що для нормальних людей є протиприродним. Особливо для людей старшого віку.

Для названих категорій заява Руслана Борисовича про наміри балотуватися на майбутніх виборах на посаду міського голови стала якимось заспокійливим напоєм, оптимістичним закликком до впевненості у завтрашньому дні. Не важко уявити, що значна частина одеситів полегшено зітхнула і з більшою впевненістю стала дивитися в майбутнє.

Висування кандидатури Руслана Боделана на посаду міського голови здійснювалося не крикливо, не самовпевнено, не нав'язливо, а, можна сказати, інтелігентно, навіть в якійсь мірі красиво, естетично, виражено.

Уже згадувалося, що у своїй статті “Хорошее сохраним, лучшее построим”, опублікованій у декількох газетах, Руслан Боделан сказав: “Моя партия — одеситы”. Ця посилка ідеології його політики ефективно спрацювала під час виборчих перегонів. Його публічними прихильниками стали не стільки політичні партії, скільки незаполітизовані одесити, громадські організації. На самому початку агітаційних змагань “Вечерняя газета” опублікувала звернення представників громадськості Одеси до міського голови. Серед авторів — академік НАН України, доктор хімічних наук, лауреат державних премій СРСР і України С. А. Андронаті, народна артистка України Н. З. Барішева, завідувач кафедри госпітальної хірургії Одеського медуніверситету ім. М. І. Пирогова С. А. Гашелин, директор Одеського припортового заводу В. С. Горбатко, начальник Одеського морського торгового порту Герой України М. П. Павлюк, олімпійський чемпіон М. М. Мільчев, голова міського клубу “Золота Зірка” генерал-майор у відставці Г. П. Жученко, Герой Соціалістичної Праці, ветеран війни і праці В. І. Чербаєв і багато інших [205].

Заключні рядки “Звернення” були такими: “По гороскопу Вы Лошадь. А 2002-й — это именно год лошадей. Сама судьба велит Вам, Руслан Борисович, вновь впрячься в воз городских проблем и тянуть тяжелый груз дальше. Вы гордитесь тем, что являетесь гражданином Одессы, и считаете одесситов своей “главной и единствен-

ной партией”, во имя которой живете и работаете. Обращаясь к Вам от имени “партии одесситов”, мы призываем Вас выдвинуть свою кандидатуру на должность городского головы. А мы Вас дружно поддержим на выборах и после них во всех ваших начинаниях.

Ваша победа на выборах будет общей победой всех одесситов” [206].

В Одесі згідно із Законом України “Про вибори...” висування кандидатів розпочалося за 60 днів до дня виборів. Збори виборців за місцем їхнього проживання, трудової діяльності (збори трудового колективу) або навчання, збори (конференції) міських осередків політичних партій (блоків), громадських організацій стали на 15 днів для Одеси нормою повсякденного життя. Засоби масової інформації висвітлювали хід висування кандидатів усіх рівнів, у тому числі на посаду міського голови. Газета “Ветеран”, зокрема, писала: “Естественно, наибольший интерес вызывают собрания по выдвижению кандидатуры на должность городского головы”. Кандидатура Руслана Борисовича була висунута учасниками зборів у національному політехнічному університеті, конференціями обласних організацій Народно-демократичної партії, Партії регіонів, Соціал-демократичного союзу, Одеського масложиркомбінату та іншими.

Вже на 15 лютого було зареєстровано 12 кандидатів на посаду міського голови: Боделан Руслан Борисович, діючий міський голова; Гурвіц Едуард Йосипович, народний депутат України; Доречин Василь Васильович, пенсіонер; Ворохаєв Анатолій Іванович, консультант сільськогосподарського ООО “Трен-Агротурпродукт”; Карпенко Олександр Павлович, студент Одеської національної юридичної академії; Копит Микола Харлампійович, завідувач проблемної лабораторії фізики аеродинамічних систем ОНУ ім. І. І. Мечникова; Караїсов Валерій Петрович, голова правління ЗАО-”ДСС”; Козаченко Олексій Олексійович, керуючий СП “Панком-Юн”; Цимбалюк Віктор Дем’янович, пенсіонер; Лисенко Олександр Миколайович, військовий пенсіонер; Латенко Ірина Володимирівна, непрацююча [207].

Найбільший інтерес ЗМІ викликали кандидатури Р. Б. Боделана, Е. Й. Гурвіца, О. О. Козаченка. Руслана Борисовича, зокрема, підтримали члени президії Одеської обласної, Одеської міської рад ветеранів, Одеської міської секції ветеранів війни — однополчан. Документ підписали А. О. Гурський, В. Соколов, Т. Ткаченко, Т. Овча-

ренко, В. Фуртатов [208]. Підтримку Руслану Борисовичу висловили керівники національно-культурних товариств. “Вечерняя Одеса” і газета “Ветеран” опублікували “Звернення спільного засідання рад Одеського обласного та міського відділень української інтелігенції до громадян міста Одеси”. У ньому, зокрема, говорилось: “...Тому відверто заявляємо, що на сьогодні нині діючому міському голові Руслану Борисовичу Боделану немає альтернативи.

Його вигідно вирізняють від усіх інших три життєво найважливіші для кожного з нас риси:

- добротні політичні, правові та економічні знання;
- вміння і воля довести справу до логічного кінця;
- вміння знаходити спільну мову з людьми різних політичних поглядів.”

У постанові президії Федерації профспілок Одеської області підкреслювалось: “...И так сложилось исторически, что Р. Боделан первым из городских голов областных центров Украины заключил соглашение о сотрудничестве с Федерацией профсоюзов. Поэтому логичной была инициатива большинства председателей обласных комитетов профсоюзов от имени “Партии одесситов” обратиться к Руслану Боделану о выдвижении его кандидатуры на пост городского головы Одессы” [209].

Міський комітет молодіжних організацій наголошував: “Сегодня нужно сделать главное — прийти и проголосовать. Проголосовать за того кандидата, который никогда не даст разорить наш город. И наш выбор — Руслан Боделан” [210].

Уже вкотре слід віддати належне вихованості Руслана Борисовича. Через засоби масової інформації він звернувся до одеситів, друзів із теплими словами подяки за підтримку. Зокрема, він підкреслив: “Хочу выразить искреннюю благодарность трудовым коллективам, сходам граждан, общественным и партийным организациям, выдвинувшим мою кандидатуру на пост городского головы. Обещаю, что сделаю все возможное, чтобы жизнь одесситов улучшилась, а город обустроивался и хорошел. Пока мы вместе — нам это по силам” [211].

Агітаційні перегони велися інтенсивно, але в інших умовах ніж попередні вибори міського голови. Цього разу виборча кампанія не знала замовлених політичних вбивств, шаленого цькування неугод-

них опонентів, нагнітання громадського психозу в місті тощо. Не було виявлено у процесі перегонів серйозних порушень Розділу VIII “Передвиборча агітація” Закону України “Про вибори депутатів місцевих рад...” Було очевидно, що міська влада зробила чимало для того, щоб волевиявлення одеситів здійснювалося, як подобає, в нормальних умовах.

Розглянемо деякі напрямки, методи, заходи і засоби ведення передвиборчої агітації найсолідніших претендентів на посаду одеського мера. Почнемо з Руслана Борисовича Боделана. Його програма мала назву “Злагода — справедливість — творіння”. Вона відповідала не тільки ідеології його політики, але і у значній мірі його менталітету. Тільки при узгодженій дії основних верств одеситів може бути досягнута справедливість, ріст виробництва промислової продукції і поліпшення добробуту громадян.

Суттєвою особливістю агітаційних перегонів Руслана Боделана у виборчій кампанії на пост одеського міського голови було застосування нової, власне його, методології виборів. Нею перш за все передбачалось формування в одеситів відповідальності за долю свого міста, вирішення проблем економіки, безробіття, екології, транспорту, водопостачання, енергозабезпечення, культури, поліпшення добробуту людей тощо. Це завдання тривале, період його реалізації — майже вся мерівська дистанція в чотири роки. Вирішувалась вона низкою методів: чисельні звернення міського голови до одеситів з різних господарських питань, систематичні зустрічі з земляками, прохання до них залучитися до процесу поліпшення життя у місті, відповіді на запитання як усні, так і через ЗМІ, діалоги, в тому числі у газеті “Ветеран”, звіти перед виборцями з питань виконання передвиборчої програми, його публікації з поясненням підходів мерії і особисто міського голови до ліквідації гострих негараздів сьогоденного міста. Прикладом виховання патріотизму в одеситів, почуття відповідальності за долю міста може бути презентація “Концепції Програми соціально-економічного розвитку Одеси до 2002 року”. Вона була надрукована у газеті “Ветеран” під заголовком “Ідея Руслана Боделана превратит Одессу в развитый европейский город, а одесситы реализуют ее вместе с городской властью.” Цей документ, аналіз якому робився раніше, повсюдно обговорювався, збирались пропозиції

від районів, підприємств і керівників різних рівнів. Його обговорювали у пресі, на телебаченні.

По мірі залучення громадян до обговорення довготривалих господарчих проектів одесити свідомо мовби ставали співучасниками розбудови майбутнього міста-героя, відчували свій громадянський обов'язок діяти на благо своїх дітей і онуків. Кожний міг стати, принаймні уявно, співавторам документа.

Оригінальним, сильним і ефективним положенням неписаної виборчої методології Руслана Борисовича Боделана стала відмова від проведення традиційної агітаційної кампанії, використання ЗМІ і відкритої агітації на свою користь. Більше того, в одному з інтерв'ю він з гумором зазначив, що віддає свій час на телебаченні своїм опонентам. Цей крок Руслана Боделана призвів до замішання, розгубленості його опонентів і інших претендентів на посаду міського голови. Антибоделанівські заготовки чорного піару його недругів не спрацювали. Розраховані на реалізацію при зустрічі з Русланом Боделаном піарівські штучки та різні провокації залишились мертвим вантажем у папках виборчих сценаріїв суперників діючого мера.

Важливим, а може найефективнішим положенням його методології, агітаційної стратегії було рішення під час виборчої кампанії не тільки не знижувати власної господарської активності, а навіть посилити її. Вся його повсякденна діяльність красномовно свідчила: мер дбає про нові здобутки міста, він чимало досяг, а хоче зробити ще більше. Всі 60 днів агітаційної кампанії одесити бачили Руслана Борисовича не на трибуні, не перед мікрофонами, а на будівництві житлових будинків, бюветів питної води, реконструкції доріг тощо. Агітація справою — найдоступніша, найзрозуміліша людям. Його поведінка неначе захопила одеситів: роби як я, тоді Одеса буде краще жити.

Феномен діяльності Руслана Боделана в період виборчих перегонів був у тому, що він, здавалося, відмовився перейматися агітацією, а по суті змінив її методу: агітував тим, чим не могли опоненти — ділом, фактами, яких у словесних баталіях спростувати, відмінити ніхто не міг. Особливістю пропаганди досягнутого цього разу став річний звіт не загалом перед представниками від громадян міста, а перед жителями всіх восьми районів. Такий диференційований розклад забезпечив принаймні два здобутки: 1) значно

збільшив аудиторію спілкування; 2) дозволив доповідачеві “заземлити” свій звіт на показниках поліпшення життя конкретного району і перспективах вирішення нагальних проблем. Можемо без опитування слухачів стверджувати: така метода значно підвищила ефективність пропаганди і агітації. Показово і те, що свої звіти, передбачені Законом “Про самоврядування,” мер здійснив до початку агітаційної кампанії.

До методології, стратегії забезпечення авторитету Руслана Боделана серед одеситів маємо віднести результативну роботу обласної громадської організації “Відродження регіону”. Створена 22 жовтня 1997 року за його ініціативою і очолювана ним вона до виборчої кампанії 2002 року міцно увійшла в життя одеситів смачним хлібом, хлібобулочними і м’ясними виробами, що їх продавали за зниженими цінами у розгалуженій торговій мережі міста. Чи можливо знайти в місті пенсіонера, який би не користувався послугами кіосків організації “Відродження регіону”. Ці точки стали невід’ємною складовою, якщо можна так сказати, інтер’єру Одеси. Поряд з бюветами питної води вони символізують, якщо хочете, душевний світ нескінченної доброти Руслана Борисовича, його основної турботи про старше покоління, збіднілих від загальної кризи земляків. Дешевий хліб і чиста вода — найяскравіші докази безкорисливої любові діючого мера до одеситів.

Демонстративно ухилившись від словесної пропаганди власної особи, не бажаючи бути схожим на свого попередника, який “розкручував себе” на словах, Руслан Борисович надав широке поле діяльності своїм прихильникам — журналістам, і тим партійним і громадським організаціям, що йому симпатизували. Мовляв, покажіть, на що ви здатні у самостійній боротьбі з моїми опонентами.

Відверто кажучи, автор цих рядків затрудняється віддати перевагу журналістам чи політично-громадським угрупованням щодо ефективності їхньої агітаційно-пропагандистської роботи на перемогу Руслана Боделана. Переважають, очевидно, все-таки журналісти. Якщо так, то в якій послідовності визначити заслуги тієї чи іншої газети?

Критерієм відповідного місця на п’єдесталі лідерів можуть бути якість і кількість матеріалів виборчої тематики, у даному разі — на підтримку Руслана Боделана. Якщо якість є предметом дискусії, то

у незавершеному стані полеміки шальки терезів перетягне кількість матеріалів цілеспрямованої тематики. За такими показниками мусимо віддати перше місце тижневику “Ветеран”, засновником якої є та сама громадська організація “Відродження регіону”.

Виходячи тиражем в 40 — 90 тис. примірників, маючи низьку ціну — 20 копійок у кіосках (1000 примірників) і адресну доставку (безкоштовно) переважно ветеранам, газета швидко набула популярності серед одеситів. Наприклад, на раду ветеранів національного політехнічного університету надходило 100 примірників газети.

За якими напрямками газета “Ветеран” здійснювала агітацію за Руслана Боделана? Як не парадоксально це звучить, але факт: передусім ця агітація велась шляхом пропаганди всього позитивного, що робила місцева влада. Вже 25 січня 2002 року на трьох сторінках газета “розшифрувала” міський бюджет, що був прийнятий на сесії міськради 14 січня на поточний рік. Читач зміг знайти відповіді на такі запитання: чим відрізняються щойно ухвалений бюджет від попереднього, які основні тенденції нового фінансового документа, наскільки він виправдовує надії одеситів? Тобто громадяни отримали не тільки інформацію, але й її аналіз, пояснення щодо фінансової перспективи виконання задуманих міською владою проєктів. 8 лютого Олексій Білоус опублікував змістовну статтю “Сделано много, надо сделать еще больше” про досягнення мерії за чотири роки і плани на майбутнє, над реалізацією яких вже працює мерія. Аргументовано у статті наводилися цитати з доповіді мера. Наприклад: “Понятно, подчеркнул Р. Б. Боделан, — что всем оказать помощь исполком не может, но остро нуждающимся обя-зан. Именно поэтому мы ежегодно увеличивали ассигнования, прежде всего, на адресную помощь. На эти цели в нынешнем будет направлено 4 миллиона гривен. К реализации социальных программ привлекаются и предприятия города, причем всех форм собственности. В программе “Дешевый хлеб”, к примеру, участвуют 128 магазинов, киосков и пекарен, в том числе 64 члена общественной организации “Возрождение региона”. В 2000 году на эту программу было затрачено 720 тысяч гривен, в прошлом году — на 217 тысяч гривен больше, а в нынешнем планируется миллион 200 тысяч гривен. Это дает возможность ежедневно отпускать 18 тонн хлеба по ценам, сниженным на 20 процентов” [212].

В останньому передвиборному номері газета “Ветеран” подала у спеціальному випуску на розвороті презентацію “Концепції Програми соціально-економічного розвитку Одеси до 2012 року”, що відбулася 20 березня в Одеському театрі опери і балету. Її представив громадськості міський голова Руслан Боделан. Про неї йшлося в попередніх главах.

Цікавий ілюстрований матеріал вмістила газета “Ветеран” під заголовком “Руслан Боделан приветствует президентов в Одессе”. Тут йшлося про зустріч у місті-герої президентів Росії, України і Молдови 17 березня 2002 року [213].

Назване видання пропонувало читачам тексти і фотографії про найсучаснішу кілометрову трасу, що з’єднала в районі так званої “кляушки” Люстдорфську дорогу і вулицю Корольова, про те, що на колишній промивально-пропарювальній станції — головного болю жителів Лузанівки — виконаний основний обсяг робіт з ліквідації нафтових водойм вартістю 1 мільйон гривень, про звернення Руслана Боделана до суду з позовом до компанії “Одесобленерго” тощо.

Листи читачів — завжди цікавий газетний жанр. Його широко використовували майже всі газети, в тому числі “Ветеран” насамперед для відсічі несправедливих нападок на діючого мера, на підтримку його добрих ініціатив, а також для розкриття суті головного опонента — претендента на посаду міського голови Едуарда Гурвица. Серед авторів листів — ветерани Великої Вітчизняної війни, ветерани праці, інженери, робітники, інтелігенція. Наприклад, Андрій Зайчук, ветеран праці, у своєму змістовному листі під назвою “Выбираю стабильность”, зокрема, писав: “Пусть на меня не обижаются и сторонники Гурвица. Не могу я допустить, чтобы мой город стал придатком какой-то Хайфы. Предпочитаю быть хозяином на своей земле. Да, я знаю, что живется пока нелегко. Но убежден, что благополучие можно построить только своим трудом. Поэтому меня устраивает курс нынешнего руководства страны и нынешней мэрии на стабилизацию и согласие, а не на противостояние и поиски врагов. Это мы уже проходили и ничего хорошего на том пути не нашли” [214].

Природним стало для газети “Ветеран” захищати Руслана Боделана і ним очолювану міську владу. Предметом критики стали матеріали журналістів, які раніше безкарно несли нісенітницю про

мера, міську раду чи міськвиконком. Під вогнем критики справедливо опинились В'ячеслав Воронков, Леонід Капелюшний, Сергій Мілошевич, Рудольф Отколенко, Леонід Сушенко, ведучі телепрограми “Око” тощо. Всі вони в тій чи іншій мірі підтримували іншого претендента на посаду міського голови Едуарда Гурвіца і, зрозуміло, не бажали перемоги Руслану Боделану. Матеріали у “Ветерані” настільки були дошкульними для опонентів міської влади, що дехто з них називав газету “найзлішою” серед одеських газет, хоч стиль “Ветерана” був витриманим, необразливим, критика “інтелігентною” без приниження гідності прихильників старої мерії. Цим “Ветеран” вигідно відрізнявся від опозиційних видань.

Діставалось недругам мера за різні провокації: за плітки про те, що в бюветах буде вода платною, за буцім-то думки “компетентних” осіб про те, що вода зі свердловин містить недопустиму кількість родону тощо.

Змістовність газети “Ветеран” забезпечувалась, передусім, рівнем її авторів. Головному редактору Олексію Гавриловичу Білоусу за короткий термін вдалося залучити до співпраці відомих у місті постатей, вчених, письменників, навіть колишніх працівників спецслужб. Показово те, що чимало з них на попередніх виборах не перебували серед прихильників Руслана Боделана. Тож бачимо тенденцію переходу на його бік ідеологічних професіоналів високого гатунку. Коли пишуться ці рядки, переважна більшість з них побажала поки що залишитись “не розсекреченими”, своєрідними невидимими бійцями видимого фронту. Відомо тільки, що сам головний редактор, крім матеріалів під своїм іменем, використовував ще шість псевдонімів. Автор цих рядків під своїм іменем теж опублікував п'ять різних матеріалів, що так чи інакше працювали на підтримку Руслана Боделана.

Переважна більшість статей, кореспонденцій, листів були спрямовані на підтримку Руслана Боделана, проти його основного опонента Едуарда Гурвіца. Серед авторів — Микола Александров, Ніна Бондаренко, Андрій Гранов, Андрій Дніпров, Костянтин Долженко, Андрій Зайчук, Віктор Карпов, Віталій Кравченко, Вадим Лабунський, Віталій Щербаков. Вони і їхні колеги по перу поставили на якісно новий рівень пропаганду досягнень існуючого мера і, особливо, що називається, на голому місці організували систему ідео-

логічного захисту Руслана Борисовича від шаленіючих від ненависті опозиційних засобів масової інформації.

Чимало цікавого про Руслана Боделана розповіли одеситам газети “Вечерняя Одесса” та “Одеські вісті”. Вдалим виявився спеціальний випуск газети “Прес-кур’єр”, який називався “Наш вибор”. Назвемо головні складові структури цього видання. Під заголовком “Хорошее сохраним, лучшее построим! Городская власть: некоторые итоги — август 1998 года — январь 2002 года” Змістом матеріалу стали ті 100 добрих справ Руслана Боделана, які перераховані у главі “Здобутки” цієї книги.

Цікавою видалася газетна сторінка ілюстрацій під назвою “Годы созидания.” На знімках бачимо відремонтовані в Одесі трамваї, що не гірші, але дешевші імпортерних; одесити, які п’ють воду з бюветів і стверджують, що смачнішої немає; дорожні розв’язки на вулицях Ак. Корольова та Ак. Глушка, де більше ніколи не буде автомобільних пробок; відреставровані будинки історичного центру; благодійна їдальня “Ветеран”, де харчують малозабезпечених людей одеські кондитери, продукцію яких знають у багатьох країнах, просторий підземний перехід біля “Привозу;” “Одеський каравай” — хліб на всі смаки для людей будь-якого достатку; серед зростаючого числа супермаркетів той, що торгує будівельними матеріалами; один з мережі суперсучасних кінотеатрів — “Москва”, квітковий ринок і багато іншого, що з’явилося в останні роки.

Валерій Денисов опублікував більш як на сторінку статтю “Руслан Боделан: четыре года спустя”. Автор спробував вмотивовано пояснити еволюцію світоглядних орієнтирів мера і формування його рішучості стати на захист міста-героя від пограбування і руйнування временщиків у 1998 році, а також показати досягнення мера за чотири роки. “Теперь не хочется жить, постоянно оглядываясь назад, перебирая успехи, обиды, поражения. Делай что должно и будь что будет — вот принцип жизни, близкий нынешнему Руслану Боделану, забывшему, наконец, об осторожности”, — робить висновок Валерій Денисов.

Газета вмістила діаграму і текстівку соціологічного опитування, яке всупереч міфічному, що його публікували опозиційні ЗМІ, свідчило про реальний стан політичної думки одеситів. А саме: за Руслана Боделана 29,3 відсотка одеситів збиралися віддати голови,

за Едуарда Гурвіца — 18,7 відсотка, а за Олексія Костусева — 3,7 відсотка. Число одеситів, які мали намір взяти участь у виборах, сягало 60 відсотків.

Цілий розворот спецвипуску “Прес-кур’єра” присвячений “Диалогу с одесситами” одеського міського голови. Ця традиція, започаткована газетою “Ветеран,” широко використовувалась газетами у передвиборчих змаганнях. Діалог складався з 24 питань і 24 відповідей. Зокрема, на запитання слюсаря А. Шевельова чи не повториться у ході нинішніх виборів “велике протистояння, що спостерігалось на минулих виборах,” Руслан Боделан відповів: “Дух вражды чужд самой природе города, его принесли сюда временщики. Я лично намерен сделать все возможное, все от меня зависящее, чтобы атмосфера 1998 года не повторилась. Мы достаточно спокойно прожили последние годы и меняют все это на “противостояния”, потрясения и прочее никто не намерен” [215].

Більшість питань торкалась господарських проблем міста. На всі питання міський голова дав аргументовані відповіді.

Матеріали на 8 — 9 сторінках розташовувались під рубрикою “Духовность”. Поряд з фотографією дзвіниці колокольні Спасо-Преображенського собору — цікавий матеріал Валентини Беляєвої. Він складається з двох частин: “Необходимая предыстория” і “Новейшая история с необходимыми отступлениями” про сумне минуле собору і про реалізацію ініціативи Руслана Боделана — відбудови собору.

Тут же під заголовком “Мир нашему дому” — фотографії одеських духовних лідерів і представників різних релігій, і їхні думки на підтримку Руслана Боделана. Владика Агафангел, зокрема, сказав: “...Мы вместе должны возродить наше государство — Украину. Когда наступят мир и согласие, духовность, тогда и решатся многие государственные проблемы.

И в этом я вижу всемерную поддержку Руслана Боделана, инициатора восстановления главного собора Одессы. Строительство его он назвал проектом совести своей, это воистину великая заслуга городского головы” [216]. Тут же наводяться слова Руслана Борисовича: “Я убежден, что религия несет для верующих и неверующих в Бога нравственность, чистоту помыслов, душевное спокойствие” [217].

Інша сторінка “Екологія” присвячена вирішенню першочергових проблем з Лузанівкою. Тут йдеться про розробку програми “Чисте море”, про затвердження міськрадою програми “Чиста вода”, про проект програми “Чисте повітря” тощо. Завершується спецвипуск “Наш вибор” сторінкою “Мониторинг”. Тут відомі в Одесі громадяни висловили підтримку на адресу діючого міського голови. Перша красуня Одеси Олександра Ніколаєнко, зокрема, сказала: “Руслан Боделан — лидер, идущий в ногу со временем, и я верю, что за предстоящие четыре года он сможет сделать очень много полезного на благо нашего города и всех одесситов” [218].

Можна припустити: спецвипуск “Прес-кур’єра” “Наш вибор”, що містив переконливі аргументи, факти і цікаві думки, при тиражі 30 тисяч примірників і адресному надсиланні справив неабияке враження на одеситів і спрацював належним чином на користь Руслана Борисовича.

Виборчі перегони знали чимало спецвипусків різних видань. Підготувала свій спецвипуск і газета “Ветеран”. Але про це пізніше.

Очевидно, суттєвим у агітаційній кампанії Руслана Боделана був, якщо можна так сказати, зовнішній фактор. Маю на увазі використання подій, що виходили за межі міського значення, для глибшого висвітлення здобутків діючого мера, його ролі в житті міста. Особливо ретельно ЗМІ подавали матеріали про перебування 17 березня 2002 року в Одесі президентів Росії — Володимира Путіна, Молдови — Володимира Вороніна і України — Леоніда Кучми. Крім переговорів, вони здійснили покладення квітів до пам’ятника О. С. Пушкіну на Приморському бульварі, просто гуляли по Дерибасівській, відвідали знаменитий “Гамбрінус”...

А на брифінгу 18 березня Руслан Боделан розповів журналістам про економічні зв’язки Одеси з підприємствами Росії, що міцніли. Він докладно зупинився на успішній роботі українсько-російського підприємства “Лукойл”. Про нові пропозиції росіянам від промисловців Одеси міський голова доповідав Леоніду Кучмі, коли готувався до зустрічі з високими гостями. Пакет ділових пропозицій від одеситів був вручений і Президенту Молдови.

Мер поінформував, що під час переговорів розглядалося питання про взаємовідносини України з Татарстаном. Президент цієї республіки відвідав наше місто у складі російської делегації.

З Росії Одеса отримує переважно нафту, а відправляє верстати, обладнання для харчових підприємств. Йшлося про спрощення процедури отримання віз для іноземців, що значно збільшить надходження в міську казну.

Володимир Путін, відвідавши Спасо-Преображенський собор, пообіцяв Руслану Боделану домовитися з Патріархом Всея Русі Олексієм про повернення до Одеси безцінної реліквії — хреста з мідних монет, що їх дарували храму солдати, які вирушали на Кримську війну. Одесити знають: хрест було повернуто.

Фотоілюстрації в більшості газет показували мера поруч з президентами. Зрозуміло, що такі знімки не могли не викликати інтересу у читачів і гордості за авторитет мера.

До впливу зовнішнього фактора на популяризацію здобутків діючого мера можна віднести другу Всеукраїнську наукову конференцію “Інтелігенція і влада”. Вона відбулася 14-15 березня 2002 року. Ініціатором і організатором конференції була кафедра історії та етнографії України Одеського національного політехнічного університету, завідувачем якої є автор цих рядків.

Не буду приховувати: хоч конференція готувалась майже рік, на час її проведення вплинули саме вибори міського голови. Організаторам конференції хотілося використати її з метою підтримки Руслана Борисовича. Так воно і сталося. Мер виступив з доповіддю перед численною аудиторією, в якій поруч з одеськими вченими були присутні учасники з наукових і навчальних центрів України. Доповідь Р. Б. Боделана називалась: “Роль інтелігенції в одеському самоврядуванні.” Вона була змістовною і цікавою.

У кінці пленарного засідання мені, голові конференції, спало на думку звернутись до учасників з такими словами:

— Шановні колеги! Руслан Борисович чимало робить для підтримки вчених, у тому числі і учасників нашої конференції. Через три тижні у нього буде значний ювілей. У нас, на жаль, немає коштів для матеріального подарунку. Чи не змогли б ми звернутись до одеситів про підтримку Руслана Борисовича на виборах?

Зал схвалив цю ідею. Доцент Андрій Русін зачитав звернення. У ньому, зокрема, говорилося: “У відродженні України Одеса посідає одне з чільних місць. Вона має чи не найвищий показник темпів зростання промислового виробництва, котрий становить

40 відсотків. Тільки у 2001 році створено 14 410 нових робочих місць. Рівень безробіття є найнижчим в Україні, а середня заробітна плата у промисловості підвищилася до 405,8 гривні...

Долаючи негаразди, Одеса змогла зробити вагомий внесок у загальну справу матеріального і духовного піднесення, формування соціального оптимізму всього українського народу.

Виходячи з вищенаведеного, ми, учасники другої Всеукраїнської наукової конференції “Інтелігенція і влада”, звертаємося до вас, шановні одесити, із закликом: 31 березня, в день чергових виборів одеського міського голови, віддати свої голоси за Руслана Борисовича Боделана та його програму “Злагода — справедливість — творіння”. Переконані: ви не помилитесь” [219].

Всі учасники одноголосно проголосували “за”.

Мені захотілося запитати Руслана Борисовича чи він задоволений таким подарунком до майбутнього ювілею. Він відповів:

— У повній мірі задоволений. Дякую вам. Подарунок надто дорогий.

Телебачення і газети повідомили одеситів про конференцію, показали фрагменти доповіді мера, а низка газет надрукувала звернення учасників.

Не можна заперечувати позитивного значення думок відомих людей України про діяльність Руслана Боделана. У пресі були обнародовані високі оцінки діяльності одеського міського голови лідера партії “Яблука” М. Бродського, торгового радника Республіки Польща в Україні В. Пителя, народної артистки Росії Л. Гурченко. Йосип Кобзон, зокрема, сказав: “Я бы очень хотел, чтобы на посту мэра Одессы остался Р. Боделан” [220].

Перший Президент України, один з лідерів СДПУ(о) Леонід Кравчук підкреслив: “Городская и областная администрация много делают для положительных изменений в городе. Если говорить о выборах мэра Одессы, то у нас нет кандидатуры достойной Р. Боделану. Одесситы должны выбрать того, кого они знают по делам” [221].

До присутності зовнішнього фактору у виборчих перегонах можна також віднести порівняльні відомості про економічний стан, ціни на продовольчі продукти, вирішення господарських проблем, завдань освіти, культури в житті інших обласних центрів і Одеси, вигідних для нашого міста-героя.

Потужним фактором виборчого комфорту, чи, навпаки, дискомфорту кандидатів на посаду міського голови є стосунки з центральною владою. Для опозиційних суб'єктів — учасників виборів критика Президента і уряду є нормою існування, відтак складовою змісту агітаційної практики. Для кандидатів, які мають конструктивні положення своїх програм, співпраця зі столицею — одна з необхідних умов реалізації своїх проєктів. Зустрічались і інші варіанти. Едуард Гурвіц, наприклад, який не спромігся зберегти ділових стосунків з Президентом України Леонідом Кучмою у 1994 — 1998 роках, шукав можливостей повернути втрачену до себе довіру з боку глави держави. Але марно. Ще один закоханий в Одесу претендент акцентував на своїх “рабочих отношениях” з Президентом.

Інша справа у Руслана Боделана. Його повага до Президента Леоніда Кучми підтверджувалась багаторічною діяльністю, бездоганним виконанням його указів і розпоряджень, що стосувалися життя області і міста Одеси.

Приїзди Леоніда Даниловича до Одеси, його конкретна допомога у вирішенні найгостріших проблем міста свідчили про те, що Президент не байдужий до Південної Пальміри і, зрозуміло, розглядає місцеву владу як опору у виконанні своїх розпоряджень, своєї політики.

Моя праця над книгою “Президент і Одеса” саме і була викликана потребою розкрити цю недосліджену, актуальну тему. Її завершення випало на початок виборчої кампанії. Крім моїх матеріалів про багатосторонні стосунки Леоніда Даниловича з Одесою, доброзичливе до нього ставлення одеситів, у книзі були поміщені статті Руслана Боделана “Знову проголосував би за діючого Президента”, Сергія Гриневецького “Гадаю, бути Президентом нелегко...” і Сергія Ківалова “Від спілкування з Л. Д. Кучмою збагачується державницьке мислення”.

Ці відомі постаті не тільки на Одещині, але і в Україні значно доповнили мої висновки щодо впливу Леоніда Кучми на життя нашого міста.

Книга була видана за сприяння одеського міського голови Руслана Боделана. Фахівці дали позитивну оцінку. 27 лютого 2002 року, коли виборчі змагання набирали обертів, завітав до Одеси

Леонід Кучма з приводу 70-річчя Одеської області. Серед інших була його зустріч з трудящими Одещини у щойно відремонтованому Одеському російському драматичному театрі. У фойє влаштували фотовиставку, присвячену ювілею. Тут же відбулося вручення Леоніду Даниловичу книги “Історія Одеси”, яку презентували автори — доктори наук, професори В. Н. Станко і І. М. Коваль, а також книги “Президент і Одеса.”

Назавжди запам’яталася мені тодішня зустріч з Леонідом Даниловичем. Президент, а з ним голова Одеської облдержадміністрації Сергій Гриневецький і одеський міський голова Руслан Боделан в оточенні великої групи супроводжуваних осіб і журналістів підійшли до столу, на якому лежало близько 200 примірників книги. Сергій Рафаїлович представив мене Президенту:

— Леоніде Даниловичу, професор Григорій Іванович Гончарук досліджує тему “Президент і Одеса.”

Відбувся короткий діалог:

Кучма, подаючи автору руку:

— Цікаво.

Гончарук, розкриваючи книгу на сторінці з кольоровим портретом Президента:

— Леоніде Даниловичу, Президент в книзі — це ви.

Кучма, сміючись:

— Не візьму, поки не підпишете.

Гончарук, відкриваючи обкладинку і показуючи дарчий підпис:

— Візьміть, Леоніде Даниловичу, я вже підписав.

Кучма, сміючись, бере книгу, міцно тисне мені руку і питає:

— Як живете? Маєте прохання?

Гончарук:

— Слава Богу. А прохання таке: “Коли у вас, Леоніде Даниловичу, буде можливість ознайомитись зі змістом книги, дайте якись чином знати про вашу думку”.

Кучма:

— Неодмінно.

Губернатор Сергій Гриневецький і мер Руслан Боделан запропонували сфотографуватися. Після фотографування Леонід Данилович подає руку і на прощання каже:

— Дякую вам, це перша книга про мене на таку тему.

Гончарук:

— Дякую вам, Леоніде Даниловичу. Серед героїв моїх книг ви — самий результативний.

Президент України на це з задоволенням посміхнувся.

Важко переоцінити у справі неформальної агітації за Руслана Боделана такі форми, як систематичні виступи на телебаченні з питань забезпечення життєдіяльності різних галузей міста — економіки, соціальної, побутової сфер, освіти, культури тощо заступників міського голови, начальників управлінь, відділів, служб, інспекцій міськвиконкому, керівників райадміністрацій міста. “Гарячі лінії”, інтерв’ю, звернення, “круглі столи”, зустрічі з громадськістю, прес-конференції тощо керівників різних адміністративних структур значно переконливіше, ніж раніше, розповідали про здобутки міської влади, порушували гострі, невирішені проблеми міста. Ці заходи опосередковано присвячувались агітації за діючого мера, але вони не могли демонструвати електорату всього потенціалу міської влади, того, що вона здатна вирішувати будь-які завдання, що стоять перед нею.

Своєрідним агітаційним акордом передвиборчої кампанії Руслана Боделана став спеціальний випуск газети “Ветеран”, що вийшов 27 березня 2002 року і теж називався “Наш вибор.” Розпочинався він відкритим листом міського голови Одеси. Підкресливши, що виборча кампанія є сьогодні найважливішою політичною подією міста як у цілому в Україні, так і в нашому місті, мер зазначив: “Общими усилиями нам удалось придать ей цивилизованные формы, провести ее спокойно, корректно... Сегодняшняя Одесса уже не та, какой она была несколько лет назад. Все мы осознали, как важны для нашего города стабильность, согласие, спокойствие...” [222].

Найкращим свідченням правильності політики, що її проводила міська влада, спрямованої на збереження миру і спокою, громадянської і міжнаціональної злагоди стало проведення в Одесі саміту за участю президентів Росії, Молдови і України.

Важливою подією в житті міста назвав Руслан Боделан і те, що виконавчий комітет представив на сесію міськради концепцію стабільного розвитку міста на 10 років, а також план соціально-економічного розвитку на 2002 — 2006 рр. У цих серйозних документах

намічені першочергові заходи розвитку всіх галузей і сфер економіки, освіти, охорони здоров'я, життя міста, побуту громадян.

Завершався відкритий лист Руслана Борисовича зверненням до виборців. Наведемо його повністю: “За прошедшие четыре года мы не только остановили кризис, но и сумели переломить ситуацию, добиться положительных результатов по целому ряду направлений развития социально-экономической сферы. Сегодня Одесса находится на подъеме. Но пока это только первые шаги нашего движения вперед. Важно закрепить достигнутое, придать динамику развитию города. Поэтому я обращаюсь к вам с просьбой и прошу поддержать мою кандидатуру на выборах городского головы. Мы с вами создали хорошие стартовые возможности для уверенного движения вперед, совместными усилиями выработали планы социально-экономического развития города. Общими усилиями все хорошее, что есть в нашем городе, сохраним, а лучшее построим” [223].

Читачі не могли не відчувати оптимізму у відкритому листі мера до одеситів. Міський голова твердо вірив у нові досягнення одеситів, а значить у власні, був переконаний у тому, що на їхній основі почне зростати добробут земляків. Здорова, аргументована, мотивована впевненість міського лідера не могла бути не поміченою одеситами. Не підтримати мера вони не могли. Автор листа саме й розраховував на розуміння його мудрими земляками. У нього були на те солідні підстави.

Відкритий лист Руслана Боделана до одеситів був опублікований у низці газет і транслювався по каналу радіокампанії “РАК”.

Неначе розкриваючи думки мера, висловлені у зверненні до одеситів, запрошуючи їх до подальших роздумів з приводу порушених питань, газета “Ветеран” у своєму спецвипуску вмістила наступний матеріал у такій послідовності: на першій сторінці Руслан Боделан поруч з Президентом Росії Володимиром Путіним, а більшим планом — фотографія Леоніда Кучми, передруковала з “Прес-кур'єра” статтю Світлани Овсієнко “Зачем в Одесу ездят президенты?”, присвячену роботі президентів Росії, Молдавії і України в Одесі 17 березня 2002 року.

На 2-3 сторінках під назвою “Вернем Одессе былую славу” містились матеріали — зміст і хід обговорення — презентація концепції

програми соціально-економічного розвитку Одеси до 2012 року, про яку вже мова йшла.

Слід відзначити: агітаційно-пропагандистська технологія виборчої кампанії Руслана Боделана на відміну від піарівської технології його найпотужнішого суперника не відрізнялася наявністю соціологічних досліджень, пророцтв, прогнозів. Крім наведених вище даних, взятих зі спецвипуску “Прес-кур’єра”, єдиним серйозним аналітичним пронозуючим матеріалом були дослідження групи авторів, чиї імена не називались. Їхній матеріал називався “Выборы в Одессе. Без великих потрясений” и “войны компроматов.” Вміщений на розвороті 4-ї і 5-ї сторінок газети “Ветеран”, він складався з трьох частин: перша — “Выборы городского головы”, друга — “Званных много, да мало будет избранных”, третя — “Кто-кого: государевы люди или удачливые бизнесмены”.

У плані нашої теми передусім звернемо увагу на першу частину. Вона включала такі підзаголовки: “Одесситы уже выбрали мэра. 31 марта они просто узаконят это свое решение”, “Феномен выборов 2002 года: Руслан Боделан побеждает потому, что не занимается избирательной кампанией”, “Против Эдуарда Гурвица объединились: погода, общественность города и непредвиденные обстоятельства”, “Провинциальные актеры второго плана на предвыборной сцене Одессы.” Безіменні аналітики відмітили особливості виборчої кампанії 2002 року в Одесі — немає гострих конфліктів, жорсткого протистояння, а найголовніше, немає захоплюючої дух інтриги. На “Привозі” вже давно упевнено говорять, що мером, безумовно, залишиться Руслан Боделан. Наводячи низку мотивів лідерства діючого міського голови у виборчих перегонах, автори зробили висновок: у Руслана Боделана серйозних противників немає. Він перемає.

Не менш вдалий прогноз був зроблений стосовно Едуарда Гурвица — він програє. Аналітики спрогнозували перемогу у виборах до Верховної Ради Сергія Ківалова, Ігоря Резника та інших. Стосовно виборів до обласної ради, зокрема, стверджувалось: “...Безусловное лидерство губернатора области Сергея Гриневецкого, который пользуется значительным авторитетом у одесситов. Тандем С. Гриневецкого и Р. Боделана оказался эффективным и очень полезным для города. И многое позитивное, что происходит в Одессе, проис-

ходить потому, что эти два человека нашли общий язык и понимание, как должна развиваться Одесса, определили приоритеты развития города. Одесситы это видят и это, безусловно, скажется на итогах голосования. Аналитики убеждены, что С. Гриневецкий может установить своеобразный рекорд. За него, вероятнее всего, проголосуют больше избирателей, чем за всех вместе взятых кандидатов, баллотирующихся от Одессы в областной совет” [224]. Читач знає: аналітики не помилилися.

Шоста сторінка спецвипуску “Наш выбор” присвячена думкам одеситів і відомих людей в Україні про кандидатів на посаду одеського міського голови. Абсолютна більшість думок схилялась до перемоги Руслана Борисовича.

На сьомій сторінці опубліковане звернення до одеситів. Митрополит Одеський і Ізмаїльський, постійний член Священного Синоду Української Православної Церкви Агафангел, зокрема, закликав: “Мои дорогие! Призываю всех вас отдать свои голоса за кандидата на ответственный пост городского головы, признанного патриота нашего города Руслана Борисовича Боделана.

Выберем человека, который много делает для возрождения духовности, возводит главную святыню Одессы — Спасо-Преображенский собор, человека опытного и надежного” [225].

Тут було звернення відомих в Одесі письменників, артистів, працівників культури: Б. Сушинського, О. Сокола, Г. Пайванова, О. Редька, В. Митника, А. Гончара, А. Князика, А. Дуди, В. Василенка, М. Тараненко. Вони відмічали плідну співпрацю між мистецькою інтелігенцією міста і мерією міста у вирішенні нагальної проблеми — культури міста і закликали одеситів проголосувати за Руслана Борисовича як людину, яка володіє знаннями і досвідом для реалізації намічених проектів і планів.

Герой Радянського Союзу, генерал-майор П. А. Гнідо опублікував звернення до одеситів під назвою “Р. Б. Боделан честь имеет!”, в якому, зокрема, писав: “Я призываю вас избрать достойного городского голову — сегодня таким может быть только Руслан Боделан...” [226]

Завершувалася сторінка зверненням автора цих рядків до екс-мера Одеси Е. Й Гурвіца, але про це попереду.

Закінчується спецвипуск “Ветерана” ілюстрованою сторінкою під

назвою “На Дерibasовской встречайте юморину”. Газета впевнено дивилася у завтрашній день.

Отже, бачимо, Руслан Боделан і його прихильники оригінально, виважено, продумано, а головне — по-діловому провели підготовку до виборів. Кладучи в основу агітаційної роботи пропаганду досягнутих здобутків за чотири роки у всіх сферах життя міста, даючи своєчасну і достойну відсіч наскокам опонентів, команда діючого мера могла позитивно оцінювати власну передвиборчу кампанію і сподіватися на бажаний результат голосування одеситів.

На тлі бойового, наступального духу боделанівських виборчих перегонів Едуард Гурвіц як головний опонент діючого міського голови провів кампанію якомсь беззубо, кволо, неефективно. Очевидно, Гурвіц і сам не був впевнений у власній перемозі на виборах одеського міського голови. Про це свідчить його застережливість: заздалегідь “стелячи соломку” на випадок провалу, він передбачливо фактично забезпечив собі місце у Верховній Раді, балотуючись до парламенту за партійним списком блоку “Наша Україна”. Преса відмічала, що перед одеситами постав зовсім інший Гурвіц, ніж його знали у виборчій кампанії 1994 року, який тоді грав роль “мэра всех времен и народов”. “Это уставший, сникший и потерявший былой кураж человек. Даже люди, которые симпатизируют ему, при любых обстоятельствах намерены за него голосовать, говорят, что “Это уже не тот Эдик”, которого они когда-то знали” [227], — відзначають аналітики.

Які ж причини втрати Едуардом Гурвіцем колишньої політичної агресивності? На наш погляд, їх декілька.

По-перше, всі економічні, соціальні, побутові, культурницькі успіхи діючого міського голови Руслана Боделана — головна причина невдач Едуарда Гурвіца.

По-друге, перебуваючи у Верховній Раді, він своєю бездіяльністю втратив можливість попрацювати на Одесу і одеситів і, відповідно, на свій імідж, рейтинг. Якщо ж відсутність Гурвіца в Одесі чотири роки і небажання допомагати вирішенню одеських питань у парламенті були передбачені його політтехнологією, то була катастрофічна помилка. Одесити не могли пробачити йому байдужості до долі міста-героя.

По-третє, свою передвиборчу кампанію Гурвіц будував на ста-

рих уявленнях про життя міста і одеситів. Це було теж серйозною помилкою. Як зазначалося вище, Руслану Боделану і його команді удалось не тільки повернути спокій одеситам, але і виховати у значної частини з них почуття відповідальності за долю міста, залучити їх до співучасті у виконанні поточних далекоперспективних проєктів благоустрою міста. Спроба Гурвіца і його людей розбурхати спокій одеситів за допомогою організації ними декількох пікетів і, очевидно, спровокований ними суд за позовом лівих партій з метою відмовити Гурвіцу в реєстрації з приводу відсутності одеської прописки не дали бажаних результатів. Одесити сприймали ці політехнології як дитячу гру.

По-четверте, у Гурвіца не було перспективної конструктивної передвиборчої програми. Аналітики писали: “Складывалось впечатление, что он баллотируется на должность начальника управления городской очистки или руководителя ЖЭКа, а не на пост городского головы одного из крупнейших городов Украины и Европы” [228].

По-п’яте, сюрпризи передвиборчої кампанії Руслана Боделана — відмова брати участь в агітаційній роботі, підтримка його з боку інтелігентної еліти міста, поява газети “Ветеран” тощо — збили агітаційний темп апологетичним ЗМІ Едуарда Гурвіца. Своєрідна піарівська артпідготовка названої газети, тележурналіста Григорія Кваснюка та інше сформували у одеситів стійку оцінку Гурвіцу — парламентський прогульщик, змусила його більше виправдовуватись перед одеситами, ніж атакувати їхню свідомість і почуття, перетягуючи земляків на свій бік.

По-шосте, Гурвіц був не спроможний вести виборчу кампанію без “власного адмінресурсу”. Він не знав, не володів наукою опозиційного політика, розгубився при відсутності слухняної команди.

І останнє, аналітики відмічають, що проти Едуарда Гурвіца “працювала” природа: “В Одессе шутят, что после начала восстановления Спасо-Преображенского собора, Господь Бог свой выбор сделал, не ожидая 31 марта. Отсюда и такое везение основному оппоненту Э. Гурвица. Вместо холодной и слякотной погоды, которая могла породить массу проблем с отоплением, горячей водой, мы имеем раннюю весну и благодушное настроение одесситов, у которых нет особых претензий к городской власти” [229].

Наскільки можливо зробити висновок з газетних публікацій та різних окремих оголошень і листівок головними іміджмейкерами і організаторами політтехнологій Едуарда Гурвіца виступали Одеський обласний штаб виборчого блоку “Наша Україна” — керівник Сергій Козицький — і міський штаб НУ — керівник Володимир Курінний. Вони, зокрема, провели 9 лютого прес-конференцію за участю Гурвіца. Очевидно, журналісти були розчаровані відповідями экс-мера. Наприклад, на питання Рудольфа Отколенка — “Вас звинувачують у тому, що за чотири роки ви для Одеси нічого не зробили?” — Гурвіц нічого путнього не відповів, бо не було що казати. А на питання Людмили Воронкової: “Якою вам здалася Одеса?” — відповів: “Очень грязная. Но ничего, выберете — уберем, отремонтируем дороги, все будет в порядке” [230].

У цих словах Едуарда Гурвіца — не тільки лукавство, а ще і свідчення того безумовного факту, що экс-мер настільки відірвався від міста, що навіть не спроможний був помітити змін як у місті, так і у свідомості та почуттях одеситів.

На цій прес-конференції Гурвіц, ніби між іншим, нагадав, що його будинок у Фонтанці і він ніколи не жив в Одесі. Ліві партії схопилися за це і звернулись до суду з проханням відмовити Гурвіцу в реєстрації кандидатом на посаду міського голови з огляду на те, що він не житель Одеси. Ця політтехнологія, очевидно, звернула на себе увагу одеситів. Прихильники Гурвіца заголосили про його переслідувачів, а сам він, витримавши потрібну паузу, пропи-сався десь на Молдаванці.

До власне гурвіцівської новинки можна було б віднести вуличну агітацію. Вона здійснювалась за такою схемою: у засобах масової інформації, які симпатизували Едуарду Гурвіцу, розповсюджувалась скарга на те, що экс-мера блокують, не забезпечують доступу до ЗМІ, тому він пішов до одеситів на вулицю. По місту роздавали запрошення на зустріч з ним. Мені потрапив номер газети “Работа и отдых” за 5 березня 2002 року, на якому під назвою газети було таке оголошення: “Приглашаем Вас на встречу с Эдуардом Гурвицем 12 марта в 14. 00 в сквере Красном (напротив Ленинской администрации)”. А від руки була внесена правка: в 13. 00, Пастера, 58. Були й такі оголошення: “Дорогие одесситы! 24 марта, в воскресенье, на Куликовом поле с 14. 00 состоится встреча с избирателями

и политические дебаты с кандидатами на пост городского головы. Приглашены все кандидаты. Согласны на участие: Эдуард Гурвиц, Анатолий Ворохаев, Валерий Кочетов”. Розповсюджувались листовки такого змісту: “Гурвиц лучше! Гурвиц надежнее! Голосуйте за Гурвица!”

Вихід екс-мера на вуличні зустрічі з одеситами став предметом статті Андрія Днепров у “Ветерані”. “По улицам слона водили...” У ній “походи” Гурвица порівнюються з тим, як у виборчій кампанії 1994 року претендент в мери Олексій Костусев звертав на себе увагу тим, що водив слоненя Фантика по вулицях міста. Але, писалось у газеті, “прелестный малый так и не привел незадачливого соискателя к креслу на “Думской площади” [231].

Зустрічі Гурвица з одеситами, як правило, були формальними при незначній кількості учасників [232].

Більше новинок політтехнології у штабах, що штовхали Едуарда Гурвица в мери, не виявлено. Ольга Кологрєва з газети “Юг” затіяла стару пісню — розмову з читачами “Выборы — 2002” з питань: 1. В чьих руках судьба города? 2. Одесса после 31 марта [233]. А Ігор Розов звертався до пам’яті одеситів, мовляв, згадайте Кіровоградський обласний суд, як ображали Гурвица: “Этот месяц покажет, насколько каждый из нас силен в своей памяти. Какие мы граждане. Умеем ли мы отстаять свое собственное мнение” [234].

Статті, кореспонденції, інші матеріали в газетах “Юг”, “Работа и отдых”, “Окна”, “Правое дело” намагалися так чи інакше оновити міфи про “реформатора” Едуарда Гурвица, що їх мусували всі чотири попередні роки й набили оскому одеситам. У не меншій мірі пахли нафталіном “праці” в цих газетах симпатиків Гурвица проти Руслана Боделана. Як перші, так і другі стали предметом гумору, іронії, сатири з боку авторів газети “Ветеран”. Назву тільки деякі з них. Микола Александров — “Дело против слова” [235], М. Айзен — “Ох, как хочется в кресло...” [236], Наталія Белікова — “Возвращение блудного сына,” А. Литичевский — “Ему на нас наплевать” [237], Константин Долженков — “Штаны бы не порвать” [238], Александр Кумбарг — “Политическая юморина”, И. Кисюк — “Цирк, а не встреча” [239], Дмитрий Днепров “Кто платит, о том и песни” [240], В. Марков — “Как Гурвицу преподнесли “гарбуза” [241] та інші.

Становище кандидата на посаду міського голови Едуарда Гурвіца в організаційному плані було не менш складним, ніж на агітаційному фронті. Як читач міг переконатися з книги Леоніда Капелюшного, запідозрювати Гурвіца у належності до справжніх українських патріотів підстав майже не існувало. Він відверто ігнорував українську мову, взагалі не володів українським фактором ні в теорії, ні в історії, ні на практиці. Тому його поява у списку кандидатів до Верховної Ради України від блоку “Наша Україна” могла сприйматися одеситами, насамперед, патріотами України як явище протиприродне. Наступні події підтвердили цю гіпотезу.

Відомості про ставлення до кандидатури Гурвіца у його політичному таборі почерпнемо із “Статистичного і політичного аналізу виборів 2002 року у місті Одесі.” Тут, зокрема, говориться: “Водночас у таборі політичних партій блоку “Наша Україна”, від якого Е. Гурвіц балотувався до Верховної Ради України, відбувся розкол. Причиною цього стала саме постать Гурвіца. З десяти обласних партійних організацій, що входили до цього блоку, лише чотири: ПРП (В. Курінний), НРУ (Г. Щіпковський), партія “Захисників Вітчизни” (Ю. Кармазін) і КУН (М. Перегінчук) підтримували Е. Гурвіца кандидатом на посаду міського голови. З шести інших партій, що входили до блоку “Наша Україна”, три: УНР (В. Цимбалюк), ЛПУ (Г. Балак) активно та ХНС (А. Пустовітенко) навіть агресивно виступали проти Е. Гурвіца. Інші партії, що входили до блоку — “Вперед, Україно” (С. Овчаренко), партія “Солідарність” (Е. Борисов) відсторонилися від активної участі у виборах міського голови. У березні табір прихильників Е. Гурвіца залишила і обласна організація КУН. Серед багатьох причин такого розподілу партійних організацій є одна найголовніша: це розмежування за національною приналежністю” [242].

Хоч “розкольники” у стані Гурвіца самі по собі не відрізнялися суттєвим агітаційним впливом, але їх розвал гурвіцівської коаліції справив надзвичайне враження на одеситів. Організаційна катастрофа у таборі екс-мера мала ефект вибуху політичної бомби. Це той випадок, коли організаційні негаразди, скандали відштовхують прихильників, розчаровують колишніх союзників. Гіршого передвиборчого фіаско важко було очікувати. Замість згуртованого виступу проти головного опонента — діючого мера — Гурвіц і його

прибічники, що демонстрували раніше єдність, значну частину своїх піарівських сил нині витрачали на боротьбу проти найнепередбачуваних опонентів — людей зі свого табору. Едуард Гурвіц наближався до фінішу виборчих перегонів дошкульно побитий і противниками, і своїми.

Деякі аналітики відмічали: проти нього, Гурвіца, виступала і природа — весна на рідкість була теплою і сподівання на перебої з теплом і стихійні лиха, що могли спрацювати проти діючого мера, виявилися марними.

Про пригніченість, розгубленість экс-мера на завершальному етапі передвиборчих змагань свідчить і його коронна промова, звернена до одеситів. Вона називалась “В этот раз мы обязательно победим.” Виступив він з нею в ефірі телекомпанії “Одеса плюс” 19 березня 2002 року. Композиційно вона і немудра, і нехитра. Розглянемо її основні положення.

По-перше, Едуард Гурвіц визнав, що дії його головного опонента змішали йому, Гурвіцу, карти. Очевидно, відмова Боделана від агітаційної діяльності на свою користь була для його опонента несподіваною: вибори не стали “соревнованием программ и кандидатов” [243]. Одне слово, Боделан зламав стратегію Гурвіца, розраховану на змагання з головним опонентом. Цим самим він визнав силу діючого мера і, напевне, пошкодував, що на початку виборчої кампанії не припиняв твердити, що Боделан для нього не конкурент.

По-друге, Едуард Гурвіц, не бажаючи того, проговорився, що інтрига з відсутністю у нього одеської прописки (реєстрації) не була випадковою — зробитися ображеним з боку влади, яка, мовляв, не хоче його реєструвати як кандидата на посаду міського голови, була метою останнього і, чи не головною інтригою його політтехнології. Про що інше, як не про ці наміри свідчать його запевнення: “Для нас главным было донести до всех одесситов информацию о том, что мы идем на выборы, что я зарегистрирован кандидатом...” Коментарі зайві. Інтрига розкрита самим інтриганом.

По-третє, як і в свою бутність мером, Едуард Гурвіц у всіх своїх гріхах звинувачував Руслана Боделана, міліцію, ще когось, так і цього разу экс-мер не відрізнявся оригінальністю. І в тому, що він не переміг у 1998 році на виборах, і в тому, що у нього не склалася

поточна виборча кампанія, і в тому, що його чимало ідей здійснив діючий мер, “винний”, звичайно, останній.

По-четверте, його, Гурвіца, виборча програма зводилась до декількох пунктів: повернути довіру інвесторів, вернути право на дешеві кредити (читає, мабуть, усміхнеться, згадавши 50-відсоткові позики Гурвіца і розкрадання фінансів його командою), провести реконструкцію водогону, розпочати будівництво міжнародного аеропорту, ТЕЦ, знову повернутися до безкоштовного транспорту, знизити рівень ґрунтових вод, укріпити берегову лінію і т. д. “Для нас понятно и то, что решение стратегических задач... должно осуществляться одновременно с рутинной работой по реконструкции магистралей, ремонту проездов, теплотрасс, нарушенного освещения улиц” [244], намагався вразити одеситів своїми планами колишній мер.

Читає, мабуть, звернув увагу на те, що все сказане Гурвіцем (за винятком відміни плати за проїзд міським електротранспортом з причини її недоцільності) все було і є предметом роботи діючого міського голови. А те, до чого тільки тепер дотямив Едуард Гурвіц — поєднання стратегії і невідкладних завдань господарювання — було завжди одним із принципів стилю керівництва господарювання Руслана Боделана.

Ясно одне: з такою, з дозволу сказати, радикальною програмою краще сидіти, як кажуть, на печі і не рипатись. Убогість думок про господарювання накладалась на невихованість Гурвіца, його грубий стиль поведінки, неповагу до опонента [245].

Читаючи програмні виступи претендентів на посаду міського голови, особливо Едуарда Гурвіца, ще раз переконуємося в мудрості рішення Руслана Боделана не брати участі в теледебатах з ними. Якби таке сталося, то це була б полеміка вихованого професіонала з... дилетантами або просто аматорами авантюрної участі у серйозних справах. Руслан Борисович поставився до пропозицій діалогу з конкурентами з гумором, сказавши, що віддає свій телевізійний час своїм опонентам.

Спостерігаючи за ходом передвиборчих змагань, вивчаючи поведінку головних конкурентів на посаду міського голови і будучи переконаним у безумовній перемозі Руслана Боделана, автор цих рядків, користуючись статусом автора книг “Одеське протистоян-

ня” і “Одеська стратегія”, серед головних персонажів яких Едуард Гурвіц, звернувся до нього з пропозицією зняти свою кандидатуру з виборчих перегонів. У зверненні перераховувалися мотиви пропозиції, що стосувалися періоду роботи Гурвіца (1994 — 1998), коли він був мером. Це був, як відомо, найнапруженіший період у мирній історії міста. У той час здійснилося масове обкрадання одеситів різними злочинними структурами; команда Гурвіца допустила кричущі факти безгосподарництва та головоотятпства; серед одеситів свідомо насаджувався соціальний психоз, незріла дрібнобуржуазна, містечкова ідеологія. Кожна з цих тез підкріплювалася фактами. Поряд з негативними явищами тих років називались господарські і соціальні досягнення команди Руслана Боделана у 1998 — 2002 роках.

“У зв’язку з викладеним, — говорилося у зверненні, — маю до Вас, Едуарде Йосиповичу, нагальну пропозицію: якщо Ви справді любите Одесу й одеситів, як заявляєте, бажаєте їм кращого життя, не тягніть їх у примарне минуле Вашого правління, а доки не пізно — зніміть свою кандидатуру зі списку претендентів на посаду міського голови, дайте одеситам можливість продовжувати розпочаті добрі справи налагодження свого життя.

Більше того, вважаю, що Ваше прізвище у списку виборчого блоку “Наша Україна” не прикрашає його, значно знижує шанси блоку під час виборів в Одесі...” [246]. Це “Звернення до экс-мера Одеси Едуарда Гурвіца” декілька разів транслювалось по сьомому каналу телебачення й було опубліковане з деякими скороченнями в газеті “Ветеран”.

Едуард Йосипович не прислухався до моєї поради, не зняв своєї кандидатури з виборчих змагань, не попросився в команду Руслана Борисовича з тим, щоб очолити у міськвиконкомі керівництво вирішенням дорожно-транспортних проблем. І програв, не дивлячись на те, що на його користь зняв свою кандидатуру з виборів мера Анатолій Ворохаєв. За даними 340 виборчих дільниць Руслан Боделан отримав перемогу на 290 дільницях, набравши 172 871 голос. Едуард Гурвіц мав перевагу на 50 дільницях. В його активі 117 114 голосів. Ні на одній з 340 дільниць на перше і навіть на друге місце не піднімалися інші вісім кандидатів на посаду міського голови [247].

Як засвідчив наступний хід подій, Едуард Гурвіц не був впевнений у своїй перемозі, рухаючись звичним шляхом. Про це свідчить той факт, що його команда ретельно готувалася використати досвід Руслана Боделана на виборах 1998 року — звернення до суду з позовом про порушення Закону України “Про вибори...” протилежною стороною. Ті “численні факти”, що, начебто мали місце під час голосування 31 березня 2002 року викладені у позові Едуарда Гурвіца до Жовтневого райсуду міста Одеси вивчав суддя В. Писларь, але не знайшов достатніх підстав для визнання виборів одеського міського голови недійсними.

Інший суд відмінив перемогу одного кандидата в депутати міськради і присудив її іншому.

Тодішній виконуючий обов’язки генерального прокурора Микола Гамарник порушив карну справу за фактом фальсифікації виборів в Одесі й доручив його розслідувати одеській облпрокуратурі. Слідство довело, що для розгляду справи докази відсутні. Генпрокуратура не погодилась з такими висновками й направила справу на нове розслідування. Це розслідування поки що не завершено й досі.

Верховна Рада України створила спеціальну комісію з розслідування порушень на виборах в Одесі, Донецьку та Кіровограді. Комісія провела виїзне засідання в Донецьку [248]. Але результати її роботи теж не задовольнили позивача Едуарда Гурвіца. Нічого не скажеш: важкі політичні змагання за владу над Одесою випали на його долю.

Інші кандидати на посаду одеського міського голови провели свої кампанії ще невдаліше, ніж Гурвіц, тому вивчати їхній досвід немає потреби як для історії, так і для політології.

Отже, наведені факти, аргументи, думки складають основу для низки висновків. По-перше, виборча кампанія в Одесі у березні 2002 року відбулася у спокійних умовах, докорінно відмінних від тих, що спостерігались на виборах у березні 2002 року. Були ліквідовані причини, що викликали соціально-політичний громадський психоз, не було політичних вбивств на замовлення, були ліквідовані структури, що грабували населення. Переломною подією у поверненні спокою населенню, виведення на дорогу, що веде до Храму, було освячення 6 січня 2001 року відбудованої дзвіниці Спасо-Преображенського собору.

По-друге, формуванню соціально-політичної стабільності у місті сприяла низка матеріальних факторів: вихід з кризового стану економіки міста, ліквідація заборгованості перед працівниками бюджетної сфери, початок виконання перспективних програм міськвиконкому з соціально-економічного розвитку міста, що дозволило одеситам впевненіше дивитися в завтрашній день.

По-третє, виборча кампанія 2002 року засвідчила феномен політтехнології діючого мера Руслана Боделана: він відмовився від агітаційної діяльності на свою користь, віддав відведені йому згідно із законом час телевізійних дебат своїм конкурентам, чим, безумовно, продемонстрував впевненість у своїй перемозі.

По-четверте, виборчі перегони, що аналізуються, переконливо довели: перемагають ті кандидати, які в основу своїх агітаційних програм кладуть досягнуті конкретні суспільно значимі справи. Яскравим прикладом перемагати ділом була передвиборча діяльність Руслана Боделана. Одесити більше довіряють справам, ніж словам.

По-п'яте, при відмові Руслана Боделана безпосередньо брати участь в агітаційній роботі значну політико-масову роботу виконали його прихильники — представники інтелігенції — відомі в Одесі особистості, трудові колективи, чисельні політичні й громадські організації, засоби масової інформації — газети “Ветеран”, “Вечерняя Одесса”, “Одеські вісті”, “Прес-кур’єр”, телебачення, передусім телекомпанія РІАК тощо. Вони виступили на захист досягнутого командою Руслана Боделана за попередні чотири роки, за його професіоналізм, великий господарський і політичний досвід, харизму сучасного керівника міста-героя Одеси.

По-шосте, головний суперник Руслана Боделана — колишній мер Одеси Едуард Гурвіц провів свою виборчу кампанію невпевнено. У нього фактично не знайшлося вагомих аргументів, котрі можна було б протиставити достоїнствам діючого мера, його піартехнологія і виборча програма вражали своєю убогістю і примітивністю. Позбавлений всілякої політичної привабливості його виборчий марафон, очевидно, відштовхнув від нього значну частину електорату. Тих виборців, що могли зберегти симпатії впродовж чотирьох останніх років Гурвіц розгубив під час своєї грубо організованої кампанії.

І, нарешті, незважаючи на все це, Едуард Гурвіц серед 10 претендентів на посаду одеського міського голови завоював друге місце.

У чиемусь непідписаному звіті “Краткие итоги выборов по г. Одесе”, що знаходяться в поточному архіві “Центру громадських зв’язків” є така фраза: “Выборы стали практически продолжением избирательной кампании 1998 года с тем же составом основных участников. В дальнейшей работе городской власти следует учесть, что почти 120 тысяч голосов, отданных за Э. Гурвица, — в подавляющем большинстве голоса не политической оппозиции, а протестного электората, имеющего в большинстве своем реальные причины быть недовольными.” Додамо: якщо за наступні роки перебування при владі Руслана Боделана і його команди вони спроможуться ліквідувати причини незадоволення одеситів своїм життям-буттям, то можна не сумніватися, що лави їхніх прихильників помітно зростуть.

3

Одеський Вестник

Кур'єр

Четвер, 4 априля 2002 года

ОДЕСЬКА МІСЬКА ТЕРИТОРІАЛЬНА ВИБОРЧА КОМІСІЯ

Вибори депутатів міських рад та сільських, селищних,
міських голів 31 березня 2002 року
65004, м. Одеса, пл. Думська, 1
тел. 721-01-22

3 квітня 2002 р.

м. Одеса

№ 201

РІШЕННЯ

**Про результати голосування в єдиному одномандатному
виборчому окрузі і підсумки виборів Одеського міського
голови, що відбулися 31 березня 2002 року, та
реєстрацію обраного Одеського міського голови**

Розглянувши на своєму засіданні протоколи дільничних виборчих комісій про результати голосування в єдиному одномандатному виборчому окрузі по виборах Одеського міського голови, відповідно до п. 6 ст. 15, п. 3 ст. 16, п. 9 ст. 18, чч. 1, 2, 7 ст. 46, ч. 1 ст. 48 Закону України "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів", Одеська міська територіальна виборча комісія

ВИРІШИЛА:

1. Визнати вибори Одеського міського голови, що проводилися 31 березня 2002 року, в єдиному одномандатному виборчому окрузі, такими, що відбулися.
2. Встановити наступні результати голосування в єдиному од-

номандатному виборчому окрузі по виборах Одеського міського голови:

- 1) загальна кількість виборців по єдиному одномандатному виборчому окрузі по виборах Одеського міського голови - 728050;
- 2) кількість виборців, які одержали виборчі бюлетені, - 378571;
- 3) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні, - 377350;
- 4) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними, - 16539;
- 5) кількість голосів, поданих за кожного кандидата на посаду Одеського міського голови:

Боделан Руслан Борисович -	172871
Гуравіч Едуард Йосипович -	147114
Дерочин Василь Васильович -	1746
Дорошенко Валентин Васильович -	2818
Карпенко Олександр Павлович -	5098
Копит Микола Харламович -	18835
Кочетов Валерій Іванович -	4540
Ланіна Ірина Володимирівна -	3903
Лисенко Олександр Миколайович -	1379
Цимбалюк Віктор Дем'янович -	4477
6) Кількість голосів виборців, які не підтримали жодного кандидата, -	28030.

3. Обраним на посаду Одеського міського голови вважають **Боделана Руслана Борисовича**, члена Партії регіонів, Одеського міського голови, що проживає за адресою: м. Одеса, вул. Тиніста, 10, кв. 4, який одержав на виборах найбільшу, порівняно з іншими кандидатами, кількість голосів виборців, які взяли участь у голосуванні.

4. Зареєструвати обраним на вибори Одеського міського голови, що відбулися 31 березня 2002 року, в єдиному одномандатному виборчому окрузі **Боделана Руслана Борисовича**.

Голова комісії **Коломєйченко А.Ю.**
Секретар комісії **Баранова Г.О.**

Четверг, 4 апреля 2002 года

Курьер

3 Одесский Вестник
НОВОСТЬ, КОТОРУЮ ОЖИДАЛИ

Городской голова призывает к соотрудничеству

Вчера председатель Одесской городской территориальной избирательной комиссии Анатолий Юрьевич Коломейченко в присутствии членов горизбиркома, заместителей городского головы, секретаря горсовета, представителей средств массовой информации официально объявил итоги выборов на пост городского головы. Он зачитал решение городской избирательной комиссии, согласно которому на пост городского головы по количеству поданных голосов избран Руслан Борисович Боделан. С чем его и поздравил Анатолий Юрьевич, вручив решение горизбиркома и поздравив успехов на этом посту.

После официальной церемонии оглашения решения горизбиркома журналистов пригласили в Малый зал, где вновь избранный городской голова Руслан Борисович Боделан провел короткую пресс-конференцию. Прежде всего он обратился ко всем одесситам:

- Считаю необходимым по-

дальнейшему сотрудничеству на благо любимой Одессы.

Далее Руслан Борисович кратко остановился на тех задачах, которые, по его мнению, необходимо решать в первую очередь: это и дальнейший подъем экономики, и вопросы трудоустройства, и целый ряд накопившихся бытовых проблем, на которые указывали в своих обращениях, письмах и устных, одесситы во время встреч с городским головой во время избирательной кампании, на личных приемах, на объектах, куда Боделан приезжал с рабочими визитами. Многие из того, о чем говорили люди, уже нашли конкретное воплощение в работах наших городских властей. Многие проекты и планы на ближайшие годы. И теперь дело - за их воплощением в

жизнь. Кроме того, Руслан Борисович сообщил, что сейчас будет много внимания уделено одесским окраинам, реформированию системы жилищно-коммунального хозяйства, улучшению системы здравоохранения. И, как всегда, в центре внимания будут найдены социальные вопросы, в частности, проблемы, связанные с заботой о детях, об их учебе и полноценном летнем отдыхе.

Все эти вопросы будут рассматриваться уже на второй-третьей сессиях городского совета. А первая, которая должна состояться в ближайшее время, будет, конечно, посвящена организационным вопросам.

В заключение Руслан Борисович еще раз поблагодарил одесситов за поддержку и заверил, что он приложит все усилия для того, чтобы оправдать их доверие, пожелал всем добра и счастья.

Александр ПЕТРОВА.

І ОБОВ'ЯЗОК, І ПОКЛИКАННЯ

Поняття реформи відоме з давніх часів. Французьке *reforme* походить від латиського *reformare*, що означає перетворення. Вживається в декількох значеннях:

- 1) перетворення, зміна, перебудова;
- 2) політичне перетворення будь-якої сторони суспільного життя (порядку, інститутів, установ), що не знищує основи існуючої соціальної структури;
- 3) формально — нововведення будь-якого змісту, порядку.

Історія людства знає чимало реформ. Дослідники ще не визначили їхнього загального числа. Слово реформа в минулому мало похідні. Наприклад, поняття реформація — поширений суспільний рух у Західній і Центральній Європі XVI століття — мало в основному антифеодальний характер, набуло форми боротьби проти католицької церкви. Поняття реформізм означало заперечення необхідності соціалістичної революції і диктатури пролетаріату. Воно відображало виступ певних кіл за співпрацю класів і намагання за допомогою реформ у рамках буржуазної законності перетворити капіталізм у суспільство соціальної справедливості. Зрозуміло, реформізм у марксистсько-ленінській літературі — термін негативний, хоч поняття реформи визнаються більш-менш прогресивними.

Загальною рисою реформ у всіх значеннях цього поняття був опір їхньому здійсненню. Ініціатори й організатори нововведень у всі часи часто платили за свої започаткування дорогу ціну. Від рук противників аграрних реформ у 1911 році загинув міністр внутрішніх справ і голова Ради Міністрів царського уряду Петро Столипін. У 1964 році противники нововведень, які започаткував перший секретар ЦК КПРС і голова Ради Міністрів СРСР Микита Хрущов, позбавили його всіх посад. На пам'яті людей старших поколінь сумна доля колишнього Генерального секретаря ЦК КПРС і голови Ради оборони СРСР Михайла Горбачова, який спробував реформувати радянську політичну систему, щоб врятувати її від неминучого краху. Позбавлений всіх посад, він зараз проживає в Москві на скромну пенсію у звичайній трикімнатній квартирі.

Звісно, що не кожний керівник здатний здійснювати значні но-

вовведення. Реформа — справа талановитих і мужніх особистостей. Для її реалізації як мінімум необхідні:

- 1) сама ідея реформування;
- 2) механізм здійснення;
- 3) формування громадської думки.

В одному з інтерв'ю редактор “Одесского вестника” Юлія Же-невська, торкаючись реформ в Одесі, ініційованих міським головою Русланом Боделаном, запитала його: “Зачем вам это нужно?”

Таке питання викликане, передусім, недостатнім знанням характеру Руслана Борисовича, глибини його переконання. Рішення про реформування міського господарства — результат єдності усвідомленого пошуку шляхів поліпшення добробуту одеситів з велінням серця, совісті, що вимагає рішучих кроків, незважаючи на можливі ускладнення у власному житті, роботі, стосунках з оточенням. Карл Маркс писав: “...идеи же, которые овладевают нашей мыслью, подчиняют себе наши убеждения и к которым разум приковывает нашу совесть, — это узды, из которых нельзя вырваться, не разорвав своего сердца, это демоны, которых человек может побудить, лишь подчинившись им” [249].

Історія тисячами прикладів довела: такі творці, реформатори є невичерпними джерелами оптимізму, душевних сил, мужності, героїзму, перемог. На зауваження згаданої журналістки “Тогда вам как мэру будет, конечно, плохо” Руслан Боделан відповів: “Да при чем здесь мне как мэру! А вам? Вашим родным, близким, знакомым и незнакомым одесситам — вам будет хорошо?.. Очень важно, чтобы одесситы понимали: борясь со мной, определенные силы сеют намеренно панику среди малоимущих слоев населения, более того — просто обманывают народ” [250].

Про неблаговидні акції опозиції мова ще буде. А зараз декілька слів про внутрішню готовність мера на рішучі реформаторські кроки. По-перше, у разі переконання у правильності свого рішення Руслан Боделан незворотній і нестандартний. Читач пам'ятає: наприкінці травня 2000 року він несподівано для одеситів здійснив в апараті мерії “кадрову революцію, яка своєю масштабністю і раптовістю структурних змін збила з пантелику засоби масової інформації” [251]. У результаті до керівництва містом фактично прийшла нова команда. По-друге, як свідчать чисельні аргументи, дію-

чий мер виношував ідею господарської реформи декілька років. Ще у вересні 2000 року він, зокрема, сказав: “Когда меня избрали мэром, то я спросил сам себя: какую память я хотел бы оставить о себе потомкам? И понял, что краеугольным камнем восприятия моего периода управления городом станут конкретные дела по восстановлению серьезных городских объектов. Это, в первую очередь, водопровод, система теплообеспечения, восстановление промышленного комплекса, строительство ряда магистралей, превращение города в культурно-исторический и туристический центр, включая создание “воздушных ворот”, соответствующих современным международным стандартам, спасение Одесского оперного театра, возвращение мира и согласия во внутреннюю городскую жизнь” [252].

Зверни увагу, читачу: серед низки невідкладних господарських проблем на перше місце мер поставив водопровід.

Незабаром, тієї ж таки осені, дві потужні надзвичайні події підтвердили актуальність думок мера: на вул. Локомотивній лопнула труба діаметром 1200 мм, а на вул. 8 Березня — діаметром 500 мм. Причина прориву одна й та сама: майже стовідсоткова зношеність водопровідної труби. Без води залишилась центральна частина міста й частково Приморський і Малиновський райони [253].

Зусиллями пожежних, аварійної бригади міськводоканалу, міської служби 077, інших організацій аварія була ліквідована. І все ж постраждали жителі 34 будинків. Засоби масової інформації повідомляли про те, як їм допомагала у цій ситуації міська влада: гарячою їжею забезпечувала польова кухня, речі перенесли з будинків у сухі місця, підвезли вугілля, дрова, будматеріали, провели ремонт житла і побутової техніки.

Але біда не лише в завданій шкоді від аварії в системі водопостачання, яка давно відслужила свій нормативний термін. Навіть тоді, коли подібних аварій не трапляється, у трухлявій мережі, точніше, в постійно аварійних трубах на шляху до споживача втрачається понад 40 відсотків води. В Європі середньодобове споживання води людиною на добу складає 150 літрів, а в Одесі — фактично 450. Такі гігантські витрати навіть важко уявити. Але і це ще не все. Найстрашніше інше: в результаті втрат піднімається рівень ґрунтових вод у місті, непомітно для людського ока готується для одеситів велика біда — підтоплення, яке сьогодні вже відчу-

вають мешканці Дніпропетровська і Чернівців. До того ж, аварійна мережа водопостачання — це різке зниження якості питної води.

Міський голова, як уже говорилося, взяв близько до серця нинішній стан водоводів і водовідводів. Проект “Чиста вода” став справою його обов’язку, професіоналізму і честі. На відміну від своїх попередників, які обмежувалися ситуативними заходами ліквідації аварій, Руслан Боделан докорінно змінив оцінку обставин: він почав розглядати всю систему водозабезпечення і каналізації міста як аварійну, що потребує радикальних змін. Суперзавдання для міста. Руслан Борисович вивчає міжнародний досвід вирішення аналогічних проблем, шукає підрядника. Вибір його падає на французьку фірму “Suez Gyonnaige des Eaux”. Вже були досягнуті попередні домовленості про укладання контракту на реконструкцію міського водопроводу. Поважна французька делегація в останній декаді жовтня 2000 року відвідала Одесу. Зустрілась з губернатором Сергієм Гриневецьким і мером Русланом Боделаном. Домовились підписати контракт між одеським міськвиконкомом і французькою фірмою не пізніше грудня 2001 року. Але обсяг робіт налякав іноземців.

Відмова підрядника від попередніх домовленостей поставила в скрутне становище міську владу і передусім міського голову. Але не такий Руслан Борисович, щоб пасувати перед труднощами навіть тоді, коли вони надзвичайно складні і несподівані. Приймається рішення: мету реконструкції водо-каналізаційної мережі залишити незмінною, стратегічною при зміні планів на джерела фінансування. Вирішено: підвищити тарифи на воду до рівня собівартості — 67 коп. для населення, а для інших споживачів, у тому числі заводів, організацій, різних бізнес-структур, установ — до 1 грн. 47 коп., вирости тарифи і на водовідведення. Саме ці “інші споживачі”, а не населення візьмуть на себе ношу фінансування, або як кажуть — інвестиційну складову в нових тарифах на воду і водовідведення.

Раніше “Одесводоканал” не мав такого джерела фінансування, а тому і не було коштів на утримання господарства в нормальному робочому стані. І ось результат: десятками років не міняли труби, обладнання насосних станцій, не перекладали напірні водопроводи, що й призвело до втрат 44 відсотків води в мережі та падіння

тиску в водоводах, повної відсутності води у більшості районів міста вночі. Поступове зростання тарифів на електроенергію ще більше погіршувало фінансовий стан КП “Одесводоканалу” [254].

Читач, мабуть, губиться у здогадках: який же прибуток отримує “Одесводоканал” і скільки коштів потрібно на реконструкцію всієї мережі? По-перше, слід зазначити, що новий тариф формувався у відповідності до норм, розроблених Держкомітетом України з житлово-комунального господарства і зареєстрованих у Міністерстві юстиції. По-друге, “Одесводоканал” відкрив спеціальний рахунок. На ньому при відповідній оплаті споживачами послуг водопостачання мусить щорічно накопичуватися 20 млн. грн., призначених тільки на технічну реконструкцію водної мережі.

Підвищення тарифів на воду, що вводилося з 1 січня 2003 року, не могло не викликати відповідної реакції з боку населення. Особливо спекулювали на цих обставинах опозиційні партійні організації і засоби масової інформації. Для міської влади ситуація ускладнювалася тим, що разом з підвищенням плати на воду сесія міськради 27 грудня 2002 року прийняла рішення про підвищення квартплати у зв’язку з необхідністю реформування житлово-комунального господарства, що перебуває в жахливому стані. Кінець 2002 і початок 2003 року, коли здійснювались заходи міської влади щодо реформування водоканалізаційної мережі й житлово-комунального господарства, був зоряним часом антимерівських сил. Пікетування сесійних засідань міськради, мітинги, статті в опозиційних газетах, виступи на телеканалах “Одеса плюс”, різні листівки, здавалось, стають нормою життя міста. Такої активності опозиційних сил не знала навіть виборча кампанія 2002 року. У пресі з’явилися повідомлення про вимоги висловити недовіру міському голові Руслану Боделану. У середині лютого 2003 року відбулася акція збору підписів про проведення міського референдуму з питань відміни рішення міської ради про підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги і квартплату та інші [255].

Антимополюний комітет України на чолі з Олексієм Костусевим ще у вересні 2002 року установив, що ніби то з одеситів безпідставно беруть плату за воду на підставі економічно необґрунтованих і суттєво завищених тарифів [256]. Газета “Юг” писала: “Іменно поєтому 5 листопада АМКУ начал офіциально расследова-

ние дела. Пока оно шло, горисполком успел еще раз повысить тарифы на воду” [257]. Газета “Окна” писала: “А міське керівництво, у свою чергу, намагається під різними приводами відтягнути виконання рішення Антимонопольного комітету від 7 лютого про перегляд “водних” тарифів і відшкодування споживачам завданих збитків. Спершу мер мотивував це тим, що до Одеси, мовляв, офіційного документа не надіслано, а тепер зволікає під іншим приводом — міська влада, за словами Боделана, має намір відстоювати свою позицію про неправомірність рішення АМКУ в судових інстанціях. А паралельно готується підвищення тарифів за оплату житла” [258]. Також газета писала: “Сьогодні коаліція політичних партій Одеси, до складу якої увійшли місцеві осередки КПУ, СПУ, “Батьківщина”, “Реформи і порядок”, УРП, “Собор”, УНА-УНСО та громадська організація “Українське братство”, планує провести збори представників місцевої громади, аби ініціювати проведення референдуму щодо дострокового припинення повноважень мера Руслана Боделана. Підставою для цього організатори масової акції вважають невиконання більшості вимог 5-тисячного міського віче, що відбулося 25 січня на Думській площі. Зокрема, відмову міського керівництва скасувати безпідставно підвищені більш як на третину ціни на водопостачання і водовідведення та проїзд у міському транспорті” [259].

Кореспондент “Рабочей газеты” Володимир Крещук, у статті “Коммунальный скандал в Одессе” в газеті “Окна”, розповідаючи про причини соціальної напруги в місті, зокрема, писав: “...В один присест здесь вознамерились с нового года решить ряд серьезных проблем: после изменения административно-территориального деления в Одессе вместо восьми стало четыре района, вместо многочисленных ЖЭО, ЖЭУ, ЖЭКов, МЭПов, РЭПов появилось шестнадцать дирекций единого заказа (ДЕЗ), а также было объявлено о повышении тарифов на коммунальные услуги. Ясно, что изменения структуры управления затронуло интересы большого числа людей... Эмоциональный настрой обиженных и недовольных только помогал подогревать страсти в городе” [260].

Вивчення матеріалів газет різних напрямків — промерівських та опозиційних — дозволяє дійти висновку: активізація громадської думки була викликана не стільки ідеями самих реформ, скільки

відсутністю їх прозорості. Очевидно, структури, які відповідають за інформованість населення про політику міської влади не усвідомили належним чином серйозності самих нововведень і необхідності ознайомити з їх суттю громадян. Спочатку легковажно сприйняла реформи промерівська преса. Цим, як уже відмічалось, повною мірою, скористались опозиційні засоби масової інформації, які з цієї ситуації мали максимальну вигоду для себе.

Розуміючи складність соціально-політичних обставин у місті, викликаних спотвореним тлумаченням задуманих міською владою господарських реформ, Руслан Боделан чітко визначив причини активізації опозиції — відсутність належної роз'яснювальної роботи щодо проведення задуманих реформ, що не дозволяло донести до свідомості одеситів логіку проектів. З одеситами не тільки не порадилися, а навіть не повідомили їх про зміст господарських започаткувань. У ті перші нелегкі дні нового 2003 року, Руслан Боделан, колишній секретар обкому компартії України з ідеологічної роботи, очевидно, згадав слова Володимира Леніна, що держава сильна свідомістю мас. Вона сильна тоді, коли маси все знають, про все можуть судити самі та ідуть на все свідомо. Ленін знав, як досягається необхідна свідомість трудящих. У роботі “Что делать?” він вимагав від партійців: “Чтобы принести рабочим политическое знание, социал-демократы должны идти во все классы населения...” [261], “идти во все классы населения мы должны и в качестве теоретиков, и в качестве пропагандистов, и в качестве агитаторов, и в качестве организаторов” [262].

Руслан Боделан поступив саме так. Його боротьба за свідомість одеситів будувалась за такими напрямками:

- 1) у плані теоретичному — він завдав відчутного удару недругам своїх справ у статті “Мы этим городом хранимы”;
- 2) спробував активізувати зв'язки з політичними партіями і громадськими організаціями, які здатні до конституційної співпраці з владою;
- 3) безпосередньо включився в роз'яснювальну роботу серед трудящих.

Своє рішення написати статтю “Мы этим городом хранимы” — Руслан Боделан пояснив тим, що хоча не в його правилах переписуватися з опозицією на сторінках преси, цього разу він зраджував

цим переконанням, бо мова йде не стільки про нього особисто, скільки про шельмування одеситів, про створення нервової обстановки у місті. “А потому я не могу, не имею права молчать и считаю необходимым высказать жителям города свой взгляд на сложившуюся сегодня ситуацию” [263], — стверджував мер.

Міський голова звернув увагу читачів на ту обставину, що проблеми в житлово-комунальній сфері існують не тільки в Одесі, а на всьому пострадянському просторі. “Вы слышите и видите, как замерзают города, происходят аварии, причем с катастрофическими последствиями в сетях канализации, водообеспечения, электро- и газоснабжения, рушатся дома. Главные причины происходящего — полный амортизационный износ систем жизнеобеспечения, устаревшие формы обслуживания населения в жилищно-коммунальной сфере” [264]. Зрозуміло, що йому, міському голові, мовчки спостерігати за руйнівними процесами — значить погіршувати ситуацію, сприяти тому, щоб в квартирах не було води, тепла, щоб будинки продовжували руйнуватися. Через це врешті-решт на порядок денний і стало питання — як взагалі жити в такому місті?

На відміну від тих людей, які діють за принципом: чим гірше, тим краще, мер заявив, що живе за іншим принципом і буде робити все, щоб не допустити катастрофи в комунальному господарстві. “Да, эта задача будет решаться с вашим участием, уважаемые одеситы. И давайте не будем драматизировать ситуацию по этому поводу. Ведь те, кто не может платить, будут получать помощь из государственного или местного бюджета. А это 150 тысяч человек. Но те, кто может, должны платить сполна” [265], — пояснював міський голова.

Зрозуміло, що тарифна політика тісно переплітається з реформуванням всієї системи житлово-комунального господарства.

Руслан Боделан докладно пояснив, розтлумачив у чому суть реформування. Потрібно, по-перше, створити конкурентне середовище в цьому секторі економіки. На ринку послуг повинен з'явитися той, хто бажає працювати у цій сфері. І що особливо важливо — з ким бажають працювати замовники, тобто ми з вами, жителі міста. “А потом, в недалеком будущем, станет правилом конкурентный отбор для стремящихся работать в коммунальном хозяйстве” [266].

По-друге, необхідно активізувати участь самих громадян в ут-

риманні свого житла. “Хозяин квартиры может, должен стать хозяином и дома, в котором он живет, и двора. Вот почему поддерживать и способствовать созданию самых разнообразных объединений граждан по месту жительства и передачу им в управление жилого фонда” [267].

Такі глобальні реформування не можуть не торкатися інтересів багатьох людей, передусім тих, хто внутрішньо не готовий до роботи в ринкових умовах, хто хотів би і далі спокійно сидіти у своєму посадовому кріслі; не думаючи про конкуренцію з боку бажаючих змагатися за краще обслуговування одеситів. “Поэтому я заявляю, что буду предельно строг к кадрам. Все, кто противодействует реформированию, будут увольняться с должностей”, — підкреслив Руслан Боделан.

Однако головне питання статті мер поставив так: кому вигідно розгойдувати наш корабель — Одесу? Яку мету переслідують ті, хто докладає стільки зусиль і засобів, щоб порушити громадянську згоду, яка є в місті?

У своїй статті Руслан Борисович переконливо доводить: атаки на нього з приводу житлово-комунальної реформи — це продовження наклепницької кампанії, що була особливо активно під час виборчої ситуації 2002 року. Саме тоді наклепники не обмежились “рядовою” брехнею, а дійшли до того, що звинувачували мера в участі у продажу зброї. Ця атака закінчилася нічим.

Розлючені підсумками виборів, деякі політики і діячі різного рівня ще більше озлобились проти існуючої влади і, природно, проти Руслана Боделана. “В ход был запущен и продолжает эксплуатироваться целый ряд лжеверсий. Среди них — пленки майора Мельниченко, где якобы есть запись моих разговоров с Президентом. Странно, правда, выглядит сам разведчик (не знаю, правда, какого государства), который так высоко оценивает персону мэра города, пусть даже Одессы” [268].

Окремою темою компроматів стали плітки про неміряні багатства мера. Називаються неймовірні цифри прибутків, розповідають одеситам і гостям міста про його магазини, готелі, будинки. “Откровенно всем скажу, что не прочь был бы иметь от всего этого хотя бы пару процентов. Но, увы!”

Спостерігаються спроби ославити все, що отримало підтримку

одеситів. Навіть у будівництві Спасо-Преображенського кафедрального собору звинувачували Руслана Боделана. У відповідь на це міський голова говорить: “А сколько вам наговорено о бюветах? И вода, мол, в них не та (оказалось — хорошая вода), и работают они будут только во время выборов (и здесь неувязочка вышла — одеситы до сих пор получают и будут получать в дальнейшем чистую питьевую воду) и деньги вас заставят за нас платить (а бюветные источники как были бесплатными, так и остаются)”.

Все, що трапляється трагічного, негативного у нашому місті, — зникнення людини, вбивство, — опозиція відразу намагається пов’язати з іменем мера. Руслан Борисович не тільки відкидає підозри у причетності до цих трагедій, а називає підлими спроби тих, хто горе родичів загиблих використовує в політичних цілях. Називаючи прізвиська загиблих і зниклих одеситів, мер перелічує низку заходів міської влади і його особистих, спрямованих на необхідності посилення боротьби зі злочинністю. “Мои противники это хорошо знают. Знают они и о том, что раскрыть преступление могут только профессионалы. Не это ли является причиной постоянных требований о смене руководителей правоохранительных органов?”

За два последних года сменилось все руководство милиции, прокуратуры, СБУ. Вряд ли частые кадровые перестановки могут идти на пользу делу” [269].

Далі Руслан Борисович розвінчує тезу опозиції — “Боделан продает Одессу”. Зокрема, у відповідь на звинувачення, що, мовляв, продав нафтоперегонний завод, він пише: “Продажа нефтезавода осуществлялась государством, и юридического отношения к этой акции город не имеет и иметь не мог.” Одначе сьогодні цей завод — одне з кращих підприємств міста, стабільно працює, а люди на ньому отримують високу зарплату.

Не міг і не може мер продавати також санаторії за тієї простої причини, що вони — власність “Укрпрофоздоровниці” і не підпорядковані місту. Щодо переданого у міську власність оздоровчого закладу — санаторію “Якір”, то на його території базується найкрупніша в Україні дитяча лікарня.

Ні не в цьому вина Руслана Боделана. Вона, очевидно, в іншому: “В том, что я не даю строить частные дома на базе отдыха ЧМП (ул. Пионерская), на территории ГКБ №12 (ул. Тенистая), пионер-

лагеря “Молодая гвардия”, других бывших пионерлагерей. Именно эта причина, и, я в этом убежден, побуждает некоторых деятелей кричать: “Ату его, ату!” [270].

Зрозуміло, що противники діючого мера не могли не скористатися можливістю атакувати його. Вони вирішили пограти на слабких струнах населення — “Тарифы грабительские”, “вы обнищаете” і т. д. Робляться спроби протиставити діяльність мера політиці Президента України, посварити його з губернатором, щоб створити навколо міської влади певний вакуум.

Переконаливими були аргументи Руслана Борисовича щодо розкриття фальші опонентів: “Одесситы не раз могли убедиться в стабильности моей позиции. Я не шарахался и не шарахаюсь от своего коммунистического прошлого, не шарахаюсь и от тех, с кем свела меня судьба. Я вижу свою роль не в пассивной позиции, а в активной деятельности по поддержке политики Президента Украины и в вопросах реформирования политической системы, административно-территориального обустройства Украины. Суть его заключается в необходимости улучшения жизни людей, и я разделяю эту политику, буду делать и делаю все, что от меня зависит” [271].

Читач, очевидно, переконався у справедливості цих слів Руслана Боделана, зокрема, з моїх книг “Одеське протистояння”, “Одеська стратегія” і “Президент і Одеса”. Діючий мер і послідовний, і законслухняний, і поважає владу.

Одесити не могли не повірити міському голові, коли він писав про вірність своїй позиції стосовно ситуації в місті: “...И не позволю ввергнуть Одессу в полосу новых личностных разбирательств” [272].

Читач, мабуть, помітив, що Руслан Борисович звинувачує у намірах підбурювати громадян до виступів проти нього не стільки опозиційних журналістів, скільки тих, хто стоїть за ними — діячів, політиків. Чого ж вони хочуть? Відповідь зрозуміла.

“Первое. Хотят убраться из города Боделана. Я им мешаю готовить президентские выборы, со мной нельзя будет договориться о приходе к власти некоторых политических сил (знаю, что одесситам понятно каких). И это главное” [273], — підкреслює мер.

До другої причини він відніс те, що Одеса — ласий шматочок і ним можна заволодіти: “Ну, никак не терпится прибрать к рукам

тот же “Одесводоканал” (скільки заходів уже було в суди), Одеський аеропорт, нарешті, Одеський морський порт. Дуже більше десятка дитячих садів ЧМП намагаються “увести”, не передав в городську власність” [274]. Великі, дуже великі апетити у деяких діячів, які ховаються під маскою правди...

Однією з причин протидії міській владі мер назвав і те, що одесити трохи краще живуть порівняно з жителями деяких інших міст України. Протидіює і те, що міська влада претендує на самостійність у багатьох справах, проводить реформи. “Им очень хочется, чтобы сидели мы тихо, не высывались и не мешали ловить рыбку в мутной воде...” [275]

Завершив свою статтю Руслан Боделан вірою в мудрість одеситів, які неодмінно цього разу зрозуміють, хто їм справжній друг, а хто тягне їх в болото, прикриваючись красивими фразами.

Свою позицію стосовно одеситів мер продемонстрував словами з відомої пісні:

“... Я этим городом храним,
и провиниться перед ним
не дай мне Бог,
не дай мне Бог
веки ...”

Саме ця думка, цей принцип є головним стрижнем його справ і всього життя.

Стаття міського голови “Мы этим городом хранимы” цінна виходячи з різних аспектів. Але головне все ж те, що викликана актуальністю політичного моменту, вона передусім спрямовувалась на зміну цього моменту. У ній причини активізації антивладових сил були названі, обґрунтовані. Для кожного стало зрозумілим, що невдоволення трудящих викликають політики, яким міська влада перешкоджає оволодіти ключовими господарськими об’єктами, а реформи — тільки новий привід для цькування мера. Як завжди у складні години свого життя Руслан Борисович проявив твердість, рішучість, мудрість і сміливість. Томас Джефферсон казав, що людині, яка не страшилась правди, нема чого боятися брехні [276]. Саме таким виглядає автор проаналізованої статті. Його правда — реформи — хоч і гірка, але необхідна, без неї у перспективі жити буде ще гірше. Мудрий правитель мусить бачити завтрашній день

мільйонного міста, постійно турбуватися про добробут його мешканців.

Стаття стала своєрідною ідеологією житлово-комунальної реформи в Одесі. Вже вкотре переконуємося, що мер, висовуючи ті чи інші ідеї господарського характеру, турбується про теоретичне обґрунтування їх суті. Як покажуть подальші події, стаття мера з'явилась своєчасно і спрацювала кращим чином на поліпшення політичної ситуації у місті.

Опозиційна преса, як і слід було очікувати, намагалася використати статтю як фактор нового витка соціально-політичної напруги в місті. Зокрема, газета “Юг” 30 січня 2003 року половину сторінки відвела статті Руслана Боделана, а іншу — коментарю Володимира Курінного. Не стану наводити аналіз коментарю. Він мені здався таким, що не заслуговує на оцінку стилю письмового і усного спілкування Руслана Боделана з одеситами. Мер вміє сказати правду, не ображаючи людину, а ще вміє сказати так, щоб було місце думці читача для власного продовження своїх думок. Цей же коментар, подальше шельмування мера в наступних номерах, очевидно, більше спрацювало на пропаганду самої статті Р. Боделана, бо контраргументи “Юга” були декларативними, що ними і раніше користувалася газета і які набили оскому землякам.

Складовою багатогранної діяльності міської влади, особливо міського голови у січні-лютому 2002 року стало політико-організаційне забезпечення реформ. До ефективних його заходів слід віднести пошуки шляхів для співпраці з політичними структурами, що прагнуть до конструктивних стосунків з владою. 24 грудня 2002 року лідери регіональних організацій Соціал-демократичного союзу, Українського народного руху і Конгресу українських націоналістів після прес-конференції з приводу підвищення тарифів на воду і житло вручили відкритого листа Руслану Боделану з питань тарифної політики.

У п'ятницю ввечері 10 січня 2003 року відбулася зустріч міського голови з представниками згаданих та інших партій, про яку докладно йшлося в “Вечерней Одессе”, “Одесском вестнике” та інших ЗМІ. Віктор Цимбалюк і Володимир Максимович знову озвучили свою позицію: реконструкція “Одесводоканалу” життєво необхідна, але проводити її слід не тільки за рахунок гаманців одеситів, а

й шукати інші джерела — довгострокові кредити, цільовий продаж комунальної власності. До того ж, підвищення тарифів слід вводити поетапно. Щодо квартирної плати, яка може підвищитися вдвічі, ці партійні лідери рекомендували створити у всіх будинках кондомініуми або ради самоврядування, які самі розпоряджалися б будинками, оплачували роботу двірників, укладали договори на ремонт під'їздів, дахів, підвалів, ліфтів тощо [277].

Як відмічають журналісти, які були присутні на зустрічі, відбувся діловий діалог. Особливо змістовним був виступ міського голови. Руслан Борисович відзначив, що проблема формувалась давно, десятиліттями водо- і каналізаційні системи тільки латалися. Воду в місто подають насоси 1936 року випуску. Під час аварії на Водопроводній вулиці, про яку вже йшлося, мінялись труби бельгійського виробництва, які прослужили 120 років. Ті ж труби, яким всього сорок років, виявились не у кращому стані. Вихід один — докорінна реконструкція всієї водозабезпечувальної і водовідводної системи.

Мер підкреслив, що держава не займається комунальним господарством. У бюджеті на це не виділено ні копійки. Всі статті міського бюджету на поточний рік, який становить 546 мільйонів гривень, розписаний. А для того, щоб у одеситів була нормальна вода, щоб зменшити її витрати, які досягли 45 відсотків, необхідно мільярд гривень.

У балансі витрат вартості води 60 відсотків становлять вартість електроенергії. А приватизоване “Одесаобленерго”, підвищуючи розцінки (тільки в 2002 році — п'ять разів), заявляє, що це, мовляв, не стосується населення. Але це не так. Бо комунальні підприємства, що обслуговують одеситів (у тому числі і “Одесводоканал”), розраховуються з “Обленерго” за тарифами промислових підприємств. Тобто врешті-решт тягар лягає на плечі населення.

Міський голова підкреслив: спроба знайти кошти за кордоном, у тому числі і в Європейському банку реконструкції і розвитку, бажаного результату не принесли.

Тож у цій ситуації міська влада попри своє бажання змушена піти на непопулярні заходи.

Руслан Боделан повідомив: владою зроблено все можливе, щоб малозабезпечені одесити від підвищення тарифів не постраждали.

По-перше, сім'ї, у яких оплата житлово-комунальних послуг перевищує 20 відсотків сукупного прибутку, повинні оформити субсидії. Підготовлено список громадян, яким за законом субсидія не може бути надана, але які оплатити підвищені тарифи не можуть. Таких у місті 56 тисяч. Вони отримуватимуть дотації від міста. На це виділено 5 мільйонів гривень.

Мер попередив: трудніше буде тим, у кого прибуток складає, наприклад, 300 гривень на місяць на людину. І тут передбачено наступне: для допомоги у виплаті комунальних послуг працівникам соціальної сфери — педагогам, медикам та іншим — закладено 2,5 мільйона гривень. Залишилися тільки ті, хто може сам за себе і за свою сім'ю оплатити. До того ж, Одеса не така вже і бідна. Заощадження населення постійно ростуть, а товарообмін лише за 11 місяців 2002 року збільшився на 300 мільйонів гривень.

Руслан Борисович також повідомив, що план реконструкції “Одесводоканалу”, його технічно-економічне обґрунтування вже готові. Їх підготувала французька фірма. А ось витрати коштів, зібраних на заміну 1700 кілометрів труб і технічного переобладнання водної мережі міста, будуть перебувати під пильною увагою одеситів. З цією метою, поряд з іншими заходами, вже підготовлене розпорядження міського голови “Про створення громадської комісії з контролю за використанням коштів, зібраних за комунальні послуги.” Для здешевлення робіт є наміри провести тендери (конкурси) серед фірм, що бажають зайнятися реконструкцією “Одесводоканалу”. Вже є бажуючі [278].

Якщо задумане вдасться здійснити — модернізація станції, монтаж нових водомереж, то, за словами міського голови, уже в 2008 році Одеса буде забезпечуватися водою цілодобово.

Інший головний біль міської влади — це реформи у житлово-комунальному секторі. У місті вже приватизовано 84 відсотки жилого фонду, а це означає, що фактично кожна квартира має свого господаря. Вся ж система житлового господарства розвалилась, вичерпала себе. Під'їзди, горища, дахи залишились без догляду. В Одесі з'явилися кондомініуми та інші форми утримання житла. Одесити, які їх створили, вносять відповідні суми на рахунок і самі вирішують, кого наймати (двірника, сантехніка та інше) і скільки їм платити. Зв'язуючою ланкою між ними й ремонтними

організаціями будуть дирекції єдиного замовника (ДЄЗ) [279]. Руслан Борисович заявив, що до 1 липня нинішнього року буде здійснена інвентаризація всіх будинків і встановлена адресна розцінка метра житла по кожному будинку, і в залежності від умов, в яких знаходиться будинок, буде встановлено тариф. Кореспондент “Вечерней Одессы” Людмила Авраменко відмічала: “Результат состоявшегося разговора, судя по всему, удовлетворил обе стороны. Вот только в ходе диалога как-то “потерялись” некоторые предложения, выдвигаемые партиями. В частности, о поэтапном повышении тарифов и целевой продаже коммунальной собственности” [280]. Але головна роз’яснювальна діяльність мера була ще попереду. Він це добре розумів.

Друга половина січня і перша половина лютого 2002 року були позначені активізацією міської влади у плані роз’яснення населенню суті реформування міського господарства заступниками міського голови, начальниками управлінь і відділів по “Горячей линии” на телебаченні. Газета “Одесский вестник” публікує різні матеріали, як в основному працювали на реформи. Але особливо інтенсивно агітував одеситів за реформи міський голова Руслан Боделан. Чи то виступаючи по телебаченню, чи то у інтер’ю журналістам, чи то при зустрічах з трудящими він не втрачав можливості торкатися тієї чи іншої сторони започаткованих ним реформ.

А паралельно готувався великий захід — збори жителів територіальної громади міста Одеси з проблеми реформування ЖКГ. Вони відбулися 21 лютого 2002 року в Палаці спорту. Зібралось близько чотирьох з половиною тисяч одеситів — представники різних політичних партій і громадських організацій, депутати різних рівнів, робітники, пенсіонери. До відкриття зборів був продемонстрований відеофільм про сьогодення міста та його господарські проблеми.

Доповідь, яка була надрукована в “Одесском вестнике” під назвою “Одесса — одна для всех”, зробив міський голова Руслан Боделан. Методологічно вона була побудована за цікавою, хоч і простою схемою. По-перше, доповідач відверто, відразу, як кажуть, взяв бика за роги — сказав для чого він покликав громаду: “Сегодня мы собрались для обсуждения нескольких самых главных вопросов — о ходе реформ и перспективах развития города” [281]. Читає, ма-

буть, звернув увагу, що міський голова вжив фразу про хід реформ, бо з 1 січня вони дійсно зрушилися з місця, а деякі почали діяти: адміністративний поділ міста, почали функціонувати дирекції єдиного замовлення, введена нова оплата за споживання холодної води.

Хоч місто подолало чимало проблем, “но грозящая катастрофа основных систем жизнеобеспечения Одессы по своим последствиям несоизмерима с теми задачами, которые до сих пор мы решаем” [282], підкреслював доповідач. Хоча це проблема всіх крупних міст України. У прибалтійських країнах вони вже вирішуються. Росія також розпочала цю роботу на загальнодержавному рівні, а Україна лише на порозі таких змін. Одесити виявились на крок попереду, хоч спеціалісти били тривогу давно.

По-друге, Руслан Борисович відповів на питання: чому влада наважилась саме тепер братися за вирішення цих завдань? Відповідь: ми стабілізували економіку міста, у нас є базис для реформ. Далі мер розповів про успіхи в різних галузях господарства. Наприклад, за останні п'ять років обсяги виробництва виросли на 71 відсоток (у середньому 14 відсотків за рік); промисловість міста виходить на 3-мільярдний рубіж виробництва товарної продукції; з'являються нові підприємства, що використовують найсучасніші технології; на території міста з'явилися сучасні магазини — супермаркети; поліпшилась робота міського транспорту; успішніше вирішуються соціальні проблеми. Значно виросли іноземні інвестиції в економіку, збільшуються вітчизняні інвестиції тощо.

По-третє, міський голова відверто змалював катастрофічну картину міського господарства. Він вживає такі фрази: “процессы разрушения в жилищно-коммунальном хозяйстве приобретают галопирующий характер”, “нам нужен не мелкий ремонт, а коренные изменения”, “за два года показатель аварийности водопроводных сетей поднялся на 15 %, подойдя к критическому уровню аварийности 60 %”, “технический износ магистралей теплоснабжения составляет 65 %, а это значит, что критический уровень аварийности уже пройден”, “412 лифтов отработали свой срок”, “в центральной части города 54 % жилого фонда построено до 1917 года. Вследствие его ветхости, замачивания фундаментов происходят осадочные явления и нарушения конструкций”, “40 % подаваемой воды

уходит под землю”. І ще багато чого, що свідчить про катастрофічний стан міського господарства, назвав Руслан Боделан.

Що робити? Потрібні невідкладні заходи і комплексний підхід до вирішення проблеми, а не розв’язання якоїсь однієї її ланки.

Мета програми реформування житлово-комунального господарства така:

1. Створення умов для участі у наданні комунальних послуг підприємств різних форм власності; тут потрібна, як і скрізь, конкуренція;

2. Стимулювання і надання практичної допомоги власникам квартир у створенні об’єднань і передачі їм у повне управління всієї власності будинку і території, що прилягає до нього;

3. Пошук коштів, які не тільки покривали б 100 відсотків витрат на надані послуги, але і давали б можливість ремонтувати будинки, дороги, технічно переобладнувати підприємства комунального господарства і т. д.

Де взяти гроші на досягнення цих цілей?

Перше. Допомога держави. Не разова, а визначена фінансова і технічна допомога на багато років.

Друге. Населення покриває у межах 100 відсотків витрат за надання йому послуг, а інші споживачі, проплачуючи ці послуги, створюють фонд розвитку міського водоканалу.

Третє. Доцільно ввести нові тарифи за житлоплощу. Тут вирішено виходити на диференційовані тарифи в залежності від технічного стану будинку та його місцезнаходження. Це передбачається здійснити в кінці поточного року.

Кожне положення доповіді фактично обґрунтовувалось, роз’яснювалось, мотивувалось.

Далі міський голова зупинився на питанні соціального захисту населення. Рішенню цього завдання будуть сприяти Закон про субсидії і дотації, відповідна міська програма, на яку виділено 17 мільйонів гривень. Турбуючись про захист малозабезпечених верств населення, Руслан Боделан виходив з принципу участі його у вирішенні саме міських проблем. Відомо, що підвищення тарифів збільшує кількість громадян, які потребують субсидій. А субсидії місту вигідно отримувати, бо вони виплачуються з державної казни. Іншими словами, одесити нічого не втрачають, а місто придбає

додаткові кошти. Більше того, держава виплачує субсидії справніше, ніж громадяни оплачують квартплату і комунальні послуги. Тут Руслан Борисович поступив за формулою, що її образно висловив римський імператор Тіберій на пропозицію підвищити податки у провінціях: хороший пастух знімає з овець вовну, а не шкіру.

Заключну частину своєї доповіді Руслан Боделан присвятив підвищенню свідомості земляків у справі турботи про місто, відповідальності кожного за долю Одеси: “Город можно любить не только в том случае, если он благополучен, перспективен, помнит и чтит богатые традиции, но и когда граждане держат город на своих плечах...” [283]

Переважна більшість виступаючих у тій чи іншій формі підтримали головні ідеї доповіді міського голови. Ректор Одеського економічного університету Михайло Зверяков висловив необхідність рішучих дій у питанні реформування ЖКХ і підтримав ініціативу міської влади щодо створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків.

Благочинний Одеський і Балтський Української православної церкви єпископ Паїсій висловився на підтримку дій властей стосовно будівництва і відкриття храмів і закликав до консолідації і єдності усіх здорових сил.

Віктор Радзівілов, начальник дільниці ДСЗа “Жовтневий” підкреслив, що за послуги слід платити стільки, скільки вони коштують. Голова підкомітету Верховної Ради з житлово-комунального господарства Ігор Резнік сказав, зокрема, що на питання як вирішувати комунальні проблеми відповідь повинні шукати як міська влада, так і територіальна громада.

На думку начальника ПТО КП “Одесводоканал” Віталія Куцєвола залишати без змін тарифи на воду, які значно нижчі витрат, означає піддавати місто ризику техногенної катастрофи, бо без реконструкції водопровід може взагалі припинити свою роботу. Голова асоціації “Одеський житловий союз” Євген Мальцев розповів про позитивний досвід управління будинками ЖБК і ОБМБ, якими він керує. Підтримали ініціативи Руслана Боделана голова обкому профспілки працівників житло-комунального господарства й побутового обслуговування Лілія Сурилова та голова обласної організації Української народної партії Віктор Цимбалюк.

Ініціатору реформ і міській владі довелося вислухати різку критику на свою адресу з боку секретаря обкому КПУ Миколи Копита та голови УНА-УНСО Андрія Іщенко. З ними не погодився представник Прогресивної соціалістичної партії Олег Оліфіренко. Глава Конфедерації політичних партій Володимир Максимович оголосив звернення до Президента, Голови Верховної Ради і Прем'єр-Міністра України, яке було прийняте на форумі громадськості Одеси і в якому містилася пропозиція прийняти урядове рішення про те, щоб впродовж п'яти років всі понадпланові податкові надходження в Одесі направляти на реконструкцію “Одесводоканалу”. Ця пропозиція знашла відображення в рішенні зборів жителів територіальної громади Одеси. Учасники звернулись до українських державних структур з проханням розробити й прийняти закон, що надавав би право впродовж п'яти років залишати всі понадпланові надходження від прибутків для реконструкції КП “Одесводоканал”. Представники громади звернулись до народних депутатів негайно приступити до вирішення комунальних проблем на державному рівні. Збори висловили підтримку міській владі у здійсненні її ініціатив, а також висловили рішучий протест проти нагнітання пристрастей навколо гострих господарських проблем [284].

Засоби масової інформації широко коментували хід зборів. Газета “Одесский вестник” 25 лютого опублікувала репортаж під назвою “Реформы не остановит”, а 1 березня 2003 року — рішення зборів жителів територіальної громади міста Одеси. У ньому, зокрема, говорилося: “Мы считаем недопустимым спекуляцию на трудностях, которые сопутствуют осуществлению реформ. К сожалению, наблюдается недоброжелательность в действиях сил, оппозиционных нынешней городской власти. Подконтрольные им средства массовой информации пытаются создать видимость дестабилизации в городе, провоцируют жителей на массовые выступления. Все это наносит вред Одессе и одесситам. Население Украины дезинформируется, искажается суть событий, происходящих в нашем городе” [285].

Газета “Юг” 27 лютого 2003 року опублікувала статтю Василя Кисельова під назвою “Хотели — как лучше, а получилось — как всегда” і фейлетон Сергія Милошевича “Медный таз для папы” з відверто антибоделанівських і антиреформістських позицій. Навіть

немає в ньому предмета для аналізу: все заперечується, діалог виключається.

Газета “Работа и отдых” 27 лютого 2002 року опублікувала репортаж Олега Куцького із названих зборів під заголовком “Копейки для диктатуры боделаниата, или в Одессе прошел “большой хурал””. Кореспондент піддав сумніву успіх зборів, ремствував з того, що начебто для опозиції було виділено тільки 50 запрошень, обурювався з того приводу, чому Руслан Боделан раніше не турбувався про господарську реформу, смакував, як йому здавалось, прорахунки організаторів зборів.

Але більше всього опозицію дратувала здійснена значна робота по організації зборів. І пікет на підтримку реформи з плакатами “Борисович, ты прав”, “Руслан, мы с тобой”, “Не винят того, кто ничего не делает” і т. д., брошура, підготовлена міською владою “К новому качеству жизни”, яка розповсюджувалася в залі. Редакція газети “Одесский вестник” видала спеціальний бюллетень (сторінку) про необхідність і зміст реформ тощо.

Мені, автору цих рядків, довелось бути присутнім на зборах. Якщо не зважати на емоційний бік справи, тобто непристойну поведінку представників опозиції, то висновки такі: більше, як двохтисячне зібрання одеситів міській владі вдалося. Учасники зборів уважно вислухали доповідача, виступаючих і не піддавались на провокації так званої опозиції. З урахуванням того, що порядок денний неоднозначний — кому хочеться думати про додаткові грошові витрати, що чекають на нього, і намагання злих людей зірвати збори — захід пройшов по-діловому. Учасники краще зрозуміли необхідність і суть реформ і не підтримали бешкетників. Понад 90 віссотків присутніх уважно слухали виступаючих. Слухали — значить хотіли почути, хотіли знати, щоб свідомо ставитися до задумів влади.

Навіть той факт, що головуєчий Володимир Максимович з причини відсутності досвіду керування таким великим форумом не поставив на голосування проект рішення, було всім зрозуміло, що більшість його підтримують.

Руслан Борисович цим заходом, так би мовити, запустив пробний шар, своєрідний зонд вивчення думок одеситів і отримав позитивний ефект. Про це свідчить його заключне слово. Він впевнено, як ніколи, сказав, що докладе усіх сил, щоб реформи здійснилися.

Ці збори стали своєрідним трампліном від старту до практичного змісту реформ. Мер отримав добро одеситів на нововведення. Стало також ясно: грандіозним планам опозиції — “Геть, Боделана” — не здійснитися. Немає для цього достатньої соціальної бази: тих, хто підтримує Руслана Боделана, значно більше, ніж прибічників опозиції.

Міський голова при кожній нагоді у своїх виступах повертався до проблем реалізації реформ. Значну увагу цьому питанню він приділив у своєму звіті про роботу за рік, що минув після виборів, на зборах представників територіальної громади м. Одеси 18 квітня 2003 року у конференц-залі Одеського національного морського університету. Він, зокрема, підкреслив: “Вся реформаторская деятельность сочеталась с решением двух наиболее важных задач:

первое — наращивание финансового, экономического потенциала, развитие здоровой социально-политической обстановки в городе;

второе — развитие социальной инфраструктуры, укрепление социальной стабильности и всемерное содействие улучшению жизни одесситов.”

Як свідчить доповідь мера, яка додається до цієї глави, названі завдання міська влада успішно вирішує. У цьому переконує і інший документ — “Основні заходи діяльності виконавчого комітету Одеської міської ради у 2003 році”. У ньому розписано все, як кажуть, до останньої смужки: назва заходу, термін виконання, термін звітності, виконавці. Контроль за виконанням покладено на заступників міського голови: Л. П. Сушкіна, В. А. Прокопчука, О. Ф. Незвінського, В. Ю. Крука, В. Ф. Палієнка, С. М. Бедрегу.

Отже, сказане дозволяє зробити низку висновків. По-перше, готра, невідкладна необхідність реформ формувалася десятками останніх років і є заходом, що запобігає техногенній катастрофі українського мегаполісу — Одеси.

По-друге, серед низки останніх керівників міста відважився на проведення реформи міського господарства лише нині діючий міський голова Руслан Боделан. Саме він, мужньо долаючи нападки настирної опозиції, яка, використовуючи момент підвищення тарифів за комунальні послуги і квартплату, спробувала викликати незадоволення одеситів і підбурювала до виступів проти влади.

Взявши на себе всю відповідальність, Р. Боделан відверто сказав одеситам правду про катастрофічний стан водоканалізаційної мережі в місті і приступив, долаючи складнощі, до здійснення задуманих нововведень. Йому, Руслану Борисовичу, належить ініціатива адміністративно-територіальної реформи в місті і реформування житлово-комунального комплексу на базі ринкових стосунків.

По-третє, міська влада вдало використала існуючі суперечності між опозиційними угрупованнями, схиляючи частину з них до підтримки ідеї реформування господарства міста. Напружена діяльність опозиції щодо проведення референдуму з питань недовіри міському голові не досягла мети.

По-четверте, переломний момент у справі боротьби за свідомість одеситів і формування у них розуміння необхідності реформ наступив після енергійного втручання міського голови Руслана Боделана в агітаційно-пропагандистську кампанію за підтримку реформ. Завдяки, передусім, його невтомній діяльності з розтлумачення змісту реформ сталося зрушення у свідомості населення на користь реконструкції міського господарства.

По-п'яте, хід роз'яснювальної кампанії показав невідповідність структурних підрозділів міськвиконкому до своєчасного проведення заходів з політико-психологічної підготовки громадян до задуманих реформ. Ця кампанія мусила досягти вершини своєї агітації у другій половині 2003 року, а не на початку 2002 року, як воно сталося.

Суттєвими додатками до змістовних доповідей міського голови були матеріали, підготовлені міськрадою і міськвиконкомом під назвою "К новому качеству жизни" (Одеситам о сути реформ ЖКГ) до дня зборів представників територіальної громади 21 лютого 2003 року. У них були викладені основні тези програми реформування житлово-комунальним господарством Одеси, невідповідність прибуткової і витратної частин підприємств житлового господарства, цілі і завдання його реформування. У передмові до цих матеріалів — етапи, механізм і результати реалізації Програми реформування ЖКГ. У передмові до брошури "К новому качеству жизни", звертаючись до земляків, Руслан Боделан писав: "...Когда в отрасли начнут работать нормальные экономические процессы, эксплуатировать жилье станет выгодно. А это единственная реальная воз-

можность обеспечения конкурентной среды, повышения качества услуг и снятия социальной напряженности” [286].

Якби ця брошура і аналогічні пропагандистські документи оволоділи свідомістю одеситів до рішення сесії міської ради про підвищення тарифів за комунальні послуги, то і соціальна напруга у місті була б значно меншою. Розповідаючи про важливість зборів у лютому 2003 року, газета “Голос України”, зокрема, писала: “Дехто замислив, було, дати мерії бій за оті реформи і тарифи. Та після докладної доповіді Р. Боделана про перші кроки реформ і передбачувані у зв’язку з ними перспективи, схвальної, реакції у відповідь величезної зали стало більше, а голосів “опозиції” поменшало. Багато хто з її рядів став навіть прибічником реформаторів” [287].

Шоште, реформа ЖКГ Одеси має всеукраїнське значення. Преса відмічала можливість її пілотного варіанту для наступного використання у містах України. У цьому зв’язку віриться запевненням міського голови Руслана Боделана про те, що Президент України Леонід Кучма знав про ініціативу міської влади Одеси і не заперечував проти проведення реформи. І не віриться опозиції, що “Боделан подставив Президента”. Можна не сумніватися в тому, що за реформістськими діями одеської мерії уважно стежать владові структури, особливо мери інших міст України, яким неодмінно доведеться займатися тим, чим зараз переймається одеська влада, — реформами житлово-комунального господарства. Як тут не згадати філософа Гегеля, який сказав, що через здійснення великих цілей людина виявляє в собі і великий характер, що робить його маяком для інших. Очевидно, Одесі судилося показати приклад нових підходів у вирішенні гострих міських господарських проблем. Заполонивши свідомість і серце, реформи для міського голови Руслана Боделана стали службовим обов’язком і покликанням долі.

* * *

Коли книга була зверстана в друкарні, засоби масової інформації повідомили про те, що в Одесі відбулася науково-практична конференція з питань житлової політики та реконструкції житла “Україна. Житло-2003”. У цьому форумі взяли участь мери низки міст, відповідальні працівники облдержадміністрацій, спеціалісти з експлуатації і реконструкції житла. Організували конференцію Держав-

ний комітет України з питань житлово-комунального господарства і Держкомітет України з будівництва і архітектури, асоціація міст України, Всеукраїнська асоціація “Укржитлоексплуатація”, а також Одеський міськвиконком і Одеська облдержадміністрація, Державна академія житлово-комунального господарства і Науково-дослідницький і проектно-дослідницький інститут “Проектреконструкція”. З привітанням до учасників конференції і побажанням успішної роботи звернувся Президент України Леонід Кучма.

Газета “Одесский вестник” 2 липня 2003 року у матеріалі на цілу полосу під назвою “Потому что мы “пилоты”, зокрема, писала: “Местом проведения столь представительного форума жилищно-коммунальных работников Одесса была избрана не случайно. Именно Одесса во главе со своим мэром Русланом Боделаном стала пионером в осуществлении реформы управления ЖКХ.

Одещина избрана базовой областью для реформирования ЖКХ Украины, подчеркнул в своем выступлении на конференции председатель Госкомитета по жилищно-коммунальному хозяйству Григорий Семчук. И здесь осуществляется три пилотных проекта данной реформы: в Одессе, Котовске и Белгород-Днестровском. Нынешнее состояние отрасли хуже некуда, поэтому ничего не менять в ней было смерти подобно, сказал Григорий Михайлович. Во всех сферах экономики внедрены уже новые подходы, только ЖКХ оставалось тихой заводью. Главной задачей реформы Григорий Семчук назвал перевод жилищно-коммунального хозяйства на рыночные рельсы.”

То у якого ж справжнього патріота Одеси ця подія не викличе почуття гордості за далекоглядність, ініціативність, мужність, здібності керівника та громадянську позицію міського голови Руслана Боделана.

Висновки

В останні два з половиною роки минулого століття і два з половиною століття поточного в житті одеситів спостерігаються чіткі тенденції економічного зростання покращення добробуту, відродження культури й духовності. За останній рік обсяги промислового виробництва збільшилися на 4,8 відсотка. Найкращі результати досягнуті у виробництві електроенергії, харчової промисловості, переробці сільськогосподарських продуктів та нафти.

Міська влада продовжує підтримувати розвиток малого і середнього бізнесу. Йому надали статус пріоритетного. За підсумками 2002 року номінальна заробітна плата у промисловості на одного штатного працівника складала 500 грн., що відповідало зростанню на 22,5 відсотка. У будівництві — 501 грн., транспорті — 765 грн., фінансовій сфері — 818 грн., а у працівників нафтопереробних підприємств найбільша — 1244 грн., енергетиків і виробників газу — 600 грн., але ще залишається низькою зарплата у працівників соціальної сфери — охорони здоров'я, освіти, соціальної допомоги. Тут зарплата на половину менша загальноміської. Правда, цій категорії працівників ліквідована заборгованість по зарплаті.

Спостерігається тенденція зниження цін на товари першої необхідності. Дешевше стало м'ясо і птиця — на 26 відсотків, знизилась ціна на муку, плоди, макаронні, ковбасні вироби та інші продукти.

Доходна частина бюджету значно збільшилась. У 2002 році він виріс на 154, 8 млн. грн., тобто більше, як на 26 відсотків. А середньомісячні надходження у першому кварталі 2003 року склали 44 млн. грн.

На 1 січня в економіку міста інвестовано 250 млн. доларів.

У місті розпочали будувати об'єкти комунальної власності — дитячу багатопрофільну лікарню відновлювального лікування, опіковий центр тощо. У 2002 році введено в експлуатацію житлових будинків загальною площею 180 тис. м².

За рахунок благодійних внесків продовжувалося будівництво Спасо-Преображенського собору. Реалізується програма збереження історичної забудови центральної частини Одеси. Планується будувати нові житлові будинки на проспекті Шевченка і Лідерсовському бульварі, крупні готельні комплекси в районі Аркадії.

Названі та інші успіхи не затьмарюють від міської влади головної проблеми Одеси — жахливий стан житлових будівель і всіх об'єктів інженерної комунікації, на ліквідацію якого потрібні значні кошти, що неодмінно веде до змін тарифної політики та змін усіх форм надання послуг населенню. Ініціатором комунальних реформ виступив міський голова Руслан Боделан. Він взяв на себе всю відповідальність за невідкладність реконструкції міського житлово-комунального господарства і проявив неабияку мужність у відстоюванні реалізації своєї ідеї.

З іменем Руслана Борисовича і його команди пов'язані значні зміни не тільки в соціально-економічній, а також громадсько-психологічній сферах. З книг “Одеське протистояння” і “Одеська стратегія” читає дівнався про те, що самовіддана боротьба Боделана стала головним фактором усунення від влади над Одесою временщиків-ворів, авантюристів-провокаторів, які у 1994 — 1998 роках ввергли місто-герой в атмосферу соціального психозу, громадської напруги, кровавих політичних розборок, небачених боргів, нечуваної економічної кризи.

Зусиллями нового міського голови Руслана Боделана, його команди й чисельних прихильників упродовж 1998 — 2002 років одеситам повернуті спокій, впевненість у завтрашньому дні, економіка виведена з кризи, успішно вирішуються питання соціального захисту населення, духовності.

Спостерігаючи за невтомною діяльністю міського голови, повної ініціатив, нестандартних підходів до вирішення господарських проблем, сміливості і мужності, мимоволі згадуєш слова американського політичного діяча Уендела Філіпса (1811 — 1884), що труднощі породжують у людини здібності, необхідні для їх подолання. Саме такий душевний і інтелектуальний потенціал Руслана Боделана: нові труднощі одеситів провокують нові здібності у міського голови, надихають нові приливи рішучості. Громадяни міста це бачать і обрали його на новий термін на посаду мера.

Серед досягнень міста, якими може бути задоволений його голова, маємо гірку правду того, що Руслану Боделану непощастило на опозицію. Вона якась зла, нецивілізована, зациклена. Конструктивна опозиція — фактор розвитку влади, її удосконалення. Неконструктивна — фактор дратування, відволікання творчих сил, безплідно витраченого часу тощо.

Останнім часом до традиційних засобів травлі мера — преса, телебачення — додалися нетрадиційні — книги. Читач знає їх авторів. Один недолюблює Боделана тільки тому, що хотів би бачити в кріслі мера людину своєї національності. Другий ненавидить Боделана за те, що він відірвав його разом з другом — колишнім мером від влади над Одесою. Цей автор дуже близько сприйняв до серця свою втрату і більше інших жовчі вилив на Руслана Борисовича. Третій, який займає високий державний пост і чваниться своєю особою, самозакоханий, спить і бачить себе мером міста-героя. Це він історичні факти у своїй книзі описує “наугад”. Йому слід порадити почитати афоризми Володимира Голобородька, серед яких є такі: не гордись званнями, а гордись знаннями. Що ж торкається газетної і телевізійної опозиції, мусимо знати: який інтелектуальний, морально-вихований, етичний рівень, передусім, замовників, така замовлена продукція. Є попит на халтуру — її гонять.

Це розуміє міський голова і продовжує плекати надії про цивілізовану опозицію. Дай-то Бог. А поки що Руслан Боделан, схиливши у лютому-березні 2003 року громадську думку одеситів до розуміння необхідності житлово-комунальних реформ, більше готується до звіту перед історією міста. Реалізує задумане — отримає раніше не відоме йому почуття — стан душі реформатора, увійде в історію з народного входу, заслужить вдячність потомків навіки.

Чим глибше вивчаєш Руслана Борисовича, тим більше переконуєшся: його обтяжливі, копіткі, турботливі обов’язки мера в якийсь час 2002 року (до виборів започаткувались у думках, а після виборів проявились у ділах) на стратегічних напрямках своєї діяльності переросли в покликання душі. А покликання душі затребувані, покликані майбутнім Одеси, а для нього особисто — історією міста-героя. Мерів реформаторів мало. Не тому, що вони не хочуть бути ними. Ні. Просто у них обов’язки не переросли в покликання, що в свою чергу надає нові сили і відкриває нові джерела наснаги. Французький філософ-просвітител Клод Адріан Гельвецій (1715 — 1771) писав, що мало хто в думках своїх піднімається над буденним, але ще менше таких, які насмілились би чинити так, як думають. Одеський мер зробив так, як думав. Історія ще виставить йому оцінку за вірність власному покликанню.

Примітки

1. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — Одеса: Астропринт, 1999.
2. Григорій Гончарук. Одеська стратегія. — Одеса: Астропринт, 2001.
3. Григорій Гончарук. Президент і Одеса. — Одеса: Астропринт, 2001.
4. Odessa region. — 1/98.
5. Мер. Всеукраїнський громадсько-політичний журнал. — 2002. — №2, лютий-березень. — С. 1.
6. Там само. — С. 2.
7. Юрий Овтин. — Одесса: “Папирус”, 2001; Леонид Капелюшный. Високосное время. — К., 2001; Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — К.: Мистецтво, 2002.
8. Г. И. Гончарук, Ю. П. Овтин. XXIV съезд КПСС о коммунистическом воспитании молодежи (В помощь лектору, пропагандисту, политинформатору). Одесская областная организация общества “Знание”, Одесский обком ЛКСМ Украины, лекторская группа. — Секция истории партии и комсомола. — Одесса, июль 1971. — 15 с.
9. Юрий Овтин. Рассказы об одесских мэрах. — С. 13-22.
10. Одесские известия. — 2001. — 14 февраля.
11. Там само.
12. Ветеран. — 2001. — 22 августа.
13. Ветеран. — 2001. — 5 октября.
14. Там само.
15. Там само.
16. Юрий Овтин. Рассказы об одесских мэрах. — С. 71.
17. Про ці й багато інших негативних наслідках мерування Едуарда Гурвіца дивись відповідні глави книги Григорія Гончарука “Одеське протистояння”.
18. Там само.
19. Одеські вісті. — 2001. — 19 жовтня.
20. Ветеран. — 2001. — 5 октября.
21. Новое русское слово. — Нью-Йорк. — 10 октября 2002.
22. Рабочая газета. — 2001. — 5 августа.

23. Там само.
24. Ветеран. — 2001. — 22 серпня.
25. Ветеран. — 2001. — 22 серпня.
26. Лукиан из Самосаты. Избранное: Перевод с древнегреческого. Государственное издательство художественной литературы. — М., 1962. — С 467.
27. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 258.
28. Свобода. — 2000. — 19 грудня.
29. Там само.
30. Там само.
31. Вестник региона. — 1998. — 7 марта.
32. Вечерняя Одесса. — 2997. — 12 ноября.
33. Свобода. — 2000. — 19 грудня.
34. Там само.
35. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 146.
36. Свобода. — 2001. — 16 січня.
37. Ветеран. — 2001. — 5 июля.
38. Там само.
39. Там само.
40. Ветеран. — 2001. — 28 декабря.
41. Леонид Капелюшний. Високосное время. — С. 127.
42. Леонид Капелюшний. Високосное время. — С. 157-158.
43. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 135.
44. Юг. — 1998. — 21 августа.
45. Гласность. — 1999. — 21-27 января.
46. Леонид Капелюшний. Високосное время. — С. 319.
47. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 133.
48. Леонид Капелюшний. Високосное время. — С. 301, 303.
49. Там само. — С. 304.
50. Там само. — С. 305.
51. Там само. — С. 305-306.
52. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 257.
53. Леонид Капелюшний. Високосное время. — С. 306.
54. Там само.
55. Там само. — С. 307.
56. Там само. — С. 307.
57. Там само. — С. 308.

58. Оксана Миколаївна Амеліна — добросовісна соратниця Гурвіца першого набору, завідувача організаційним відділом, виділялась зовнішністю і характером, надавала перевагу роботі перед сім'єю, втратила сім'ю, зацькована оточенням Гурвіца і ним самим. — С. 308.

59. Там само. — С. 312.

60. Там само. — С. 313.

61. Там само.

62. Новое русское слово. — 1997. — 15 августа.

63. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 314.

64. Там само. — С. 315.

65. Там само.

66. Там само. — С. 316.

67. Там само. — С. 321.

68. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 140.

69. Одесский вестник. — 1998. — 27 мая.

70. Григорій Гончарук. Одеське протистояння. — С. 144-146.

71. Там само. — С. 146.

72. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 236.

73. Там само. — С. 277.

74. Там само. — С. 353.

75. Там само. — С. 355.

76. Там само. — С. 274.

77. Докладніше див. : Григорій Гончарук. Президент і Одеса. — С. 193-204.

78. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 147.

79. Там само. — С. 149.

80. Там само. — С. 250.

81. Григорій Гончарук. Президент і Одеса. — С. 55-67.

82. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 300.

83. Работа и отдых. — 2002. — 21 ноября.

84. Історія Одеси. — Одеса: Друк, 2002.

85. Русский биографический словарь. — СПб, 1897. — Т. 8. — С. 443-445.

86. А. А. Костусев. Социалистический трудовой образ жизни в условиях научно-технической революции: Дисс. ... на соиск. уч. ст. канд. экон. наук. — Одесса, 1980. — 172 с.

87. Алексей Костусев. — Однажды в Одессе. — С. 62.
88. Виявляється, за Костусевим, призначення градоначальства є стартовими можливостями розвитку міст, а не об'єктивні умови...
89. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 63.
90. Там само.
91. Бернштейн С. Одесса. Исторический и торгово-экономический очерк Одессы в связи с Новороссийским краем. — Одесса, 1881. — С. 79.
92. Сикар Г. Письма о Крыме, об Одессе и Азовском море. — М., 1810. — С. 230,232,234.
93. Павлович В. Материалы для изучения географии и статистики России, собранные офицерами генерального штаба. Екатеринбургская губерния. — СПб, 1862. — С. 227; Тарас Гончарук. З історії вивчення економіки першої половини ХІХ ст. — Одеса, 1999. — С. 100.
94. Я. Майстровой. Улицы Одессы. Справочник по топонимии старой части города. — Одесса, 1993. — С. 42.
95. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 226.
96. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 231.
97. Там само.
98. Див. Тарас Гончарук. З історії української економіки першої половини ХІХ ст. — С. 110-111.
99. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 110.
100. Там само.
101. Там само.
102. Одесский вестник. — 1838. — 4 июня.
103. Тарас Гончарук. Фельдмаршал Воронцов // Думська площа, 1 вересня 1995 року.
104. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 109.
105. Д. Атлас. Старая Одесса. Ее друзья и недруги. — Одесса, Типо-Литография “Техник”, Успенская, 56. — Одесса: “Ласми”, 1992.
106. Наш выбор. Специальный выпуск газеты “Пресс-курьер”, №8 (9-425) 2002.
107. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 311.
108. Там само. — С. 64.
109. Там само. — С. 79.

110. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 256.
111. Див. Мурзакевич Н. Некоторые подробности, касающиеся князя Г. А. Потемкина-Таврического// ЗООИД. — 1875. — Т. С. 461, 462; Карбанов Н. Ф. Фамильные известия о князе Потемкине // Русская старина. — 1872. Т 5. — С. 463-464.
112. Работа и отдых. — 2002. — 12 декабря.
113. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 54.
114. Там само. — С. 55.
115. Работа и отдых. — 2002. — 12 декабря.
116. Там само.
117. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 175.
118. Там само. — С. 175.
119. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 61.
120. Там само. — С. 62.
121. Там само. — С. 176.
122. Юрий Овтин. Рассказы об одесских мэрах. — С. 62.
123. Там само. — С, 62-63.
124. Юрий Овтин. Рассказы об одесских мэрах. — С. 91-92.
125. Там само. — С. 93.
126. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 48.
127. Там само. — С. 181.
128. Там само. — С. 303.
129. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 234.
130. Там само. — С. 240.
131. Юрий Овтин. Рассказы о мэрах Одессы. — С. 71.
132. Леонид Капелюшный. Високосное время. — С. 321.
133. Алексей Костусев. Однажды в Одессе. — С. 241.
134. Григорий Гончарук. Одесская стратегия. — С. 12-115.
135. Див. Григорій Гончарук. Одеська стратегія. — С. 201-231.
136. Ветеран. — 2001. — 8 июня.
137. Там само.
138. Юг. — 2001. — 26 мая.
139. Ветеран. — 2001. — 8 июня.
140. Там само.
141. Там само.
142. Ветеран. — 2001. — 22 июня.
143. Там само.

144. Григорій Гончарук. Одеська стратегія. — С. 93.
145. Ветеран. — 2001. — 5 июня.
146. Там само.
147. Ветеран. — 2001. — 21 сентября.
148. Там само.
149. Трибуна народа. — №5. — Июль, 2001.
150. Ветеран. — 2001. — 19 июня.
151. Там само.
152. Ветеран. — 2001. — 19 июля.
153. Окна, 2001.
154. Ветеран. — 2001. — 14 декабря.
155. Ветеран. — 2001. — 9 ноября.
156. Там само.
157. Окна. — 2001. — 2 и 27 октября.
158. Ветеран. — 2001. — 23 ноября.
159. Окна. — 2001. — 28 декабря.
160. Ветеран. — 2002. — 11 января.
161. Там само.
162. Там само.
163. 100 добрых дел команды Р. Боделана (август 1999 г. — январь 2002 г.). — Одесса, 2002. — С. 5-11.
164. Одесский вестник. — 2001. — 27 февраля.
165. Сделано немало, предстоит сделать еще больше. Справочный материал к отчету одесского городского головы. — Одесса, 2001.
166. Григорій Гончарук. Одеська стратегія. — С. 201-231.
167. “Концепція Програми сталого розвитку м. Одеси до 2005 року” була розглянута мною раніше. Див. Григорій Гончарук, “Одеська стратегія”. — С. 163.
168. Будущее начинается сегодня. — С. 6.
169. Там само.
170. Думська площа. — 2003. — 31 січня.
171. Ветеран. — 2002. — 11 января.
172. Вечерняя Одесса. — 2000. — 4 ноября.
173. Наш выбор. — 2002. — 27 марта.
174. Ветеран. — 2002. — 8 февраля.
175. Ветеран. — 2002. — 19 апреля.

176. Ветеран. — 2001. — 28 декабря.
177. Работа и отдых. — 2002. — 26 марта.
178. Зеркало недели. — 2001. — 20 октября.
179. Там само.
180. Там само.
181. Там само.
182. Там само.
183. Там само.
184. Там само.
185. Там само.
186. Там само.
187. Там само.
188. Там само.
189. Там само.
190. Там само.
191. Там само.
192. Там само.
193. Там само.
194. Ветеран. — 2002. — 11 января.
195. Там само.
196. Григорій Гончарук. Одеська стратегія. — С. 187.
197. Комсомольская правда в Украине. — 2000. — 21 сентября.
198. Слово. — 2002. — 18 января.
199. Там само.
200. Ветеран. — 2002. — 25 января.
201. Юг. — 2002. — 19 января.
202. Там само.
203. Ветеран. — 2002. — 15 марта.
204. Одесский вестник. — 2001. — 29 декабря.
205. До речі, ініціатори “Звернення” запропонували автору цих рядків поставити свій підпис серед більш як 100 підписів, але, використавши гумор, мені довелося відмовитись, мовляв, не маю бажання розчинитися серед знаменитостей, чим зарезервував за собою право діяти самостійно.
206. Вечерня Одесса. — 2002. — 31 января.
207. Ветеран. — 2002. — 8 февраля.
208. Ветеран. — 2002. — 15 февраля.

209. Ветеран. — 2002. — 22 марта.
210. Там само.
211. Ветеран. — 2002. — 22 февраля.
212. Ветеран. — 2002. — 8 февраля.
213. Ветеран. — 2002. — 22 марта.
214. Ветеран. — 2002. — 15 февраля.
215. Наш выбор. Специальный выпуск газеты “Пресс-курьер”, №8.
216. Там само.
217. Там само.
218. Там само.
219. Ветеран. — 2002. — 22 марта.
220. Ветеран. — 2002. — 27 марта.
221. Там само.
222. Ветеран. — 2002. — 27 марта.
223. Там само.
224. Наш выбор. — 2002. — 27 марта.
225. Там само.
226. Там само.
227. Ветеран. — 2002. — 27 марта.
228. Там само.
229. Там само.
230. Окна. — 2002. — 19 февраля.
231. Ветеран. — 2002. — 1 марта.
232. Ветеран. — 2002. — 6 марта.
233. Юг. — 2002. — 19 января.
234. Работа и отдых. — 2002. — 5 марта.
235. Ветеран. — 2002. — 25 января.
236. Ветеран. — 2002. — 15 февраля.
237. Ветеран. — 2002. — 27 февраля.
238. Ветеран. — 2002. — 1 марта.
239. Ветеран. — 2002. — 6 марта.
240. Там само.
241. Ветеран. — 2002. — 15 марта.
242. Поточний архів відділу Одеського міськвиконкому “Центр громадських зв’язків”, Справа “Вибори”. — С. 3.
243. Окна. — 2002. — 29 марта.
244. Там само.

245. Про “культуру мови” Едуарда Гурвіца свідчать останні його висловлювання “Руководству страны нужно сделать прививку от идиотизма” — Юг: 29 апреля, 2003.

246. Ветеран. — 2002. — 27 марта.

247. Поточний архів Одеського міськвиконкому. Опис 2. Справа 4, арк 21.

248. Юг. — 2003. — 5 апреля.

249. К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч., 2-е изд. — Т. I. — С. 118.

250. Одесский вестник. — 2003. — 25 января.

251. Див. Григорій Гончарук. Одеська стратегія. — С. 177.

252. Комсомольская правда в Украине. — 2000. — 21 сентября.

253. Одесский вестник. — 2000. — 14 ноября.

254. Все о реформе. Информационный бюллетень// Одесский вестник. — 2003. — С. 1.

255. Юг. — 2003. — 20 февраля.

256. Юг. — 2003. — 13 февраля.

257. Там само.

258. Окна. — 2002. — 28 февраля.

259. Там само.

260. Там само.

261. В. И. Ленин. Полн. собр. соч. — Т. 6. — С. 79.

262. Там само. — С. 82.

263. Вечерняя Одесса. — 2003. — 25 января.

264. Там само.

265. Там само.

266. Там само.

267. Там само.

268. Там само.

269. Там само.

270. Там само.

271. Там само.

272. Там само.

273. Там само.

274. Там само.

275. Там само.

276. Джефферсон Томас (1743-1826) американський державний діяч, президент США (1801-1809).

277. Вечерняя Одесса. — 2003. — 14 января.
278. Там само.
279. Там само.
280. Там само.
281. Одесский вестник. — 2003. — 25 декабря.
282. Там само.
283. Там само.
284. Одесский вестник. — 2003. — 25 февраля.
285. Одесский вестник. — 2003. — 1 марта.
286. К новому качеству жизни (Одесситам о сути реформы ЖКХ). — Одесса, 2003. — С. 2.
287. Голос України. — 2003. — 25 квітня.

З М І С Т

<i>Вступ</i>	3
<i>Частина перша</i>	
КНИЖКОВІ ТА ГАЗЕТНІ АТАКИ НА МЕРА	8
“Художества” Юрія Овтіна	11
Фантазмагорія помсти або капелюшниця	25
Блиск і убозтво книги Олексія Костусєва “Однажды в Одессе”	55
Чи поважають вони одеситів?	69
Трое на одного	74
Сутички ЗМІ навколо діючого мера	86
<i>Частина друга</i>	
БОРТЬБА — НОРМА ДІЯЛЬНОСТІ ТВОРЧОГО МЕРА	109
Здобутки	109
Додаток №1. Сто добрых дел команды Р. Боделана (август 1998 — январь 2002 гг.)	121
Ідеологія його політики	128
Феномен виборчої кампанії Руслана Боделана	145
Додаток № 2. Рішення про результати голосування в єдиному одномандатному виборчому окрузі і підсумки виборів Одеського міського голови, що відбулися 31 березня 2002 року, та реєстрацію обраного Одеського міського голови	185
Додаток № 3. Городской голова призывает к сотрудничеству	186
І обов’язок, і покликання	187
<i>Висновки</i>	212
<i>Примітки</i>	215

Науково-публіцистичне видання

ГОНЧАРУК Григорій Іванович

**АТАКОВАНИЙ
ЗА ПОКЛИКАННЯ**

**(Про діяльність одеського міського голови
РУСЛАНА БОДЕЛАНА
з серпня 2001 по червень 2003 року)**

Зав. редакцією *Т. М. Забанова*
Редактор-коректор *Л. М. Щегленко*
Технічний редактор *Р. М. Кучинська*

Здано до набору 11.07.2003. Підписано до друку 09.10.2003. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура "SchoolBook". Друк офсетний. Ум. друк. арк. 13,25 +
вкл. 1,05. Обл.-вид. арк. 14,15 + вкл. 0,78. Тираж 300 прим. Зам. № 446/1.

Видавництво і друкарня "Астропринт"
Свідоцтво ДК № 1373 від 28.05.2003 р.
65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 24.
Тел.: (0482) 26-98-82, 26-96-82, 68-77-33.
www.astroprint.odessa.ua

Гончарук Григорій

Г 657 Атакований за покликання (Про діяльність одеського міського голови Руслана Боделана з серпня 2001 по червень 2003 року). — Одеса: Астропринт, 2003. — 228 с.: 9 арк. іл. ISBN 966-318-021-8.

Книга присвячена діяльності одеського міського голови Руслана Боделана за останні півтора року. Аналізуються його ідеологія, політика, показані господарські здобутки.

Чимало уваги приділяється атакам опозиції на діючого мера, яка вже не обмежується критикою, часто безпредметною, у засобах масової інформації, а використовує потужніший жанр — книги.

Г 0801000000—158
318—2003

Без оголош.

ББК 66.3(4Ук-40д-20)
УДК 323.2(477.74)